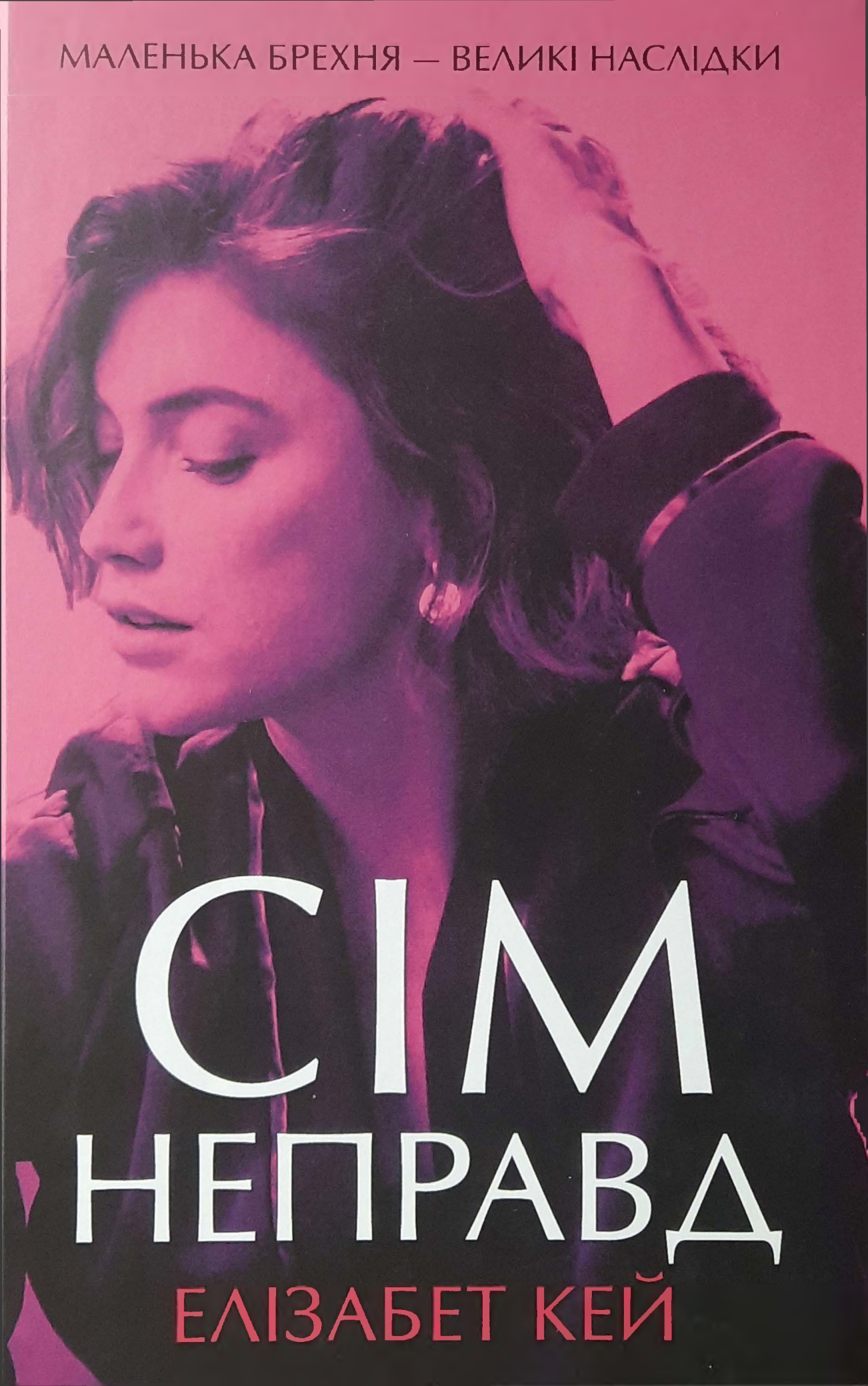

МАЛЕНЬКА БРЕХНЯ — ВЕЛИКІ НАСЛІДКИ

СІМ НЕПРАВД

ЕЛІЗАБЕТ КЕЙ

МАЛЕНЬКА БРЕХНЯ
ВЕЛИКІ НАСЛІДКИ

ELIZABETH KAY

SEVEN
LIES

A Novel

ЕЛІЗАБЕТ КЕЙ

СІМ НЕПРАВД

Роман

ХАРКІВ **КЛУБ**
2020 СІМЕЙНОГО
ДОЗВІЛЛЯ

УДК 821.111
К33

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

This edition published by arrangement with *Madelein Milburn
literary, TV & Film Agency* and the *Van Lear Agency LLC*

Перекладено за виданням:
Kay E. Seven Lies / Elizabeth Kay. — London :
Sphere, 2020. — 368 p.

Переклад з англійської *Анатолія та Катерини Пітик*

Обережно, ненормативна лексика!

ISBN 978-617-12-8197-4
ISBN 978-0-7515-7813-3 (англ.)

© Elizabeth Kay, 2020
© Unsplash.com / avi richards, об-
кладинка, 2020
© Hemiro Ltd, видання україн-
ською мовою, 2020
© Книжковий клуб «Клуб Сімей-
ного Дозвілля», переклад та
художнє оформлення, 2020

ПЕРША НЕПРАВДА

Розділ перший

— Саме так я й завоював її серце, — усміхнувшись, мовив він.

Склавши руки за головою, він відкинувся на стільці й випнув груди. Він завжди був таким самовдоволеним.

Він поглянув на мене, потім на ідіота, що сидів поруч, а тоді знову обернувся до мене. Він чекав на нашу реакцію. Хотів побачити, як по наших обличчях розповзаються усмішки, відчуті наші захоплення й благоговіння.

Я ненавиділа його. Ненавиділа всеохопно, палко, мало не біблійно. Ненавиділа те, що він повторював цю історію кожен раз, коли я приходила на вечерю, — тобто щоп'ятниці. І не мало значення, кого я приводила із собою. Байдуже, з яким дегенератом зустрічалася я саме тоді.

Він завжди розповідав їм цю історію.

Бачте, ця оповідка була його найбільшим трофеєм. Для такого чоловіка, як Чарльз — успішного, заможного, чарівного — така прекрасна, яскрава й жвава жінка, як Марні, стала вінцем колекції. А оскільки він живився повагою та захопленням публіки, але не отримував бажаної реакції від мене, то витягував її з інших гостей.

Мені завжди хотілося сказати у відповідь (хоч я цього так і не зробила), що він не зміг би завоювати серце Марні. Якщо вже бути чесною, а я саме така, серце взагалі неможливо завоювати. Його можна тільки дати або отримати.

Серце не можна переконати, принадити, змінити, заспокоїти, загартувати, забрати чи вкрати. І його вже точно не можна завоювати.

— Вершків? — запитала Марні.

Вона стояла біля столу, тримаючи білий керамічний глечик. Її волосся було охайно зібране на потилиці, а неслухняні кучері облямовували щоки. Шию прикрашало перекручене намисто, а застібка, сховавшись за кулоном, звисала між грудьми. Я похитала головою:

— Ні, дякую.

— Не тобі, — відповіла вона, усміхнувшись. — Я знаю, що тобі не треба.

Перш ніж ми почнемо, хочу дещо розповісти. Марні Грегорі — найяскравіша, найнатхненніша й найдивовижніша жінка з усіх, кого я знаю. Ми познайомилися ще у школі, тож вона — моя найкраща подруга вже понад вісімнадцять років. Наші стосунки можна офіційно вважати дорослими — з правом вживати алкоголь, одружуватися й грати на гроші.

То був перший день навчання. Ми стояли у довгому вузькому коридорі — черга одинадцятирічок, що тягнулася до столу на іншому боці вестибюлю. З упорядкованої колони то там, то тут випиналися невеличкі групки — неначе миші, заковтнуті змією.

Я хвилювалася, адже нікого тут не знала, і психологічно готувала себе до перспективи залишатися самотньою переважну частину найближчого десятиріччя. Я позирала на ті групки й намагалася себе переконати, що не хочу належати до жодної з них.

А тоді рушила вперед — надто швидко, надто далеко — й наступила на ногу дівчинці, що стояла попереду. Я запанікувала. Не сумнівалася, що зараз мене принизять,

насварять і візьмуть на глузи на очах в однолітків. Проте страх зник, щойно я її побачила. Знаю, звучить смішно, але Марні Грегорі — неначе сонце. Я подумала про це тоді й досі часто так думаю. Її шкіра — надзвичайно світла, порцеляново-молочна. Барва змінюється лише іноді, наприклад після спортивних вправ чи коли Марні страшенно задоволена — тоді трішки рожевіють щоки. Червонясте волосся згортається багряно-золотими спіралями, а очі — дуже світлі, блідо-блакитні.

— Вибач, — мовила я, відступивши на крок і втупивши погляд у свої нові блискучі черевики.

— Мене звати Марні, — представилася вона. — А тебе?

Перша зустріч мала символічне значення для всіх вісімнадцяти років наших стосунків. Марні притаманна відкритість, від її голосу віє теплом і любов'ю. Вона ненав'язливо впевнена, позбавлена страху бовкнути щось безцеремонне чи недоречне. Натомість я завжди цього боюся. Лякаюся будь-якого потенційного прояву ворожості й завжди чекаю того, що, поза сумнівом, станеться потім. Я чекаю, що з мене сміятимуться. Тоді я боялася зневаги через прищі на лобі, мишаче волосся й завелику шкільну форму. А тепер — через тремтіння голосу, вбрання — зручне, проте не дуже привабливе, зачіску, кросівки, погризені нігті.

Вона втілює світло, а я — темряву.

Я знала це тоді, відчуваю й тепер.

— Ім'я? — гарикнула вбрана у синю блузку вчителька, що сиділа за столом перед чергою.

— Марні Грегорі, — твердо і впевнено відказала моя нова знайома.

— В... Г... Г... Грегорі. Марджин. Тобі до того класу, з літерою «В» на дверях. А ти? — продовжила вчителька. — Хто ти?

— Джейн, — відказала я.

Учителька відірвала погляд від аркушів паперу на столі й закотила очі.

— Ох! — виправилася я. — Даруйте. Я — Бакстер. Джейн Бакстер.

Вона перевірила список:

— Іди разом з нею. Двері з літерою «В».

Дехто міг би закинути: мовляв, то була дружба з розрахунку і я б погодилася на будь-який прояв доброти, ніжності й любові. Можливо, так і є. У такому разі я б могла заперечити, що нам судилося бути разом, що нашу дружбу провістили зорі, адже згодом я також стану Марні у пригоді. Це звучить абсурдно, знаю. Але часом я готова присягнутися, що так і є.

— Так, будь ласка, — мовив Стенлі. — Я б не відмовився від вершків.

Стенлі — озброєний кількома дипломами адвокат, на два роки молодший за мене. Біляве волосся повсякчас наповзало йому на очі, а ще він постійно всміхався, без жодної логічної причини. На відміну від більшості своїх однолітків, Стенлі умів розмовляти із жінками (гадаю, цьому посприяло дитинство, проведене із сестрами). Однак він був безнадійно нудним.

Не дивно, що Чарльзу подобалося його товариство. А Стенлі через це бісив мене ще більше.

Марні передала глечик через стіл, притиснувши блузку до живота. Їй не хотілося, щоб тканина — гадаю, шовк — ковзала по тарілці з фруктами.

— Щось іще? — запитала вона, поглянувши на Стенлі, потім на мене, а тоді на Чарльза.

Обранець Марні вбрався у біло-синю смугасту сорочку й розстібнув верхні гудзики. Між краями тканини виднівся трикутник темного волосся. Їхні погляди на мить пере-

тнулися. Чарльз хитнув головою — і його краватка, що, розв'язавшись, вільно лежала на шиї, ковзнула вліво.

— Чудово, — підсумувала Марні, вмоцнюючись і беручи до рук десертну ложку.

Як і завжди, розмовою заправляв Чарльз. Стенлі не відставав, вряди-годи, коли це було можливо, вставляючи оповідки про свої успіхи, але я нудилася. І, гадаю, Марні також. Ми обидві відкинулися на кріслах, посьорбуючи рештки вина й прокручуючи подумки уявні розмови.

Як завжди, о пів на одинадцяті Марні підвелася і мовила:
— Ну добре.

— Ну добре, — повторила я, також підводячись.

Вона забрала зі столу наші чотири миски й поставила їх у вигин лівої руки. Маленька намистинка рожевого малинового соку, що ховалася в одній із тарілок, заплямувала білість її блузки. Я взяла порожню тарілку для фруктів, яку Марні сама зробила кілька років тому під час майстер-класу з гончарства, і глечик із вершками, а тоді рушила за нею на кухню, що розташувалася в дальній частині квартири. Ця квартира — їхня квартира — була втіленням їхніх стосунків.

Її купив Чарльз — адже Чарльз платив майже за все, — але за наполяганням Марні. Чи не єдиний раз за всі три роки їхніх стосунків Чарльз зробив щось, зовсім йому не притаманне. Його було надзвичайно важко переконати. Водночас Марні завжди легко вдавалося переконувати інших.

Коли вони сюди переїхали, це була не більш ніж руїна. Маленька, темна, брудна й волога, вона розповзлася на два поверхи й відчайдушно потребувала любові. От тільки Марні завжди була мрійницею; вона бачить дивовижі там, де інші не помічають нічого. Вона знаходить надію в найтемніших місцях — кумедно, навіть у мені — і вірить, що здатна на великі вчинки. Я завжди заздрила цій самовпевненості, що перепліталася в Марні з упертістю. Вона не боялася

поразки, і не тому, що ніколи не програвала, а тому, що поразка була для неї тільки дрібною перепорою, легким відхиленням на шляху, що обов'язково приведе до успіху.

Вона невтомно працювала — вечорами, у вихідні, під час щорічної відпустки, — аби витворити щось прекрасне. Своїми маленькими ручками вона обривала шпалери, шліфувала двері, фарбувала шафи, розрівнювала килим, викладала паркет, шила штори — робила все, аж доки ці кімнатки не почали випромінювати тепло, як і вона сама, — спокійну впевненість, невловну, але відчутну атмосферу дому.

Марні поставила тарілки в посудомийну машину, залишивши між ними проміжки.

— Так вони краще миються, — пояснила вона.

— Знаю, — відказала я, бо вона говорила це щотижня, адже я щотижня трішки побуркувала: мені здавалося, що це шалене марнування води.

— У нас із Чарльзом усе рухається в правильному напрямку, — продовжила вона.

У мене по хребту поповзли мурахи, які змусили випростатися і вдихнути глибше.

Раніше ми тільки раз говорили про їхні стосунки, і то була розмова, обтяжена складною і химерною історією дуже давньої дружби. Відтоді ми обговорювали це тільки в практичному аспекті: їхні плани на вихідні; будинок, який вони колись придбають далеко за межами Лондона; його змучена раком мати, що мешкає в Шотландії й помирає дуже повільною, болючою і самотньою смертю.

Але ми, скажімо, не обговорювали того, що вони разом уже три роки і що кілька місяців тому я випадково знайшла — знаю, я не мала дивитися — обручку з діамантами, заховану в глибинах приліжкової тумбочки Чарльза. Не говорили й про те, що навіть без цього персня вони мчали до серйозного рішення, яке навіки поєднає їх, ще й так,

як — навіть через майже двадцять років — ми ніколи не були поєднані з Марні.

Ми не обговорювали те, що я ненавиділа Чарльза.

— Так, — відказала я, боячись, що ціле речення, навіть двоскладове слово, може обернути нашу дружбу на нестерпний хаос.

— Як гадаєш? — не змовкала вона. — Правда ж, у нас непогані перспективи?

Я кивнула й перелила рештки вершків із глечика до пластикового контейнера із супермаркету.

— Ми пасуємо одне одному, правда? — запитала вона.

Я тим часом відчинила дверцята холодильника, сховалася за ними й повільно — дуже повільно — поставила вершки на верхню полицю.

— Джейн?

— Так і є, — відповіла я.

То була перша неправда, яку я сказала Марні.

Нині я повторюю собі, багато днів поспіль, що якби не було тієї першої брехні, то були б інші. Мені подобається переконувати себе, що найперша неправда — найдрібніша з усіх. Іронія в тому, що це також неправда. Якби я відповіла чесно того вечора у п'ятницю, усе могло б бути — усе було б — інакше.

Я хочу, щоб ти про це знала. Я гадала, що чиню правильно. Давня дружба — то наче вузлувата мотузка, зношена в одних місцях і товста й скуйовджена в інших. Я боялася, що нитка нашої любові надто тонка, надто пошарпана, щоб витримати вагу моєї правди. Адже, без сумніву, правда — те, що я нікого ще не ненавиділа так сильно, як Чарльза — зруйнувала б нашу дружбу.

Якби я відповіла чесно — якби пожертвувала нашою любов'ю заради їхньої — тоді Чарльз майже напевно лишився б живим.

ДРУГА НЕПРАВДА

Розділ другий

Отже, ось моя правда. Не хочу звучати надто драматично, але я вважаю, ти заслуговуєш на те, щоб дізнатися цю історію. Гадаю, ти повинна її почути. Вона настільки ж твоя, наскільки й моя.

Чарльз мертвий, так, але я ніколи не мала цього на меті. По правді, мені й на думку не спадало, що він може бути чимось, окрім постійного болючого сьогодення. Він належав до шалено домінантних людей і завжди мав схильність до широких жестів. Був найгучнішим, найвищим, найширшим та найсильнішим за будь-кого в кімнаті. Ти могла б сказати, що він був більшим за саме життя, що тепер, звісно, звучить доволі іронічно. Себто сам факт його існування свідчив: Чарльз буде з нами завжди.

За перші роки мого життя — і підозрюю, це справедливо щодо перших років життя більшості людей — родина сформувала мій кістяк. Великі вибори, які визначали кожен мій день — де я живу, з ким проводжу час, навіть як називаю себе, — все це від мене не залежало. Батьки були лялькарями, що керували моїм життям.

Зрештою, очікувалося, що далі я обиратиму сама: у що грати і з ким, а також де і коли. Моя родина була всім і одразу, поки не стала просто фундаментом, на якому я вибудовувала власну ідентичність. Було дуже незвично збагнути, що насправді я її маю. А ще це сильно пригнічувало.

Однак мені пощастило. Я знайшла подругу.

Ми з Марні швидко стали нерозлучні. Ми дуже відрізнялися одна від одної, але вчителі постійно плутали наші імена. Просто ми завжди були разом. Ми сиділи поряд на кожному уроці, ходили на перервах за ручки і їздили додому на одному автобусі наприкінці кожного дня.

Сподіваюся, ти одного дня переживеш таку дружбу. Ви можете пов'язати себе узами підліткової любові, яка, здається, триватиме вічно, пов'язати себе з новим досвідом та новознайденим відчуттям свободи. Є щось неймовірно натхненне у появі найкращого друга, коли тобі одинадцять. Це п'янке відчуття, коли ти комусь потрібна, коли ти когось потребуєш так сильно і розумієш, як міцно ви сплелися. Але ранні зв'язки дуже нестабільні. Якоїсь миті ви почнете виплутувати себе із цієї дружби заради кохання. Ви витягуватимете себе кінцівка за кінцівкою, кістка за кісткою, спогад за спогадом, аж доки не зможете функціонувати окремо. Аж доки знову не станете єдиною особистістю, хоча до того були двома.

Після університету нас із Марні все ще було двоє. Ми переїхали до квартири у Воксоллі¹. Сучасне помешкання в новій будівлі, яку звели менше десяти років тому, оточене іншими ідентичними будівлями з ідентичними квартирами, де безліч коридорів з блакитними килимами вели до однакових соснових дверей. Підлогу вкривав лінолеум, що маскувався під паркет. Ми мали прилизану білу кухню та бездушні магнолієві стіни. Точкові світильники осявали кожну кімнату і, звісно, спальні також. Підлогу ванної кімнати було вистелено персиковою плиткою. Від оздоб віяло холодом, та вони все одно повнилися теплом. Але це була цілковито наша гавань — від сліпучих світильників

¹ Воксолл — лондонський район на березі Темзи.

до вічного гамору космополітичного міста, де ніхто з нас на той час не почувався повною мірою комфортно.

Тоді все було інакше. Ми обговорювали свої плани за сніданком і розподіляли обов'язки на день: купити нову пляшку шампуню, батарейки для пульту, щось на вечерю. Ми гуляли рука в руці до станції метро. Сідали в один і той самий вагон. Мені було б зручніше заходити до потягу з іншого боку, тоді б я потрапляла якраз до потрібного виходу, але наші життя були настільки химерно переплетені, що сама лиш думка про те, аби їздити окремо, видавалася безглуздою.

Ми мчали додому, аби заповнити порожнечу, що розрослася між нами за один-єдиний день. Заварювали собі чай, вмикали духовку, реготали зі смішних колег і ридали через жахливі побачення. Ми жили так дружно, що все більше прив'язувалися одна до одної: ділилися пінтами молока у холодильнику, взуттям на килимку перед вхідними дверима, книжками, що змішалися на полицях, та фотографіями в рамках, які захарастили підвіконня. Ми були настільки глибоко занурені в життя одна одної, що, здавалося, жодна тріщина в наших стосунках, хай навіть крихітна, була просто неможлива.

Нам завжди бракувало грошей та часу, але все одно раз на кілька тижнів ми вирушали до нового закапелку світу, відвідували ресторан чи бар і досліджували нову частину нового міста. Марні була фрилансеркою і завжди шукала, про що б написати. Вона мріяла першою помітити ресторан, який потім відзначать мішленівською зіркою. Після університету вона кілька місяців працювала у маркетинговій команді, що керувала пабами, але швидко зрозуміла, що хоче займатися чимось більш творчим, утішнішим та інтимнішим. Вона стала вести блог про їжу: систематизувала інформацію та відгуки на ресторани і планувала писати власні рецепти. Це був початок, певно, найбільш бентежна

мись. Скоро кількість її підписників почала стрімко зростати. На прохання своєї аудиторії Марні почала знімати відеорецепти. Її спонсором став висококласний виробник кухонного приладдя, що наповнив нашу квартиру чавунними сковорідками, пастельними рамеками та всілякими штукенціями, які тільки могли знадобитися двом людям. Згодом їй запропонували вести регулярну колонку в газеті. Але спершу були тільки ми, які гортали безкоштовні журнальчики у пошуках нових цікавих для відвідування місць.

Здається, багато що можна розповісти про стосунки людей, спостерігаючи за тим, як вони їдять разом на публіці. Ми з Марні любили спостерігати за парочками, які заходили до закладів, тримаючись за руки, за групами чоловіків в англійських костюмах, що горлали голосніше й голосніше, аби заповнити собою усе вільне місце, за любовними зв'язками, святкуваннями річниць, найпершими побаченнями. Нам подобалися «читати» зали, вгадувати минуле та передбачати майбутнє інших відвідувачів, переповідати історії з їхнього життя, що, як ми сподівалися, були правдою.

Якби ви належали до тих інших відвідувачів, що сиділи за одним з інших столів і, граючи у ту саму гру, спостерігали за нами, то ви побачили б двох молодих жінок — одна висока і вродлива, друга скута й похмура, — які повною мірою насолоджувалися компанією одна одної. Мабуть, ви б збагнули, що наша дружба проросла сильними гілками та зміїстими коренями. Ви помітили б, що Марні без зайвої думки чи запитання, і навіть не відчуваючи потреби в цьому, цупить помідор з моєї тарілки. І ви помітили б мене, яка забирає у неї корнішон чи шматок огірка.

Але ось уже три роки, відколи Марні з'їхалася з Чарльзом, як ми з нею більше не вечеряли на самоті. Більше ніколи нам не було так легко, як тоді. Наші світи більше не переплетені. Тепер я — лише епізодичний персонаж в історії її

життя. Наша дружба більше не незалежна істота, а лише бородавка, виступ, який має уживатися з чужим коханням.

Я не вважала тоді й не вважаю зараз, що любов Марні та Чарльза більша за ту, яка єднала нас. Попри це я чудово розумію, чому їхня любов — кохання — могла і мусила поглинути нашу. І все одно вважаю, що наша любов, яка розквітла, коли ми гуляли пліч-о-пліч шкільними коридорами, їздили в туристичні подорожі та ночували одна в одній, значно більше заслуговує на життя разом, аніж їхня.

Щоп'ятниці близько одинадцятої вечора, виходячи з їхньої квартири, я помічала, що кажу «прощавай» любові, яка створила мене, визначила, хто я є, і вплинула на моє рішення. Завжди так нестерпно бути водночас і з нею, й без неї.

Правда, яку я тоді дізналася і з якою досі не можу остаточно змиритися, полягає в тому, що ця жахлива ситуація була цілковито моєю провиною. На мені лежить відповідальність за ту першу відторгнуту кінцівку, за першу зламану кістку, за перший забутий спогад.

Розділ третій

Через три місяці після зустрічі з Джонатаном я переїхала жити до його квартири в Іслінгтоні¹. Так, ми були молодими, а ще — повністю, цілковито, безтямно закоханими. Це було несподівано легко. Надто легко як для чогось нового. На диво яскраві й бентежні відчуття. Раніше у моєму простому житті не було місця для такого. Я обожнювала жити з Марні, я була з нею щаслива, але, цілком зрозуміло, почала прагнути чогось більшого, чогось іншого.

Майже все дитинство я провела у родині, яка видавала-ся сповненою любові, але насправді зовсім не відповідала

¹ Іслінгтон — район Лондона.

цьому образу. Мої батьки прожили разом двадцять п'ять років, перш ніж розлучилися, але вони мали розійтися значно раніше, бо їхні суперечки та сварки перетворили наш дім на нестерпне місце.

Якщо говорити коротко, мій батько був бабієм. Мав роман із секретаркою, що тривав двадцять років. А ще чимало жінок впадали йому в око й випадали з нього за час їхнього з матір'ю шлюбу. Молодшу на чотири роки сестру я, як могла, намагалася захистити від галасу, драми й напруження. Я відводила її в іншу кімнату, вмикала гучну музику і постійно відвертала її увагу обіцянками чогось цікавого деінде. Але, здається, ця історія не на часі. Просто я хочу сказати, що я, можливо, була більше, ніж інші, сприйнятлива до ідеалів романтичного кохання. Я обожнювала Марні, але ця нова любов цілковито полонила мене.

Ми з Джонатаном познайомилися на Оксфорд-стрит, коли нам обом виповнилося по двадцять два. Була шоста вечора, і ми йшли кожен до себе додому з різних боків міста. Вхід на станцію було зачинено, як це часто траплялося через натовпи на платформах. Темне небо погрожувало всім дощем. Величезні сірі хмари швидко сунули кудись над нашими головами. Нас із Джонатаном непомітно одне для одного затисло між людьми, що чекали своєї черги, аби зайти до холу, де можна було б купити квитки. Юрма поводитися як єдиний організм, зі своєю власною свідомістю. Усі ми повнилися нетерплячим бажанням опинитися у будь-якому іншому місці. Я відчувала, як чужі тіла заповнювали мій простір: чийсь руки притискалися до моїх, інші частини тіла опинялися так близько, що це було майже непристойно, чийсь груди тиснули мені на потилицю. Нас так міцно притисло одне до одного, що я могла зазирнути за чоловіка, який стояв переді мною.

Нарешті десь попереду метал ляснув об метал — і двері прочинилися всередину. Натовп затремтів у передчутті. Чоловік попереду, що повністю затулив мене, рушив, а коли я ступила у звільнене місце, він повернувся назад. Він врізався в мене та у людину позаду мене. З обох боків від нас люди впевнено посунули вперед, поки ми в центрі за інерцією штовхали інших у неправильному напрямку.

— Що за... — промовила я, відновлюючи рівновагу.

— Ви... — вигукнув він, обернувшись до мене.

Я знала. В одну мить, як це було з Марні, я знала. Розумію, це звучить так по-дурному, так наївно. Люди критикували мене сотні разів — коли я переїхала до нього, коли погодилася вийти за нього, навіть за день до нашого весілля. Їм усім, та й тобі зараз, я можу сказати тільки одне: сподіваюся, одного дня ти також знатимеш.

З Марні було інакше. Ми обидві шукали когось. Перед нами простягалися сім років шкільного життя, і жодна з нас не хотіла провести їх на самоті. Радість, яку ми відчували, знайшовши одна одну, посилювалася безмежним відчуттям полегшення.

А щодо Джонатана... Я не знаю. Мені завжди здавалося, що я не з тих жінок, які закохуються ось так. Не було ні бажання, ні порожнечі, нічого, що треба було пояснити. Я просто побачила його і збагнула, що хочу краще його пізнати. Я могла б описати тобі свої почуття словами, які протягом століть слугували синонімами великого кохання, але подібні трюїзми ніколи не були правдивими стосовно мене. Світ не вислизнув у мене з-під ніг. Навпаки, як ніколи раніше, я відчула під собою міцну опору. Руки не тремтіли, серце не калатало, а обличчя не залилося рум'янцем. Не було жодних метеликів. Виникло лиш просте розуміння того, що він для мене означає. Він був наче дім, якого я завжди потребувала, але про який раніше не знала.

— Ви... — продовжила я, розгладжуючи лацкани пальто. Він поглянув на мене трохи здивованими оливковими очима. Я відчула непереборне бажання піднести долоню до його щоки. — Ви просто...

— Мій шарф, — сказав він, вказуючи на підлогу. — Ви наступили на нього.

— Це немож...

Я поглянула вниз. Я досі стояла на китицях його темно-синього шарфа.

— Ой! — зойкнула я, швидко ступаючи вбік. — Вибачте.

— Бляха-муха, рухайтесь вже! — пролунав голос за нашими спинами. Гучний і грубий, голос натовпу.

— Так, звісно, — знітився чоловік переді мною, ступаючи крок убік. — Даруйте.

Він рушив уперед, а я пішла слідом, по-дурному всміхаючись, хоч мене досі міцно втискали йому поміж лопаток. Ось так, склеєні одне з одним, ми пройшли через каси з квитками, ескалаторами вниз до платформ. Якоїсь миті ми почали розмовляти. Зараз я вже не зможу сказати, про що ми говорили, але коли настав час розходитися (йому треба було на північ, а мені — на схід), ми вже сперечалися через шарф та паб, якого, за його словами, просто не існувало.

— Ти не розумієш, про що говориш, — говорила я. — Я там бувала безліч разів. Я можу тебе зараз же туди зводити.

— Веди, — сказав він.

Люди поспішали. Розділившись на два потоки по різні боки від нас, вони зникали на платформах.

— Що?

— Ходімо.

Паб справді існував, як я й казала. Традиційний, обшитий деревом, майже середньовічний затишний заклад з низькою стелею та каміном. Він називався і досі називається, хоч

я туди не заходила вже кілька років, «Замок Віндзорів». Розташований за десять хвилин від станції метро «Оксфорд-Серкус» — треба трохи спуститися вузьким, вистеленим бруківкою узвозом, — він ніби нагадує про старшу версію міста, що існувало тут задовго до того, як набір флагманських магазинів та кав'ярень почав дублюватися кожні кількасот метрів.

Ми просиділи там кілька годин, аж поки власниця не зазеленчала у дзвіночок, повідомляючи про останнє замовлення. Потім ми повернулися до холу з квитками, тепер майже порожнього, поцілувалися на прощання, що було зовсім на нас не схоже, і домовилися про наступний раз. Я відчула, як у мені щось змінилося, коли він забрав долоні з моїх стегон. Я дивилася, як він іде від мене: темно-зелений плащ обгортав його ноги, повиснувши на плечах. Я вже кохала його.

Ця любов була фундаментом, на якому я могла б, хотіла б вибудувати життя. Десь існує версія цього світу, в якій ми із Джонатаном досі разом, досі палаємо пристрастю. Ми присягалися у вічному коханні, обіцяли одне одному життя, сповнене сміху, та зв'язки, які ніколи не розірвуться. Часом неможливо повірити, що нам не вдалося досягнути того, що здавалося таким важливим.

Він попросив моєї руки буквально через рік, у той-таки день у тому самому пабі. Незграбно став на одне коліно і оголосив, що склав цілу промову, вивчив її на пам'ять — і забув геть усе, що хотів сказати, але він кохатиме мене все своє життя, якщо цього вистачить для початку.

Я зрозуміла, що мені цього більш ніж достатньо.

Ми одружилися тієї осені в мерії. Гостей не запрошували, тому відсвяткували цю знаменну подію найдорожчим шампанським, яке знайшлося в найближчій крамничці. На весільний сніданок ми пішли у «Замок Віндзорів». Мені здавалося, що це місце має стати штаб-квартирою всіх великих

звершень у наших стосунках. Я зробила замовлення біля барної стійки, особливо наголосивши, що *мій чоловік їс-* тиме бургер. Бармен закотив очі, але злегка всміхнувся, приємно потішений юною нареченою в блідо-блакитній сукні та її чоловіком із зеленою краваткою. Наші десерти — два брауні з кульками ванільного морозива — були прикрашені шоколадними написами «Вітаємо!», виведеними на обідку кожної тарілки.

Ми дотягнули наші сумки до «Ватерлоо» і сіли у потяг, що їхав на східне узбережжя, де ми зупинилися в одному з маленьких готельчиків прибережного міста Бір. Того вечора ми прибули пізно й зареєструвалися, поважно повідомивши, так, як це роблять тільки молодята, що номер заброньовано для містера і місіс Блек.

— Для Джейн? — перепитала стара жінка, що стояла на ресепшн. Була вже майже десята вечора, і вона усіляко намагалася дати нам зрозуміти, що ми завдаємо їй клопоту.

— Так, — відповіла я. — Для Джейн Блек.

Поважна пані могла говорити й робити що завгодно. Ніщо не здатне було порушити моє щастя.

— Сходами нагору, в кінці коридору праворуч, — жінка вручила нам маленький золотий ключик, приторочений тоненьким золотим ланцюжком до важкої дерев'яної дощечки, на якій було вигравіювано слово *чотири*.

— Щось іще?

Ми похитали головами.

Джонатан відніс багаж нагору, через коридор до нашого номера. Мостини були з темного дерева, а покривало на ліжку прикрашали маленькі гаптовані пастельні квіточки. Штори кольору іржі були запнуті, а в кутку кімнати м'яко світилася під рожевим абажуром лампа. Маленька пляшечка шампанського стояла у відерці з льодом на старомодному столику з червоного дерева. Джонатан вибив

корок і наповнив два келихи, тож ми виголосили тост за наше весілля вдруге.

Ми прокинулися наступного ранку, коли сонце розфарбувало наше покривало у жовто-помаранчеві барви. Пригадую тепло грудей коханого біля моєї спини, коли він обгорнувся навколо мене, м'яку шкіру долоні, яку він при-тулив до мого живота, та його губи, що торкалися моїх лопаток. Яке ж це неймовірне відчуття — так глибоко загорнутися в когось! Я досі пам'ятаю, як його руки розвернули мене, а поцілунки стали наполегливішими та пристраснішими, коли він захотів більшого.

Лише згодом, коли пролунав стук у двері й жінка з вибаченнями передала нам рушники, які мали висіти у ванній кімнаті, ми вилізли з ліжка і склали плани на день. Я розсмикнула штори і поглянула на море. Воно простягалося через весь небокрай і обмежувалося з обох боків білими скелями із зеленими вершечками. Стояв жовтень, і небо було яскравим, безхмарним та привітним. Ми вдягнули черевики і теплі в'язані светри.

Пляж укривала галька. Я пішла до моря, до хвиль, що накочувалися на мене, розбиваючись об берег.

— Сюди, — покликав Джонатан, вказуючи на скелі попереду. — Здається, нам треба сюди.

Тож ми подерлися вгору по асфальтованій дорозі, вздовж запаркованих машин та зашторених вікон, поки не дісталися до порослої травою вершини, де стояла вивіска з годинами роботи та крихітний апарат із квитками.

— Ходімо далі, — сказав Джонатан, махнувши на кілька припаркованих вантажівок і траву.

Відтоді ми йшли в тиші. Часом трималися за руки, іноді він крокував попереду, а я позаду затримувалася біля чогось, а тоді бігла навздогін.

Він завжди був дуже зосереджений, особливо на вулиці. Ніколи не забував свою камеру. Постійно хотів дізнатися, що чекає його за рогом, що попереду. Мене ж просто тішила можливість бути відрізаною від світу, не чути нічого, окрім моря, що розбивалося об скелі внизу, та гелготання мартинів попереду.

Через годину чи близько того ми дійшли до ще одного прибережного села. Воно, здається, було меншим за Бір, але з паркувальним майданчиком, крихітною будівлею з громадськими туалетами та кав'ярнею під солом'яним дахом.

— Можливо, там відкрито, — мовив Джонатан, і, оскільки він був зі мною, це виявилось правдою.

Він замовив чашку кави для себе і склянку холодного апельсинового соку мені. Ми сиділи надворі на лавці, дивилися на море і чекали на наші сандвічі з беконом. Моряки тулилися одне до одного, щоб зігрітися. Я уявляла, що вони обговорюють улов, ціни на тріску та плани на решту дня.

Після сніданку ми блукали вздовж пляжу. Хвилі набігали на берег і тікали, облизавши тріщини кожного каменя та наші підшви. Джонатан запримітив просвіт у зелених нетрях біля підніжжя скелі й наполіг, щоб ми пішли туди. Ми занурилися у густі кущі, відступаючи від узбережжя до лісу. Ми петляли крізь чагарники й кропиву на вкритій багнюкою стежці. Ми піднімалися все вище і вище, але скелі досі нависали над нами.

Хвилин через десять чи п'ятнадцять ми опинилися на роздоріжжі. Ліворуч вели вгору витесані в камені сходи, а праворуч понад самим урвищем зміїлася ще одна тоненька стежечка.

— Може, давай туди? — запропонував Джонатан, вказуючи праворуч.

— Сумніваюся, — відповіла я.

Він виріс у селі, серед багна, сіна й високої трави, але я в цьому світі почувалася незатишно. Мене зачарували краєвиди, звуки та нескінченний простір, але я здавалася собі тут загарбницею, дивною і небажаною.

— Той шлях видається безпечнішим, — махнула я ліворуч.

— Та годі тобі, — усміхнувся Джонатан. — Усе буде добре.

Я вагалася, хоч мене й надихала його віра в мене, його впевненість. Виявилося, що мені важко відмовити йому. Сказати чесно? Я б зробила все, що він попросить.

Я розтисла кулаки, випрямила пальці й ступила крок до чоловіка, на маленький виступ, що стримів зі скелі.

Джонатан відступив. Так легко і м'яко, наче канатоходець, що балансував на линві.

— Ось так. У тебе чудово виходить.

Сходинок була вузькою, менше фута в ширину. Стати на неї двома ногами було неможливо.

— Ступи ще один крок, — запропонував Джонатан.

Тієї миті я побачила наше майбутнє: як він говорить до дитини, підбадьорюючи і її. Спогад про це, про те, чого навіть іще не сталося, засів у мені й додав сміливості.

— Чого ти чекаєш? Іди далі, — наполягав він. — Я з тобою.

Я підняла опорну ногу і повільно пронесла її над морем унизу. Нарешті стопа знайшла опору, і я видихнула.

— Що тепер? — поцікавилася я, повернувшись і якись дивом впершись у скелю. Мої п'яти зависли в повітрі. — Як тобі це вдається?

— Ти можеш іти нормально, — відповів Джонатан, — або волочитися як зараз. Ні про що не думай.

Я поглянула вгору. Він був за кілька сходинок від мене. Він усміхнувся — і проявилися перші зморшки навколо

очей, а щоки вкрилися рум'янцем. Його рука заспокійливо потягнулася до мене, перстень блищав на сонці. Іншою рукою він тримався за скелю, і я побачила шматочок його стегна, там, де футболка висмикнулася зі штанів. Я потягнулася до нього, але моя нога ковзнула, і, пригадую, я відчувала, як падаю. Вся вага перемістилася на один бік. Повітря всмокталося в легені, а пальці гарячково заковзали по каменю. Мене охопила паніка. Раптом Джонатан ляпнув мене по спині, притискаючи впритул до скелі. Я шкрябнулася щокою об камінь.

— З тобою все добре, — сказав він. — Усе гаразд.

— Ні, — відповіла я. — Не гаразд. Ми не повинні тут бути.

Обличчя пекло, а коліна гуділи від удару.

— З тобою все добре. Повір мені, все гаразд.

Я енергійно затрусила головою.

— Добре, — погодився Джонатан. — Гаразд, не засмучуйся. Рухайся в той бік.

Я посунулася на кілька дюймів ліворуч, знову на трав'янисту стежку.

— Так добре? — перепитав Джонатан.

Я кивнула і торкнулася долонею щоки. Мені здавалося, що вона кривавить, але пальці були чистими.

— Добре. Зустрінемося на вершині, — сказав він.

Я кивнула, і Джонатан подерся нагору.

Знаю, я сказала, що пішла б за Джонатаном куди завгодно, і це правда. Але щось у його безстрашності шалено суперечило моїй вродженій полохливості. І як я не старалася, як не намагалася, часом страх брав гору. Я обрала безпечніший маршрут, і через кілька хвилин наші шляхи знову зійшлися на вершині скелі.

Якби я знала, що нам судилося прожити разом лише рік, я б знайшла в собі сміливість, щоби провести ці кілька

хвилин з ним. Озираючись назад, можна сказати, що трагічна іронія просочилася в кожную часточку наших із Джонатаном стосунків. Тепер очевидно, що базова складова нашої зустрічі, фундаментальна частина того, як ми жили та кохали, мала стати місцем, де наші стосунки закінчилися. Ми з Джонатаном закохалися на розі Оксфорд-стрит, і, як це не зловісно, загинув він саме там.

Я значно більше можу розказати про той день, ніж про день, коли ми познайомилися. Я тижнями постійно прокручувала це темне слайд-шоу, всю послідовність подій, що призвела до його смерті. Часом я досі це роблю.

Джонатан уперше брав участь у Лондонському марафоні. Ми гадали, що буде дощ із градом, можливо, навіть сніг. Він дуже хвилювався. Джонатан тренувався з осені; він звик бігати під дощем, тож це його не хвилювало. Він був нестримним того ранку, постійно йорзав і непокоївся через щось, його збудження було заразливим. Ми були такими звичайними... Наші ранки складалися з будильників, кави, сніданків, душу, пошуку ключів — і ми завжди майже спізнювалися, але тільки майже. Такий чіткий і заспокійливий ритм визначав кожен наш день.

Я хотіла розділити з ним його перемогу, тож пішла до торговельного центру. Я простояла біля металевої загорожі кілька годин, але все одно не помітила, як минув час. Атмосфера була наелектризована; хвилювання, нервозність та натхненність витали навколо мене в повітрі. Топові бігуни промчали першими (вони змушували думати, що все дуже просто), за ними неслися кілька чоловіків та жінок, а далі сунула пара, вбрана у костюми динозаврів. По їхніх обличчях градом котився піт. Джонатан збирався закінчити перегони за три години, і я не сумнівалася, що в нього все вийде. Я бачила, як він пробіг повз мене через

дві години п'ятдесят три хвилини після початку змагань, а вже за три хвилини перетнув фінішну лінію.

Я ніколи не досягала великого успіху. Я завжди тяжко працювала, але ніколи не виділялася. Завжди брала участь, але ніколи не вигравала, а от Джонатан зміг. Джонатан виграв. Він перевершив навіть власні найсміливіші прогнози.

Я зовсім не здивувалася, коли його оголосили мільйонним бігуном з часу заснування Лондонського марафону в 1981 році й узяли інтерв'ю для BBC News. Джонатан завжди стояв за камерою на спортивних подіях. Знімав для новинних каналів чи спортивних ефірів, але того дня він повадився чарівно і скромно, відповідаючи на запитання. Пригадую, що питала себе: може, йому варто змінити кар'єру? Що, як йому краще стояти перед камерою, а не за нею?

Після інтерв'ю ми попрямували до «Замку Віндзорів», щоб пропустити по швидкому келишку — відсвяткувати його перемогу.

Ми так ніколи туди й не дійшли.

Коли ми вийшли з метро на «Оксфорд-Серкус» і попрямували до вузької брукованої вулички, п'яний водій влетів на пішохідну частину і повалив мого чоловіка.

Пригадую, як Джонатан лежав горілиць на тротуарі. Коліно вивернулося під кривим кутом. Очі спокійно заплющені, а підборіддя опустилося на груди. На ньому досі були чорні шорти та обтисла жовта футболка. Рюкзак валявся за кілька метрів від нього, з-під блискавки стирчала картка, яку йому вручили. Пляшка з водою котилася до бордюру так повільно, наче в ній була смола.

Зібрався натовп із велосипедистів та перехожих. Не було тільки водія машини, що заляк на сидінні.

Джонатан також заляк. Спокійний і жорсткий, він якось зміг безтурботно заснути. Навколо його щоки почала збиратися калюжа крові, що натекла з-під тіла.

Приїхала швидка і зупинилася за нами, не заглушуючи пронизливої сирени. Усе змовкло. Я пригадую раптове зникнення звуку там, де він раніше був. Тривало блимання: червоне, блакитне, червоне, блакитне. Парамедики вискочили з фургону. Двоє з них, одягнені в зелене, поквапилися до нас, перегукуючись через капот машини. Події розгорталися шалено швидко: спершу лікарка вдягнула білу латексну рукавицю на праву руку, а тоді на ліву, потягнувши за кожен палець. Сумка висіла у неї через плече. Там іще була поліціантка в капелюсі. Я досі пригадую, як вона махала натовпу, просячи всіх відійти, мовляв, там нема на що дивитися.

Парамедики метушилися перед нами, міряли пульс Джонатана, мацали його тіло, зрізали футболку і світили яскравим променем йому в очі.

— Ви не могли б... — мовила жінка, і я відхилилася, пропускаючи її. Їхні руки оточили мене. Світловідбивачі на їхніх формах переспрямували блиск від фар мені в очі. Я замружилася і виявила, що вони мокрі.

Парамедики вклали Джонатана на носії, на дивну пластмасову пластину, і завантажили в машину швидкої. Ми котилися вулицями Лондона на схід, до лікарні Святого Георгія. Поліційна машина їхала за нами, і поліціантка (вона досі була в капелюсі) підхопила мене за лікоть і сіла поряд у приймальні. Вона порадила мені шість разів вдихнути-видихнути ротом, шість разів затримати дихання, а потім знову шість разів вдихнути-видихнути. Після цього вона пішла, а я залишилася сама, все ще в очікуванні. Надворі вже запала темрява, коли лікар покликав мене до бокового кабінету, аби оголосити те, що я вже знала й сама: Джонатан помер.

Лікар запропонував зателефонувати комусь із моїх близьких, а я навіть не пригадую, чи взагалі відповіла на його питання. Я пішла, викликала кеб і назвала адресу квартири у Воксоллі. Коли я приїхала, там біля пабу над річкою

сиділо троє хлопців у шортах та футболках із золотими медалями за марафон на шиях. Я відчула, як у мене в грудях вибухнула бульбашка, бо я уявила, що там сидить Джонатан, у шортах та футболці, й святкує перемогу. Горлом піднялася хвиля жовчі, яку я проковтнула, бо все це було неправдою, брехнею. Але я все одно не знала, як мені бути і що робити.

Я сіла біля входу в будівлю і уявила, як він стоїть, потираючи лікоть, ляпає себе по грудях, аби струсити часточки асфальту. Мені здавалося, що Джонатан шокований, трохи злий, з маленьким порізом під правим оком, на яке він упав, але назагал усе гаразд: мій чоловік гуляє, розмовляє, рухається, живе. Я заплющила очі й побачила його надто довге волосся, схрещені на грудях руки, трохи видовжене підборіддя, розкидане по всьому носу ластовиння, яке виникло через те, що він годинами бігав під сонцем.

Я блювала, бо все це було несправжнім: у нього не було ані порізу, ані надто довгого волосся, ані веснянок, ані часу на біг. І я ніколи більше його не побачу, його взагалі більше ніхто не побачить. Це здавалося надто нереальним і масштабним, щоб бути правдою.

Розділ четвертий

Певний час я перемагала, у прямому значенні цього слова. Якщо життя — це змагання і щось у ньому можна втратити (а я переконана, що так це і є), тоді має бути щось, що можна виграти.

Марні бігала на побачення з нескінченним потоком непідхожих чоловіків, які надто багато пили, накачувалися на дитячих майданчиках по вихідних і нюхали кокс з обідка унітаза, а я закохалася в таку чудову людину. Поки її університетські друзі проводили вечори п'ятниць у жахливих клубах із гучною музикою, неоновими вогнями та липкими

підлогами, я планувала медовий місяць. Поки вони впадали в депресію, ридаючи над провалом чергових безперспективних стосунків, заливали розбиті серця джином та затовкували їх їжею на виніс, я була заміжньою. Мала чоловіка. А найкраще те, що я справді кохала його. Вони сперечалися через крихітні спальні, окремі рахунки та розлите молоко. Вони воювали з накопиченням лобкового волосся у трубах та горами немитих тарілок і кухликів, що стояли простісінько над посудомийною машиною. А я тим часом жила у чарівній квартирі з високою стелею та великими вікнами. Я розмалювала стіни різними барвами, обрамила картини і притулила їх до каміна, сподіваючись колись повісити.

Марні звільнилася. Інших скорочували або виганяли. Вони пліткували про своїх босів і нудилися від рутини, у якій варилися щодень: приносили каву, викликали таксі, замовляли стоси паперу для принтерів. Мене підвищили. Я стала адміністраторкою інтернет-магазину. Вони продавали абсолютно все: книжки, іграшки, електроніку. Мені запропонували посаду в новій команді з продажу меблів. Мені подобалося те, що в мене перспективна робота у компанії, яка активно розвивається.

Я була кращою за всіх. Я була щасливішою за всіх. Мабуть, я тішилася тому, що знайшла справжнє кохання раніше за всіх. Мені незручно про це говорити сьогодні, бо тепер це звучить по-дурному і надто по-дитячому, але це правда, а я обіцяла тобі саме її.

Марні першою знайшла собі хлопця. Нам було по тринадцять, а Річард був на рік старшим. Його батьки розлучилися, і він жив з матір'ю. Він мав яскраво-руде волосся, а його щоки вкривало ластовиння. Вони з Марні пішли в кіно, і їхні пальці зустрілися на півдороги до пакета з попкорном, тож до кінця фільму вони просиділи, тримаючись

за руки. На друге побачення вона прийшла до нього додому, і його мати приготувала курячі нагетси. Однак Річард порвав із Марні наступного ж дня. Він вирішив, що тепер закоханий в іншу дівчинку з нашого класу (здається, її звали Джессіка), волосся якої було також рудим, а через це вони, звісно ж, більше одне одному пасували.

Я твердо вирішила, що мені також потрібен перший хлопець, тому, поки Марні оговтувалася від розриву, я домовилася про побачення з хлопцем на ім'я Тім. У кіно ми не пішли, натомість гуляли, і він купив мені морозиво. Я була переконана, що знайшла свою другу половинку. Дуже допомогло те, що він був значно привабливішим за решту хлопчиків, з якими зустрічалися мої однокласниці. Він різко підвищив мою популярність, тож раптом усі захотіли зі мною зустрічатися. Щоправда, я не справила такого ж позитивного ефекту на його статус, і через півтора тижні він скасував домовленість.

Ми з Марні горювали разом і домовилися більше ніколи не закохуватися, а стати натомість лесбійками.

Це доволі цікаво, правда ж? Ми вже тоді розуміли, що в дорослому житті звичайної дружби не вистачить. Ми розуміли вже у ранньому підлітковому віці, що кохання завжди буде найважливішим.

Не можу сказати точно, коли все змінилося. Роками, майже десятиліття, ми перебували в центрі життя одна одної. Ми розповідали одна одній все, спершу про хлопчиків, а потім про чоловіків, спершу про побачення, а потім про секс, спершу про стосунки, а потім про кохання. І все ж якоїсь миті між нами та нашими особистими життями пролягла прірва. Існувало щось за межами нашої дружби. У розмовах ми почали дещо відфільтровувати, обговорювали яскраві події чи зміни в житті, але не проживали їх разом. Мабуть, я сама робила так. Хіба я розповіла їй, як це — закохатися у Джонатана? Чи як почувалася першої ночі? Ні, навряд чи.

Натомість я покинула її. Я прийшла до Джонатана після роботи, він приготував вечерю, а потім вказав на пустоти в своєму домі — порожні полиці та наполовину порожні ящики — і спитав, чи не хочу я їх заповнити. Обіцянка до-
му — дому з ним — була надто спокусливою.

— Я переїжджаю, — повідомила я Марні, повернувшись того вечора додому.

— Справді? — здивувалася вона.

Марні сиділа на нашому біло-синьому дивані. Вона простягнула ноги на журнальному столику, клацаючи пальцями ніг по клавіатурі свого нового ноута. Попереднього вечора вона саме записала своє перше відео — рецепт моєї улюбленої карбонари.

— Бути цього не може, — продовжила вона. — Як я...

Вона схопила телефон і заходилася швидко тицяти в екран великими пальцями.

— До Джонатана.

— Коли?

— Завтра.

Марні підвела погляд.

— Що? — її лоб зморщився від здивування. — Завтра? Ви ж тільки нещодавно познайомилися.

— Три місяці тому, але це пусте! — я знизала плечима. — Для мене це важливо.

— Ох, — тихо видихнула Марні й закрила ноут. — Ти впевнена? Ти точно переїдеш завтра?

Я кивнула.

Легко було б озирнутися назад і дорікнути собі тим, що я рухалася надто швидко, прагнула надто багато, але правда в тому, що я б нічого не змінила.

Марні допомогла мені спакувати речі, подарувала набір гострих ножів, форму для запікання розміром з казан і набір червоного посуду.

— Тепер тобі доведеться навчитися готувати, — пояснила вона. — Ви ж не виживете на самих лише бобах і тостах.

— Повертатимуся сюди вечеряти, — пожартувала я.

— Сподіваюся, — відповіла Марні. — Без тебе мені не буде для кого готувати.

Часом я питаю себе, чи не потурала вона мені, сподіваючись, що я повернуся через кілька тижнів. Але тепер я не знаю. Здається, вона зрозуміла, що це мій наступний крок, початок чогось нового.

Я спостерігала, як вона обгортала старий випуск «Evening Standard» навколо набору червоних рамокнів, які я ніколи не використовуватиму. Марні присіла збоку й зітхнула:

— Ти точно впевнена? Ти знаєш, я вважаю його чудовим і обіцяю, що перепитую це заради тебе, а не заради себе, але це зашвидко. Ти впевнена? Точно-точно впевнена?

— Так, — сказала я, і це була правда.

— Я сумуватиму за тобою.

— Знаю. Я також.

До горла підступили сльози, коли я збагнула, за скількома речами сумуватиму: за яскравими шкарпетками, що сохли на батареї, за загорнутими в плівку стравами, що чекали на мене в холодильнику, за усміхненими личками, намальованими на запітнілому дзеркалі у ванній кімнаті. Я погамувала плач. Марні взяла мене за руки і м'яко їх стиснула.

Перші тижні минули трохи божевільно, поки я намагалася бути для них усім. Мені не хотілося, аби Марні думала, ніби я менше її люблю — бо це було не так, — і хотіла також, аби Джонатан знав, що я повністю належу йому. Буквально через кілька тижнів у Марні померла бабуса. Заходячись сльозами, подруга зателефонувала мені посеред ночі. Я хутко вдягнулася, намацала шлях на вулицю, до таксі й опинилися у нашій старій квартирі менше

ніж за тридцять хвилин. Гадаю, відтоді вона знала, що варто їй тільки попросити — і я завжди буду поряд, так само як і раніше.

Марні із Джонатаном стали добрими друзями. В дитинстві її ніколи не вчили їздити на велосипеді, й Джонатан заповзявся все їй показати. Він віддав їй один зі своїх старих велосипедів, і їй сподобалося, що він був чоловічим. Вона навчила його готувати карбонару. Марні розповідала, що намагалася навчити мене, але виявила, що це надто невдячна справа, тому вирішила поділитися кулінарними секретами із Джонатаном. Ми чудово взаємодіяли як тріо. Джонатан мав безліч хобі — велосипед, кемпінг і скелелазіння, — а в мене була тільки Марні. Тож поки він сидів усі вихідні за містом у наметі, що майорів на вітрі, з павуками у спальному мішку та промоклими від дощу черевиками, я приїжджала на стару квартиру до найліпшої подруги. Це були найкращі часи мого життя. Так тішило усвідомлення того, що я гідна двох великих любовей і здатна на них.

Коли Джонатан помер, я думала, що наша дружба знову стане тим, чим була раніше. Цього не сталося. Не знаю, чи було так через його смерть, але тепер світ видавався мені порожнім.

Я стільки всього пропустила, поки була із Джонатаном. Я три роки не бачила хмар. Мене завжди сліпила блакить. Я знаходила насолоду в безглуздох: дітях, що повільно брели кудись, собаках, що гавкали в парках, сяйві місяця, що пробивалося крізь жалюзі. Я вважала, що його очі оливкового кольору, але тепер оливковий не видавався мені гарним. Кожен сміх відвойовувався з боєм, кожна посмішка була минущою, кожна рана неvigойною. Моя здатність брати від життя і гарне, й погане та балансувати отримане повністю зникла. Я розбилася.

Сподівалася, що знову віднайду себе з Марні. Вірила, що зможу відновитися. Але все минуло, поки я шукала в іншому місці.

Розділ п'ятий

Ми зі Стенлі мовчали, коли ліфт опустився у вестибюль. Ми мовчали, коли вийшли із центральних дверей будинку Марні та Чарльза. Мовчали, поки крокували вкритою рінню стежкою до тротуару. Ми йшли зовсім поруч, але я почувалася дуже самотньою.

— Усе минуло доволі добре, — зрештою мовив Стенлі. Він застібнув пальто на всі гудзики і підняв комір до вух. — Тобі сподобався вечір?

Я обгорнула шарф навколо шиї вдруге. Стояв вересень, а я завжди думала, що вересень — частина літа, хоча ніколи так не було. Завжди трохи холодніше та вітряніше, ніж здавалося, попри дуже теплі вечори.

Я не відповіла, а натомість запитала:

— Якої ти думки про Чарльза?

Він виклав за столом свою улюблену історію про їхнє з Марні знайомство. Чарльз був у барі десь у місті. Він відсилав на столик Марні з колегами шампанське, пляшку за пляшкою, аж поки вона не здалася і не підсіла до нього. Він вважав, що це демонструє силу його кохання. Вона вважала, що в цьому проявилися шарм та серйозність намірів. А я вважала, що це свідчить про його відчай.

— Чудовий хлопець, еге ж? — відповів Стенлі, повертаючись до мене з посмішкою. — Справді чудовий.

Я не дивилася на нього. Лише на дорогу попереду. Я завжди сподівалася, що одного дня я поставлю це питання, і хтось, повернувшись до мене, з посмішкою скаже: «Козел, еге ж?»

Бо, зрештою, це було цілковитою правдою щодо людини, яку я знала. Він був просто нестерпним.

«Але ти ж насправді так не думаєш, Джейн?» — говорив мені Чарльз щоразу, коли я висловлювала тезу, яка суперечила його переконанням.

«Просто мені здавалося, що ми з тобою на одній хвилі, — продовжував він. — І ти мала на увазі, що...»

А потім він починав читати лекцію про житлову кризу, брак персоналу в лікарнях чи податок на спадщину так, наче справді знався на цих питаннях. А коли ми зрештою переходили на інші теми і та розмова повністю забувалася, він говорив: «Я справді радий, що в нас однакові погляди на це, Джейн». Навіть якщо моя позиція зовсім не змінилася, а просто потонула під його тиском, позерством та надмірною самовпевненістю.

Він двічі постукував по краю спорожнілого келиха, коли хотів, щоб його освіжили, але лише тоді, коли пляшка опинялася з мого боку столу. Мабуть, тому, що я була настільки мізерною, що навіть не вартувала слів. Він часом брав мене за руки, розпрямляв пальці й промовляв: «Джейн, тобі справді не варто їх гризти». Потім, ближче до кінця вечора, коли очі в усіх червоніли, затуманювалися від алкоголю й злипалися від втоми, він починав говорити всілякі вульгарності. Вони завжди були про щось інше, але постійно стосувалися мене. «Здається, час уже відвезти Джейн додому, еге ж?» Він підморгував і продовжував: «Якщо ви зрозуміли мій натяк. Ви ж зрозуміли мій натяк?» І ми всі розуміли, тому всміхалися і гиготіли. І все одно в мені завжди все опускалося. Просто я вже три роки ні з ким не спала. Відколи Джонатан помер, сама лиш думка про чужі руки на моїй шкірі змушувала мене здригатися від огиди.

Розумієте, та версія Чарльза, що розмовляла з людьми, зачаровувала всіх, змушувала сміятися з його жартів. Він

просто вдягав костюм, аби приховати правду. І він надував їх усіх: особливо чоловіків, але більшість жінок також. Тих, що вважали його вродливим, безтурботним та харизматичним.

— Отже... — промовив Стенлі, коли ми дісталися до автобусної зупинки. Я відійшла від нього і вдала, ніби читаю розклад автобусів на залізобетонному стовпі.

— Отже, — повторив Стенлі, — які плани?

Я демонстративно зиркнула на годинник — його мені подарувала колись Марні — і знову нічого не відповіла.

— Здається, твоя квартира ближче?

— Невже?

Я провела пальцем по розкладу. Цифри були видрукувані чорним на білому папірці, закріпленому між двома пластмасовими пластинами. Я намагалася мати розслаблений та природний вигляд, наче це був звична для всіх дія, а не давно забутий жест із минулого десятиліття.

— Мені так здається, — відповів він. — Різниця невеличка, але твоя квартира трохи ближче.

Я продовжувала вдавати, ніби читаю.

Я чула його кроки по бетонних плитах. Стенлі наближався. Він важко дихав алкогольними випарами позаду мене, і я розуміла, що він збирається торкнутися мене.

— Джейн?

Стенлі ступив іще один крок, став буквально у мене за спиною і обійняв мене за талію. Поцілував мене в потилицю, мокро й гучно. Через це я напружилася, втискаючись каблуками в землю і не даючи тілу можливості навіть здригнутися. Стенлі стиснув мене, не сильно, але я відчувала, що задихаюся.

— Може, — він прочистив горло, — підемо до тебе?

Стенлі гладив долонею мій живіт, повільно рухався вгору аж до жорсткого каракасу мого бюстгальтера, потім по його м'якій тканині...

— Джейн, ми з тобою... — він дихав мені у вухо, його слова були нечіткими, гарячими й вологими.

— Стенлі, — я відсунулася від нього, подалі від залізобетонного стовпа. — Стенлі, я сумніваюся, що «ми з тобою» насправді існують.

— Ох, — він був трохи ображений, але більше вражений. — Але я...

— Справа не в тобі.

Він похмуро кивнув.

— Це через твого померлого чоловіка? — Стенлі знову став самовпевненим, вирішив, ніби знайшов відповідь на непоставлене питання, наче в нього є зілля, яке зніме біль. — Марні казала...

Вона могла попросити його поводитися зі мною м'яко й уважно.

— Ні, Стенлі. Справа не в Джонатані. — І це було справді так. — І не в тобі. — І я гадала, що це справді так. — Це все справді через мене.

Червоний двоповерховий автобус виринув з-за рогу. Його фари яскраво сяяли проти нічного неба, і цього разу він приїхав вчасно.

— Ти ніколи не думала, що, можливо, те, що ти відчуваєш...

— Це чудово, — перебила його я, хоча й не знала навіщо, бо було цілком зрозуміло, що це і близько не схоже на правду, — що тобі подобається проводити час із Чарльзом. Ти можеш спілкуватися з ним, якщо це робить тебе щасливим. Але я вважаю, що це фінал. Стосовно нас із тобою. Вибач. І прощай.

Я витягнула ліву руку, й автобус сповільнився, зупиняючись біля мене. Я застрибнула всередину і, коли двері зачинилися, аж надто енергійно помахала Стенлі. Він стояв насуплений, коли я від'їхала.

Я занадто часто ходила на побачення після смерті Джонатана. Близько року я не розмовляла з іншими чоловіками, але всі почали хвилюватися, що я розчавлена горем, і мені було важливо довести, що я й досі активна учасниця власного життя. Просто всі знають, і, як виявляється, ми в цьому завжди переконуємося, — самотня жінка, яка не перебуває у пошуках кохання, майже без винятків цілковито нещасна. Жартую. Можеш посміхнутися.

Правда в тому, що я не шукала іншого кохання. Це велика розкіш — чекати на ще одне велике кохання у моєму зазвичай посередньому житті. У мене був Джонатан, і я не можу уявити, що якесь інше кохання могло дорівнюватися до цього. І в мене була Марні. Вона тішилася, коли бачила, що я досі шукаю, що я не втратила віру, що я сподіваюся на добро світу.

Проте я намагалася ні з ким не зустрічатися надто довго. У цьому й причина моєї втечі. Я все це пояснювала тим, що всіх їх (це щира правда!) вважала задушливо самотпевненими та цілковито нестерпними.

І звісно, через те, що маленька частинка мене переймалася тим, що я справді почну їм подобатися.

Я говорю як святенниця? Я не це мала на увазі. До Джонатана я й не припускала, що хтось може відчувати до мене щось подібне. Я не вірила, що хтось знайде за що покохати таку сумну та невпевнену людину, як я, але Джонатан знайшов щось у мені, знайшов що полюбити. Він обожнював мій змагальницький характер. Його вразило, що я ніколи не програвала на вікторинах у пабах. Вважав правильним, що я завжди приходила рано. Бував шокований, коли я прочитувала роман за день. Йому подобалося, що я така прискіплива перфекціоністка і сама хотіла почепити на стіни наші картини. І зрештою мені самій це почало подобатися.

Я не хотіла, щоб ці чоловіки закохувалися в мене, бо розуміла, що ніколи не зможу закохатися в них. А ще я знала, та й зараз знаю, що ця неприязнь — налив під шкірою, ледь помітний біль, що може перерости у щось більше.

Чи я не перебільшую? Навряд.

Але зараз не про це.

Хотіла б я сказати, що це легка історія, але навіть не намагатимуся. Сьогодні доведеться багато говорити про смерть. Якби ж то все було інакше! Але я обіцяла тобі правду і, зрештою, здатна дотримати цю обіцянку.

Я досі не певна, коли саме почалася ця історія, і гадки не маю, коли саме вона закінчилася. До того ж я вагаюся, як заговорити про неї.

Кілька років тому Марні з Чарльзом жили разом у своїй квартирі, я зустрічалася з людиною, яка не була моїм чоловіком, моє сімейне життя було складним, але стерпним. Ось те, з чого почалася ця історія. Історія його смерті.

Розділ шостий

Більшості жінок у віці під або за тридцять до вподоби різноманітність, спонтанність та можливість знайомитися з новими людьми. Це було не про мене. Я так на все життя й залишилася одинадцятирічною дівчинкою, що зіщулилася в шкільному коридорі, боячись ворожого ставлення. Я ніколи активно не шукала друзів, тож у моєму житті було лише кілька людей.

Розумієш, у мене була подруга. І всі решта — гарненькі білявочки у вузьких джинсових шортиках, що глибоко врізалися у складки на їхніх дупках, хлопаки у мішкуватих джинсах та худі, що збилися у купку, аби розкурити косяк, зірки спорту в тренувальних формах і кросівках, бібліотечні дівчатка в окулярах і блузках, претензійні хлопчики

в саржевих брючках та піджачках — і близько не були їй домірні. Вони не були мені потрібні, тож я не шукала їхнього товариства.

Я знала, що мені подобається. Мені до вподоби рутина. І досі. На наступний ранок після того, як я викинула Стенлі зі свого життя, я поїхала до мами. Її притулок розташовувався за містом, тому на дорогу туди я завжди витрачала близько години. А оскільки мені подобалося приїздити туди не пізніше дев'ятої ранку, на самому початку приймальних годин, я поставила будильник, перш ніж лягти спати. З дому вийшла рано, аби сісти на один із перших потягів.

Суботніми ранками потяги метро дуже спокійні. Зазвичай там сидів чоловік у костюмі з похміллям після п'ятниці, якому несподівано довелося кудись їхати. Часто траплялася жінка з возиком, яка намагалася заповнити години між сном і неспанням, неспанням і сном, яких за кілька місяців до того в неї не було. Ще там сиділи охоронці, прибиральники, медсестри. Усі вони поверталися з нічних змін. А ще там завжди була я.

Я зустрічалася з Марні кожного вечора п'ятниці, а кожного ранку суботи їздила провідувати маму.

Кімната для відпочинку була розташована в передній частині будівлі, і я завжди проходила повз неї, прямуючи до маминої палати. Я намагалася не зазирати туди, повністю зосередивши погляд на маминих дверях, однак вона завжди привертала мою увагу. У ній повсякчас було щось потойбічне і принаadne. Там сиділа купа людей у кріслах, частина — в інвалідних. Усі з ковдрами на ногах. Різнобарвний килим ряхтів оздобами та розкішними візерунками. Це нагадувало мені килими в дорогих готелях, де менеджери боялися плям від їжі, багна чи макіяжу.

Тут візерунок також був на диво ефективним. Він приховував бруд, блювоту і, звісно ж, рештки їжі, але не від ситного обіду з трьох страв, що супроводжувався сміхом, пліткуванням та вином, а від липкого масного картопляного пюре, навмисно кинутого на підлогу.

У всьому іншому, окрім строкатого килима, кімната була вельми прісною: порожні бежеві стіни, жодних фотографій, картин чи плакатів, і темні шкіряні крісла, які легко відмити. І все ж декор справді не мав значення. Кімната принадажувала не інтер'єром, а мешканцями. Вона слугувала декорацією для сцени, що зображувала життя, смерть та тонку грань між ними. Ці люди — ці привиди — перебували на межі між світами. Їхні серця стукали, кров текла по венах, але їхні душі вивітрювалися з тіл, розум танув, а тіла зсихалися й ламалися. Це було похмуре і надприродне місце, наповнене людьми, які вже майже не були собою, життями, які були не схожі на життя, та смертями, які були не зовсім смертями. Мама не хотіла проводити там час, і медсестри перестали наполягати.

Натомість вона чекала у своїй палаті. Сиділа в ліжку, коли я приїхала.

Я стала у дверях і дивилася, як вона вовтузиться з бомбонами, пришитими до блакитного вовняного покривала, накинутого на ковдру. Мати натягнула все це собі до підборіддя і склала руки так, що вони утворили горбочок під ковдрою. Крізь широко прочинене вікно увірвався холодний вітер, який підняв штори так, що вони затріпотіли і кинули тінь на стіну.

У свої шістдесят чотири мама страждала на ранню форму деменції. Місцеві лікарі, які відвідували її раз на тиждень (ми з ними рідко перетиналися), говорили, що вона лише на початку найбільш ранньої форми недоумкуватості, так наче це було відкриттям, яке мало дарувати полегшення. Звісно, вони мали на увазі, що в інших усе ще гірше. Я це розуміла.

Але знання про те, що в когось зламані руки, не полегшує біль від скалок у пальцях.

Я постукала, а тоді зайшла. Мама поглянула на мене, а я всміхнулася в надії, що вона мене впізнає. Її обличчя було непорушним, зморшки глибоко врізалися їй у лоб, а губи, як завжди, стислися. Я бачила, як її руки ворушилися під ковдрою — вона чухала вказівним пальцем суху потріскану шкіру навколо нігтів іншої руки.

Іноді їй потрібні були кілька хвилин, щоб упізнати мене. Мама витріщалася на мене, і я розуміла, що вона порпається в картотеці, схованій глибоко в альковах її розуму, намагаючись осмислити мій прихід, відчайдушно прагнучи знайти у своїх нотатках таке саме обличчя і вбрання, ідентифікувати новоприбулу.

Озираючись тепер на ті часи, важко повірити, що вона жила там уже півтора року. Це завжди видавалося тимчасовим помешканням, таким собі лімбом. Тоді я й не замислювалася над тим, хоча тепер це звучить дивно, що притулки для старих — завжди тимчасові. Вони — перевалочний пункт не між двома миттєвостями життя, а між життям і вічністю.

Їй поставили діагноз у шістдесят, але тоді вона вже рік жила сама: процес розлучення завершився, і мій батько давно пішов. Кілька місяців я підозрювала, що щось не так. Мені здавалося, що мама в депресії. Вона стала значно дратівливішою, ніж раніше, шпетила мене за різні дрібниці — забагато молока в чаї, бруд на підощвах черевиків.

Вона почала лаятися. За двадцять п'ять років мого життя вона жодного разу — при мені принаймні — не казала «гівно» чи «блядь». Тільки тихо бурмотіла собі під ніс «гичка» та «бричка». І раптово найяскравіші словесні вибрики стали частиною її повсякденного мовлення. *«Ялише хотіла краплину сраного молока», «Ти розносиш*

йобаний бруд по всій йобаній квартирі». Часом вона забувала, що я маю приїхати, хоча це була частина моєї незмінної рутини. Я дзвонила в двері, чула, як вона човгає в капцях до дверей і дзеленчить дверним ланцюжком. Тоді двері на кілька сантиметрів прочинялися, і вона просовувала у маленьку щпарину ніс. Уважно вивчала мене, водячи очима від обличчя до ніг, а тоді промовляла:

— Ох, це сьогодні?

Я думала, що вона забагато випиває. Відвела її до лікаря. Він кивав, поки я пояснювала ситуацію, і, схоже, цілком мене розумів. Я не сумнівалася, що він точно знає причини її стану, знає відповіді, яких я не знайшла в Інтернеті, що в нього є ліки, терапія чи порада, які покладуть цьому край.

— Менопауза, — виголосив він, коли я завершила описувати симптоми матері. Він поважно кивнув. — Жодних сумнівів, менопауза.

Наступного ранку мама впала зі сходів. Мені зателефонував її сусід. Він почув дивний гуркіт і, на щастя, дозволив собі скористатися запасними ключами. Тато дав їх йому кілька років тому, для поливання квітів та годування рибок, коли ми всі вирушили у Корнуолл.

Коли я приїхала до мами, вона сиділа на дивані у при-таленому халаті з чашкою холодного чаю в руці. Вона сперечалася із сусідом, який дуже хотів, щоб вона поїхала в лікарню. На швидку перевірку. Просто аби упевнитися, що все гаразд.

— О, ні, тільки не ти! — сказала мама, побачивши мене. — Я оступилася. Була неуважною. Я б швиденько прийшла в норму, якби не цей нав'язливий тип. Уявляєш, яке нахабство? Засранець не міг усидіти вдома, а приперся сюди, наче теж тут живе.

Він був дуже добрим чоловіком (значно добрішим і значно терплячішим, ніж була б я, якби мала таку грубу й невдячну

сусідку), тож пообіцяв і надалі стежити за ситуацією. Сказав, що працює вдома і постійно буде поряд. Ще додав, що стіни тоненькі, тому він не вмикатиме музику, аби прийти, якщо буде потрібно.

Мені стало цікаво, скільки сварок він чув за всі ці роки.

За два тижні мама знову впала. Сусід знову почув тріск і викликав швидку. Вона порізала лоб, ударившись об перила. Віднікувалася, мовляв, усе гаразд і рана неглибока, лишень подряпина, але він наполіг на госпіталізації. Колидесь через годину приїхала я, рана все ще кривавила.

Нас оглянула лікарка, не набагато старша за мене, і насупилася, коли я з розумінням справи кивнула на маму і впевнено промовила:

— Менопауза.

— Ви гадаєте, у вас менопауза, місіс Бакстер? — запитала лікарка, і мама скривилася. — Я не кажу, що це не менопауза, але яка ваша думка?

Мама підняла незакривавлену брову, зітхнула і похитала головою.

— У такому випадку я зроблю кілька додаткових аналізів. Ви не проти?

Мама кивнула.

Того дня їй діагностували ранню стадію деменції. Ще певний час вона жила сама вдома, і їй ставало тільки гірше, але коли через півроку діагноз остаточно підтвердився, вона переїхала у притулок для старих із постійним доглядом, якого я не змогла б надати, навіть якби постійно жила з нею.

Я сіла в крісло і поклала пальто собі на коліна. Відкрила рота, аби щось сказати, але мама похитала головою. Вона хотіла сама знайти правильну картку і не потребувала моєї допомоги.

— Ти спізнилася, — зрештою мовила вона.

— Лише на кілька хвилин, — озирнулася я на годинник, що висів у мене за спиною.

— Потяг?

Я кивнула.

Вона була зі мною. Її погляд сфокусувався, а очі повнилися теплом. Часом я боялася, що вона здалася, що вона хотіла, аби недоумкуватість розтеклася мозком, наче грибок, і знищила останні рештки людяності в ній. Але в такі дні, як цей, я переконувалася, що вона досі бореться, торує свої власні шляхи, відмовляючись здаватися на поталу цілковитій порожнечі до того, як це стане абсолютно неминуче.

— Ви з тим хлопцем розбіглися? — поцікавилася вона. Ми зі Стенлі сходили до того на два побачення, і одне з них не було жахливим. Пікнік у парку, просекко в пабі. Я розповіла мамі про нього минулого тижня. Але я також сказала їй, що він юрист і неймовірний зануда, а його єдина чеснота — на диво м'яке волосся.

Я бачила, як мама пишається тим, що пам'ятає нашу останню зустріч. Часто вона пригадувала тон розмови: злилася вона, була вдоволена чи просто насолоджувалася моїм товариством. Але іноді запам'ятовувала навіть дрібні деталі. Мені завжди було цікаво: може, вона записує їх десь, коли я йду? Підказки для наступної зустрічі, способи підтримувати зв'язок зі світом, який її мозок так прагнув обірвати.

— Стенлі? — перепитала я.

— Можливо, — мама знизала плечима і постукала себе по лобі. — У мене тут не так багато місця, щоб запам'ятовувати імена.

— Так. Я порвала з ним вчора.

— Добре. Як на мене, він зовсім не був схожим на Джонатана.

Мамина деменція якось дуже зручно стерла її спогади про мої стосунки з Джонатаном. Вона тільки пригадувала, що я в нього закохалася, а потім він помер. Хоча насправді все було зовсім не так.

Не те щоб мої батьки не любили Джонатана. Насправді він їм навіть дуже сподобався: він був чарівним, веселим і завжди дуже ввічливим. Однак, гадаю, він їм подобався у статусі мого першого хлопця. Він приємний. Хай буде. Але не такого зятя вони хотіли.

Вони лютували, коли я повідомила, що ми заручилися. Не здатні за всі ці роки домовитися ні про що, вони були одностайні в тому, що я припускаюся жахливої помилки. Вони стверджували, що ми занадто різні. Він любив простір і свіже повітря, я любила затишок власного дому. Він любив людей і гамір, я — все знайоме і тихе. Мабуть, вони вважали, що він недостатньо гарний, недостатньо розумний, мало заробляє як оператор. Мені було байдуже.

Після того як ми заручилися, мама кілька тижнів, навіть не один раз за день, телефонувала мені, аби сказати, що я руйную власне життя. Вона виголошувала нескінченні ревнівні тиради, розповідаючи мені, що кохання — надто складна й багатогранна річ, аби я могла його досягнути. Що шлюб — для іншого часу, іншого десятиліття, іншого життя. Вона наполягала, що ми надто молоді, надто наївні, надто налаштовані на щось поза межами нашого розуміння. Я чула фоновий свист мікрофону, бо мама сновигала коридором, щоразу різко розвертаючись, коли доходила до краю, і важко переводячи дух між реченнями. Вона не говорила цього, принаймні жодного разу прямо, але вона намагалася захистити мене від власної помилки, від шлюбу, що звузив ту, ким вона була раніше, до кількох невиразних слів — до «дружини», «матері», «розбитого серця».

Вона сказала, що я маю зробити вибір. Я обрала Джонатана. Можливо, це мало бути важким рішенням, але все сталося інакше.

Коли ми із Джонатаном залишалися наодинці, то були собою на всі сто. Це була велика втіха — знайти когось, із ким я могла бути щирою і хто був щирим зі мною. Коли ми зустрічалися з іншими, наприклад із моїми батьками, ми обоє намагалися видаватися трохи кращими — трохи смішнішими, трохи милішими, трохи закоханішими. Ми допомагали одне одному бути зручною для всіх парою. Він підсміювався з мене. То були безтурботні веселощі, що викликали сміх інших чоловіків, зокрема мого батька. А я була дуже ввічливою, приносячи йому напої й питаючи, чи не хоче він чогось іще. Я наголошувала, що йому варто тільки попросити — і я принесу з кухні що завгодно. Ми торкалися одне одного так, що це іноді видавалося нам награним: його руки навколо моєї талії чи моя голова на його плечі. Коли ж опинялися на самоті, наші тіла стікали кров'ю одне в одного; кінцівки перепліталися, шкіра терлася об шкіру.

Мабуть, я сподівалася, що мама вгамується з часом, прийме рішення, що може жити з моїм шлюбом. Було нечесно сподіватися, що в цю мить відновиться материнська любов.

Коли мені було чотири роки, на сім тижнів раніше, ніж мала б, народилася моя сестра Емма, спричинивши хаос. Її відправили в реанімацію, в інкубатор, а маму — в хірургію, щоб спинити постійну кровотечу. Вони обидві повернулися додому через кілька тижнів, але протягом наступного місяця все різко змінилося. Відтоді моя мама ставала все одержимішою, все сильніше вона переймалася молодшою донькою: завжди питала, чи малій не холодно, чи не хоче вона пити, чи дихає. В результаті ми зблизилися з батьком. У перші кілька місяців він усе робив неправильно, але

мама стала для мене просто тілом. Її не цікавили історії перед сном, перші фотографії в шкільній формі чи нюанси того, що відбувалося з дитиною протягом дня. Відтоді вона мною взагалі не цікавилася, тож я не вірила, що вона вважає мене вартою таких тирад у дорослому віці.

Майже відразу після мого весілля тато попросив маму про розлучення і переїхав. Джуді, його секретарка й незмінна коханка протягом багатьох років, ще за рік до того стала вдовою. Вона погрожувала кинути батька, якщо він не належатиме їй повністю. Погрози матері завжди видавалися неправдоподібними, а от погрози Джуді — ні. Ні для кого з нас не було сюрпризом, що батько обрав її.

Я думала, що після цієї втрати мама більше потребуватиме мене. Мабуть, треба було думати краще.

Близько року ми майже не розмовляли. Я пригадую, як чекала її дзвінка у свій день народження, бо ж очевидно, що матері й доньки пов'язані між собою народженням, але вона не зателефонувала. Я не отримала звісток від неї, коли помер Джонатан. Мені було цікаво, чи прийде вона на похорон. Ні. Я не ділилася з нею подробицями, але припускала чи хоча б сподівалася, що вона спитає їх в інших.

А потім несподівано, десь через кілька місяців, вона почала писати мені на пошту, раз чи два на тиждень. Нічого особливого, просто повідомляла, що нового з нею трапилось. Розповідала про речі, які нагадали їй про мене: новий магазин меблів на головній вулиці, стаття в журналі, трейлер до фільму, що, як вона думала, мені сподобається.

Зрештою я відповіла. Я бачила той фільм, і він видався мені занудним. Так ми вступили в незручний діалог. Я гнівалася на неї, справді гнівалася, бо стільки речей залишилися непроговореними. Я виявила, що вставляю ці маленькі істини, ці крихітні образи у листи та розмови. Це були жарти, кинуті між іншим, різкі підписи, тривала

мовчанка між відповідями. Було значно легше дряпати шрами, ніж говорити про горе, що росло в мені.

Я ненавиділа її. Справді ненавиділа. А потім несподівано перестала. Вона також втратила коханого чоловіка. А потім і дещо значно більше — свій розум, свої спогади. Наші життя відбувалися в різних місцях, але ми обидві розбилися і зрозуміли, що наші гострі краї ідеально пасують одне до одного. Після двадцяти років непорозумінь у нас нарешті знайшлося щось спільне.

Тож я зрозуміла, що можу стерти спогади про скандали: це були дії не цієї жінки, не цієї матері, а якоїсь іншої людини, тепер загубленої у складках історії та часу.

— Ні, — нарешті відповіла я. — Стенлі зовсім не був схожим на Джонатана.

— Тоді добре, що ти позбулася його, правда ж?

— Я теж так думаю.

Я ввімкнула телевізор, і ми разом подивилися новини. Зарізали підлітка. Обличчя його вбивці було розмите на зернистому фото, застиглій картинці з камери спостереження. Зацькований політик говорив із пресою. Він не вибачався, а навпаки, виправдовував свої дії. Ридала молода мати: її субсидії анулювали, і вона не могла оплатити догляд за дитиною, щоби мати можливість працювати, аби забезпечувати дитину. Спершу ми були шоковані, потім перестали дивуватися, а наприкінці засмутилися. Наші емоції були співзвучні.

Нарешті диктор програми новин попрощався з нами. Я взяла пальто, сумочку і пішла в коридор, залишивши маму спати. Телевізор бубонів умови нової телевікторини.

Я розповідаю тобі про маму, бо важливо, аби ти розуміла її роль у цій історії. Я справді ненавиділа її, але й пробачила їй. Пам'ятай про це.

Розділ сьомий

Наступної п'ятниці мені не було кого взяти із собою на вечерю до Марні й Чарльза, але я дуже часто приходила туди сама, тож із нетерпінням чекала зустрічі. Аж раптом опівдні Марні зателефонувала мені й сказала, що цього вечора я не можу завітати на вечерю, бо Чарльз організував сюрприз — вихідні в Котсволдсі. Вона телефонувала з машини: крізь слухавку долинав гуркіт інших автомобілів, що мчали поруч автострадою. Мені стало цікаво: чи давно вона знала, що їде? Мабуть, щонайменше кілька годин, адже їй треба було скласти речі й вирватися за межі міста, подолавши його маленькі й вузькі вулички, обабіч яких скупчилися запарковані машини і рух на яких кожен кількасот метрів перепинявся світлофорами. Вона могла зателефонувати й раніше.

— А куди саме ви їдете? — запитала я, сама не знаючи чому. Мене взагалі не цікавила відповідь.

— До якогось готелю, — відказала Марні. Я чула, як потріскує телефон, торкаючись її щок, й уявила, як подруга обертається до Чарльза, що, як завжди, сидить біля неї у водійському кріслі й визначає шлях: — Як він зветься?

Я почула, як він щось відповів, але не окремі слова, а загальне гудіння. Його голос відлунював усередині машини.

— Він не пам'ятає, — повернулася до мене Марні, — але це... — знову тріск у слухавці. — Гугл каже, що ми прибудемо за дві години.

Я уявила, як вони сидять пліч-о-пліч. Марні скинула черевики й підігнула ноги під себе. Передбачаючи осінню прохолоду, Чарльз убрався в охайну сорочку й теплий светр. Він любив кермувати з опущеним вікном, тому, певно, його лікоть стирчав із відчиненої пройми.

— Джейн! — почула я його крик. Потім він значно тише й ніжніше промовив: — Вона мене чує?

— Чую, — відказала я.

— Продовжуй, — мовила Марні, але не до мене. — Вона каже, що чує.

— Джейн! — ще раз гукнув він. — Зробиш мені послугу? Я б хотів, щоб на вихідних ця чудова жінка була лише зі мною. Що скажеш? — я притисла великий палець до слухавки, щоб пом'якшити звук. — Ти не проти? Лише на сорок вісім годин. З тобою все буде гаразд.

Марні по-дівчачому засміялася, тож я також засміялася й гукнула:

— Авжеж! Вона вся твоя.

Зрештою, що ще я мала робити? Що я могла сказати? Я ж знала, що це означає.

— Але ми побачимось наступного тижня? — запитала Марні. — У звичний час?

— Так, — відповіла я. — У звичний час.

— Дай мені знати, чи прийде Стенлі, — продовжила вона.

— Не прийде.

— Ох, справді? Дуже шкода.

Вона здивувалася так, як можуть дивуватися тільки оптимісти, коли факти суперечать їхнім сподіванням. Вона завжди сподівається і чекає, що наступний чоловік виявиться «тим самим», хоча це безглуздо, адже факти свідчать про інше. Вона ніколи не бачила жодного з моїх залицяльників, як вона їх називала, більше, ніж кілька разів.

— Що ж, дай знати, якщо захочеш взяти із собою когось іншого, — Марні завершила розмову.

Я прислухалася до тиші, яку ще кілька секунд тому заповнював її голос. Я знала, що наближається, і знала

також, що боюся цього. Я гучно й глибоко вдихнула, адже мої груди ніби здавило. Здавалося, що ребра аж тремтять, а повітря застрягло в горлі.

Ти вже знаєш про обручку. Я вважала, що вона досі лежить у Чарльзовій шухляді; не мала причин думати інакше. Але тієї миті я збагнула, що обручка точно в дорозі, схована в кишені піджака, передньому відділенні дипломата чи в бардачку сліпучо-білої машини.

Згорнувшись у ліжку того вечора, я уявляла обручку в їхньому готельному номері, сховану в шухляді нової приліжкової тумбочки. Вона лежала й чекала бездоганної миті. Я уявляла її в червоній оксамитовій коробочці — золоту стрічку з трьома білими осяйними діамантами.

Мене жахала ця думка. Жахала думка, що Марні може вийти за нього.

У дитинстві стосунки Марні з батьками видавалися напруженими: вони більше скидалися на колег, ніж на рідню. Її мати й батько були дуже успішними у своїх галузях лікарями. Вони завжди мандрували, тож Марні та її старший брат Ерік часто залишалися вдома без батьків цілими тижнями, відколи навчилися самі збиратися до школи й готувати вечерю. Батьки з'являлися у яскраві дні — батьківські збори, шкільні вистави — але зазвичай вони перебували десь далеко. У неї не було нікого у похмурі дні чи звичайні дні, а саме з повсякдення і складається життя.

До моєї появи. Такою була моя роль. Я любила Марні цілковито, безумовно, без запитань.

Чарльз гадав, що може виповнити собою і цей простір, але помилявся. Адже пляшка шампанського, передана в барі, — не безкорислива, а демонстративна. Дорога квартира — вияв не щедрості, а нерозсудливості й надміру. Екстравагантний перстень — символ не серйозних

намірів, а сліпої впевненості й зверхності, яку вважають допустимою тільки чоловіки на кшталт Чарльза.

Я знайшла обручку в шухляді його приліжкової тумбочки кілька місяців тому.

Марні та Чарльз зібралися на тиждень поїхати у відпустку. По-моєму, вони вирушали на Сейшели, зараз уже не пригадаю. У Лондоні саме почалася аномальна спека. Марні хвилювалася за рослини, що лишилися на балконі: чи вдасться їм пережити сім днів під палючим сонцем і без дощу? Чарльз говорив, що це кумедно, адже то просто рослини і вона завжди може купити собі нові.

Я поглинала свою вечерю, прислухаючись до їхньої суперечки, і навмисно сиділа дуже тихо. Збрешу, коли скажу, що не отримувала задоволення від їхньої сварки, — мені подобалося бачити, що Чарльз не розуміє Марні, — але я знала, що нічого не виграю, втрутившись. Мені хотілося сказати Чарльзу, щоб він не поводився як мудак, адже якщо рослини важливі для Марні, то й для нього мають бути важливими. Але я змовчала.

Наступного ранку Чарльз зателефонував мені й запитав, чи не погодилась би я поливати рослини, поки їх із Марні не буде вдома.

У мене не було машини, та я й не вміла її водити. Я розуміла, що, аби доїхати від мене до їхньої квартири на метро, потрібно півгодини чи навіть трохи більше. І одразу передбачила, що мені буде не дуже зручно.

Я замислилася, чи не мають вони друзів, що мешкають ближче. Наприклад, колег Чарльза, які також могли собі дозволити екстравагантні квартири у старих садибах. Звісно ж, мають; мусили б мати.

І все одно Чарльз попросив мене.

Я подумала, що, можливо, він учинив так, бо я їхня найближча подруга. Але, звісно, це неправда.

Вони попросили мене тому, що знали: я погоджуся. Марні мала купу інших друзів — як і Чарльз, — але я надійна і справна.

Чарльз пояснив, що залишить запасний ключ у консьєржа. Мовляв, було б чудово, якби я забігала після роботи з понеділка по п'ятницю. А якби вдалося ще у й суботу, було б дуже добре, було б узагалі неймовірно.

У понеділок я закінчила роботу о пів на сьому. Я виснажилася, просидівши цілий день за столом перед екраном і намагаючись пояснити невгамовним покупцям, чому їхні пакунки не прибули в обраний час. Після смерті Джона-тана я взяла відпустку на десять тижнів, а повернувшись, виявила, що ми більше не продаємо меблі, а мене перевели до служби підтримки, де я мала відповідати на дзвінки. Мене запевняли, що це чудова можливість суттєво допомогти компанії, однак я відчувала, що мене понизили.

«Гаряча лінія» не працювала на вихідних, тож на початку тижня завжди було найгірше. До понеділка люди, що не змогли отримати свої пакунки в суботу, так роздраковувалися, сповнювалися такої злості (немає садових меблів для барбекю! подарунків на день народження сина! аксесуарів до парадної сукні!), що просто не могли стримати свій гнів. Натомість вони без угаву шипіли, плювали і лаялися в слухавку, а я з добру годину заспокоювала і втішала їх, обіцяючи виправити помилку й надіслати невелику компенсацію їм на рахунок.

До квартири Марні та Чарльза я прибула вже по сьомій.

— Покажіть, будь ласка, свої документи, — попросив консьєрж, коли я запитала про ключ.

— Я без документів, але, Джеремі, — я прочитала ім'я на бейджі, — ви вже кілька років бачите мене щотижня.

Ви знаєте, хто я. І самі погляньте, конверт із ключем лежить на вашому столі. Я Джейн Блек. Вам відоме моє ім'я.

— Немає документів? — повторив він.

— Боюся, що ні, — відповіла я.

Я подарувала йому свою найсолодшу посмішку і щиро здивувалася, коли він тихцем підсунув ключ до мене і сказав:

— Я вам його не давав.

Я піднялася ліфтом на їхній поверх. Коли двері прочинилися і я вийшла в коридор, автоматично ввімкнулося світло. Ми з Марні цілий рік виходили з ліфта на блакитний килим, а будинок, де я зараз жила, пропонував таку саму розвагу (килим був бежевим, але так само брудним і зношеним). Однак ця будівля була відчутно інакшою і завжди змушувала мене відчувати себе меншовартісною. Стіни прикрашали картини в рамках. У правому нижньому кутку кожної з них стояв мальований підпис. Лампи звисали зі стелі в охайних світильниках. Щедро вкритий лаком паркет вилискував у сяйві ламп, і єдиним свідченням того, що чийсь черевики ступали цими коридорами, були кілька маленьких світліших фрагментів біля дверей обох ліфтів.

Я зайшла до квартири і здивувалася, побачивши, що там темно. По-дурному вийшло. Щоп'ятниці увечері я дзвонила у дзвінок, і Марні бігла до дверей, прочиняла їх і усміхалася, а тоді знову мчала на кухню, щоб перемішати щось, приправити чи потрусити. Зазвичай камера стояла на стільниці й знімала, як Марні готує найновішу смакоту. Те, що вона ненадовго відлучалася (бо приходила я), часто оприявнювалося у її статтях, рецептах і відео.

Мені завжди хотілося сходити кудись на вечерю. Хотілося, щоб нас знову було тільки двоє. Але вона, за власними словами, мала лишатися на кухні. Так вона виплачувала свою частину угоди. Чарльзу страшенно хотілося, щоб у нього була власна маленька жіночка, мила дружи-

нонька. Хтось, ким би він міг розпоряджатися. А я знала, що вона не бажала для себе такої долі. Я тим більше цього не бажала.

З коридору я чула, як Марні каже:

— Я й чекала, що Джейн прийде саме зараз.

Я тихо зачиняла за собою двері й завмирала, щоб послухати.

— Бо я могла відійти на мить, розуміючи, що нічого не витече і не пригорить, що повернувшись, я не побачу спалену сковорідку чи загуслий соус.

Я чула, як Марні ще кілька секунд клопоталася на кухні: деренчала, перемішуючи ложкою вміст горщика, крапала олію, яка шкварчала на сковорідці, відчиняла й зачиняла шафки та шухлядки — і зрештою промовляла слова, до яких я прислухалася, на які чекала. Зазвичай це було щось на кшталт: «Пам'ятаєте, що я говорила? Джейн для мене — практично член родини. Я знаю, що просто зараз вона вішає пальто, знімає черевики чи щось інше, а потім спокійно наливає собі випити чи відкорковує пляшку — *mi casa es su casa*¹ і все таке. Але якщо ваші гості вибагливіші, я б радила вам запланувати їхній прихід на кінець наступного етапу, коли ви зможете зробити справжню перерву і прийняти їх на найвищому рівні».

Так, тоді я також була сама в коридорі, але це відчувалося зовсім інакше. Увімкнене світло сяяло звідусіль, лампи звисали зі стелі й мерехтіли у кутках. На батареях, камінній полиці й журнальному столику стояли ароматичні свічки, виблискуючи на кожній поверхні. Я завжди чула голос Марні — вона розмовляла сама із собою, зі своєю аудиторією, яка все розросталася. Було чути гудіння духовки, а крізь прочинені французькі вікна, що виходили на

¹ Мій дім — твій дім (*icn.*).

балкон, долинав свист вітру, муркотіння машин, що заповнювали вулицю вниз, і клаксони.

Але того вечора не було ні світла, ні ароматів, ні звуків.

Я ще ніколи не опинялася тут зовсім на самоті. Мені подобалося відчувати, що над квартирою не тяжіє присутність інших людей; вона була вільною і порожньою.

Мені знадобилося трохи часу, щоб знайти лійку (під раковиною у ванній) і ключ від балкону (у шухлядці під чайними ложками). Коли я вийшла туди, було вже темно, хоча і вдалося розгледіти павутинки, натягнуті між листочками рослин до металевих поручнів, що мерехтіли у вечірньому світлі. Один павук, маленький і коричневий, сидів у центрі павутини. Я підняла носик лійки і дивилася, як стіна води відправляє все — його і павутину — вниз, до внутрішнього двору.

Коли я дісталася додому, було вже близько дев'ятої.

Наступного ранку я спакувала маленьку валізку з одягом і туалетним приладдям, якого мало вистачити до кінця тижня. Навіть захопила власну постільну білизну. Чарльз і Марні сподівалися на відвідувачку, гостю, яка регулярно приходитиме і проводитиме в квартирі близько півгодини щодня, просто щоб полити квіти. Натомість я стала квартиранткою.

Не думаю, що вони були б особливо проти, але я не збиралася їм повідомляти.

Я знову зайшла до їхньої квартири того вечора і стала в темному коридорі. Тепер це мій дім. Нехай усього на тиждень, але дім. Я увімкнула все світло — бо Марні так подобалося — заправила їхнє ліжко своїми простирадлами та наволочками. Поставила свою їжу в їхній холодильник і шафки, увімкнула їхнє радіо й зазирнула у книжкову шафу. Неважко було здогадатися, які книжки належать Марні, а які — Чарльзу. Корінці його книжок здебільшого були чорні з нахабними золотими написами. Ті, що належали

Марні, мали пастельні обкладинки — насамперед жовті та рожеві — й були оздоблені химерним рукописним шрифтом.

Я щовечора поверталася з роботи і занурювалася у м'якість їхнього дивану, тонкий шар бруду, що в'ївся у кахлі ванної кімнати, плями від гігієнічного бальзаму, від яких тьмяніли їхні окуляри.

Було щось дуже дивне і притому доволі затишне у перебуванні на самоті в чужому домі. Пригадую, як чітко відчувала присутність господарів, що були за багато годин, навіть континентів звідси, на іншому краю світу. Здавалося, я вперше в житті сприймала їх як справжню пару. Я виявила, що порпаюся у їхніх шухлядах, щоб дізнатися, які спеції їм до вподоби, а з яких вони навіть не зняли фольговану кришечку. Я перебрала їхні шафи і була вражена, дізнавшись, що Марні стала однією з тих жінок, які не переймаються пошуком підходящої білизни. Я зазирнула до їхньої аптечки: незліченна кількість знеболювальних, таблеток від кашлю, бежевих пластирів і запакований термометр. Я відчувала, що тепер розумію їх краще, ніж раніше.

У приліжковій тумбочці Марні лежало безліч дрібничок, нічого особливого: пачки паперових серветок, зразки косметики, ручки без чорнил, старі листівки, порожні стікери від таблеток, пара старих сонячних окулярів, мотузяний браслетик з нашої мандрівки в Грецію часів студентства. У Чарльза я знайшла три журнали, дві закладки, чотири флешки, кілька полароїдних фотографій з весілля друга (одна із Марні в синій шовковій сукні, яку я допомогла їй вибрати) і глибоко всередині загорнута у коричневий паперовий пакет червона оксамитова коробочка.

Я знала, що скоро станеться, тож мала час підготуватися.

Був недільний день, а я все ще лежала в ліжку, коли отримала другий дзвінок від Марні. Я тримала телефон перед собою

і дивилася на екран, де великими літерами було написано її ім'я. На світлині вона стояла у кухні у фартусі, зав'язаному на талії, прибравши руде волосся з обличчя. Я сфотографувала її два роки тому, коли купила собі новий смартфон.

Я глибоко вдихнула і відповіла.

— Джейн! — закричала Марні. — Джейн, ти мене чуєш?

Вона шалено гиготіла від збудження.

— Звісно. Що таке? Що трапилося?

Я знала, що трапилося, але це не мало значення, і ми разом пройшли через це розгадування шарад.

— Чарльз зробив мені пропозицію, — запищала Марні. — Просить мене вийти за нього.

Вона абсолютно не могла контролювати ані гучність, ані швидкість свого мовлення.

— Зараз скину фото обручки. — Марні заклацала пальцями по клавіатурі, а потім знову піднесла телефон до щок: — Вже отримала?

Телефон завібрував біля мого вуха. Я вже, звісно, знала, що там побачу. Проте я була не готова побачити цей перстень, що сидів на її пальці, тулячись до її шкіри та прив'язуючи її до дуже особливого майбутнього.

— Ще ні, — відказала я. — Певна, воно скоро прийде.

Я збиралася поглянути на нього, але пізніше. Я хотіла поставити пляшку вина в холодильник, прибрати квартиру і піти на прогулянку, а вже потім, через кілька годин, коли надворі буде тихо й темно, відкрити повідомлення і подивитися на фото.

— Ти ж будеш? Правда? Ну звісно, будеш. На весіллі. Можливо, ми одружимося за кордоном. Побачимо, я ще не знаю. Ти допоможеш мені обрати сукню?

— Звісно, — відповіла я, сподіваючись, що в моєму голосі достатньо ентузіазму.

— Звісно, — повторила в надії, що безглуздий повтор створить ілюзію захвату, хоча насправді мене нудило.

— А ти будеш моєю дружкою? Ну звісно, будеш, правда ж?

— Так, авжеж, буду.

— Тоді добрісінько. Мені вже час. Ми зараз їдемо додому, а мені ще треба зробити кілька дзвінків. Ох, Джейн, хіба ж це не чудово? Я просто не вірю. Не вірю. Напишеш, коли фото прийде? Або давай я відправлю його ще раз. Вона справді неймовірно особлива. Гадаю, тобі сподобається. Або ти просто скажеш, що тобі подобається. Але я певна, що тобі сподобається насправді. Гаразд, я забагато балакаю, Чарльз уже заковчує очі. Так, так, я йду. Добре, поговоримо пізніше. Побачимося в п'ятницю, а може, й раніше. Так, добре. Люблю тебе!

Вона від'єдналася.

Розділ восьмий

Того вечора я рано пішла спати. Сиділа, заховавшись у подушки, пітніла у фланелевій піжамі й розглядала фотографію на екрані телефону. На тій світлинці була рука Марні. Золота стрічка вишукано огортала її підмізинний палець. То був дуже гарний перстень, але я ніяк не могла позбутися враження, наче він зроблений із мотузки — як петля, що може задушити. Радше кінець, аніж початок чогось. Рука (звісно, вона належала Марні — я впізнала її тонкі вишукані пальці й охайні нафарбовані нігті) видавалася якоюсь інакшою, неначе вона жила власним життям, окремо від власниці.

Я різко прокинулася серед ночі — було десять хвилин по другій. Я пітніла і тремтіла. Мене охопило чітке усвідомлення, що я забула про щось надзвичайно важливе. Саме тоді я збагнула, що Марні ще раз телефонувала з машини — удруге. До мене долинав шум дорожнього руху й відгомін обертання коліс. Вона сказала, що вони в дорозі, повертаються додому.

Я ні на мить не сумнівалася, що Чарльз не попросив руки й серця Марні в машині — він би ніколи не вчинив так. Це взагалі не в його стилі. Він би точно хотів шампанського, квітів, скрипалів і, можливо, місячного сяйва. Я трохи здивувалася, чому вона не зателефонувала мені раніше.

Коли Марні було шістнадцять, вона закохалася у хлопця на ім'я Томас. Він мав сімнадцять років і 193 сантиметри зросту, навіть грав у регбі за графство. Марні любила його гостру щелепу, накачані м'язи живота, широкі плечі й сильні руки. А я не могла відірвати погляду від його чудернацького широкого чола. Однак він був абсолютно чарівним, і це кажу я, людина, яку не так легко підкупити гарними манерами, харизмою і злегка кривим осміхом.

Я не ненавиділа його, але мусила б. Я не вбила його, але краще б убила.

Припини. Не дивися на мене так.

Не засуджуй мене, а вислухай історію.

Мені подобалося, як розвиваються їхні стосунки. Томас мав шанс отримати спортивну стипендію в престижному університеті, тож він здебільшого тренувався або брав участь у змаганнях. По суті, мало не щовечора. До того ж завжди були матчі на вихідних. Вони нечасто бачилися, і їхнє кохання трималося на переданих у коридорі записочках, потоках повідомлень і підморгуваннях у їдальні. Настало літо і принесло із собою енергійні ранки та довгі вологі пообіддя. Я й не замислювала, що Марні досі носить светри, аж доки під час одного ланчу вона машинально не підгорнула один з рукавів і я не побачила чотири однакових синці над ліктем. Вона перехопила мій погляд і почала щось торочити про удар об раму.

Не знаю, як я це пропустила. Вона не показувала свій телефон, крім одного разу, коли вголос зачитувала повідомлення і ми разом вигадували відповіді. Вона швидко впадала

в гнів, агресивно реагувала, поводитися тривожно і примхливо, а я нічого не помітила.

Я зрозуміла, що відбувається. І знала, що можу це припинити.

У задній частині саду будинку батьків Марні височів обплетений гліцинією трельяж, що доходив до вікна її спальні. Я видерлася по ньому, відчинила її гардероб, залізла всередину й усілася по-турецьки, використавши стопку одягу як подушку.

Я чекала.

Я знала, що того пообіддя Томас грає в регбі. Марні дивилася матч, і я знала, що по завершенні вони повернуться до її будинку, адже батьки пішли на концерт брата. То був такий період у нашому житті, коли порожній будинок видавався надто спокусливим, щоб його ігнорувати.

Я почула скрегіт ключа у замковій шпарині, їхні голоси на порозі, увімкнений кран на кухні. Почула, як відчиняється буфет і дзенькають склянки, стаючи на мармурову стільницю, як Марні й Томас піднімаються сходами, як двері спальні уминають килим і як риплять пружини ліжка.

Я витягнула з кишені телефон, увімкнула диктофон і просунула його у просвіт між дверцятами, через який проникало світло. У мене досі лишився той запис.

— Може, ми б могли... — почала вона. — Може, не сьогодні?

— Ой, та годі, — відповів він.

— Ні, я серйозно. Чи міг би ти просто...

— Але ж ти сказала, — почав гніватися Томас. — Ти сказала «сьогодні». І що? Ти передумала?

— Наступного разу. Обіцяю. Мої батьки... Вони щомиті можуть повернутися.

— Ти займаєшся цим із кимсь іншим, так? — почав нападати він.

— Ні. Присягаюся, ні!

— Ти гробана курва, ось хто ти.

— Це не так! Запевняю тебе, ні, — благала вона. — У мене немає іншого, присягаюся.

— Ти ж знаєш, що я міг би це зробити, якби хотів, правда? Ти це розумієш?

— Будь ласка, Томе. Не треба...

— Я можу робити, що захочу. Тобі це відомо.

— Припини, — просила вона. — Годі вже, не погрожуй мені.

— Гадаєш, це погроза? Та це йобана обіцянка.

Марні почала плакати.

— На наступних вихідних моїх батьків не буде вдома, — повідомив він і підвівся.

Скрипнув матрац. Том відчинив важкі дерев'яні двері, що проїхалися килимом, і пішов. Я зупинила запис, але й далі сиділа, згорнувшись у шафі.

За кілька хвилин Марні пішла до ванної, а я вилізла через вікно і спустилася вниз трельяжем. Я створила анонімну адресу й надіслала запис Томасовому тренеру з регбі із супровідним емейлом. Хлопця тихо прибрали з команди. Кілька разів він надсилав Марні повідомлення з погрозами, але ми прочитали їх разом, і вона більше ніколи з ним не зустрічалася. Вона запропонувала мені разом з нею походити на курси з самооборони — то була якась суміш бойових мистецтв. Мені було приємно усвідомлювати, що мої дії зробили нас сильнішими, міцнішими, не такими вразливими. Та й досі приємно. Думаю, Марні здогадалася, що це я зробила запис і надіслала той емейл, але вона промовчала. Гадаю, якби вона вважала, що я забагато на себе взяла, то сказала б про це. І все ж протягом наступних місяців вона часом поверталася до мене, ніби хотіла щось сказати, а потім відмовлялася від цієї ідеї й закривала рота.

Тепер я гадаю — я сподіваюся, — що вона знала про це. Я сподіваюся, що тієї миті вона збагнула: наші душі настільки переплетені корінням — навіть найжорсткіші тканини роз'їв час, і вони вросли одна в одну, плоть у плоть, — що нас неможливо розділити. Сподіваюся, вона зрозуміла, що ми були одним цілим, за будь-яку ціну, на віки вічні.

Весілля мало відбутися в першу суботу липня, через вісім місяців після того, як Чарльз зробив пропозицію. Мені було цікаво, чи змінять їхні заручини статус-кво, однак, на щастя, звичний ритм життя не порушився. Ті місяці минали без жодних особливостей. Ми з Марні регулярно розмовляли, іноді по кілька разів на тиждень. Ми все так само вечеряли разом щоп'ятниці, і хоча, мушу визнати, розмови здебільшого крутилися навколо флористики, я очікувала чогось значно гіршого. Для мене було полегшенням відчувати, що ми залишалися такими ж, як і раніше. Починався останній тиждень незаміжнього життя моєї подруги. У п'ятницю ввечері ми з Марні сиділи на підлозі її квартири й чіпляли срібні картонки з іменами на маленькі коробочки зацукрованого мигдалю. Величезні списки справ, що простягалися перед нами протягом минулих тижнів, скоротилися до кількох останніх штрихів. Залишилося трішки дрібної роботи.

— А коли приїде мати Чарльза? — запитала я. — Вона зупиниться тут?

Було доволі непросто пропихати тонку сріблясту нитку крізь крихітну дірочку в картоні. Я ніколи не мала хисту до такої дрібної й марудної роботи.

— Ейлін? — перепитала Марні. — Ох, я не знаю. Не думаю. Але, зрештою, я не знаю, куди ще її можна подіти. Зачекай.

Вона пішла до кухні й повернулася зі своїм ноутбуком. Сіла на диван і підняла екран.

— Я не знаю. Сподіваюся, у нас вона не житиме. Мені доведеться підготувати для неї постіль і все інше.

— Я можу допомогти, — запропонувала я.

Далі ми перейшли до меню, угорі кожного з яких потрібно було зробити дірочки, через які протягнути стрічку й зав'язати бантиком.

Чарльз повернувся за годину чи трішки пізніше. Було близько дев'ятої. Ми зрозуміли, що він у кепському гуморі, з гуркоту дверей, тріску, з яким його портфель приземлився на дерев'яну підлогу, й буркотіння, з яким він повісив піджак на поручень.

— Я піду погляну, як там він, — прошепотіла Марні.

З коридору долинув її голос — м'який плавний легіт, ритмом схожий на пісню. Чарльз гарикнув у відповідь, коротко й різко. Спершу то була просто реакція на важкий день, випускання пари, але потім її голос також почав змінюватися й хитатися. Не вона заспокоювала його, а він роздратовував її.

— Я буквально щойно зайшов у двері, — то гучно говорив гордий собою чоловік. — А ти одразу запитуєш мене про весілля. Я поняття зеленого не маю, Марні. Я взагалі не тямлю ні в чому, пов'язаному з весіллями.

— Я запитала про твою матір, — заперечила вона. — Це ж твоя мати.

— Я розберуся.

— Вона в плані розміщення гостей.

— І чому це вона в плані розміщення гостей?

— Бо вона твоя мати, — наполягала Марні, а тоді тихіше і м'якше додала: — Вона не приїде? Ми давно не бачили її...

— Я піду прийму душ, — відказав він і піднявся сходами.

Марні зітхнула, повертаючись на кухню. Я почула, як увімкнувся кран і клацнула плита. Знову мелодійним голосом подруга заговорила на камеру. Я й далі вирізала, чіпляла стрічки і складала готові меню в коробки.

Чарльз, тепер вбраний у джинси, зайшов до вітальні через кілька хвилин і вмовився на дивані біля мене. На його волоссі досі блищала волога. Великий і кремезний, він мав понад метр вісімдесят зросту й широкі плечі. Було в його поставі щось таке, що чоловіки люблять демонструвати, коли хочуть здаватися ще сильнішими.

— Ти не запросив її, — мовила я, відміряючи довжину стрічки між пальцями.

— Що?

— Ти брешеш. Ти її не запросив.

Не думаю, що він хотів мені зізнаватися (якби він мав вибір, то точно цього не зробив би), але пауза виказала правду.

— Я не хочу, щоб вона приїжджала, зрозуміло? — відповів Чарльз.

— Розумію. Я також не запрошувала батьків на своє весілля.

— Точно.

Гадаю, він хибно мене зрозумів, подумав, що наші батьки подібні, ніби ми з ним подібні, а це зовсім не так.

— Усе тому, що вона хвора, — продовжив він. — І я не знаю, чи дам цьому раду в день власного весілля. Коли вона кудись приходить, уся увага належить їй. Ти не повіриш: люди тільки й базікають, що про хворобу. Варто мені кудись із нею вийти, як абсолютно всі говорять лише про її чортову перуку, невпинну нудоту й протиракові дієти. Це абсурдно. Мені здається, що їй навіть подобається. Так вона отримує мету, її хвороба отримує мету. Значно простіше не запрошувати її.

— Але ж вона твоя мати, — мовила я.

— Що?

Чарльз уже витягнув телефон з кишені й перемкнувся на когось іншого десь інде.

— Ти не можеш не запросити її тільки тому, що вона хвора, — наполягала я. — Вона взагалі знає, що буде весілля?

— Можливо, — відказав він без жодного збентеження. — Гадаю, сестра могла якось про це згадати.

— А це не розчавило її?

— Не знаю. Не запитував. Ми не настільки близькі.

— Це жорстоко, — вихопилося в мене.

Він поклав телефон на стіл для закусок і пробігся пальцями по мокрому волоссю.

— Не думаю, що ти маєш право говорити таке, — він витер руку об подушку. — Ти ж також не запросила своїх батьків. А це моє весілля, і таке моє рішення. Я не люблю хворих людей.

— Що ти не любиш? — підхопила Марні, почувши кінець речення.

Вона зайшла до кімнати із синьо-білими керамічними тарілками й срібними столовими приборами у руках. Поставила їх на стіл.

— Я не запросив свою матір, — пояснив Чарльз.

— Тому що вона хвора, — додала я.

— Що? — перепитала Марні, розклавши спершу ножі, а потім виделки. — Тому що вона хвора? А може, це якраз причина її запросити?

— Точно, — погодилась я.

— Ні, — відказав він. Без гніву, який було чути раніше в коридорі, але чітко й рішуче. — Це мій вибір. Я не хочу, щоб вона сюди приїжджала. Я не люблю хворих людей.

— А що, як я захворію? — запитала Марні, розставляючи тарілки на столі.

— Це інша річ, — відказав Чарльз.

Вона поглянула на мене, піднявши брову, і між нами промайнула мовчазна розмова, що підтверджувала: це зовсім не інша річ. І все ж, хоча мене шокувало зізнання

Чарльза, Марні була лише трохи збентежена. Доведеться переробляти план розташування гостей.

— Доки це правда, я просто вдам, що цієї розмови ніколи не було, — безтурботно мовила вона. — Гадаю, так буде найкраще.

Тоді вона пішла на кухню, Чарльз увімкнув телевізор, а я завершила меню. Потім ми сіли вечеряти, ніби справді нічого не трапилось.

Але та дивна розмова не йшла мені з голови, адже вона підтверджувала: Чарльз недостатньо добрий для Марні, ніколи не був таким і ніколи не міг би бути. Саме тієї миті він наче на повен голос заявив, що не пасує жінці, з якою збирається одружитися.

Я була задоволена собою. Невже це так погано?

А все тому, що я здобула доказ: він справді бридкий, моя ненависть не безпідставна й незаслужена, а справедлива й виправдана. Більше того, ця розмова довела те, що я не наважувалася висловити вголос: я справді була краща за нього. Я дбала про тих, хто потребував мене, бо розуміла, що це моя частина угоди любові, обов'язку й сім'ї.

Я розуміла, що він узагалі на таке не здатен — не те що за всяку ціну, а й просто так.

Розділ дев'ятий

Нарешті день весілля настав — то була перша субота липня. Попри невтішний прогноз, погода виявилася несподівано теплою, а небо — несподівано ясным. Прибули сотні гостей із кожного закапелка їхніх життів — зі школи, університету, роботи. Деяких вони навіть ніколи не бачили раніше: партнерів двоюрідних братів і сестер, друзів батьків і малюків, що плакали й реготали без жодної логічної причини. Гості прибули до Віндзора з усього світу: сестра Чарльза та її чоловік

рано-вранці прилетіли з Нью-Йорка, його тітка й дядько перервали річну відпустку в Південній Африці, щоб приєднатися до нас; Ерік, брат Марні, відпросився з високооплачуваної роботи в Новій Зеландії, щоб прибути на святкування. Ти можеш подумати, що я брешу, коли кажу це, але я пообіцяла тобі щирю правду, тож ось вона: то був один із найкращих днів у моєму житті. Ми з Марні провели цілий ранок разом у будинку її батьків і їли в піжамах тости з варенням. Вона приймала ванну, а я сиділа поруч на підлозі, випроставши ноги на кахлях, і ми говорили про те, як познайомилися у тій довгій витягнутій черзі; про різноманітні життєві струни, що, натягуючись і розслабляючись, привели до цієї миті.

Я дивилась, як вона виходить заміж за чоловіка, якого я ненавиділа більше за всіх, але все було не так жахливо, як я боялася. Я дивилася тільки на неї, захоплено милуючись її рудим волоссям, зібраним у пучок на потилиці, діамантовим намистом, пишною білою спідницею, довгою мереживною фатою, — і насолоджувалася її радістю. Я дуже пишалася тим, що розділяю з нею таку важливу мить. Я забагато їла і пила, а ще танцювала, аж доки на ногах не набухли й не луснули пухирі. І все одно я почувалася чудово.

Чарльз виголосив дуже приємну промову, справді. Я чекала, що вона виявиться нудотною — гадала, що він базікатиме про незрівнянну силу свого кохання, міцну прив'язаність і те, як саме шлюб увічніть їхній зв'язок, але він цього не робив, тож промова вийшла непоганою. Він говорив, що ніколи не зустрічав нікого настільки рішучого, творчого і безстрашного. Він говорив, що в одну мить, з першої ж зустрічі, зрозумів, що Марні інакша, особлива, ні на кого не схожа. Він говорив про неї те, з чим я була повністю згодна, тож я проти власної волі кивала.

Я не присідала аж до півночі, коли більшість гостей уже пішли, музики почали складати інструменти, а дві дружки

запихали надміру п'яних гостей у таксі, що мало відвезти тих додому. Кейтерингова компанія складала недопиті пляшки вина й пива назад у коробки, а менеджер закладу розставляв стільці у залі. Крізь прочинені двері оранжереї линуло тепле і свіже повітря, просякнуте запахом пилку. Угорі мерехтіли китайські ліхтарики. Я знаю, що трохи захмеліла, оскільки сьйво здавалося розмитим, неначе світло проникало крізь скляні кульки, розливаючись жовтою барвою у пільмі.

Чарльз сів поруч і подякував за мій внесок — саме так він і сказав. Його слова майже здалися мені щирими. Розстебнутий жилет сповзав з його плечей, а темно-синю краватку-метелика давно було знято.

Ми спостерігали, як Марні пурхає по танцполу. Низ її сукні був майже чорним — білий шовк забруднився за день. Щоки почервоніли, кілька пасом вивільнилися із зачіски й звисали на обличчя, мокрі від поту.

— А вона неймовірна, так? — мовив Чарльз.

Я кивнула.

Тепер я не певна — плин часу затуманив мої спогади, — чи те, що трапилося далі, справді трапилося. Можливо, то тільки плід моєї ненависті, ілюзії, поєднання надміру шампанського із надміром люті. Але я так не вважаю.

Чарльз відхилився назад, притулившись до скляної стіни оранжереї. Він закинув руки за спину й зітхнув.

— Таки неймовірна, — повторив він.

Він опустив руки, й одна з них упала на мою потилицю й ковзнула шиєю. Він притягнув мене до себе й поцілував у чоло. Його мокрі губи блищали від слини, й волога залишила холодний опік на моїй шкірі, коли він відсунувся.

— А ми щаслива пара.

У нього заплітався язик. Знаю, я випила забагато, але цього разу він зайшов надто далеко, він повадився якось

інакше, вульгарніше, ніж зазвичай. Його ліва рука поповзла моїм плечем до ключиці, проминаючи пахву. Я затамувала подих, аби не ворухити ребрами. Я не хотіла вдихати, бо тоді мої груди, розширюючись, опинилися б у його долоні. Рука Чарльза ковзнула нижче, за кілька сантиметрів від моїх грудей, приковуючи мене до лавки. Я не могла поворухитися, не натрапивши на нього, не дозволивши його долоні опинитися там, де не слід.

Він засміявся. То було різке і бридке гикання.

Він сказав:

— Ох, Джейн.

А тоді торкнувся мого соска крізь жовтий шовк сукні дружки. Я опустила підборіддя, задихаючись від потреби поглянути вниз. Чарльз притиснув долоню до мене, відвів її, а тоді затис мій сосок між великим і вказівним пальцями.

Я б дуже хотіла розповісти, що зробила чи сказала щось. Якби ж я тільки відшила його! Мабуть, він був би шокований (я вмію розпізнавати щире здивування), і тоді, можливо, те, чого я боялася, і не сталося б узагалі.

Однак я нічого не зробила, тож тепер неможливо дізнатися, як би воно було.

— Повірити не можу, що це майже кінець, — мовила Марні, сівши біля нас і поклавши голову на його плече. — Оце так день! Він був неймовірний, правда?

Чарльз повільно прибрав руку. Я відчула, як вона ковзнула моєю шиєю і плечима, повільно зникаючи, аж доки наш контакт не припинився. Між нами з'явився простір, наче ковток свіжого повітря, холодний і радісний. Наче лінія розмежування між двома ворожими державами. Мій сосок нив від фантомного болю.

— Усе гаразд? — запитала Марні. — Що тут відбувається?

Чарльз зиркнув на мене, і якщо ти віриш, що я була достатньо твереза, аби прочитати той погляд, то він вимагав мовчати.

— Нічого, — відказала я, відсунувшись на кілька сантиметрів на лавці — трохи далі від них і їхнього кохання. — Взагалі нічого.

То була друга неправда, яку я сказала Марні.

Ти ж правда розумієш, що я не мала вибору? Що я могла сказати? Якби я відповіла чесно, вона була б змушена обирати. А я за всяку ціну хотіла залишитися поруч. І тоді я подумала, що для цього слід приховувати правду, аби не зруйнувати її щастя і захистити наше коріння.

А ось тобі щира правда. Той день не змінив мого ставлення до Чарльза. Я ненавиділа його багато років, тому той день ні на що не вплинув.

Мабуть, жорстоко говорити, що їхнє кохання — найобразливіше, найбезжальніше і найбридкіше кохання, яке я бачила, так? Так, знаю. Але мене нудило від їхнього кохання. Я ненавиділа Чарльзове обличчя; криву посмішку кутиком вуст; надмірну ширину його грудної клітки, коли він дихав; його звичку барабанити пальцями по столу, ніби кажучи: «Як же мені з тобою нудно». Я ненавиділа дотик його пальців до моєї шкіри крізь тонку тканину, але не більше, ніж будь-які інші прояви його буття.

Мені хотілося викреслити його зі свого життя. Знаю, я маю бути обережною, коли кажу таке, адже це звучить як мотив. Я маю на увазі, що мені хотілося, аби наші історії не мали жодного спільного розділу, аби чорнило його життя ніколи не крапало на сторінки мого, щоб наші життя існували паралельно, але ніколи не перетиналися.

Але чи шкодую я про його смерть? Ні. Мені анітрохи не шкода.

ТРЕТЯ НЕПРАВДА

Розділ десятий

Я сказала їй, що нічого не трапилось.

І сьогодні, більше, ніж завжди, це видається доречною і важливою частиною історії — важливою частиною твоєї історії. Я не маю на увазі мотив — прошу, не намагайся хибно витлумачити мої слова, — та коли щось трапляється, щось несподіване і жахливе, кроки, які привели до катастрофи, набувають іншого забарвлення.

Була ще одна людина, як-от тепер і ти, котра знала, що того вечора дещо трапилось. Я розповіла їй наступного дня, задовго до того, як боялася зізнатися, ніби того вечора між Чарльзом і мною відбулося дещо відмінне від нічого.

Зранку після весілля, коли я лежала в ліжку і вдавала, що в мене не болить голова, що я не потребую безнадійно склянки води, що не хочу негайно прийняти ванну й зі мною все гаразд, пролунав дверний дзвінок.

Я опустила штори, але сонячне світло проникало крізь шпарини — тонкі мерехтливі білі лінії, помережані островцями пилу. Мені варто було б попилососити, можливо, помити підлогу, але я знала, що нічого такого не робитиму. У квартирі було неприбрано — всюди валялися книжки й журнали, — однак я надто перепила і стомилася, щоб перейматися через це. Дверцята мого гардеробу прочинилися настіж, тож одяг повипадав на підлогу — безліч

колготок, джинсів і джемперів. На розхитаному дерев'яному стільці біля вікна височіла купа чистого одягу й постільної білизни, яку вінчали мій учорашній бюстгальтер і бежеві трусики-корсет. Сукня дружки висіла з того боку дверей спальні: під пахвами виднілися темні патьоки, світліші плями — мабуть, від шампанського — знебарвлювали спідницю. Густе, задушливе повітря було важким від запахів сну й поту. Кімната мала б здаватися огидною і нестерпною, але все ж залишалася домашньою. Весь простір, безлад і запах були знайомими.

Я лежала нерухомо, боячись, що шелест простирадла просочиться крізь двері спальні до передпокою, а звідти — й до коридору по той бік квартири.

Дзвінок пролунав знову.

А тоді хтось тричі постукав — так, що двері здригнулися в одвірку й захиталися на петлях.

— Джейн?

Я миттєво впізнала голос. То була Емма, моя сестра, молодша на кілька років. Вона ще більше відрізнялася від мене, ніж Марні. Якщо я втілювала темряву, а Марні — світло, то Емма мала щось від нас обох. У неї не тільки була найсвітліша шкіра і найтемніше волосся, вона злітала найвище і падала найнижче, була вразливою — і водночас нездоланною, переляканою і сміливою, такою зламаною — і все ж непереможною.

Дверний дзвінок задзеленчав утретє. Емма кілька секунд тиснула на кнопку, тож дзенькіт заповонив усю квартиру.

— Я знаю, що ти там! — гукнула вона.

Я й далі ховалася під ковдрою, відмовляючись поворухнутися.

— У мене є сніданок! — наполягала вона.

Її інтонація піднялася наприкінці речення й слово «сніданок» вона проспівала. Вона знала, що розіграє найкращу

карту, витягує винового туза — і розуміла, що я також про це знаю.

По вихідних моїм звичним сніданком була миска каші. Я обрала вівсяні пластівці, що скидалися на перероблений картон, який плавав у цільному молоці, подібному за консистенцією до вершків. Смак відповідав вигляду. Цікаво, що воно було не таким солодким, як його знежирений аналог. Кілька років тому, одразу після чоловікової смерті, я скуштувала його, коли сиділа на безцукровій дієті, намагаючись стати дуже худю, настільки маленькою, наскільки взагалі може людина. Та я помилялася, адже будь-які, навіть найдрібніші, рішення, ухвалені після всеохопної втрати, не бувають добрими. Інші компроміси, на кшталт коричневого рису, брауні з буряків чи відмови від соків, також швидко пішли в небуття.

От тільки на вихідних мені завжди хотілося чогось солоденького.

— Відчуваєш запах круасанів? — гукнула Емма. — Менш ніж десять хвилин тому вони ще були в пекарні. Ням-ням...

Вона завмерла, прислухаючись, чи не почуються мої кроки. Я уявила, як вона стоїть на зношеному бежевому килимку під яскраво-жовтими лампами, як завжди, переступає з ноги на ногу від нетерплячки, обурена тим, що я її ігнорую.

— Хутчіше, Джейн! — крикнула вона. — Я не можу стояти тут весь день.

Я сіла, перекинула ноги через край матрацу і взула капці. Я любила сестру — справді любила, — от тільки вона ніколи не розуміла, що таке особисті межі. Для неї було цілком нормальним стирчати біля моїх дверей зранку без попередження й діставати стукуванням, грюканням і криками. А все тому, що наші життя завжди були тісно переплетені: виклики, бої, повсякденні дрібниці.

Хоча це не зовсім так. Точніше буде сказати, що її життя постійно вривалося в моє. Я була глечиком, у який вона виливала свою тривогу; вухом для її сповідей; плечем, на яке вона могла спертися; рукою, що тримала її. Вона перекидала свої тягарі на мене, аж доки їй не ставало легше, а мені лишалося нести й бавити її страхи.

Так було завжди. Мене любили замало, а її — багато, і можливо, ти здивуєшся, але це однаково нестерпно. Вона повсякчас шукала простору, адже задихалася від надмірної уваги. Я стала її союзницею, її тихою пристанню.

Вона потребувала мене. Тоді я ще цього не знала, але я також потребувала її.

— Ворушися, гаразд? — не вгавала вона. — Інакше я з'їм їх сама.

Я почула її сміх. Дивний у неї був гумор. Він досі міг шокувати мене, навіть коли мій мозок повнився її думками, її вигадками і її переживаннями.

Я натягнула халат і закріпила його поясом на талії. Він був темно-фіолетовий і добряче поношений. Волокна збивалися на рукавах, де щось колись було розлито. Халат належав раніше Джонатану й був на мене завеликий. Плечі висіли на кілька сантиметрів нижче за мої передпліччя, а поділ теліпався нижче колін, десь біля кісточки. Джонатан одягав його, коли прокидався раніше по вихідних, щоби приготувати сніданок. Я прочинила вхідні двері й побачила сестру, вбрану в товстий темно-синій светр і просторі джинси, що доходили до кісточок. Білі шкарпетки скидалися на ті, які ми носили в початковій школі, — щільні, з еластичною гумкою у верхній частині та з бахромою з тканинних бульбашок, що виднілася над білими кедами. Її коротко обрізане волосся відтіняло лінію щелепи, що плавно переходила в загострене підборіддя.

— А я збіса вчасно, — кинула Емма. — Маєш гівняний вигляд.

Я озирнулася, щоб поглянути на себе в маленьке кругле дзеркало, що висіло на забитому в стіну цвяху в коридорі. Минулого вечора я не зняла макіяж. Мої очі прикрашали чорні кола, а помада забилася в складки навколо губ.

Я знизала плечима.

— Це була хороша ніч.

— Хороша? — перепитала Емма. — У твоєї найкращої подруги весілля, а ти можеш сказати тільки «хороша»? Це все?

Вона вручила мені коричневий крафтовий пакет із випічкою. Я зазирнула всередину: круасан з вершковим маслом і булочка з шоколадом.

— Для тебе, — мовила вона.

Вона підійшла до дивану й умостилася серед подушок, підібгавши під себе ноги. Емма провалилася вглиб і почувалася як удома. Я налила собі склянку апельсинового соку з холодильника.

— Усе було чудово, — продовжила я. — Просто чудова ніч. Так краще?

— Ох, так навіть гірше, — буркнула вона. — Кепський з тебе оповідач. Розкажи мені щось цікаве. Чи були сварки? Бійки? Хто переспав зі старшою дружною?

— Ніхто не переспав зі старшою дружною. І наскільки мені відомо, бійок не було.

— Отже, Чарльз поведився як шовковий? Не як останнє хуйло?

— Та ніби стерпно. Щоправда, дещо трапилося наприкінці вечора...

Мою квартиру з трьох боків оточують інші помешкання, тож у ній завжди трохи затепло. Тому коли до мене приходять гості (а це, якщо чесно, трапляється нечасто),

я спостерігаю, як вони поступово роздягаються. Спершу знімають лише пальто й светри, потім — черевики й кардигани, і зрештою сидять без шкарпеток і в самих майках.

Емма нічим не відрізнялася від інших, але мене злякало побачене того дня.

Вона зняла джемпер через голову. Схоже, між її лопатками й плечима взагалі не було плоті. Ключиці стирчали, притискаючись до шкіри й розтягуючи її. Вона здавалася настільки тонкою, що мало не прозорою. Сухорляві передпліччя нагадували пташині крила — тільки шкіра та кістки, ні граму жиру.

Я різко вдихнула й видихнула. Широко розплющивши очі, Емма обережно поглянула на мене.

— Не треба, — застерегла вона, прочитавши тривогу, викарбувану в складках мого чола і у зморщі між бровами. — Не починай.

— Еммо... — мовила я, але вона так люто і незмигно подивилася на мене, що я збагнула: говорити більше нічого.

Еммі було дванадцять, коли вона вперше приховала від нас свій стан. Не пригадую початку її хвороби. Я була настільки зайнята підготовкою до занять, зосереджена на речах, які нічого для мене не значили — квадратних рівняннях, формулі дихання, ландшафтах річок, — що прогавила, як погіршується здоров'я найважливішої людини.

Гадаю, це сталося у липні. У нас із Еммою почалися літні канікули. Якщо не помиляюся, Марні тоді поїхала на південь Франції, а наші батьки були, як завжди, заклопотані розбиванням власного шлюбу кайлом, замаскованим під образи й закочування очей. Було спекотно, аж надто спекотно як для Англії — температура перевищувала тридцять градусів. Ми пішли до відкритого басейну, і я втиснула наші рушники серед сотень інших. Там були родини з п'ятьма дітьми, що пірнали, бовталися у воді, а потім бігали по траві,

розляпуючи бризки; фігуристі жінки; літні пари, що вмос-
тилися на розкладних стільцях і читали газети. Я вдяглася
в купальник і пітніла на сонці. Волога стікала між грудьми,
краплинки мерехтіли на верхній губі. Емма ж одягла шорти
до колін і вовняний джемпер. Сестра тремтіла. Я хотіла, щоб
вона пішла зі мною до басейну, але вона відмовлялася:
белькотіла щось про цінні речі, але ж ми таких не брали —
тільки рушники, одяг і по книзі для кожної з нас. Звісно,
я наполягала, адже я старша сестра і це мое право. Зрештою
вона поступилася. Пригадую, як вона через голову зняла
джемпер. Її плечі й ключиці мали тоді значно гірший вигляд.
Здавалося, ніби вони відчайдушно прагнуть вирватися з її
тіла, роздерши тонку світлу шкіру. Емма скинула шорти —
і я побачила ноги й стегна, позбавлені форми. Просто пря-
мі лінії вздовж кісток. Не було ні тіла, ні глибини. Емма
рішуче поглянула на мене, очікуючи, що я критикуватиму її
хирляве, жахне тіло, — і я промовчала.

Протягом наступних кількох місяців я силоміць накла-
дала їжу в її тарілку. Часом вона їла, часом ні. Ненадовго їй
стало краще. А тоді знову гірше. Наступні кілька років ці
коливання продовжилися: вона ніколи не була в доброму
здоров'ї, але й ніколи — в зовсім поганому. А потім, коли
їй виповнилося лише чотирнадцять, я вступила до універ-
ситету. Відтоді в неї було дуже мало покращень і дуже ба-
гато погіршень. Зрештою батьки більше не могли ігнору-
вати ситуацію, що складалася за вечерею, і госпіталізували
її. Потім повернули додому — і знову госпіталізували.

Розумію, що моя розповідь характеризує її як вельми
специфічного персонажа не менш специфічної історії. Але
якби ти зустрілася з Еммою — було б добре, якби зустрі-
лася, — ти б збагнула, що вона зовсім не така. Емма ні-
коли не була жертвою. Так, вона хворіла, й довго, але
це — лише дрібна риска до її портрета.

Хвороба існувала десь усередині неї. Дивна, невідконтрольна їй чума, що чаїлася у її свідомості, кістках і кожній тканині її єства. То була важлива частина її життя, але вважай це частиною, якої вона не обирала і якої не бажала, але з якою навчилася жити. Зрештою вона вирішила, що не хоче більше лікуватися, і я щосили намагалася поважати її рішення.

— Не дивися на мене так, — мовила вона, згорнувшись на дивані й ховаючись за джемпером, ніби за щитом. — Ніби привида побачила.

Я підняла брову. Не змогла себе спинити.

Багато років — майже протягом усього навчання в університеті — я бачила жахіття про тіло Емми. Мені снилося щось зовсім інше, аж раптом, посеред будь-чого, що я собі науявляла — канікул, лекцій, спілкування з Марні, — я знаходила мертве тіло Емми. Закляклі сині кінцівки, широко розплющені затуманені очі. Я прокидалася від браку повітря, пітніючи й здригаючись у холодних, вологих простирадлах.

— Трясця! — вона знову натягнула на себе джемпер. — Усе гаразд. Зі мною все гаразд.

Я не мала вибору. Довелося просто змовчати. Сварка не принесе нічого, але може забрати все.

— Чарльз, — продовжила вона, поплескавши по дивану біля себе. — Ти щось говорила.

Я сіла й пригадала події минулого вечора. Розповіла про теревені Чарльза, нескінченні пляшки шампанського, підливання в келихи. Розповіла, як його рука опинилася на моєму плечі, про жорстку тканину його білої накрохмаленої сорочки у себе на шиї. Я заплющила очі. Знала, що червонію, описуючи, як його долоня опустилася до моїх грудей, а пальці стискали сосок. Говорила про простір, що розширився між нами, про сліпучу білість сукні Марні,

коли та підійшла до нас і стала поруч, про темне відчуття, що враз сховалося назад, у свою скриньку.

Емма широко розплющила очі й розкрила рота.

— І що вона сказала? — прошепотіла Емма.

— Нічого, — відказала я. — Вона нічого не сказала, бо нічого не бачила.

— Узагалі нічого не бачила? — Емма поглянула вниз, на подушку, яку притискала до грудей. — Ти впевнена? Ти точно впевнена? Усе було саме так? А він не міг просто напиться, втратити координацію і розпустити руки, не маючи того на меті?

Я знизала плечима:

— Можливо.

— Але Чарльз не був би Чарльзом, якби не мав на меті саме це, правда? Така вже його природа.

Я всміхнулася. Емма ніколи не зустрічалася з Чарльзом. Вона знала єдину його версію — мою.

Останні кілька місяців я часто про це думала. Емма не знала Чарльза. Вона не мала жодних підстав сумніватися у моєму досвіді, жодних підстав не вірити, що Чарльз — розпусний збоченець, який обмацав старшу дружку на власному весіллі на очах у красуні дружини. І все ж інстинктивна реакція Емми ставила під сумнів не характер Чарльза, а мою версію подій. Що це говорить про мене? Про моє бачення правди? Про мою здатність правильно зрозуміти ситуацію?

Чи не означає це, що насправді Чарльз не був винен в усіх гріхах того вечора? Що ситуацію хибно витлумачила я і тільки я? Мені так не здається, але тобі, можливо, слід розглянути такий варіант. Зрештою, це моя правда. Це не те саме, що просто правда.

— Ти розкажеш Марні? — запитала сестра. — Що її чоловік обмацав тебе? Як на мене, це дуже погана ідея.

Я похитала головою.

— Однак це лячно, — Емма покрутила перед собою подушку, наче колесо, і стисла по кутках. — Вельми дивно. Ти боялася?

— Чарльза?

— Так. У сенсі, він тебе налякав?

— Ні, — інстинктивно відповіла я. — Ні. Не дуже.

Щойно я промовила ці слова, як збагнула: вони брехливі. Я злякалася. Ні, то був не жах, зовсім ні. Однак мені було дискомфортно й незатишно від раптового усвідомлення, що я, дрібна і незначна, стала бранкою чогось суттєво більшого. І то не було легке побоювання, яке я відчуваю у непередбачуваних ситуаціях. Це більше, ніж повертатися пізно додому з метро і чути позаду чоловічі кроки; більше, ніж відчувати, як хтось стоїть надто близько до тебе на пішохідному переході; більше, ніж натовп, що скупчився в тунелі під залізничними коліями. Чарльз усе прорахував. Він мав мету — і якщо вона полягала в тому, щоб налякати мене, то він досягнув успіху.

— Як мама? — запитала я.

Емма опустила погляд на підлогу й узялася смикати вовняну нитку, що вибилася із джемпера:

— Я не поїхала. Просто... не змогла.

Я повільно видихнула, намагаючись не зітхнути. Я кілька разів пояснювала матері — навіть зазначила це в її календарі, — що не зможу прийти в суботу через весілля, але пообіцяла, що замість мене буде Емма.

— Не дорікай мені, — попросила Емма. — Не треба. Я зателефонувала і сказала адміністратору, що не зможу приїхати. Гаразд? Я не змогла.

Коли ми були молодшими, ще дітьми, мої мати і сестра мали неймовірно близькі стосунки. Мені це здавалося огидним — бути аж так щільно прив'язаною до когось іншого.

І хоча Емму часом гнітила така увага (тоді вона ненадовго тікала, щоб провести час зі мною в іншій частині будинку), вона постійно потребувала матері — емоційно і практично, для затишку й товариства. Як і мати, вона постійно непокоїлася, тож їй було незатишно й незручно з новими людьми. У незнайомих місцях вона ховалася за материними ногами, визираючи з-поміж них. Удома вона ходила за матір'ю хвостиком, хотіла допомагати на кухні, з прибиранням — та й з усім, що тільки мати не робила. Ввечері вона любила, коли її обіймають, купують і читають їй на ніч. Емма потребувала матері, а мати потребувала, щоби її потребували.

Але коли Еммі справді була необхідна матір, коли вона прагнула підтримки, любові та сили, то не отримала нічого. Її опора відсахнулася, збентежена самою природою такої потреби. Озираючись назад, я розумію, що мати просто злякалася. Вона не була ідеалісткою, тож мусила розуміти, що відбувається і наскільки це складно — чи, може, навіть неможливо — виправити. Тож вона ігнорувала проблему, вдаючи, що з її донькою все гаразд, і без жодних запитань викидала їжу з тарілки в смітник і мила невикористані прибори.

Потреба Емми постійно зростала, а мати все більше її уникала. Зрештою Емма так розгнівалася і закрилася, а мати так злякалася за її майбутнє, що шляху назад уже не було. По-справжньому Емма так ніколи їй і не пробачила. Вона залишила дім, щойно змогла це собі дозволити.

Гадаю, вона звинувачувала матір у своїй хворобі: не у тому, що вона почалася, а в тому, що не минула. Я гадала, що їхній зв'язок обірвався, що їх тримала разом не любов, а кров — єдина спорідненість між ними, яку неможливо відкинути. Я помилялася. Були й інші нитки, міцніші, що єднали матір і сестру. Просто я цього не бачила.

— Джейн, прошу, — мовила Емма. — Ну годі. Я справді намагалася.

Я хотіла попросити її подумати, як її дії впливають на інших людей; пояснити, що через її рішення я почуваюся винною, що сама не поїхала, нагадати, наскільки невимовно самотньою була наша мати. Однак Емму настільки переповнювали власні почуття, що вона просто не могла поглянути на світ чужими очима.

Натомість я запитала її про волонтерські проекти, квартиру й книжку про родинні проблеми, яку я їй порадила. Виявилося, що Емма ще навіть не розгортала її. Я прийняла душ, одягла чисту піжаму, і ми провели весь день на дивані, переглядаючи DVD (бойовики з героями-чоловіками й комічно слабкими жінками), які колись належали нашому батькові. Коли він пішов, я забрала їх собі. Ми з татом дивилися їх разом. Він сядовив мене на коліна, дозволяв обгорнутися навколо нього й засинав, доки я притискала голову до його грудей. Мати тим часом ображалася десь інде. Кілька дисків Емма взяла собі, коли поверталася ввечері додому. Вона сказала, що вони завжди належали їй. Я знала, що це неправда, але не заперечувала. Скільки всього ми не могли обговорювати! Скільки нескazanого... Тож диски — то лиш дрібна поступка. Я спостерігала, як вона йде, запхавши їх у рюкзак, і намагалася зосередитися на різкому зрізі її стрижки над рюкзаком, а не на тонких, як сірники, ногах, що стирчали з-під нього.

Розділ одинадцятий

У понеділок після весілля Марні з Чарльзом вирушали у медовий місяць — мали намір провести два з половиною тижні в Італії. Чарльз усе спланував: розробив маршрут через країну, забронював квитки на літак і найрозкішніші номери в найекстравагантніших готелях. Він говорив, що хотів зробити їй сюрприз, тому з усією своєю активністю

задовбував мене найдрібнішими деталями протягом попередніх місяців. Він винайняв класичний кабріолет її улюбленого кольору. Обрав готелі, оздоблені плюшем і оксамитом, із вишуканими люстрами, а не однотонні номери, які полюбляв сам. Він проклав шлях через яскраві кулінарні місцини, які, на його думку, мали б сподобатися їй.

— Чи сподобався б їй кулінарний майстер-клас? — запитував він раніше того року.

— А як тобі таке? — цікавився він, гортаючи вебсайт нового розкішного ресторану. — На твою думку, їй би смакувала така їжа? А як щодо краєвиду?

— А як щодо Рима? — швидко прошепотів він одного вечора, доки Марні поралася на кухні. — Чи бувала вона там раніше?

Вона там не бувала, про що я їй сказала. У результаті цих регулярних перешіптувань я досить детально ознайомилася з маршрутом їхньої подорожі. Тож того ранку я уявила, як вони прибувають в аеропорт, до зали очікування, сидять пліч-о-пліч, поки не приземлиться літак, а тоді видивляються, коли карусель вивезе їхній багаж. Я наче бачила, як вони сміються в унісон, запихаючи речі в крихітний багажник свого авто, як його рука лежить на її стегні дорогою. Уявляла, як вони заходять до першого готелю: пурпуровий диван у номері, безмежний басейн, оточений гамаками з видом на виноградники. Я знала кожен крок, який вони ступлять, — і відчувала мало не біль у животі. Я знала, що заздрю. Я любила її й щиро хотіла, щоб вона насолоджувалася чудовим медовим місяцем, і все ж мені також хотілося долучитися до свята.

Ми колись мандрували разом, раз чи двічі. Відвідували брудні пляжі, де зловживали кислотно-яскравими коктейлями з цукровим осадом у кожному ковтку, і я засмагала на сонці, а вона, на контрасті зі мною, здавалася ще блідішою.

Ми спали в одному ліжку, не переймаючись цим, трималися за руки під час турбулентності, разом долали паспортний контроль. Але в цьому було дещо більше. Ми сміялися, пліткували, ділилися таємницями. Ми зливалися в одне ціле завдяки зрозумілим лише нам жартам, розкладним валізам і позбавленим смаку плетеним браслетам, які майже нічого не коштували, але багато означали.

Але відколи Марні зустріла Чарльза, ми не мандрували разом. Усе це тепер вона ділила з ним: ліжко, валізу, таємниці.

Ті два тижні я часто думала про них, але завжди трохи ціпеніла від страху. Я відчувала, як наші зв'язки послаблюються. Це здавалося дивним і неприйнятним хоча б тому, що раніше я взагалі не вірила, що таке можливо.

Щойно Марні повернулася після медового місяця, як за-телефонувала мені. Було вже пізно, я майже спала. Їй хотілося почути мої враження від весілля: що найбільше сподобалося, що найкраще запам'яталося. Я розповіла про Еллу, її шестирічну племінницю, яка до кінця першого танцю залишилася в самих шкарпетках і трусиках, але, хоч намистинки поту і виблискували на її лобі, все одно стрибала і кружляла. Розповіла про її брата, який нажлуктився і куняв під столом під час тостів. Розповіла про реєстратора, що застряг у заторі й спізнювався, надсилаючи панічні повідомлення перед церемонією.

Марні розсміялася, коли я розповіла їй про сирну вежу, яка впала, щойно її збудували. Вона зітхнула, і я чула, як вона усміхається, коли я розповідала, що її батьки продовжували танцювати — мати, повернувши голову, при-тулилася до батькового плеча — ще довго після того, як гурт припинив грати, а персонал почав прибирати залу навколо них.

— Так приємно усе це чути, — мовила вона. — Відчуваю, я стільки всього пропустила того дня. Я все бездоганно спланувала, але ж перебувати могла тільки в одному місці. Чекаю на решту фотографій. Деякі у нас уже є. З десяток чи трохи більше, деякі найкращі. Там є кілька чудових світлин із тобою. Ти ж прийдеш у п'ятницю? Тоді я їх тобі й покажу.

— А можеш надіслати? — попросила я.

Нас виставили навколо завітчаної арки (навіть двох) і знімали спершу всіх разом, а потім окремо — маленькими групами — батьків, братів і сестер, друзів. Нас розставляли, наказували завмерти, а тоді швидко виганяли з кадру. Я не знала, чи були там світлини, де ми з Марні тільки вдвох, але сподівалася на це.

— Звісно, — відказала вона, — я перешлю тобі мейл. Ти посмієшся, як побачиш фото моїх батьків.

— Гадаю, вони добре трималися того дня, — додала я.

— Знаю, — погодилася Марні. — Я теж так вважала. Однак — і це дуже типово для них — виявилось, що вони перебували у Флоренції одночасно з нами. Мама прибула на конференцію (щось пов'язане з алергією), а тато приїхав за компанію. Але чи сказали вони мені про це? Ніт. Чи захотіли вони зустрітись? Пообідати чи повечеряти з нами? Ніт.

Вона завжди бачила у своїх батьках найгірше, вишукувала докази їхньої байдужості.

— Не думаю, що це аж так погано, — відказала я. — Може, вони просто не хотіли заважати вам?

— Ти намагаєшся поглянути на це з гарного боку, але я так не вважаю.

Я позіхнула, сподіваючись, що Марні сприйме це як сигнал до завершення розмови, але вона не зважала.

— Знаєш що? Я тепер почуваюся інакше. Чи можна сказати «мудрішою» і не звучати як коза? Чи ні? Мабуть, не можна.

— Ні, не можна.

— Я почуваюся дорослішою, — мовила Марні, а тоді змовкла. — Ні, це не зовсім так. Радше я взяла участь у дуже відкритій демонстрації дорослості. Ніби просто вдаю. У цьому є сенс?

— Небагато, — відказала я.

— У будь-якому разі, я зателефонувала саме через це. Ми вирішили продати квартиру. Сама розумієш: доросле життя і все таке...

Вона змовкла, і я не сказала ні слова.

— Ми обговорювали це під час мандрівки і вважаємо, що це правильне рішення.

Вона знову змовкла.

Вона відміряла кожен крок, ставила тільки одну ногу на трухляве дерево, щоб побачити, чи воно не трісне. Я знала, що вона запитує себе — звісно, подумки, — чи не засмутить мене ця новина, чи не стане проблемою зміна звичного буття. Вони вже давно говорили, що одного дня виїдуть за місто, до будинку із садом, під'їзною доріжкою та спальнями, з вікон яких відкривається вид на поля. Я не була певна, чи її мовчання говорило й про це.

Вона обачно не згадувала про гроші. Чарльз досягнув неабиякого успіху, а отже, був досить-таки заможним. Він працював у приватній інвестиційній компанії, що скуповувала фірми й продавала їх частинами заради збільшення прибутку. А Марні працювала старанніше, ніж будь-коли, невтомно писала і говорила про їжу. Нещодавно в неї з'явився новий спонсор — компанія, що продає лише ножі за смішними цінами. Відколи Марні почала використовувати їх у своїх відео, їхні продажі суттєво зросли, тож їй вдалося домовитися про кращий відсоток.

Натомість я ще ніколи не почувалася такою байдужою до своєї роботи, головною метою якої було опрацювати

скарги клієнтів і виплатити якомога меншу компенсацію за наші недогляди. Я заледве могла сплачувати оренду квартири. Марні розуміла делікатність питання і не хотіла, щоб я почувалася гіршою.

Ох.

Так.

Ні, ти маєш рацію.

Я щосили намагаюся залишатися чесною. І не дивно, що мені це вельми важко дається. Я трохи хибно представила своє становище.

У мене були гроші — і досі є, — але вони зберігалися в іншому місці. Джонатан працював оператором-фрилансером, а отже, не мусив ділити прибутки з усілякими компаніями. Він був надзвичайно ефективним, а тому застрахував своє життя. Я була його найближчою родичкою, тож виплата дісталася мені.

Але я не могла — і досі не можу — витратити ті гроші. Він хотів, щоб вони стали моїми, і все ж я не можу прийняти думку, що його життя мало свою ціну. Жодна сума не здатна компенсувати мою втрату. І близько. Як можна оцінити ввімкнене в коридорі світло, коли з темряви повертаєшся додому? Як виміряти вартість рідної посмішки, що чекає на автобусній зупинці, аби провести тебе до ліжечка? Скільки коштує замінити когось, чия рука так пасувала до твоєї, чие тепло дарувало втіху, а сміх — радість? Того, хто добровільно переплів своє життя з твоїм?

Якщо ти спробуєш скористатися їхнім алгоритмом оцінювання вартості коханих, то з'ясуєш, що такий чоловік, як Чарльз, вартий значно більшого, ніж такий, як Джонатан. Що тільки підтверджує мою точку зору.

Емма вважала, що мої мотиви смішні. Вона гадала, що я маю вкласти гроші. Надсилала мені десятки посилок на різні помешкання: сучасні квартири в центрі міста, таун-

гауси на дві спальні в передмісті, навіть квартиру з видом на море на південному узбережжі. Вона організувала мені зустріч зі своїм другом — чоловіком, який разом з нею волонтерив у продуктовому банку й успадкував невелику суму від своєї померлої дружини, — щоб ми могли обговорити інвестиційні прибутки, ринок нерухомості та й узагалі весь світ, який мене анітрохи не цікавив. Я сказала, що не хочу на побачення. Вона зауважила, що то фінансове побачення, але я заперечила — мене таке не цікавить, та й по всьому. Тоді вона бовкнула щось про «немає лиха, що не виходить на дороге» — і більше ми ніколи не згадували, що ті гроші взагалі існують.

Вони досі на моєму рахунку.

— Гадаю, це тому, що ми тепер чоловік і дружина й відчуваємо, що квартира не найкраще житло для нас, — продовжувала Марні. — Нам здається, що будинок буде доречнішим. Я люблю цю квартиру, але є один аргумент: нам час замислюватися про наступні кроки в житті. Простір для розвитку і все таке. Гадаю, займемося цим у вересні. То гарний час для продажу квартири.

— Роби так, як хочеш, — відказала я. — Як вважаєш за краще.

— Ти говориш просто як Чарльз. Ви обоє такі чуйні. Він повторює, що ми тільки-но одружилися, що перед нами — увесь час світу, що ми все встигнемо й не варто нікуди квапитися. Але я гадаю, що йому також цього хочеться, просто він, сама розумієш, не хоче тиснути. Гадаю, йому подобається думка про розширення простору. Я б могла подарувати йому собаку — такого, як він хоче. Може, хаскі? Але, знову ж таки, він каже, що попереду багато часу. А собаки потребують турботи, правда ж?

Я промовчала.

— Джейн?

Я вимкнула приліжкову лампу й заплющила очі.

— Лайно, — буркнула вона. — Мені так шкода. Це було грубо? Знаю, часу насправді не так уже й багато. Саме тому я так і міркую. В сенсі, через Джонатана. Знаю, часом життя несподівано змінюється — і вибору більше немає. Трясця. Джейн, вибач. Я просто... Джейн?

— Усе гаразд. Справді.

Я хотіла спати. Мені не хотілося продовжувати цю розмову. Я бачила, як розширюється її життя — і як стискається моє.

Колись я так само, як і вона, розмовляла про те саме, ставила собі ті самі запитання — і дивилася на життя, що саме підкидає відповіді.

Джонатан завжди хотів виїхати з міста, мешкати в сільській місцевості: хотів тримати курей, мати більше спалень, ніж дітей, і побудувати хижку на дереві в глибині саду.

— Бачиш той смог за вікном квартири? А за містом його не буде, — намагався він переконати мене.

— Чуєш? — шепотів він посеред ночі, коли на вулиці били пляшки чи вищали шини. — У селі ти звільнишся від цього.

Він ходив до супермаркету й, розпаковуючи овочі, ретельно загорнуті в поліетилен, говорив:

— Я б сам міг їх вирощувати.

І я знала, що одного разу скажу:

— Добре. Гаразд. Зробімо це.

От тільки та мить так і не настала.

Розділ дванадцятий

Дивна річ. Коли щось починає вислизати з рук, стає майже неможливо думати про щось інше, окрім того, як усе було добре. Я намагалася заснути, але не могла. Залишалося

тільки поринати в спогади про нашу дружбу й шукати моменти, коли я почувалася такою ж уразливою.

Ми тільки раз посварилися у школі, лише один раз. Причина існувала й не існувала водночас, як це часто буває, коли йдеться про почуття. Марні завжди натискала на будильнику кнопку «Повторити пізніше» не менш, ніж із півдюжини разів, аж доки зрештою не забігала до класу, шалено спізнюючись. Ми працювали в парі на кожному уроці, а четвер завжди починався з драматичних студій. Майже кожна вправа вимагала роботи з партнером, самотійно виконати це було просто неможливо. Марні рідко вибачалася за спізнення. Зрештою мені урвався терпець. З її боку було вельми егоїстично не думати про мене й забувати, що її поведінка впливає на інших. Я заявила, що не певна, чи хочу, аби вона й надалі була моєю партнеркою. Вона відказала: «Гаразд, якщо вважаєш, що так буде краще», — і вилетіла з класу, затиснувши в руці домашнє завдання. Шарф волочився за нею.

Напруження тривало весь день. Ми не сиділи разом, окремо одна від одної переходили з класу в клас. То була безпрецедентна сварка. Зазвичай ми були гармонійною аномалією у світі нескінченних підліткових конфліктів. Нашу вчительку так шокувала ситуація, що після останнього уроку вона посадила нас і розплутала проблему завдяки таким словам як «відповідальність» і «співчуття». Вона наполягала, щоб ми припинили поводитись так по-дитячому й навчилися долати проблеми по-дорослому.

Ось і все. Єдина суперечка. Ми пробачили одна одній, але не забули про неї. Навпаки, плекали її, наче трофей, адже єдина суперечка в такій тривалій дружбі видавалася вартою святкування.

Відтоді — жодних сварок. У вісімнадцять ми поїхали до різних міст на навчання, але не відчували розлуки, адже завжди знаходилась причина зателефонувати, розказати

історію, яку зрозуміє тільки вона. За три роки ми знову повернулися одна до одної, і тепер усе було навіть краще, ніж раніше. Ми стали нерозлучною командою, що протистояла бентежному світу.

Це сталося у перший рік нашого життя у квартирі у Воксоллі, здається, за місяць чи два до зустрічі з Джонатаном. Саме тоді Марні вперше спробувала залишити роботу. Вона написала заяву на звільнення, але її керівник, Стівен, відмовився підписувати її. Того вечора вона повернулася до квартири збентежена й засмучена, але з твердим наміром знайти рішення. Вона ненавиділа свою роботу, людей, з якими працювала, і особливо свого керівника, який гадав, що на нього не діють чари молодших жінок, хоча це було зовсім не так. Раніше я зустрічала його кілька разів (на різних робочих заходах), і було очевидно, що він вважає себе таким само привабливим, як і тридцять років тому.

Наступного тижня Марні спробувала ще раз. Вона загнала боса у безвихідь, адже простягнула йому заяву на очах у директорки.

— Повертаючись до теми нашої розмови... — твердо сказала вона. — Моя заява на звільнення.

— Дуже шкода, — відповіла Ебі (директорка). — Стівене, мабуть, ти розчарований.

— Дуже, — відказав він і неохоче взяв конверт.

— Сподіваюся, ти прямуєш до нових захопливих звершень, — усміхнулася Ебі.

Її призначили кілька місяців тому. Вона мала зріст метр вісімдесят п'ять і була надзвичайно амбітною. Вона вразила молодших жінок у компанії, але старших чоловіків — не дуже.

Однак Стівен не збирався дозволяти Марні легко піти. Він заповзязвся покарати її за те, що вона наважилася припустити, ніби може не тішитись його товариством. Того ж

дня він відтягнув Марні вбік і заявив, що вона мусить попереджати про звільнення за півроку, а отже, має відпрацювати повний термін. Марні заперечила, мовляв, це смішно, вона не знала, на що підписується, й узагалі це надмірний термін сповіщення як для асистентки, однак Стівен наполягав. Того вечора вона впала на диван, заховала голову під подушки й обурювалася: це несправедливо, такого не може бути, вона не витримає, не зможе працювати на цього гидкого чоловіка ще півроку.

— Допоможи! — благала вона, визираючи з-поміж двох подушок. — Я помру, якщо доведеться провести ще бодай один місяць у товаристві того типа. Я відчуваю його дихання на своєму одязі, постійно чую в голові його гугнявий сміх — навіть коли ми не разом, навіть на вихідних. Джейн, допоможи мені.

Тож ми розробили план. Я так уже чинила, звісно, без неї, з Томасом, але цього разу все було інакше — так захопливо ділити з кимось передчуття... Наступного тижня їхня компанія влаштовувала щорічну літню вечірку. То був великий захід, що мав на меті зачарувати постачальників та інвесторів, подякувати працівникам і розважити їхніх партнерів. Вечірку влаштовували в саду біля ріки, у найбільшому пабі компанії. Увага до деталей заворожувала. Як і завжди, свято було тематичним, і цього разу все оберталось навколо цирку.

Ми прибули раніше. Перед входом на паркувальний майданчик установили пофарбовану в золотий колір браму. Нас зустріли двоє клоунів і провели просто до цирку. Посередині височіло велике шатро із синього поліетилену, повз яке пройшов чоловік на ходулях. Убраний в яскраво-червоні штани кльош, він дивився вперед, ніби не помічав світу, що вирував біля його ніг, і маленьких життів, що розігравалися внизу.

Марні взяла мене за руку, й разом ми просочилися крізь натовп. Вона вбралася у чорне трико і прозорі чорні колготи,

у яких мала вигляд упевнений і елегантний, неначе все її тіло було саме таким, як вона того хотіла. Я ж одягла довгу квітчасту спідницю й почепила на шию маленьку кришталеву кульку на ланцюжку. Насправді мені хотілося обрати джинси.

Марні зупинилася навпроти бару й показала мені дуже високу жінку в червоному шкіряному піджаку із золотими запонками й чорними шкіряними вилогами. Маленький червоний циліндр прикрашав її голову, а рука стискала батіг.

— Ось, — пояснила Марні. — Це вона, Ебі.

Я кивнула і запитала:

— А де я тебе знайду?

Марні вказала на дерев'яний фургон за стійкою з попкорном. Його розмалювали салатовою фарбою із жовтими смугами по боках.

— Позаду нього за п'ятнадцять хвилин, — мовила вона.

Я підійшла до Ебі, встряла в її розмову і представилася як Піппа Дейвіс.

Вона миттєво впізнала ім'я — Піппа Дейвіс була донькою одного з їхніх головних постачальників. Минулого тижня Піппа зателефонувала Марні й сказала, що не зможе прийти на вечірку, однак Марні вирішила не викреслювати її зі списку гостей.

Ебі раділа зустрічі зі мною.

Вона провела мене крізь цирк — хотіла показати місцину, їхній флагманський паб і масштаби їхньої діяльності. Ебі бездоганно продавала мені їхній успіх та амбіції. Я йшла за нею повільно й охоче, непомітно спрямовуючи нас до стійки з попкорном і зеленого фургончика.

— Це дуже елегантно, — мовила я і почала обходити вагончик.

— Так, — погодилася Ебі, трохи здивована несподіваним маневром.

— Гадаю, ваш батько згадував про вечірки, які ми влаштовували для наших клієнтів: день Святого Патрика, Гелловін, новорічна ніч.

Я зупинилася і роззирнулася. Це спрацювало. Я побачила, як Марні зі Стівеном сваряться, — і прочистила горло. Марні поглянула на нас — і враз її постава пом'якшилася. Вона перенесла вагу на один бік, виставивши стегно, підійшла до нього і поклала руку йому на плече. Жест здавався потаємним і кокетливим. Я відчула огиду і втіху водночас.

— Ми вважаємо, що увага до деталі є першочерговою, і, як на мене, ця риса відрізняє нас від конкурентів і...

Ебі підвела погляд і тихо зойкнула. Руки злетіли до обличчя, прикриваючи рота, а батіг упав на землю біля неї.

— Стівене, — мовила вона. — Що, чорт забирай?.. Що це таке?

Він насупив брови — це було навіть мило — і зиркнув на нас трьох, здивований і не здатний збагнути, що саме відбувається і чому його керівниця така шокована й нажахана. А тоді зрозумів. Він поглянув на Марні, підняв брови й повернув голову вбік, ніби збирався кричати, а тоді усвідомив, що має серйознішу проблему, тож йому варто звертатися до декого іншого.

— Ебі, — він позадкував, відступивши подалі від Марні. — Це не те, що ти думаєш. Це зовсім...

— Не треба, — Марні випростала руку. — Будь ласка. Будьмо чесними. Ми більше не можемо це приховувати. Не тепер. Годі з нас!

Вона не була чудовою актрисою чи навіть хорошою. Її слова здавалися різкими й пафосними, а дії — неприродними. Зате Стівен блискуче грав свою роль. З розширеними переляканими очима він роззирався навсібіч у саду — мабуть, шукав дружину. Його рот відкривався й закривався. Він не знав, що сказати і з чого почати.

— Мені шкода. Ми мали вам сказати, — продовжила Марні. — Але з очевидних причин ми намагалися не привертати уваги. Проте, гадаю, ви маєте знати, що у нас зі Стіві... стосунки.

— Стосунки? — перепитала Ебі.

— Що? — жахнувся Стівен.

— І я знаю (я перевіряла політику компанії), що один із нас має звільнитися. Я розумію, і ви вже знаєте, що я обдумувала подальші кроки і...

— Просто зараз? — запитала Ебі, якій хотілося якомога швидше знайти найменш болюче рішення й мінімізувати власне збентеження.

— Звісно, — підтвердила Марні. — Я заберу речі в понеділок.

— Добре, — погодилася Ебі.

Вона повернулася до мене, поклала руки мені на плечі, щиро вибачилася за поведінку своїх працівників, пообіцявши негайно залагодити проблему, і запитала, чи вибачу я їй, якщо вона піде перекинеться словом із колегою. А тоді вона підійшла до Стівена й потягла його до паба.

Марні підбігла до мене. Вона вищала й обіймала мене, і ми реготали, адже вся ця ситуація була надзвичайно кумедною. Ми не вірили, що наш план спрацює, але він спрацював. Тож ми почувалися могутніми й щасливими, адже збагнули: ми не просто дві молоді жінки, а володарки власного життя. Ми трималися разом. Та пригода надзвичайно пов'язала нас: спільний секрет, спільний тріумф, відчуття, що разом ми нездоланні. Дорогою додому ми зайшли до бару й захопили два вкритих оксамитом крісла в кутку. Вечір ще тільки починався, тож клієнтів було небагато, однак музичний гурт уже розігрівався, а працівники бару запалювали свічки й мили келихи. Я замовила пляшку шампанського, адже попри те, що моя

зарплатня була невелика, а її — не існувала взагалі, ми мали що святкувати.

Пізніше того вечора ми повернулися додому, тримаючись під руки і згадуючи божевільні події того дня. Марні радісно плескала в долоні, коли я нагадала їй, що більше немає роботи, що вона вільна від п'ятиденного офісного життя. Вона подихала теплом на дзеркальну стіну в ліфті й намалювала пальцем смайлик. Вона стрибнула на наш диван і наполягала, щоб я також стрибнула. Це було подурному. Це було весело. І просто.

Розділ тринадцятий

Я навідала Марні й Чарльза наступної п'ятниці — одразу після їхнього повернення з медового місяця, — і ми втрюх сиділи на дивані. Вони вимкнули лампи на стелі, тож тіні від бра золотили стіни. Усюди мерехтіли свічки, вогники тремтіли навколо гнотів. Балкон сховався за важкими червоними шторами, що спадали хвилями.

Такого дощового літа ще не було, тож усі — листоноша, синоптик і мої колеги — були одностайні: воно — найогидніше на їхній пам'яті. Того тижня кожен день був огорнутий щільною завісою важкого дощу; товсті краплі аж підскакували, розбиваючись об тротуари чи капоти авто.

— Дощ! — вигукнула Марні. — Ми вже багато тижнів його не бачили. Ні краплинки! Усі говорили, що літо в Італії божевільне, що ми одразу засмажимося — і мали рацію. Тож ми зовсім не були готові до дощу, коли приземлилися вдома. Доки перетягли валізи з кеба у вестибюль, змогли до рубця. Правда ж, Чарльзе? Хіба ні?

Він кивнув у ритмі її слів.

— О, ще й як! До останньої нитки.

Вони сказали, що за останні два дні тільки раз виходили на вулицю — то була коротка вилазка до супермаркету, щоб поповнити запаси провізії, а так увесь час тримали штори запнутими, аби дощ був якомога далі. Ребекка і Джеймс — я впізнала ці імена — за день до того заходили на ланч.

— Вони обоє пішли в декрет, — сказав Чарльз. — Жоден з них не ходить на роботу. Дивовижно.

— А я розповідала, що в них з'явилася дитина? — перепитала Марні. — Тепер їй чотири місяці. Ніколи не бачила милішого малюка. Чудова дівчинка. Такі великі, пронизливо-блакитні яскраві очі...

Чарльз вказав на мій порожній келих:

— Ще вина?

Я кивнула.

— Він був таким ніжним із нею, — прошепотіла Марні, коли Чарльз пішов на кухню. — Чесно, немає нічого сексуальнішого за привабливого чоловіка з дитиною. Він ніби весь такий упевнений, чванькуватий, але насправді надзвичайно чутливий. Йому хотілося весь час тримати її. Мені ледве вдалося хоч трішки з нею походити.

Я всміхнулася й кивнула, хоча уявити цього не могла.

— А мій келих ти наповнив? — запитала Марні, коли Чарльз повернувся з пляшкою.

— Звісно. Він із твого боку.

— Дякую, — вона підвелася, щоб поцілувати його. — Піду погляну, як там вечеря.

Він хлюпнув мені вина і під'єднав телефон до гарненького й новенького телевізора, купленого, за його словами, на подарункові сертифікати з весілля.

— Покажу тобі кілька фотографій, — мовив він і взявся описувати хитрі особливості цієї моделі — дисплей, щось про пікселі, потужність процесора, а ще сипав аббревіатурами, які нічого для мене не означали. Я кивнула й усміхнулася,

намагаючись вдавати захоплення. Мене куди більше вразив розмір телевізора: він простягнувся вздовж усього каміна.

Я потягнулася до пульта, що стояв у маленькому плетеному кошику на столику для закусок. Чарльз сидів перед телевізором, затуляючи екран, і все ж, він, мабуть, почув мій рух, адже, не обертаючись, мовив:

— Поклади його.

— Тобі не потрібен?.. — почала я.

— Пульт? Ні. А якщо знадобиться, я його візьму. Якщо ти не проти, Джейн.

Він повернувся і пильно поглянув на мене через плече, зиркаючи на досі затиснений у моїй руці пульт. Я поклала його на диванну подушку.

Чарльз усміхнувся:

— Довірся мені. Ти будеш вражена, побачивши, на що здатна ця штука.

Він натиснув кілька кнопок і почав гортати фотографії з медового місяця. Несподівано мене зацікавили різноманітні місцини, прекрасні краєвиди, відчуття екзотичності. Мене не дуже тішили його безперервні коментарі на кшталт «А це ми...», «Коли ми відвідали той пляж...» чи «Це ванна з другого готелю», але самі світлини заворожували. Я відповідала на його запитання, на описи, на нескінченне базикання словами «Ох, які гарні поля!» або «Даруй. Повтори, будь ласка, де це?», але насправді не слухала.

Натомість я уявляла в їхній подорожі себе: як я позую біля Марні на Іспанських Сходах, як усміхаюся з велосипеда на вершині пагорба чи стою, оточена десятками келихів для вина, посеред виноградника. Було на диво легко прибрати Чарльза з кожної світлини, розмити всю його сутність — так, що він практично зникав. Мені вдавалося не бачити його широких плечей, обтислих футболок, білих зубів і бездоганної посмішки. Не бачити його волосся,

зачесаного назад і зафіксованого гелем, м'язистих литок і золотої засмаги.

Я чула, як Марні порається на кухні, і подумки підсилила гучність її порання, щоб не чути белькотання Чарльза. Подруга говорила на камеру, знімала, як готує вечерю, описуючи кожен крок, кожен доданий інгредієнт, кожне нарізання, порух і перемішування:

— Я завжди мию руки, коли розбиваю яйця, особливо після того, як відділяю жовтки. Я вже давно цим займаюся, та все одно яйце розбризкується по всій кухні. Чи треба кидати спагеті на стіну, аби перевірити, чи прилипають вони? Звісно, справа ваша, але я гадаю, що це найточніший спосіб визначити готовність пасти. І — тадам! — здається, таки готово! Чи варто додавати помідори в зелений салат? У жодному разі.

— Ще дві хвилини! — гукнула вона й тихіше додала: — Коли хтось готує для мене, я завжди вдячна, якщо мене заздалегідь попереджають про початок їжі, тому що мені завжди треба зайти до вбиральні перед трапезою. Не знаю, із чим це пов'язано, але виходить саме так! Може, це тільки я така. Напишіть у коментарях, чи трапляється таке з вами.

Чарльз підвів погляд і закотив очі — м'яко, з любов'ю, — і я всміхнулася у відповідь.

— Ну добре, — мовив він. — Давай швиденько проглянемо ще кілька перед вечерею. Ти не занудилася?

Я похитала головою — і він пришвидшено прокрутив фотографії: прекрасні заграви, що мерехтіли помаранчевим, жовтим, рожевим і пурпуровим кольорами, гірські пасма, що брижилися всіма відтінками зеленого, макові поля — червоні килими, поцятковані чорним насінням. Миски пасти, тарелі солонини й сирів, піци розміром з кришки від сміттєвих баків. Чарльз у потязі із заплющеними очима. Незакінчений кросворд лежить на столі перед ним. (Гадаю,

тобі буде цікаво дізнатися, що кросворди — це єдина справа, яку ми могли обговорювати і практикувати, не вдаючись до взаємної ненависті.)

Чарльз і далі тицяв у телефон, але телевізор завмер — і одне зображення застигло на незмигному екрані. То була світлина Марні. Вона сиділа у шезлонгу, розкинувши ноги, сміялася і намащувала сонцезахисним кремом руки. Солом'яний капелюшок небало нависав їй на лоба, а бікіні трішки задерлося, відкриваючи світлішу шкіру в неї під грудьми. Вона усміхалася, реготала і, підозрюю, сварила Чарльза, наче матір, що шпетить сина, аби він не знімав її, — не тоді, коли вона не готова.

Але я б також її сфотографувала. Адже коли вона не помічала камери, була значно природнішою, не такою напруженою через позування, куди більше схожою на жінку, яку ми обоє знали і, мабуть, любили.

— А це в останньому готелі, — сказав Чарльз, вимикаючи телевізор. Екран знову почорнів. — То був найкращий ресторан. Він має мішленівську зірку. Ми замовили меню для дегустації. Воно було досить дорогим, але цілком вартим своїх грошей. Ну дуже смачно.

Я замислилася, чи поїду колись у другий медовий місяць. Тоді я подумала, що це малоімовірно, а тепер тим більше так вважаю.

Марні покликала нас до столу.

— Я приготувала карбонару, — оголосила вона, а тоді поглянула на мене, підтягуючи свій стілець. — Але не звичайну, не таку, як ми робили у нашій квартирі.

Вона повернулася до Чарльза:

— Це вшанування нашого медового місяця. За рецептом із того ресторану на пагорбі. Пригадуєш? Ти показував Джейн фотографії звідти? Їжа була просто.... — вона приклала пальці до вуст і поцілувала їх (гучне, вологе «цьом»). —

Мені довелося благодіяти, щоб вони поділилися рецептом. Вочевидь щось родинне і традиційне, — але це справді чудово, на мою думку. Смачніше, ніж те, що ми робили в нашій квартирі. Ну все, припиняю базікати. Пригощайтесь.

Вона наклала величезну порцію в мою миску й зовсім маленьку — на Чарльзову тарілку. Він не любив їсти з мисок. Йому не подобалося, коли різні складові трапези перемішувалися. Він не хотів їсти салат і спагеті разом.

Я накрутила трохи пасти скраю тарілки — й одразу побачила, що текстура відрізняється. Яйця шовковистим серпанком вкрили кожну нитку спагеті. А наша карбонара (не зрозумій мене хибно, я любила її й досі вважаю найсмачнішою) була комкуватою, зі шматками яєчні-бовтанки.

— Смачно, — мовив Чарльз. — Чесно, смак ідентичний. Марні ляснула в долоні.

— Саме це я і хотіла від тебе почути. А тобі як, Джейн? Подобається?

— Що ж, — відповіла я, — не скажу, що ця страва подобається мені більше за нашу карбонару, бо це було б зрадою, але це дуже смачно.

Марні всміхнулася.

— Я знала, що тобі сподобається. — Вона долила мені ще вина. — Ми привезли цю пляшку додому. Звісно, то божевільна ідея — смак не буде таким самим, — але здається, напій досить добре пережив подорож. Як гадаєш?

Чарльз кивнув.

— Точно, — відказав він. — Чудова паста, неймовірне вино. Якби не дощ, можна було б подумати, що ми досі там.

Можливо, це прозвучить дивно — і певно, ти мені не повіриш, — але до тієї миті я ніколи не почувалася небажаною гостею в їхніх стосунках. Я усвідомлювала, що два типи почуттів змагаються, але гадала, що вони можуть співіснувати поряд. А тоді я все більше й більше почала

розуміти, що наша з Марні дружба — лише розділ у їхній історії. Місце є тільки для однієї любові.

Перші кілька місяців після смерті Джонатана минули, наче в тумані. Не дуже пригадую, що я робила, куди ходила і з ким розмовляла. Але зрештою я повернулася до роботи, й Марні запросила мене до себе наприкінці того першого тижня. Чарльз працював допізна — часто затримувався після одинадцятої й повертався додому в перші години після півночі. Однак він вирішив ніколи не затримуватися на роботі в п'ятницю увечері. Він говорив, що вихідні — то святе. «Треба зберігати баланс», — казав він. Але коли він повертався додому наприкінці тижня — о восьмій чи о дев'ятій вечора, — то завжди почувався виснаженим. Йому не хотілося нікуди йти, зустрічатися з друзями або чимось займатися. Він просто хотів побути вдома. Тож мої щотижневі відвідини стали традицією, постійною і рідко порушуваною. Але здавалося, їхнє одруження природним чином поклало край узвичаєним речам. Наші зустрічі тривали роками, але я краще за будь-кого іншого знала, що одного разу все закінчується.

Як і завжди, о пів на одинадцяті Марні підвелася і мовила:

— Ну добре.

Я лишилася на місці. Вона забрала зі столу наші три миски й поставила їх у вигин руки, щоб вони не впали з ліктя. Вона підняла порожню тарілку для фруктів і глечик із вершками, а тоді зникла на кухні. Ми почули, як вона вмикає радіо. Мелодія струнних інструментів зливалася зі стукотом керамічних мисок одна об одну. Ми слухали її кроки, шорхання її шкарпеток об підлогу, коли вона переходила з одного боку кухні до іншого, відчиняла і зачиняла холодильник, посудомийну машину, шафки.

Я мала піти за нею, але не пішла.

— Весілля, — мовила я, сама не розумію чому. Інстинктивно я відчувала, що це погана ідея, але щойно почала, не могла зупинитися.

— Гарний був день, — мовив позіхаючи Чарльз і витягнув руки за головою, як того самого вечора. То був ідентичний рух, і його сорочка знову натягнулася біля пояса. — Просто найкращий.

— Я про закінчення.

— Закінчення? — повторив він. — Про що ти?

Здавалося, він щиро здивований.

Зараз я швиденько дещо скажу, перш ніж ми продовжимо. Можливо, варто було пояснити це ще раніше. Про таке легко забути, якщо ти зовсім мало брехала в житті. А я брехала багато. Може, ти зможеш повчитися на моєму досвіді.

Варто пам'ятати, що, по-перше, брехня — це просто історія. Вигадка, фантазія. По-друге, навіть найдивніша фантазія, найабсурдніша брехня може здаватися цілком правдивою, цілком імовірною. Ми охоче віримо побрехенькам. По-третє, не треба бути майстром, щоб вигадати правдоподібну брехню. Але найголовніше з усього, про що ніколи не варто забувати, — це те, що не можна виробити імунітет до власної брехні. Ми редагуємо свої історії, змінюємо акценти, додаємо напруження, драматизму. І зрештою — розповівши змінену історію кілька разів, покращуючи її з кожною розповіддю, — ми також починаємо в неї вірити. Бо ми редагуємо не тільки свої історії, а й свої спогади. Наші вигадки — миті, які ми витворили й науявляли, — видаються тепер реальними. Ти бачиш, як розгортаються події, переосмислюєш, додумаєш, що могло трапитися, — і починаєш запитувати себе, де закінчується правда й починається брехня.

— Наприкінці, — повторила я.

Він знизав плечима й насупився.

— Наприкінці вечора, коли лишилися ми з тобою.

— Ми з тобою? — запитав він. — Джейн. Та годі, ну серйозно. В чому річ?

Розумієш, було вже надто пізно. Він мав досить часу, щоб переглянути свої спогади й свідомо забути ту мить. Більше не існувало єдиної надійної правди. Чи прокручував він ту історію подумки знову й знову? Чи змінював щоразу свої дії? Чи почав настільки вірити у відредаговану оповідь, щоб його невіра і збентеження здавалися справжніми? Я почувалася по-дурному, неначе верзла нісенітниці, а потім дещо побачила — тінь, що ковзнула обличчям Чарльза. Його чоло насупилося і знову розрівнялося. Ліва брова смикнулася — але тільки на мить. Його щоки спалахнули рожевим, може, від збентеження, а може, від люті. Він облизав губи, а потім стиснув їх між зубами, аж вони побіліли на краях. З його рота вирвалося мимовільне, коротке гарчання.

Більше ні в чому я не могла бути впевненою.

— Ти розумієш, про що я кажу, — наполягала я.

— Не думаю, — він поклав долоні на стіл, розчепіривши пальці.

— Розумієш... — я не знала, чи це справді так, але підозрювала, що таки маю рацію.

— Вибач, Джейн, — його обличчя закам'яніло, а риси нерухомо залякли. — Боюся, я й гадки не маю, про що ти говориш.

— Справді? — перепитала я, сподіваючись, що він припуститься помилки й видасть правду.

— Що ти *маєш на увазі*? — Він трохи схилив голову ліворуч, ніби йому справді було цікаво, ніби його дійсно шокувало моє запитання.

— Я думаю... — але я не знала, що думати. — Що ти торкнувся до мене. Пригадуєш? Ти напився і... торкнувся мене.

Він викривив обличчя, щоб зобразити шок. Я відчувала фальш. Його брови надто високо піднялися на чолі, очі

розплющилися надто широко, щелепа неприродно відвисла, ніби він намагався сказати «о».

— Джейн, — сказав він. — Що ти маєш на увазі — «торкнувся»? Ти ж не хочеш сказати...

— Ти все пам'ятаєш. Я впевнена.

Вираз його обличчя пом'якшився, однак на ньому з'явилася дивна стурбованість.

— Джейн, даруй. Не хочу тебе ображати, але я гадки не маю, про що ти взагалі торочиш. Я хочу допомогти... І мені боляче, що ти думаєш... Може, почни з початку? Розкажи, що, на твою думку, трапилось.

— Наприкінці, — відказала я. — Коли ми сиділи поруч. Щось було не так, якесь відчуття фальші...

— Продовжуй, — заохочував Чарльз.

— Ти поклав руку мені на плече.

Надворі було темно: червоні штори здавалися аж чорними на тлі блідих стін. Свічки потьмяніли, лишаючи бляклі полиски на металевих канделябрах.

— У сенсі, якщо я був надто фамільярним з тобою, — почав він, — то мушу зізнатися, що не пам'ятаю цього. Але, гадаю, це можливо, і я не здивований. Підозрюю, протягом дня я обіймав усіх. То ж була вечірка, святкування. І я... Справа в цьому, Джейн? У тому, що я обійняв тебе? Через це тобі так незатишно? Я навіть не подумав про це... але якщо це тебе зачепило... Я справді не мав наміру ображати тебе.

— Ні, — заперечила я. — Ні, зовсім ні. Справа не в тому, що ти поклав руку мені на плече. Я зовсім не про це говорю. Твоя долоня... Ти торкався мене.

І тоді я зауважила, що він більше на мене не зважає. Натомість він дивився понад моєю головою, далі, ніж я сиділа, на щось — на когось — позаду мене. І тоді я збагнула, що більше не чую радіо, кроків Марні на кухонній підлозі, дзенькання порцеляни чи того, як відчиняється і зачиняється

холодильник. До мене долинали тільки тихе гудіння посудомийної машини.

Я гадки не мала, чи довго Марні стояла там і слухала нашу розмову; я не знала, скільки вона почула. Але я була абсолютно впевнена, що Чарльз маніпулював діалогом заради неї, представляючи ту версію подій, яку вона хотіла би почути, а не еквівалентну, але правдиву, яка прозвучала б, якби розмова розігрувалася тільки між нами двома.

Він знизав плечима — йому не потрібні були слова, щоб передати думку: *«Я гадки не маю, про що вона белькоче»*, — й зиркнув мені через плече.

Марні досі не зняла сірий фартух із білою оздобою. Білі мотузочки зав'язувалися на талії й на шиї. У руці вона тримала вологу ганчірку, щоб витерти підкладки під посуд. Вона схилила голову на лівий бік і, примруживши очі, дивилася на мене через стіл.

— Що тут відбувається? — запитала вона, дивлячись просто на мене. Але, перш ніж я встигла відповісти, вона повернулася до Чарльза: — З тобою все гаразд?

Він знизав плечима.

— Джейн? — допитувалася Марні. — Що діється?

Було надто пізно.

— Він торкнувся тебе. Ти сказала саме так, правильно? Коли саме він торкнувся тебе?

Я бачила, що вона гнівається, але була надто тупою, аби збагнути, що гнівається вона не на Чарльза. Серце вискакувало в мене з грудей. Якби я опустила погляд, то побачила б, як воно тремтить під одягом і шкірою. Я міцно стиснула вологі й холодні долоні.

Я хотіла сказати: *«О, та нічого»*, — однак Чарльз загнав мене у кут, тож було надто пізно вдавати, ніби я говорила щось інше, окрім того, що сказала насправді. Він був розумним. І дуже вправним брехуном. Можливо, настільки

вправним, що сам вірив у власні нісенітниці або ж просто був надзвичайно переконливим. У будь-якому разі, він виявився достатньо хитрим, щоб заманити мене в пастку моєю власною правдою.

Він загнав мене на край павутини, з якої я не можу втекти, вдавшись до брехні.

— У чому саме ти звинувачуєш мого чоловіка?

Я сподівалася, що правда викличе хоча б подобу співчуття, що Марні спробує довіритися мені й розв'язати цю проблему зі мною. Але враз я збагнула, до кого вона схиляється — точно не до мене. І чесно кажучи, було смішно сподіватися на щось інше. Емма змогла взяти під сумнів мою історію. Звісно, Марні також це зробить. Можливо, ти теж.

Пальці Марні тремтіли, коли вона клала ганчірку на стіл. Її бліде обличчя палало. Червоні плями розквітали на її шиї, спускаючись до грудей.

— То в чому? — наполягала вона.

— Він образив мене. На вашому весіллі. Мені дуже шкода, Марні, але...

— Образив? — її голос лунав спокійно, глибше, ніж зазвичай.

Очі Марні металися між нами двома. Я поглянула на Чарльза — і він здавався бездоганним. А він таки розумний і підготувався значно краще, ніж я. На його обличчі відбивалося бездоганне поєднання тривоги (його очі казали: *«Вона потребує допомоги»*) й пригнічення. Стиснута щелепа наполягала: *«Ти не можеш вірити в цю дурню, правда ж? Ну звісно, не можеш»*. Уся його постава кричала: *«Дідько, я взагалі не вдупляю, що тут коїться!»*

— Так, — відповіла я, опустивши погляд на стиснуті на колінах руки. — Образив.

— Поклавши руку на плече? Справді? На плече? — вона кричала, її голос став таким високим і хитким, що вона

мало не плакала. — Серйозно, Джейн. У цьому справа? У такій дрібниці? Бо якщо так, то тобі потрібна...

— Ні, — перебила я її. — Не тільки це. Взагалі ні. Він обмацав мене. Поклав руку на верх моєї сукні. Тоді я нічого не сказала. Гадала, що це неправильно, у тебе ж весілля. Але хоча б щось сказати я мусила. Чи ти сама не розумієш, що я мусила бодай щось сказати?

Вона нахилила голову, поглянула на Чарльза й підняла брову, ставлячи німе запитання. Я не могла його розтлумачити, тому просто продовжила.

— Гадаю, він зайшов би ще далі, якби ти не підійшла. Гадаю, він... Про що ти взагалі думав? — я повернулася до Чарльза. — А якби я заохотила тебе, що б ти зробив? Чи ти просто хотів принизити й применшити мене? Справа в цьому, так? Бо тобі завжди подобається почуватися більшим і кращим за всіх інших.

— Джейн, — промовив Чарльз. — Я не певен... Не знаю, що тут відбувається, але я нічого такого не мав на увазі.

Він підвівся і став біля Марні, поклавши руку їй на талію, обгортаючи її навколо паска її фартуха й розтираючи тканину між пальцями. Я почувалася наче дитина, яку заскочили на гарячому батьки. Я сиджу навпроти них, а вони нависають і диктують свою версію подій. Я слабшала від суперечки з ними.

Враз тон його голосу змінився, у ньому забриніла лють.

— Боже, Джейн! — закричав він. Марні здригнулася. — То ж було моє весілля! А ти — найкраща подруга моєї дружини. Не знаю, що на твою думку трапилося, але... Дідько. Господи. Ні.

Марні повільно кивнула. Не мало значення, чи повірив він сам у свою історію, адже Марні точно в неї повірила. Її обличчя гнівно насупилося, очі запалали люттю, наче свічки на іменинному торті.

Він подумав, що загнав мене в пастку, але на допомогу завжди приходять інша брехня, краща брехня.

Якось у майбутньому хтось вам скаже, що брехня породжує брехню, — і матиме рацію, однак він говоритиме, що це проблема, хоча насправді це її розв'язання.

— Він сказав, що хоче мене, що йому завжди подобалося розмовляти зі мною; запитав, чи я такої самої думки, — сказала я. — Він торкався мене крізь сукню, мацав краї тканини й шукав пальцями шви. Коли він просто поклав руку на мене й почав мацати, я не була впевнена, сама розумієш. Може, він просто напився, не думав — і не помічав, що робить. Але потім він заговорив, і я зрозуміла. Зрозуміла, що він навмисне.

Марні знову завагалася.

То була неправда? Справді? Бо я щиро вважаю, що якби минуло хвилини дві, сталося б саме це, він би точно щось таке бовкнув — я впевнена, що бовкнув би, — бо такою вже людиною був Чарльз. Він знав, як користуватися словами, щоб маніпулювати й вибудувати історію. Слова надавали ваги дії, яка сама по собі видавалася дрібною, незначною і не вартою згадки.

Але так, гаразд, я збрехала. То була третя неправда, яку я сказала Марні. Остання неправда, яку я сказала їй, доки Чарльз іще був живий.

Розділ чотирнадцятий

Марні попросила мене піти. Коли було сказано все й нічого, вона випросталася і сказала:

— Гадаю, тобі краще піти.

Від шоку я навіть не поворухнулася.

— Тобі краще піти, — повторила вона. — Просто зараз. Прошу.

Ми з Чарльзом презирнулися, і я певна, що ми думали про одне й те саме: ніхто з нас не міг чітко прочитати вираз обличчя Марні. Ми бачили, що вона зовсім не задоволена ситуацією, але її гнів розвіявся, змінившись на щось менш виразне. Я не могла збагнути колючості її очей, зціплених губ — рожевих, як і завжди, але міцно стиснутих. Шкіра набула важкого, землистого відтінку й тиснула на щелепу.

Я побачила, як Чарльз міцніше схопив її за талію і м'яко стиснув.

Марні не відповіла. Вона заклала, вперши руки в боки.

Я підвелася:

— Гаразд, я піду. Але тільки якщо ти впевнена, що хочеш цього.

Чи могла вона передумати? Я на це сподівалася. Але дива не сталося.

— Я впевнена, — відповіла вона.

Я пройшла в коридор і зняла дощовик із гачка. Моя парасолька, притулена до батареї, залишила калюжку води, що стікала паркетом. Я поклала долоню на ручку дверей і озирнулася, щоб поглянути на них. Марні й Чарльз стояли, як і раніше, пліч-о-пліч. Рука Чарльза лежала на талії Марні. Але тепер вони пильно вдивлялися в мене, ніби хотіли переконатися, що після всього цього я нарешті піду.

Я залишила їхню квартиру й рушила додому. Дорога зайняла кілька годин, адже дощ періщив немилосердно. Але саме цього я й потребувала тієї миті. Мені потрібно було відчувати, як вода стікає крізь черевики й шкарпетки, як скручуються мокрі пальці. Відчувати, як вітер дме у мою парасольку, боротися з ним. Мені потрібно було крокувати, відчуваючи, як вода хлюпає по кісточках, як лікті торкаються тазових кісток.

Я стояла біля квартири й копирсалася в сумці, шукаючи ключа. Доки знайшла його і зайшла всередину, з мене

на килим витекло стільки води, що шматок бежевої тканини намок і став брудно-коричневим. Я прийняла гарячий душ, увімкнула обігрівач і лягла в ліжку, але не могла заснути. Мені потрібно було опинитися деінде. Лондон здався надто великим і заклопотаним, люди — надто стурбованими й напруженими, а повітря — надто щільним і жорстким.

Я завела будильник, але коли за кілька годин його звук розійшовся луною по кімнаті, я все ще не спала. Нарешті засяяло сонце. Я відвідала матір. Гостина виявилася короткою: мати мене не впізнала, а мені бракувало терпіння, щоб вислуховувати нескінченні питання й чергові нісенітниці. Потім я сіла у потяг, але не назад, до міста, а значно далі, щоб пройти слідами молодшої версії самої себе.

Раннього пообіддя я прибула до Біра, маючи із собою лише маленький рюкзак. Я пішла просто до нашого готелю, ледве усвідомлюючи, що ноги самі штовхають мене в тому напрямку. Наш номер з видом на пляж, розташований на другому поверсі в кінці коридору, виявився вільним — лише на одну ніч.

Я залишила рюкзак на ліжку і вийшла надвір, до узбережжя. Стояла і милувалася хвилями, що накочувались на пляж. Сяяло сонце, однак буруни гнівно розбивалися об гальку.

— Сюди, — чула я слова Джонатана. — Ходімо сюди.

Я повернулася до скель, повторюючи маршрут, яким блукала чотири роки тому. На пляжі було багато людей, адже це чудове місце для літньої відпустки молодих родин. Ще там гуляли закохані — і двадцятирічні, й вісімдесятирічні. Траплялися й пари проміжного віку. Ще я побачила кількох самотніх жінок. Ну звісно, я не перша, хто приносить розбите серце на пляж. Усюди виднілися парасольки, піщані замки й дітлахи, що тремтіли в смугастих рушниках.

Майоріли ракетки для бадмінтону, куртки та пластикові лопатки — червоні, жовті й сині.

Я пішла геть від того всього. Продерлася вгору, піднялася асфальтованою доріжкою. Мартини нікуди не поділися — вони кричали й лопотіли крилами в небі. Цікаво, чи пам'ятали вони мене так само добре, як я їх?

Уперше за останні кілька місяців я почувалася так близько до Джонатана. Після ранку, коли відбувся марафон, я не підходила до нашої квартири, жодного разу туди не поверталася. Не відвідувала місця, які ми любили. Не заходила до «Замку Віндзорів» після того вечора й дуже рідко проминала «Оксфорд-Серкус». І раптом тут, у такому рідному місці, біль став потроху відступати.

Я дійшла до кав'ярні в сусідньому селі, сіла на ту саму лавку й милувалася морем із того самого місця. Стало страшно: як же змінилося моє життя і як же воно мені не подобалося! Так хотілося бути іншою мною, що сидить тут разом зі своїм чоловіком на початку спільного життя. Та версія мене з оптимізмом — що вельми незвично — дивилася на майбутні річниці, на нові будинки, дітей і ціле життя, сповнене сміху й любові. Мені не хотілося бути собою теперішньою — їдкою, холодною і навіки відірваною від життя, яке я бажала прожити.

Мені б хотілося сказати тобі, що я знайшла спосіб переступити через ту версію себе. Еге ж, було б чарівно, якби я сказала, що знайшла спосіб відпустити смуток і гнів, відшукала щось стабільне, надійне і певне? От тільки я не відшукала. Не змогла.

Рибалок не було. Мабуть, вони приходили раніше, коли я лежала в ліжку й чекала на будильник за понад сотню кілометрів звідси, у світі, повному клаксонів і смогу. Я знову пройшлася вздовж берега під скелями. Волога від ранкового припливу галька хрумтіла у мене під ногами.

Я зауважила просвіт у зелених нетрях біля підніжжя скелі. Через щільні чагарники його ледве можна було розгледіти, але, гадаю, я навмисне шукала його, аби знайти спосіб опинитися ближче до коханого. Пригадую, як він, зосередившись на підйомі, крокував попереду, петляючи стежиною і продираючись крізь кропиву.

Я не поспішала.

Після дощу стежина досі лишалася слизькою. Багнюка вкривала камені й западинки на дорозі. Обабіч шляху росли густі чагарники, що затіняли його високими гілками. Я замислилася: скільки сонцю довелося висушувати цю маленьку доріжку? Я не бачила моря, але чула його. Мартинів теж не бачила, але чула. Мені було страшенно самотньо, та я знала, що світ — на відстані кількох хвилин ходу.

Я дійшла до витесаних у скелі сходинок, прямуючи ліворуч, до пологішого берега. Саме цю дорогу обрала я першого разу. Вона розлучила мене із Джонатаном, хоча й усього на хвилинку чи дві. Але зараз не було нічого, чого б я не віддала (жодна жертва не здавалася мені зовеликою) за хвилинку чи дві разом.

Я вирішила повернути праворуч. Там не було сходинок, тільки багниста стежина. Трохи сухіша, адже я піднялася вище, але все одно слизька й непевна. Я уявляла, куди б могли ступати його ноги багато років тому, я ставила черевики у ті давні відбитки. Я притискалася до крутої скелі, думаючи про те, чи його тіло також колись обіймало ці камені. Пригадую дотик його рук до своєї спини. Його серце билось спокійно і рівномірно, тоді як моє вискакувало з грудей.

Попереду росла кропива, але я не сумнівалася: цього разу все буде гаразд. Угорі простягалось яскраво-синє небо, ніде ні хмаринки, і хоча я ніколи не була релігійною людиною — от узагалі, — я знала, що коханий був зі мною.

Я повернулася, ставши спиною до скелі, й поглянула на море, на клекотання хвиль. У мене запаморочилося в голові, неначе я була п'яна, ніби марила від надміру адреналіну.

Я думала, що впораюся. Думала, що зможу цього разу бути такою само безстрашною, як він.

І помилилася.

Я продовжувала дертися далі, учепившись долонями у скелю ліворуч і переставляючи ноги одна за одною. Я намагалася триматися якомога ближче до каменів, обережно переступала через кропиву, не опускаючи погляду.

— Зустрінемося на вершині, — прошепотіла я більше до себе, але й до простору над морем. — Одного дня я знайду тебе і зустріну на вершині.

Я помітила, що мої руки злегка тремтять, і несподівано для себе зауважила, що плачу. «Дихай», — подумки наказувала я собі, але мені не вдавалося. Повітря клубочилося в горлі, я задихалася, рвучко втягуючи його в себе. Видихи вилітали з легень, але застрягали в роті, вириваючись так різко й стрімко, що я аж трусилася, неначе мої кістки відділялися одна від одної.

Я намагалася втримати рівновагу на краю тієї скелі, знерухомити ноги, але не могла. Я сіла і згорнулася, намагаючись бути якомога меншою і не впасти. Я так і сиділа там, аж доки майже не заспокоїлася. Тільки повітря досі розгойдувалося в легенях, раз у раз вириваючись.

Зрештою я підвелася і спустилася по власних слідах до роздоріжжя. Ковзаючи рукою по краю скелі, я не думала, не відчувала і щосили намагалася не страждати. Я обрала іншу дорогу — сходи ліворуч, ті самі, якими піднімалася минулого разу. Так я і вийшла на вершину.

Я зазнала поразки. Знову.

Піднявшись угору трав'янистим схилом, я сіла обличчям до моря, випроставши перед собою ноги.

А тоді заплакала.

За все життя я любила кілька разів, та, гадаю, справедливо буде сказати, що найбільша моя любов закарбована у смерті. Я божевільно кохала Джонатана, коли він помер. Нам не завдали шкоди руйнівні хвилі та тупі травми довгого й щасливого життя. Ми не виснажилися від кохання, що тривало ціле життя. Ми божеволіли одне від одного, і те, що я любила найбільше — його педантичність, ефективність, унікальний спосіб складати шкарпетки, скуйовджене волосся зранку, — ще не стало звичним чи дратівливим.

Якщо говорити по щирості, я не вірю, що таке взагалі коли-небудь сталося б. Джонатан завжди був найкращим. Коли він наливав зранку дві склянки апельсинового соку й завжди простягав мені першу, а собі лишав другу, бо знав, що я не люблю густіший і гіркіший сік із дна пакету. Коли дозволяв мені надіти його рукавички, бо мої руки змерзли, хоча йому, певно, також було зимно. Коли проводив довгі години за кермом, бо я відмовлялася вчитися водити машину, адже не любила довго сидіти нерухомо. Коли я, повертаючись з роботи, відчувала запах відбілювача та поліролі й знала, що він вимив усю квартиру, аби мені не довелося цього робити. А я тим часом гуляла з Марні, тішилася й розважалася. Коли він щоночі вимикав світло, як ми лягали спати, щоб мені не довелося підніматися сходами в темряві. Він проявляв свою любов мільйоном різних способів. Він вірив у кохання, що знову і знову проявляло себе, що існувало тут і зараз, яскраве — і завжди важливе. Те кохання застигло навіки, коли він полишив мене.

Марні — моя друга найбільша любов. А тепер я відчула, що втратила і її також. Це була зовсім інакша втрата. Джонатан зник зовсім раптово, а Марні зникала повільно, вислизаючи часточка за часточкою. Я була піском — статичним, твердим, заляклим в одному місці. А вона —

морем. Її віднесло від мене геть, забрало силою, сильнішою за нас обох.

Була мить, коли вона могла обрати мене. Натомість вона могла б попросити піти його. Могла б відхилитися від руки Чарльза, що обгорнулася навколо її талії. Але не зробила цього. Вона повірила у його слова, у його невинність — і в те, що брешу я. Трапляються часом такі руйнівні природні катаклізми, після яких практично неможливо відновити втрачене.

Я підвелася, обігнула трав'янистий край пагорба і рушила назад, до готелю. Міркувала про те, щоб розрахуватися й одразу податися назад до Лондона. Але я згадала, що вже заплатила за номер, тож просто розпакувала рюкзачок і наповнила ванну настільки гарячою водою, що пара затуманила металеві крани, дзеркало й виповнила усю кімнату. Я роздягнулася і ковзнула під воду, відчуваючи, як вона тягне моє волосся, коли обличчя поверталось на поверхню. Сонце схилялося до заходу, розмальовуючи затінені кахлі. З дороги по той бік вікна долинали голоси: веселий писк маленької дівчинки і відлуння сміху значно старшого чоловіка.

Я піднялася у ванній — вода ляпала по литках — і виірнула крізь рябе скло, притиснувшись усім тілом до стіни, щоб мене не побачили. Вбрана у купальник дівчинка була зовсім маленька — сім чи вісім років. А на її батькові були ще мокрі плавальні шорти, вода з яких намочила край футболки. Я пригадала, як мій батько теж ходив ось так під час відпустки в Корнуоллі після цілого дня, проведеного на пляжі в піску. Жінка, мати дівчинки, йшла за ними. На її плечі висіли два великі рушники, а великий плетений кошик погойдувався на рівні її кісточок. Дівчинка знову розсміялася, зігнувшись упоперек, практично навпіл. Вона мусила зупинитися, бо внутрішні рухи

заважали їй іти. Батько також сміявся — з неї, її веселощів, безстрашного гучного сміху. Мені так хотілося стати частиною тієї родини!

Я одягла халат, витягнула фен з-під раковини й повернулася до спальні. Там увімкнула його, підсушила волосся, одяглася. І стала частиною тієї родини.

Себто не буквально. Я не стала *буквально* частиною тієї родини.

Але я вирішила стати частиною чогось більшого, ніж сама.

Я повернулася коридором, повз адміністратора. Вийшла з дверей на вузьку вулицю, оточену з обох боків маленькими струмочками. Усюди горіли вогні — у пабах, ресторанах, інших готелях. Я рушила до моря стежиною, що вела повз пологий схил до вкритого галькою пляжу. Дітлахи, вбрані тільки в накинуті на плечі рушники, стрибали, вибігали на вершину і злітали з неї до батьків, які піднімалися значно повільніше, стомлені довгим днем плавання й ігор на пляжі. Двоє чоловіків із сонячними окулярами, зсунутими на лоби, несли парасолі й куртки. Поряд піднімалися дві жінки, що зібрали волосся у тугі хвости. Мокрі трикутники бікіні проступали крізь лляні шорти.

Я спробувала уявити себе на місці однієї з цих жінок. Немов іду з рюкзаком на плечах, а навколо гасають мої діти. У згини ліктів забився пісок. І проти власної волі я уявляла, що Джонатан іде поруч, перекинувши через плече барвисту парасольку.

Навіть тоді я не могла уявити жодної версії свого майбутнього без нього. А це доволі кумедно, бо на той час він був мертвим значно довше, ніж тривав наш шлюб.

І все ж плинність часу не відчувалася.

До смерті Джонатана я не надто замислювалася про долю вдови. Хоча, підозрюю, якби ти попросила мене поділитися

міркуваннями з цього питання, я б надала впевнену й виважену відповідь. Я втратила дідусів і бабусь, тому розуміла тягар схожого болю. То були дуже великі втрати — кульмінація довгого і щасливого життя, — і все ж сам їхній перехід у світ тіней не здавався чимось визначним. Ті смерті не були трагічними, й мерці не стали привидами.

А от Джонатан став. Він досі присутній у кожній розмові. За кожним столом. Я — молода жінка, чий чоловік помер. Його привид сидить зі мною на весіллях («Знаєте, а вона була заміжня. Так, справді, її чоловік помер») і на похоронах («Кілька років тому вона поховала чоловіка, уявляєте? Так, її чоловік помер»).

Він досі в кожній версії майбутнього, в кожній надії й у кожній мрії. Він завжди переслідує мене.

Розділ п'ятнадцятий

Повертаючись додому, я навідала Емму. Вона мешкала в квартирі-студії у південній частині Лондона. До найближчої станції метро — двадцять хвилин пішки, а до автобусної зупинки — десять хвилин через неосвітлений паркувальний майданчик. Я мало чим могла допомогти, але навіть із моїм невеличким внеском і незначними відрахуваннями з материного рахунку більшого вона собі дозволити не могла. Я ніколи не ремствувала на ці щомісячні платежі, хоч іноді й опинялася через них у скруті. Я ж любила її.

Відколи вона залишила будинок батьків, ми дуже зблизилися. Опинившись далеко від матері, яка завжди намагалася долучитися до всього, що ми робили разом, ми виявили, що справді любимо одна одну. Вона була надзвичайно чесною, тільки сестра може такою. І я гадаю (сподіваюся, це не прозвучить дріб'язково), мене дуже тішило те, що я їй потрібна.

У неї не було постійної роботи. Вона працювала редактором-фрилансером і певний час була надзвичайно заклопотаною. Рукописи лежали по всій лінолеумній плитці, а сама Емма працювала ночами, аби вписатися в дедлайн. Вона була нарозхват. Але згодом у неї погіршилася концентрація, вона почала нерішуче засиджуватися над кожним текстом, боячись порушити його ритм. Вона виконувала замовлення так довго, що зрештою їй перестали надсилати нові проєкти.

Потім вона багато часу працювала в місцевих благодійних організаціях, але це все — на волонтерських засадах.

Я стояла на балконі перед її квартирою і гупала в яскраво-червоні двері. До рами був причеплений дверний дзвінок, але він не працював.

— Уже йду! — гукнула вона, коли я грюкнула вдруге. — Засвой уже грьобані манери.

— Отакої, — мовила вона, розчахнувши двері. — Я на тебе не чекала.

— Звісно. Ти всіх так вітаєш?

Вхідні двері відчинялися до однієї-єдиної кімнати, яка виконувала роль вітальні, кухні, їдальні та спальні. Кухня розташовувалася з одного боку; білі шафки здавалися досить новими, але помаранчеві кахлі підлоги потріскалися. Тонка біла мотузка тримала разом пластикові жалюзі. Ще квартира могла похвалитися журнальним столиком, диваном, маленьким телевізором, гардеробом і кількома книжковими полицями. Біля дверей, що вели до маленької ванної, над батареєю висів у рамці ескіз, що зображував дуже худу жінку. Небагато, але Еммі ніколи й не треба було багато.

— До мене ніхто не ходить. Хіба що хтось намагається щось продати, — вона відступила, аби пропустити мене, і запитала: — Чому ти тут?

— Просто чарівно, — відказала я.

— Я не це хотіла сказати.

— Я була в Бірі.

— У Бірі? У Девонширі?

— Ми з Джонатаном туди їздили. Пам'ятаєш?

— Навіщо ти туди подалася? — запитала сестра.

— Ми з Марні посварилися.

— Ти їй розповіла.

Я кивнула.

Вона показала мені на диван.

— Я ж казала тобі нічого не розповідати.

— Я мусила.

— Трясця, нічого ти не мусила, — вона дістала з пачки три шоколадних печивка і поклала їх на серветку біля мене. — Не розкидай крихти.

Я кивнула і вмостилася з одного боку сірого дивану. Вона щодня розкладала його в ліжко.

— Ти б могла вдати, що все гаразд, — наполягала вона. — Як я тобі й радила. Тоді б нічого такого не сталося.

— Але вона мусила знати правду про свого чоловіка. Ти б не хотіла знати правду про свого чоловіка?

Як на мене, це очевидно: коли дещо говорити не можна, але все ж дуже потрібно, то краще сказати.

Емма сіла на дивані біля мене. Одна холоша її штанів задерлася, тож я могла розгледіти кістки її литки. Її долоні стискали кухлик теплого чаю. Я вкусила одне печивко — і воно виявилось м'якшим, ніж я гадала, майже вологим усередині.

Спокійно поміркувавши, вона відповіла:

— Ні. Гадаю, не хотіла б.

— А якби твій чоловік був збоченцем? — наполягала я. — Ти б не хотіла про це знати? І уяви, що мені про це відомо. Постав себе на місце Марні. Ти б не хотіла, аби я дещо розповіла?

— Я б тобі не повірила.

Я аж випросталася. Кілька крихт упали із серветки й приземлилися на диван Емми. Вона нахилилася, щоб струсити їх.

— Що ти хочеш сказати? — запитала я. — Чому ні?

— Тому що, — мовила вона і змовкла. — Ох, не будь такою наївною. Якби я сказала тобі, що Джонатан мене вдарив, ти б ні на мить мені не повірила.

— Я б послухала, що ти розкажеш, а тоді...

— А тоді стала б на його бік. Знаєш, усі повторюють, що не можна забувати подруг через чоловіків, от тільки це не має значення, бо всі завжди так роблять. Дружба — це одне, але кохання, справжнє кохання?.. Воно понад усе. Так завжди було. І завжди буде. Тобі хотілося б думати інакше, але насправді б ти мене зненавиділа.

Я засміялася, і з моєї футболки впало ще кілька крихт.

— Оце так утішила!

Емма всміхнулася. Ми обидві знали, як це — бути людьми, з якими трапляються всілякі неприємності. Дитинство здавалося не таким уже й поганим, але щось змінилося у підлітковому віці. Батько залишив країну разом з коханкою — і ми стали «тією родиною», «тими дівчатами», «доньками того типа». Емму підкосило першою. Вона стала «тією дівчинкою», худою дівчинкою, дівчинкою, що не їсть. У мене помер чоловік. Матері поставили невтішний діагноз. Мабуть, якщо ти починаєш — якщо стаєш однією з тих людей, — то ніколи не зможеш вирватися. Нас із Еммою єднають кинуті в наш бік погляди, секрети й перешіптування. Мабуть, саме тому ми обидві обрали анонімне життя у величезному місті, що проковтнуло нас.

— Як гадаєш, вона мені пробачить? — запитала я.

— Не знаю, — відповіла Емма.

— Гадаю, таки пробачить. Я її переконаю.

— Запишеш його зізнання й надішлеш їй? — гмикнула Емма. Їй подобалася та історія.

— Ти ж обіцяла більше не згадувати про це, — відказала я. Сестра завжди іронізувала, намагаючись послабити напруження всередині мене. — І — ні.

— Ти б так і зробила, якби могла, — наполягала вона. — Я тебе знаю. Це в твоєму стилі. Заховатися, доки нікого немає, пролізти в шафу. Детектив Блек. Рада з тобою познайомитися. Недарма ж ти вивчала бойові мистецтва. Уже маєш чорний лайкровий спортивний костюм?

— Він надто розумний. І не скаже нічого, що можна використати проти нього.

— От трясця! — засміялася вона. — А ти справді про це подумала.

— Тільки тепер, бо ти підкинула ідею.

Це було так типово для неї. Сама вигадує штуку — а потім звинувачує мене.

— Розслабся, — мовила вона. — Не розкидай крихти.

— Але ти гадаєш, що все буде гаразд, правда?

— Можливо. З часом вона відчує.

— Що ти маєш на увазі?

— Її шлюб же не триватиме довго, правда?

— Що змушує тебе так думати?

Емма розсміялася:

— Ти! Усе, що ти говорила.

Усе те, що він робив. Його зверхність і самовпевненість, претензійні прояви почуттів, оті дратівливі фразочки — страшенно образливі, а він же їх навіть не помічає! А моє улюблене? Коли тоді, в барі, йому треба було протиснутися повз ту жінку, і він не сказав «даруйте», як нормальна людина, а поклав руки їй на стегна, щоб відсунути її. Пам'ятаєш, як розповідала мені про це? А вона тоді озирнулася і сказала: «Що це таке? Що ви робите?» Вона страшенно

обурилася, а він запанікував і назвав її дурепою. А вона порадила йому від'їбитися. Можливо, тобі варто було б частіше й самій його посилати.

— Звісно, — погодилася я. — І тоді Марні остаточно мені пробачить.

— Так і є, — погодилася сестра. — У будь-якому разі, якщо інші люди продовжуватимуть посилати його, то рано чи пізно до неї дійде. Розслабся. Все владнається саме собою.

А ти якої думки? Чий бік би ти обрала? Мій чи його?

Можу припустити, що все ж таки мій, і, якщо чесно, було б безглуздо говорити щось інше, оскільки він уже мертвий.

Гадаю, якби ти познайомилася з ним, якби мала змогу сформуванати власну думку, то послухала б мене, погодилась би зі мною і довірилася б мені. Гадаю, ти б також вважала його пихатим і злопам'ятним. Ми б сіли разом, перелічили усі його хиби й посміялися б з них. Ми були б союзницями.

Але цього ніколи не трапиться, тому що ти з ним не познайомишся. А саме тому так важливо, щоб ти почула цю історію. Я розповім її лише раз і саме зараз.

Це історія про його смерть. Слухай уважно.

ЧЕТВЕРТА НЕПРАВДА

Розділ шістнадцятий

Я хочу розповісти тобі, як минали тижні після смерті мого чоловіка. Вони були, без сумніву, найгіршими в моєму житті, і мені здається, що слова, якими їх можна описати, до болю прісні й неточні. Жодна мова світу не здатна описати поштовхи, що пронизують тебе ізсередини після величезної втрати. Скрізь панує сама смерть, завжди. У кожному спогаді та кожній миті. Однак це лише один зі стовпів горя. Насправді йдеться про дещо значно більше за втрату близької людини. Ідеться про втрату життя.

У ті перші кілька місяців я шалено і безжально побивалася за миттєвостями, які ніколи не відбувалися, за речами, яких ніколи не могло бути. Так, наче за одним моїм плечем ховалися спогади про минуле (наша зустріч, наше весілля, наш медовий місяць), а за іншим — спогади про те, чого ми не досягнули, про те, чого очікували від нашого життя разом: про дітей, яких ми збиралися завести, про дім, у якому хотіли жити, про місця, які планували відвідати. Я застрягла між минулим, що повнилося почуттями, і майбутнім без них.

Стурбована масштабом катастрофи, я не здатна була знайти собі місце у власному житті, боролася зі своєю свідомістю за хоч якусь крихту тиші.

Я не могла зосередитися ні на чому, бо стільки речей навколо видавалися нездоланими. Поводилася нерозсудливо

й неухажно. Мабуть, саме тому і прагну тепер так детально усе проговорити, бо, здається, там я заледве була присутня.

Але ті тижні дуже важливі. Можна сказати, що саме тоді все почалося.

У ніч після смерті Джонатана я повернулася до квартири у Воксоллі. У своїй старій кімнаті я знайшла речі, які мені не належали: брудний м'ятий одяг на стільці в кутку, поза сумнівом, чоловічі джинси та три сорочки на вішаку. Я вирішила, що ляжу на ліжко Марні.

Я відчула солоний присмак на потрісканих губах. У роті пересохло, а мозок пульсував під черепом. Очі в очницях тремтіли і билися об вилиці. Моє обличчя набрякло, а шкіра сильно натягнулася. Я пильно дивилася на стелю, на візерунки, які витворювали вуличні ліхтарі, відбиваючись від жалюзі. Я звільнила себе від усього, мій розум заспокоївся, а тіло застигло. Намагалася уявити, що я деінде, але мені не було куди піти, і поряд зі мною стояв привид, якого я не могла прогнати. Та й ніколи вже не зможу.

Я прокинулася, бо почула голоси в коридорі. У замку заскреготів ключ, пролунав сміх, і хтось зачовгав по лінолеуму. Я миттєво впізнала гикання Марні, але інший голос належав чоловікові і був нижчим. Він сильно резонував і вібрував у широких грудях.

Вони пішли на кухню. До моїх вух долинало рівномірне гудіння їхньої розмови.

Я навшпиньках прокралася до ванни Марні й привела своє обличчя до ладу, плюскаючи водою в очі, щоб зняти почервоніння, і прибираючи засалене волосся.

Вхідні двері прочинилися і знову затраснулися, ввімкнулося радіо. Я пішла на кухню і побачила Марні, що схилилася над картонною коробкою, загортаючи у пухирчасту плівку келихи для шампанського.

— А ти швидко, — промовила вона, вирівнюючи спину й обертаючись.

— Ох, — зойкнула Марні. — Що ти тут робиш? Що трапилося? Гей. Що таке? У тебе все добре?

Чарльз повернувся десь через пів години.

— Я притарабанив іще коробок, — гукнув він із коридору. — Шість. Гадаєш, цього вистачить? Я міг би роздобути ще, але сумнівався і не знав, чи варто...

Він зупинився у дверній проймі й просто ойкнув.

Ми з Марні згорнулися разом на дивані. Сумніваюся, що зможу сказати, де закінчувалася одна з нас і починалася інша. Моя голова притулилася до її грудей, її рука лежала у мене на плечі, а наші ноги переплелися, наче мацаки восьминого.

Тоді я вперше зустрілася із Чарльзом. Він був розумним, високим і вродливим. Мав широкі плечі. Випрасувану білу з рожевими смугами сорочку було заправлено у джинси. Верхній гудзик розстібнувся, і я бачила кілька волосин, що підходили йому до шиї. У Чарльза була сильна щелепа, широкий ніс і майже чорні брови. Волосся він мав дуже темно-коричневе із сивими пасмами на скронях.

— Зачекай хвилинку, — прошепотіла Марні мені у волосся і зникла. Спершу в коридорі лунало тихе бурмотіння, потім клацнули входні двері, а тоді подруга повернулася.

Після того я його досить довго не бачила. Взагалі сумніваюся, що виходила з квартири десь кілька тижнів. Але Марні шалено хотілося, щоб я почала вибиратися на свіже повітря, а не лежала в одному й тому самому брудному одязі, пітніючи, плачучи і картаючи себе. Вона почала давати мені дрібні доручення. Їй потрібно було масло для випікання торта, ще молоко для пластівців на сніданок, нотатник («Будь ласка, це недалеко, в крамниці на розі»).

Якось через місяць я повернулася із супермаркету, а Чарльз стояв у передпокої квартири і вже збирався йти. На ньому була пурпурова шовкова сорочка.

— Вітаю, — сказав він, притримуючи двері для мене. — Ти, певно, Джейн, так? Що ж, мені вже час бігти. Радий був познайомитися. І мені прикро... ну, знаєш... через усе, що сталося.

Він обійшов мене і зник у коридорі, а я впіймала двері за хвилину до того, як вони захряснулися.

Відтоді він став приходити частіше, заскакував по вихідних увечері, просто аби щось залишити (наприклад, посилку, яку він отримав) або щось забрати. Його речі лежали повсюди: светри, черевики, годинники. Іноді він лишався на ніч. Кілька місяців тому, можливо, коли я ще жила в Іслінгтоні, Марні говорила, що з деким зустрічається, але вона завжди з кимось зустрічалася. Вона завжди бігала на побачення і відправляла мені повідомлення про своїх кавалерів. Марні швидко в них закохувалася, але так само швидко втрачала до них будь-який інтерес.

Та вже невдовзі Чарльз бував у нас частіше, ніж не бував, і одного вечора я почула, як вони з Марні пошепки сперечалися, мовляв, у них є власна нова квартира. «Трясця, — шепотів Чарльз, — коли ти казала, щоб було б добре купити її, не передбачалося, що я житиму там сам. І взагалі, скільки ще це триватиме? Як ти бачиш майбутнє?»

Саме тоді я вперше відчула до Чарльза щось відмінне від байдужості.

До цієї миті його присутність була ледь вловна. Я, звісно, помічала його в квартирі, але я тоді не бачила нічого, окрім власного горя. Проте якби я хоч трохи зосередилася, то звернула б увагу на те, що цього разу все інакше: Марні проминула стадію ранніх побачень, і Чарльз став постійним явищем. І навіть тоді я би припустила, що цей

тип — щось тимчасове, якась аномалія, рецидивна інфекція, яка скоро мине. Просто мені здавалося, що він надто кричущий та претензійний як для Марні.

Їй подобалися артистичні чоловіки з кошлатим волоссям та щетиною, які писали статті на актуальні теми або знімали фільми, що підкреслювали внутрішню красу. Чи принаймні ті, у кого були довгі нігті і які любили вечорами сидіти біля багаття з гітарою. Їй подобалося бути з креативними чоловіками, що могли похвалитися почуттями та ідеями. Їм бракувало раціонального ставлення до політиків та політики, але вистачало щирих моральних переконань, заснованих на розумінні того, що є правильним, а що ні. Їй завжди хотілося бути частиною такого світу, а не світу — як я припустила через його костюми, краватки і пози, — з якого вийшов Чарльз. Марні була творчою і продуктивною. Її мозок прокладав зв'язки у найдивніших місцях, вибудовував відповіді з розрізнених ідей. Вона була легкою на підйом, часом поводитись як маніячка, часто її аргументи здавалися непевними, але результат завжди вражав. Марні була натхненною, креативною, захопливою. Я припускала, що Чарльз — лише чергова стадія у її житті.

Але та мить дещо змінила. Вона змінила все. Вона запалила в мені вогонь. Раптово у мені розрослася ненависть, яка затопила горе. Гнів був свіжим і потужним: я вже кілька місяців не відчувала такого збудження та обурення. Я не могла повірити, що чоловік, дорослий чоловік, може бути настільки нечулим. Я не могла повірити, що він поставив свої житлові проблеми вище за моє горе, за мого чоловіка. У голові не вкладалося, що я стільки тижнів перебувала в полі зору такого жахливого, безнадійного типа — і не розуміла цього.

Я гадала, ніби знаю, що зараз станеться. Марні скаже те саме, що думаю я: що він самозакоханий егоїст, що

коли він не змінить свого ставлення, то вони ніколи не будуть разом, дуже дякую, як йому взагалі спало на думку, що можна (серйозно?) просити її поставити себе вище за людину, дружба з якою триває роки. Роки! Хіба він не розуміє, що про таке не можна й просити?

Я уявила, як ми пізніше разом реготатимемо з цього. Мій гнів швидко згас би, але буря, яку він викликав, щось змінила в мені. Мене освіжило приємне на смак усвідомлення, що я здатна відчувати щось, окрім виснаження, смутку та паніки.

От тільки та розмова розгорталася інакше. Голос Марні не зірвався на крик, не сповнився гнівом. Я чула лиш її бурмотіння, тихе, але недостатньо тихе.

— Я знаю, — промовила вона. — Я теж хочу жити з тобою. Ти знаєш, що хочу. Повір, я теж не так собі все уявляла.

Наступного вечора Марні приготувала для мене вечерю. Вона пояснила, що того дня, коли помер мій чоловік, вона допомагала своєму новому хлопцю зібрати речі в його квартирі. Наступного ранку вони хотіли все розібрати. Марні розказала, що вони разом недовго, але вона бачила, наскільки щасливими ми були з Джонатаном, а наші стосунки теж швидко закрутилися, еге ж? Вони подали оголошення, що шукають квартиру на іншому боці міста. Минуло лише кілька місяців, але коли ти знаєш, то ти знаєш. Стосовно Чарльза — це була правда. Вони запримітили квартиру ззовні, коли гуляли вулицею, і їм дуже пощастило. Агент з нерухомості був на місці — він саме показував квартиру іншій парі. Вони з Чарльзом зайшли всередину, навіть не сподіваючись, що на їхню пропозицію погодяться, — вона була низькою, дуже низькою. Але все так швидко закрутилося... Марні саме збиралася зателефонувати мені, щоб розповісти чудові новини. Вона хотіла запросити нас на

вечерю, щоб ми були першими гостями. Це чудова квартира. Чи принаймні вона стане такою.

— Тобі б сподобалося, — сказала Марні.

Усе зависло. Воно й не дивно. Інакше й бути не могло через те, що сталося. Але настав час замислитися про наступний крок для нас обох. За словами Марні, вона викладалася на повну, щоб і заплатити за оренду цієї квартири, й виплатити свою частину іпотеки за нове житло. Та й взагалі, їй варто було б уже переїжджати туди. Лишалось ще стільки роботи, а нічого не відбувалося. Можливо, мені було б цікаво винайняти цю квартиру? Але, мабуть, ні. Це теж добре, вона допомогла б мені знайти щось нове, якщо я захочу.

Припускаю, я вже давно знала, що одного разу вона закохається і захоче з'їхати з цієї квартири. Одначе я була шокована. Я не вірила, що це станеться так швидко. І вже точно не думала, що все відбудеться саме так.

Того ж вечора я поїхала від Марні до Емми. Але її дивний світ був для мене занадто дивним: порожній холодильник, химерні правила. Тож я винайняла нашу стару квартиру — я вперше жила в ній сама. Будівлю звели минулого десятиліття. Кожна квартира була чудово облаштована: спальня, ванна кімната й вітальня пасували одна до одної, наче кубики в тетрісі. Попередньому квартиранту дозволили пофарбувати стіни: темно-синя спальня, помаранчева ванна і жовта стіна за диваном. Квартира мала гарне розташування, була чарівною і цілком привабливою. Але я ненавиділа її. Я хотіла жити там із Марні й постійно проклинала Чарльза. Я звинувачувала його в усьому — у своїй самотності, у своєму смутку, у своєму горі — частково тому, що просто могла, а ще тому, що вважала та й досі вважаю його винним у великому переступі.

Якби я тоді знала те, що знаю зараз — що дуже скоро Чарльз зникне з мого життя, — чи ненавиділа б я його так

само сильно? Чи знайшла б утіху в усвідомленні того, що терези рано чи пізно врівноважаться?

Я могла б знайти, за що йому можна подякувати. Це правда, принаймні я думаю, що саме він змусив мене знайти тверду землю під ногами. Я не працювала близько двох місяців, а його егоїзм змусив мене відновити сили, втрачені, як я гадала, назавжди. Я вже давно не проводила ніч на самоті (насправді більшу частину життя), а тепер він украв мою подругу і вигнав мене. Мої чемпіони, мої чирлідерки, мої радники зникли. Більше не було нікого, хто піклувався би про мене і любив би мене цілковито й безмежно. Більше ні в чиєму житті я не була центром. Не без Джонатана. І точно не без Марні.

Розділ сімнадцятий

У день, коли помер Чарльз, я закінчила працювати рано. Я дуже чітко все це пам'ятаю, кожную мить — від будильника, що розбудив мене того ранку, та відсутності молока для пластівців до повернення додому пізно ввечері після того, як усе закінчилося. Я справді можу прокручувати ті події, наче кадри фільму. Хотілося б мені сказати, що вони змушують мене шкодувати, лякатися чи соромитися, але ні. Багато в чому це був зовсім невиразний день. І навіть найяскравіші миті видаються якимись монотонними.

Чи дійсно це правда? Я шалено стараюся бути чесною. Але часом важко зрозуміти, що саме ти думаєш про ті чи інші речі. Наприклад, мені цікаво: може, я кажу тобі, що той день був нудним, просто тому, що не хочу говорити про нього взагалі? Насправді це небагато важить. Я обіцяла розповісти тобі правду, а самі факти незаперечні.

На роботі, як і очікувалося, кілька тижнів було доволі спокійно. Літні місяці видалися мокрими й похмурими,

а от вересень мав потішити сонцем та теплом. Ми отримували на десять відсотків менше дзвінків, ніж за той самий період минулого року. Гадаю, парки й сади пови-тягували людей з будинків і відвернули їхню увагу від очікування посилок.

Була п'ятниця. Я вирішила піти раніше, за тридцять хвилин до того, як телефонні лінії офіційно закриються на вихідні. Підхопила сумочку і цілком безтурботно вийшла з офісу. Питала себе, чи хтось це помітив, але я сумнівалася. Та навіть якби хтось і помітив, мені було байдуже. На вулиці панувала тиша. Вечірній вихід замученого, розбитого роботою люду ще не почався. Я хотіла піти на свою звичну станцію метро, щоб швидше дістатися додому, але передумала. Зрештою, це була п'ятниця. А по п'ятницях я не їздила додому. Я пішла до Марні та Чарльза.

Я попрямувала до іншої станції: прогулянка вийшла довгою, але так мені не довелося робити пересадку. Почекавши кілька хвилин, я сіла посередині вагона, де мене навряд чи діймали би пенсіонери зі своїми ковінками та вагітні жіночки з роздутими черевами. Навпроти мене сиділа молоденька парочка. Вдягнені вони були звичайно: він у спортивному костюмі та відповідному светрі, а вона в легінсах та темно-синьому худі. Обом по шістнадцять (цікаво, а вони не мали б сидіти в школі?). Надзвичайно гармонійні. Такі стримані й сповнені пристрасті. Його рука лежала в неї на стегні, мабуть, вище, ніж варто було б, але це виглядало радше мило, ніж вульгарно. Її голова при-тулилася до його грудей. Мабуть, вона слухала його серцебиття. Хлопець постійно опускав підборіддя і притискався губами до лоба дівчини. Не те щоб цілував, радше просто торкався. Здається, вони навіть не підозрювали, що всі на них дивляться, що всі хочуть бути настільки ж безпосередніми, закоханими та наївними.

Мене настільки захопили молоді закохані, що лише коли вони встали і вийшли, я подумки повернулася до того, як саме мене приймуть Марні й Чарльз. Чи пустять вони мене в квартиру? Чи зреагують на дверний дзвінок? Я звикла носити із собою колекцію повсякденних турбот. Тепер усі вони видавалися незначними: стан моїх нігтів, чутки про гризню в офісі, слова, які мама сказала або яких не сказала. Джонатан учив мене боротися з тривогами, вводячи їх у ширший контекст: стан моїх нігтів цікавить лише мене; навіть найгірші чутки, справдившись, можуть призвести лише до втрати роботи; моя мама не усвідомлює, що каже. Я намагалася застосувати цей метод до теперішньої ситуації, але моя паніка не згасала, а навпаки, зростала. Бо якщо брати ширший контекст, ідеться не про те, чи відчинять вони мені двері й чи ставитимуться до мене погано. Визначалася траєкторія найважливіших у моєму житті стосунків. Я не могла відступити крок назад, як у ситуації з мамою, і просто змиритися з тим, що вона перебуває у жахливому місці. Не могла вдавати, що найгірший варіант розвитку подій зачепить лише маленький закуток мого життя. Адже існує так багато інших закутків, які можуть спорожніти, перш ніж квартира по-справжньому стане порожньою.

Ми з Марні тиждень не розмовляли. Розумію, це не схоже на пристойний термін, але для нас це було незвично. У школі ми завжди були разом: гучно реготали в автобусі, сиділи впритул за партами, обідали в їдальні. І в університеті ми розмовляли кожен день, бо було так багато речей, які треба було обговорити, так багато моментів, які, на нашу думку, були веселими, цікавими або доречними. Навіть у дорослому віці ми зв'язувалися принаймні раз на день, не обов'язково по телефону, часом есемескою чи емейлом. Іноді ми просто обмінювалися фотографіями, але

канал зв'язку (наче дві паперових склянки на шворці, яку протягнули між вікнами) завжди існував.

Я не знала, як поновити спілкування. Щоразу, коли я про це думала, мене охоплювали хвилі паніки. Я не хотіла визнавати, що її змусили обирати і вона обрала не мене. Не хотіла визнавати, що вона вперше за все життя мусила попросити мене піти з її дому. Я не хотіла думати, що це може стати непоправним. Я хотіла відправити їй фотографію моєї вечері (тости з бобами) чи сонця, що сідає за океан, чи дивного пасма мого волосся у той день.

Зрештою я вирішила вийти з метро і піти додому. Думала, там мені покращає. Я б замовила доставку їжі й переглянула фільм. Але я не стала цього робити. Я хотіла побачити Марні. Мені необхідно було її побачити.

Мене кидало в різні боки: то я вдавала, ніби мені цілком комфортно — знайома станція метро, знайома прогулянка, знайомий будинок, — то опинялася в полоні мерзенного страху. Я знала, не сумнівалася, що Марні не пожертвує нашою дружбою повністю. Хоча тепер я питаю себе, чи настільки я була впевнена щодо цього, як мені тоді здавалося.

Якби я не була певною, настільки категорично певною, чи зробила б я те, що зробила?

— Вітаю, міс, — промовив консьєрж, коли я зайшла в коридор.

— Вітаю, Джеремі, — всміхнулась я у відповідь.

Він не встав і не підійшов до мене, аби повідомити, що мені більше не можна заходити в цей будинок і я маю негайно піти, тож я відчула полегкість і стала чекати на ліфт.

Я сподівалася, що Чарльз іще не повернувся з роботи і я зможу поговорити з Марні на самоті, пояснити їй ситуацію зі своєї точки зору. Я знала, що зможу переконати її.

Ліфт був порожній, і, поки він рухався вгору, я дивилася на своє відображення. Мабуть, я завжди знала, що Марні судилося таке життя: з паркетною підлогою, люстрами, консьєржами та ліфтами із дзеркальними стінами, на яких ніколи не було відбитків пальців чи бруду.

Я підійшла до їхніх дверей і натиснула на кнопку дзвінка. Жодної реакції. Лампочка у мене над головою перегоріла, і коридор огортала тінь. Я стояла в центрі сірої плями, оточена золотим туманом від світильників сусідніх квартир. Пітьма поміж світла була красивою, але також трохи дратувала. Я застигла, зачекала рівно стільки, скільки вважала за пристойне, і ще раз натиснула на дзвінок, вдаваючи кнопку в стіну довше, ніж попереднього разу. Знову жодної реакції.

Я притислася вухом до дверей, намагаючись почути або голос Марні, або радіо, або шум машин під їхнім балконом. Натомість чула лише, як моя власна шкіра шкрябається об міцну деревину дверей. Я відступила і роззирнулася. Ніде нікого не було; ні мешканців, ні гостей біля жодної з квартир у цьому коридорі.

Я запустила руку глибоко в сумочку: знала, вони десь тут. Я давно ними не користувалася (не було потреби), але вважала, що вони можуть стати в пригоді, тож залишила їх собі. Я знайшла ключі на дні маленького мішечка, вшитого у внутрішню підкладку сумки; потаємне відділення, де я тримала знеболювальні, тампони та бальзам для губ.

Знову спинилася, прислухаючись, а тоді вставила ключ у замкову шпарину. Відсмикнула руки і знову роззирнулася, ще раз перевіряючи коридор. Ні, я досі була сама.

Хочу, аби ти розуміла: я не планувала нічого зловісного. Тоді я не знала, що з цього вийде; ніяк не могла знати. Я справді не думала так далеко наперед, ні коли згадала, що в мене є ключі, ні коли знайшла їх.

Хотіла б я сказати, що мала намір поставити на стіл букетик чи залишити гарненьку листівку. Чи навіть приготувати їм на вечерю щось особливе.

Але це було б неправдою — тією неправдою, про яку я тебе попереджала. Вона настільки приємна, що в неї шалено хочеться вірити.

У мене не було жодних причин вважати, що Чарльз помер, менше ніж за десять хвилин помер.

Я зайшла досередини. Мабуть, я збиралася — і важливо, щоб ти це знала, розуміла мої наміри — швиденько оглянути перший поверх, потім другий, а тоді вийти в коридор і чекати, коли вони повернуться додому. Я не збиралася нічого пересовувати, брати чи надовго засиджуватися.

І я точно не збиралася його вбивати.

Я хотіла перевірити кухню. Планувала зазирнути в холодильник. Цікаво було, чи я бажана гостя. Якщо у відділі для овочів є полуниця, значить, Марні чекає на мене. А якщо у морозилці лежить невідкрита ковбаса морозива, тоді подруга точно на моєму боці. Марні купувала морозиво тільки для мене. Тоді я знала б, що не все скінчено, що наша дружба не розпалася остаточно, що вона не хотіла, аби я пішла.

У квартирі стояло кілька наших спільних фотографій. Одна на камінній полиці у вітальні, а інша, нова, з весілля, у срібній рамці біля сходів. Якби вони звідти зникли, я б почала хвилюватися. Ще були речі, які я купила їй за ці роки: пурпурова парасолька, що завжди стояла біля комірчини під сходами, рожева лампа з помпонами на її письмовому столі, годинник із зозулею у ванній кімнаті на першому поверсі. Мабуть, я сподівалася, що речі розкажуть про зміни в їхніх стосунках за останні сім днів. Було б приємно, наприклад, виявити, що шафа Чарльза порожня, що всі його костюми та черевики зникли разом із журналами, закладками та флешками з приліжкової тумбочки.

Я уявляла, що до часу, коли Марні повернеться додому, я вже вийду в коридор чекати на неї. Я б удала, що ще нічого не знаю, що в мене немає причин вважати, ніби вона обрала мене замість нього. Її б охопив плач і вона зізналася б мені, що в неї ніколи не було нічого доброго з Чарльзом, що він завжди був надміру власником, надто відстороненим і що вона дякує Богу за те, що я знайшла в собі сили бути з нею чесною.

Але я не піднялася нагору і не зазирнула в Чарльзову шафу. Я не сходила на кухню і не зазирнула в холодильник. І на камінну полицю також не поглянула. Я не змогла зайти так далеко.

Розділ вісімнадцятий

З часом у газетах почали з'являтися матеріали, які стверджували, ніби все відбувалося інакше. Вони звинувачували мене в тому, що я обережно маніпулювала ситуацією, стверджували, буцімто я здійснила ідеальне вбивство. Але я цього не робила.

Я прочинила двері, але дуже-дуже тихо, намагаючись не видати зайвого звуку. Зайшла до квартири, обернулася ще раз, востаннє оглянула коридор. Мені не хотілося, щоб хтось із сусідів мене запримітив, а потім випадково протягом наступних кількох тижнів згадав про жінку, яка заскочила ненадовго в гості зі своїм ключем. На щастя, я досі була сама. Швидко зачинила двері й накинула ланцюжок. Мабуть, я вчинила так із розрахунку: якщо вони повернуться, я хутко схоплю лійку з-під раковини і вдам, наче доглядаю за квітами, або побіжу на кухню ставити чайник чи почну складати посуд. Робитиму щось корисне і цілком прийнятне, щоб вони не дізналися, що я порпаюся в їхніх шафах.

У квартирі не горіло світло. Очам знадобилося кілька секунд, аби звикнути до темряви. Я не помітила його перед собою. Не помітила його за півметра від сходів. Я підскочила і спиною врізалася в двері, нижніми ребрами, зачепившись об ручку. Я інстинктивно нахилилася вперед. Сумка зісковзнула з плеча, металева застібка клацнула об підлогу. Я дивилася, як із сумки випадають та котяться по дерев'яній підлозі тюбик помади, гаманець і ключі (з дуже гучним скреготом).

Мені стало цікаво: може, Чарльз помер? Я відчула дивну насолоду та легке збудження, коли подумала, що це не найгірша подія в світі.

Коли я знову поглянула на чоловіка, його очі розплющилися. Він лежав на спині, але ліва кісточка була викривлена, а плече вивернулося під дивним кутом. На його скроні виднілася засохла кров і невеличка плямка червоніла на дереві підлоги. На ньому були штани від піжами з блакитними смужками та светр з емблемою університету. Я ніколи не бачила, щоб він вдягався настільки повсякденно.

Чарльз застогнав.

Я відчула миттєве розчарування: він насправді не помер. А потім розчарування перекрив гнів.

Це ж так типово для Чарльза — залишатися живим. Подібне падіння могло вбити когось іншого, але не Чарльза. Він такий упертий, завжди вештався поряд і ніколи деінде. Завжди був таким живим.

Він закашляв.

— Джейн, — пробулькав він.

Чарльз прочистив горло і здригнувся, бо подих відгукнувся тремтінням плеча.

— Ох, Джейн, — знову почав він. — Слава Богу!

Я ввімкнула світло, і він кілька разів швидко блимнув, при звичаючись.

— Мені здалося, — сказав Чарльз. — я не знаю, коли... Я був... Котра година? Моє плече. Воно вивихнуло. І... я не можу встати. Моя кісточка. Здається, спина... О, ти тут. Я такий радий, що ти тут. Мій телефон. Швидка.

Чарльз нахмурих брови. Він розгубився. Мабуть, через те, що я спокійно стояла. Я притислася спиною до дверей, речі із сумочки купкою висипалися переді мною. Я не робила нічого з того, що мали б робити люди в моїй ситуації. Я бачила, як підлетів у небо Джонатан. Таксі вирвало з-під нього ноги і виштовхнуло на кілька метрів уперед по тротуару. Я не знала, як на це реагувати. Я інстинктивно побігла до нього і впала поряд, торкаючись його, намагаючись вгамувати кровотечу, знайти пошкодження, так, неначе могла врятувати його. Я хотіла залізти в його тіло. Хотіла полагодити його ізсередини. Я кричала йому всю ту дурню, яку чула раніше у фільмах: «Залишайся зі мною!», «Тримай очі розплющеними!», «Не хвилюйся!», «Усе буде добре!», «Не йди від мене, будь ласка!»

Але я не кинулася до Чарльза. Я не ставила йому запитань, одне за одним, про те, що сталося, що в нього болить, що я можу зробити. Не підхоплювала свій телефон з підлоги і не перетинала кімнату, щоб скористатися апаратом Чарльза, який лежав за кілька метрів від нього.

Я взагалі нічого не робила.

— Джейн, — наморщив він лоба. Очі його широко розплющилися від страху, з його рани знову йшла кров, бо він припідняв голову з підлоги.

— Чарльзе.

— Джейн, мені потрібна допомога, — промовив він. — Ти можеш когось викликати? Зателефонуй у швидку. Чи просто... підкинь мені мій телефон. Можеш? Він он там. Якщо ти тільки...

Я мала викликати швидку. Тепер я це знаю, та й тоді знала. На підлозі лежав чоловік із вигнутими кістками, покрученим тілом та закривавленим лобом. Було цілком зрозуміло, що він потребував термінової допомоги. Однак я не робила нічого. Це був інстинкт. Такий самий, як і з Джона-таном, але цього разу він швиргонув мене у зовсім протилежному напрямку. Якщо тоді я мимоволі намагалася робити усе, що тільки можна, цього разу я не робила нічого.

— Джейн, — знову почав Чарльз. — Мені справді потрібна...

— Що сталося після того, як я пішла? — перебила я його. — Минулого тижня. Коли я пішла.

Розумію, звучить дивно, але в цьому був сенс. Зрештою, саме для цього я і прийшла. Через це я проникла в квартиру. Мені потрібна була відповідь. Я хотіла зрозуміти, що сталося. Я жадала дізнатися, що все добре, що ми з Марні досі подруги і що все триватиме як завжди.

— Годі, Джейн, — Чарльз скривився. — Мені потрібна допомога. Ти могла б... просто підштовхни до мене телефон. Будь ласка, Джейн.

Я підійшла і відштовхнула телефон від нього. Я не знала, що роблю, поки не зробила. Це не було частиною плану. Я почувалася, наче героїня фільму, що зустріла свого заклятого ворога у мить його найбільшої слабкості. Мені здавалося, що тільки так і правильно вчинити, тож я піддалася пориву.

— Я поставила запитання, — сказала я. — Ти можеш дати на нього відповідь? Будь ласка.

— Нічого, — відповів Чарльз. — Нічого не сталося. Джейн. Годі тобі вже... Це божевілля. У мене, здається, струс мозку. Котра година, Джейн? Я не знаю, скільки вже тут лежу.

Чарльз кашлянув, здригнувся всім тілом і стиснув зуби.

— Я то засинаю, то прокидаюся. Та твою через коліно, Джейн! Ну гаразд. Твоя зверху. Марні лютувала, зрозуміло? Вона не знала, кому вірити, та й зараз не знає. Я пояснював їй свій погляд на події знову й знову, але вона продовжує торочити про твої нісенітниці.

Я посміхнулася, почуваючись частково виправданою. Я трохи переоцінила те, що сталося між нами, але, здається, я мала рацію.

— Продовжуй, — сказала я.

— Це все! — закричав він і знову скривився. — Більше нічого не було. Вона то кричала на мене, то взагалі не розмовляла весь тиждень, і не скажу, що ми чекали на тебе сьогодні ввечері... Але я, здається, радий, що ти прийшла... Не знаю. Так, вона була капець яка зла. На нас обох. Але вона не думала, що щось сталося — бо нічого не сталося, Джейн, нічого не сталося. Так, Марні продовжує повертатися до цього питання, але, мабуть, все буде добре, для нас обох. Ти тільки... Обіцяю, ми поговоримо про це іншим разом. Ми обов'язково поговоримо. Але благаю...

Він затремтів. Я подумала, що в нього шок. Я насправді не розуміла, що це слово означає, але парамедики, лікарі та медсестри говорили про це, поки я чекала в лікарні. Поки не оголосили, що Джонатан помер.

Я сіла на підлогу. Дерево холодило мої руки. Квартира без Марні була інакшою. Минулого разу мені сподобалися темрява й тиша. Мені подобалася порожнеча.

Але Чарльз усе зруйнував. З ним п'ятьма задихалася. Проте над нами мерехтіло яскраве світло, різка лампа сяяла брудно-лимонною жовтизною. Кімната не була порожньою. Однак Чарльза бракувало, щоб заповнити її повністю.

— Ми провели мало часу разом, — сказала я. — Без Марні.

— Можливо, ми зможемо дати цьому раду іншим разом.

— Можливо.

Я бачила, що Чарльзу гіршає. Він намагався не ворушитися, але іноді мимоволі смикався, коли говорив чи коли злився. Тоді його обличчя здригалося раз чи два. Мені було цікаво, чи здатен він плакати.

— Чому ти прийшов додому так рано?

— Мені справді потрібна твоя допомога. Будь ласка, Джейн!

— Ти що, не ходив на роботу?

— У мене мігрень. Мабуть, через неї я і впав. От і все, Джейн.

— Часто вона у тебе? — запитала я. — Мігрень.

— Іноді, — відказав він. — Раз на кілька місяців. Послухай...

— У мене, здається, такого ніколи не було, — відповіла я. Я не чула шуму машин з вулиці. — Ти не відчинив двері на балкон.

— Я був у ліжку.

— Ти не ввімкнув радіо?

— Я спав, Джейн. Марні пішла в бібліотеку записати інтерв'ю, а я залишився в ліжку. Джейн, мені справді кепсько. Я не знаю, чому ти...

— Коли вона повернеться?

— Скоро, — відповів Чарльз. — Здається. Котра година? Гадаю, вона скоро повернеться.

— Я не знаю напевне, котра година, — сказала я. — Я сьогодні прийшла рано.

— Чому ти не телефонуєш їй? — запитав Чарльз. — Набери її. Скажи, що зі мною сталося, і запитай, коли вона повернеться. Вона, мабуть, уже йде додому. Ти ж хочеш її побачити, так? Візьми мій телефон. Улюблені. Набери її. Зараз. Увімкни «Гучний зв'язок», щоб я теж її чув. Давай, Джейн. Або зі свого телефону. Він же за тобою...

Я приклала долоню до своїх губ — і він змовк. Мені треба було подумати.

Пригадую, як у моєму животі завирувала паніка, просто забулькотіла. Це було щось, що я знала, що мала відчувати. Пригадую, я зробила кілька глибоких вдихів, як мені радила поліціантка в лікарні — на шість рахунків через ніс, — потім затримала дихання, порахувала до шести і на шість рахунків видихнула через рот.

Я проповзла по підлозі кілька футів, поки не опинилася біля нього, достатньо близько, щоб торкнутися його. Я бачила, як ворухиться його борлак, поки він бурмотів і благав мене.

Чарльз почав пхикати. Я подумала, що він справді може заплакати. А тоді він розлютився.

Розділ дев'ятнадцятий

— Джейн, — наполягав Чарльз, — це ж божевілля. Ти збираєшся мені допомагати чи як?

Я знизала плечима. Ще не вирішила. Я не збиралася не допомагати йому, але допомагати йому також не збиралася.

— Ти залишиш мене ось так страждати на підлозі? Чи, бляха-муха, ще гірше: просто сидітимеш і витріщатимешся на мене? Усе через те, що ти вважаєш, ніби я тебе обмацав? Ну, то давай поговоримо про це, так?

Не думаю, що я кивнула. Сумніваюся, що дала згоду на подальший потік образ.

— Ти так вважаєш? Що я тебе мацав?

Я бачила, що пристрасність і тваринна лють завдавали йому болю, проте він не змовкав, ані на секунду.

— Тоді ось що я тобі скажу. Я б не торкнувся до тебе, навіть якби ти була останньою жінкою на планеті. Це найгірше, що я тільки можу уявити. Від самої тільки думки

про це мене нудить. — Чарльз змовк і важко захекав. — Чи це через мою срану рану на голові, але ж ми, здається, нічого із цим не робитимемо, так?

Він здригнувся. Заплющив очі й глибоко вдихнув. Я думала, що він закінчив, але ні.

— Невже я казав, що хочу тебе? Ні хріна подібного. Але це так мило. Те, що ти гадаєш, ніби ти когось цікавиш. Це ж чарівно. Чарівно, правда? Це ж треба бути настільки впевненою у собі, — Чарльз заревів від болю, а тоді з коротким гирканням випустив повітря з легень і продовжив: — Тоді дозволь, я тобі ще дещо скажу. Тобі буде цікаво. Ти ж хочеш знати, що буде далі? Я поїду в лікарню, і моя дружина буде поряд зі мною. Їй не сподобається історія про те, що тут сталося. Тобі недовго лишилося, Джейн, ой як недовго. Ти ходиш по тоненькій кризі, дуже, бляха, тоненькій.

Він видав пронизливий, скрипучий звук, але навіть це його не спинило.

— Чудово. Давай просто зачекаємо. Ми обидва знаємо, хто в цій ситуації виграє. І це будеш не ти.

— Неправда, — відповіла я. Я лютувала, але насамперед хвилювалася і хотіла, аби він замовк.

— Почекаємо і побачимо. Бо я знаю, що буде далі, Джейн. Справа навіть не в тобі. Справа в мені. Настав мій час.

Я потягнулася до Чарльза, щоб обхопити пальцями його шию. Він відвернувся від моєї руки, а тоді заревів від болісної агонії. Його щока неймовірно набрякла, шкіра розтягнулася і блищала, наче кулька, очі почорніли і налилися кров'ю.

Я спробувала ще раз, і цього разу він не ворухнувся. Ідеально заціпенів.

— Годі, Джейн, — пробурмотів Чарльз. — Що ти робиш? Годі. Перестань. Будь ласка.

Він говорив крізь зуби, намагаючись не ворухнути жодним м'язом обличчя, щоб мінімізувати біль. Я відчувала, як він тремтить у мене під пальцями.

— Що ти робиш, Джейн? Мені потрібна допомога. Ти можеш... — Чарльз затремтів. — Ти можеш просто прибрати від мене руки? Забери їх. Негайно. Давай.

Це було так чудово...

Озираючись у минуле, я не впізнаю жінку, що сидить на підлозі й тримає руку на горлі пораненого чоловіка. Я не впізнаю її посмішку. Не впізнаю її очі. Я сприймаю її як абсолютно окрему людину.

Я провела по його шиї спершу вказівним пальцем, потім усією долонею. Чарльз мовчав і навіть не ворухився. Я відчувала, як на його підборідді росте щетина, бачила легку неголеність, бо він день чи два не брав бритви до рук. Він заплющив очі. Я бачила, як його груди піднімалися й опускалися, чула, як він вбирав у себе повітря і випускав його. Я вела долоню до його щоки.

Мені було цікаво, чи долоня Марні торкалася його так само, коли вони прокидалися вранці в ліжку або під час їхнього першого поцілунку. Я взялася другою рукою за інший бік його голови. Запустила пальці в його волосся, відчула сальну кірку біля коренів.

— Будь ласка, Джейн, — прошепотів Чарльз. — Годі. Вибач мені. Я не хотів такого говорити. Давай просто... Ми можемо про все забути, обіцяю.

— Я не можу тобі допомогти... — відповіла я. — Вибач... Просто... не можу.

— Тоді йди, — зашипів він. — Просто йди звідси. З мене годі. Забирайся.

Я раптово сповнилася гнівом. Невже мене справді, дійсно, виганяють із цієї квартири вдруге поспіль? Ні. Бути цього не може. Категорично, ні. Тут я контролюю ситуацію

і ухвалюю рішення. Більше ніхто не наказуватиме мені, куди йти і що робити. Ніхто більше не заборонятиме мені тут бути. Чарльз принаймні точно ні. Він сказав, що думає, а тепер моя черга. Я глибоко вдихнула.

— Я нікуди не піду, Чарльзе, — промовила я дуже спокійно. Не хотіла, аби він знав, що я лютую, і боявся мене більше, ніж уже боїться. — Я хочу лишитися — і лишуся.

Мабуть, тоді я вже знала, що саме зроблю. Я не хотіла гамувати його страх через недоречні співчуття та емпатію. Я хотіла, аби він менше боявся, перш ніж його затопить цілковитий жах.

— Чудово, — сказав він. — Тоді залишайся. Я ніяк не можу тобі завадити це зробити.

— Ні, — відповіла я. — Ти взагалі нічого не можеш зробити.

Чарльз заплющив очі.

Це не була найкраща година в моєму житті. Знаю, не варто говорити тобі про це. Я взагалі мало що можу сказати на свій захист. Я просто насолоджувалася його стражданнями. Мені подобалося, що в нього вивихнуте плече, що його права рука цілком недієздатна, що це завдає йому болю. Я тішилася виглядом крові, що текла з його лоба, думкою, що він лежав без свідомості годинами, його струсом. Мені подобалися його зламана кісточка, набрякла щока та залите кров'ю око. Чарльз іще ніколи так сильно мені не подобався.

Я міцно тримала його голову у своїх руках, притискала долоні до його шкіри. У куточках Чарльзових очей застигли сльози.

Ти ще нікого не ненавиділа так, як я ненавиділа Чарльза, тож тобі не зрозуміти, яке задоволення мені дарувала та мить. Мене знову переповнювало запаморочливе відчуття

п'яного щастя. Я ще ніколи не відчувала нічого подібного поряд з ним.

Я посунула руки трохи вперед — і він застогнав.

— Вибач, — прошепотіла я.

— Джейн... — прохрипів Чарльз.

Я стала на коліна, щоб навалитися на нього всією вагою, і переставила руки. Гадаю, він зрозумів. Мабуть, саме тоді зрозумів.

Я зробила шість глибоких вдихів, затримала дихання до шести і видихнула. Поглянула вгору на сходи, на кремову доріжку, прикрашену синім, і на перила з червоного дерева. Тоді крутнула руками, почула гучний хрускіт — і шия Чарльза зламалася під моєю вагою.

Коли я поглянула вниз, його очі були заплющені, а сам він мав надзвичайно спокійний вигляд. Щелепа розслабилася, лоб розпружився. Біль минув.

Усе спрацювало, хоча я сумнівалася до останнього.

Розділ двадцятий

Я обернулася і зібрала свої речі — телефон, ключі від дому та парфуми — назад до сумочки. Взяла маленький золотий ключик, що був у мене кілька років і завдяки якому я могла зайти в цю квартиру, коли забажаю, і тихенько — не знаю чому, але мені здалося, що це доречно — поклала його в маленьку мисочку біля вхідних дверей, до купи інших ключів.

Я вимкнула світло. Витерла верхню частину вимикача, хоч і знала, що мої відбитки вже давно є по всій квартирі, але так було правильно з міркувань безпеки. Я відімкнула двері й обережно протерла метал, проштовхуючи тканину светра в западини ланцюжка. Відчинила двері, витерла внутрішню ручку і вийшла.

Ступила до коридору в пляму темряви, потягнула двері за собою, прислухаючись до тихого клацання замка. Після цього я нарешті видихнула.

Я ступила кілька кроків до сусідських дверей і присіла на підлогу: спина притиснута до стіни, коліна перед грудьми. Там було світліше, тож я менше боялася.

Я витягла із сумки книжку й відкрила її, поклавши собі на стегна. Я не читала — моя закладка лежала на кілька розділів далі, — але підбадьорювала себе, вдаючи, ніби чимось займаюся. Я чула, як цокає стрілка годинника, поки повільно спливали секунди. Марні не чекала на мене, тож вона, певно, займалася своїми справами: можливо, пішла випити з подругою, скуповувала продукти на вечерю або просто гуляла, по максимуму насолоджуючись сонячним світлом. Я ніяк не могла дізнатися, чим вона займається, тому просто сиділа й чекала.

Попри все, я з жахом усвідомлювала, що Чарльз лежав за дверима, за кілька метрів від мене — і мертвий. Я могла це уявити, бо точно знала, як він розвалився зі зламанною кісточкою та скрученою шиєю. Абсолютно мертвий. Я щосили намагалася розібратися у своїх почуттях. Смутку не було. Взагалі. Задоволення також. Я нічогісінько не відчувала. Цілковито зосередилася на думці, що мене там не було. Повторювала собі, що не заходила до їхньої квартири — у мене не було ключа, і я не могла заходити туди, коли мені заманеться, — тому Чарльз досі там болісно присутній. Я переконала себе в тому, що, як я знала, було цілковитою брехнею. Я повторювала собі те, що могло б виявитися правдою, якби я не зайшла всередину: я не чула з квартири жодних звуків; подзвонила у двері двічі, але відповіді не отримала. Наскільки я знала, ні Марні, ні Чарльза не було вдома. Він на роботі, а вона десь ходила — в супермаркет, до флориста, може, навіть

у бібліотеку. Я нічого не бачила. Просто сиділа тут, читала і нічого не знала.

Ні. Не всміхайся. Припини. Негайно.

Не те щоб я не розуміла, чому ти всміхаєшся. Іронія очевидна. Знаю. Але якщо ти хочеш, щоб я продовжила розповідати, тоді маєш поглянути на речі з моєї точки зору. То було миттєве рішення, навіть не рішення взагалі. Я не обирала те, що зробила. Просто зробила — та й усе. Тому не вишукуй мотиви чи наміри. Їх не було. Лише інстинкт.

Питання, яке ти маєш поставити, і якби ти була уважнішою, то вже поставила б: чи шкодувала я тоді про скоєне?

Ну, про це я ще не говорила.

Якби ти спитала мене, я б сказала правду. Але ж ти надто зайнята засудженням мене, хіба ні? Завмири на мить і згадай, із чого ця історія почалася і чим вона може завершитися.

Байдуже. На чому я зупинилася?

Я підсвідомо звільняла себе від будь-якої відповідальності, репетирувала свою брехню і вдавала, ніби насправді ніколи нічого не ставалося.

Я подивилася на відкриту сторінку книжки, пробіглася очима по лініях темного чорнила, не ввібравши жодного слова, жодного значення. Я лише ковзала очима поміж абзаців. Я перегорнула сторінку і заходилася вивчати форму літер: їхні вигини, основи та ребра. Не скажу, скільки я там сиділа, заповнюючи час порожніми реченнями та гладячи рядки тексту. Зрештою Марні з'явилася в кінці коридору. На ній був застібнутий до підборіддя плащ із натягнутим на волосся капюшоном, а на зап'ясті висіли сумки з продуктами. Вона порпалася у кишнях. Вона дістала спершу носовичок, потім помаранчевий квиток на метро, а вже тоді підвела очі й нарешті помітила мене.

— О, — завмерла вона за кілька метрів від своєї квартири. — Це ти?

Я підвелася, але залишалася в осередку світла.

— Там дощить? — запитала я.

— Тільки почало, — відмахнулася Марні. Вона сховала назад до кишені носовичок та квиток. — Я не чекала на тебе. Ти вже давно прийшла?

Я похитала головою, а тоді пригадала, що консьєрж вітав мене вже доволі давно.

— Десь годину тому чи якось так. Я рано пішла з роботи й засіла читати.

— Ти... Ти сподіваєшся на вечерю?

Марні підійшла до дверей і зазирнула до сумочки у пошуках ключів від квартири.

Я була дуже спокійною. Дихання вирівнялося, а пульс уповільнився. Однак я відчувала, як у грудях гупає серце, а по верхній губі стікає піт.

Важливо відзначити: я не боялася, що мене можуть спіймати, принаймні не на цій стадії. Я усвідомлювала умоглядну ймовірність такого розвитку подій, але була дуже самовпевненою і вважала, що зробила все можливе, щоб це було неможливо. Натомість я боялася її реакції. Якщо бути чесною, мене жахало те, що скоро станеться.

— Мені не потрібна вечеря, — відповіла я. — Я хотіла... Я просто хотіла поговорити.

Я досі тримала в руках книжку, яка злегка похитувалася і стукала мене по стегну.

Марні зітхнула:

— Мені сподобалася ця книжка. Ти вже дочитала до розділу, де...

— Спойлери! — крикнула я, і гучний звук заспокоїв мене. Він допоміг позбутися частини хаосу, що вирував у мені.

Марні перелякано відсахнулася.

— Господи, — вимовила вона. — Охолонь.

Я зробила глибокий вдих — набрати повітря, затримати, випустити. Мені не варто було зараз втрачати над собою контроль. Я засміялася, і це прозвучало дивно, дещо нещиро.

— Послухай, — сказала Марні. — Я не певна, що готова до розмови. Однак ти можеш зайти, і ми спробуємо. Але Чарльз лежить хворий у ліжку, він спить весь день, і я дуже не хочу його турбувати. У нього один із тих нападів мігрені, тому гучні звуки для нього — справжнє пекло. Якщо я... якщо я попрошу тебе піти, ти підеш, добре?

Я кивнула.

Марні відвернулася до дверей і піднесла ключ до замкової шпарини. Я чула, як вона шкрябала по залізу, шукаючи отвір, як уставила ключ.

— Я рада тебе бачити, — продовжила Марні. — Мені приємно, що ти прийшла. Я лишень...

— Усе добре, — відповіла я. — Я розумію. Все складно.

— Так, — Марні озирнулася до мене з усмішкою. — Це ти точно сказала. Все складно.

Вона штовхнула двері на сантиметр чи два:

— І ти, звісно, можеш розраховувати на вечерю. Це зрозуміло. Я хочу, щоб усе було знову гаразд. Ти ж моя найкраща подруга, — Марні знову всміхнулася. — Не хвилюйся, я наллю нам трохи вина, приготую пасту, і ми можемо поговорити.

— Чудово, — відказала я, ігноруючи печію від жовчі на задній стінці горла. — Дякую. Я дуже рада знову прийти сюди. Я теж хотіла б, щоб усе було добре.

Марні штовхнула двері — і я заплющила очі.

Хіба це не боягузтво? Я міцно замружилася, щойно вона обернулася, майже мимоволі, бо не мала на це ради. Я закам'яніла від її реакції. Я точно знала, що вона зараз відчує —

мені було відомо, як це — бачити мертвого чоловіка, що лежить перед тобою, — і я знала, який це може викликати у людини шок. Я розуміла, як воно: коли почуття безперервно ростуть у тобі, поки ти не маєш іншого вибору, окрім як вірити тому, що бачиш. Знала, як вони перетворюються на горе — смертельне, наче хвороба. Розуміла, що її серце розіб'ється.

— Чарльз? — промовила Марні. — Чарльз? — закричала вона.

Я чула цокотіння її кроків по дерев'яній підлозі, гуркіт пакетів із продуктами, що впали, стукіт її колін об підлогу. Я розплющила очі. Пройшла за нею, ненадовго затримавшись у дверях.

Чарльз був, поза сумнівом, мертвий. Колір його шкіри змінився. З персиково-рожевої вона стала сіро-жовтою. Марні схилилася над тілом, її руки стискали плечі чоловіка і трясли їх. Якби він був живий, то від такої поведінки вивби від болю через вивихнутий суглоб. Але він був мертвий, тож я вирішила, що це вже не має значення.

— Що... — закричала я, а тоді помітила свою заклепку під батареєю, тому впустила сумку на підлогу, аби весь її вміст висипався: книжка приземлилася на паркет із глухим стуком, поруч гепнувся телефон. Я схопила його, набрала рятувальників і притисла слухавку до вуха.

— Швидка! — закричала я, щойно почула голос на іншому кінці, й не дала сказати співрозмовнику ні слова: — Мені потрібна швидка.

— Будь ласка, скажіть куди саме.

Я протараторила адресу.

— Хутко, — додала я. — Ви маєте хутко приїхати.

Марні ридала, притулившись головою до грудей Чарльза.

— Він мертвий! — прокричала вона. — Джейн! Він мертвий.

— Ми думаємо, що він мертвий, — прокричала я людині на іншому боці лінії, бо гадки не мала, що ще можна було сказати чи зробити. З кожним криком Марні моя істерика ставала все природнішою.

— Чому ви так вважаєте? Повідомте нам усе, що зможете. Парамедики вже в дорозі.

— Марні, чому ти... Він дивного кольору, — сказала я. — жовтого, а ще його тіло викручене. Він впав зі сходів.

Марні знову закричала, а тоді поглянула прямо на мене. Її очі були широко розплющені й не сфокусовані. Вона знову закричала:

— Скажи їм, що ми можемо повернути його! — Вона піднялася над Чарльзом, поклала руки по центру його грудей і почала качати.

— Ми робимо СЛР¹, — сказала я. — Там є консьєрж... Джеремі... Він може... там ліфт... Їм треба піднятися ліфтом.

— Вони вже їдуть до вас. Вони скоро будуть.

— Продовжуй, Марні. Якщо ти... Якщо ти втомилася... я можу продовжити.

Я задихалася, мною струменів адреналін, заповнюючи тіло.

— Він дихає? — запитав оператор. — Скажіть мені, чи він дихає?

— Він дихає?! — крикнула я, а тоді промовила в слухавку: — Ні. Ні, я так не думаю.

— Вони вже їдуть.

— Хай вони приїдуть швидше, — щиро горлала я. Мені справді хотілося, щоб вони поквапилися, приїхали швидше, щоб були тут, хоча й знала, що вони нічого не зможуть зробити, що вже надто пізно.

¹ СЛР — серцево-легенева реанімація.

— Вони дуже скоро прийдуть до вас, — сказав голос на тому боці лінії. — Просто продовжуйте робити те, що робите. Ви добре справляєтеся.

Ми чули завивання сирени. Марні ридала все голосніше, пітніючи у своєму плащі, а я все тримала телефон біля вуха, слухала порожні банальності й гарячково крокувала кімнатою.

— Вони вже тут, — сказала я Марні. — Це вони. Вони вже майже на місці.

Марні перестала тиснути Чарльзу на груди і впала на нього, схлипуючи. Гадаю, вона знала, що він помер. Знала це, відколи відчинила двері й побачила, як він лежить на підлозі з викривленою кісточкою, вивихнутим плечем та зламанною шиєю.

Я сіла на коліна і потерла їй спину — маленькі кругові рухи, які, як я сподівалася, підкажуть, що я тут заради неї, завжди заради неї, що б їй не знадобилося. Зрештою ми почули, як заскреготів, піднімаючись до нас, ліфт і як відчинилися його двері.

Я підскочила і висунула голову з дверей.

— Ми тут, — крикнула я. — Сюди.

Троє парамедиків побігли до мене. Старший чоловік з надмірною вагою та без шиї. Молодший чоловік був швидшим і підтягнутішим. Він миттю став переді мною. Ще була дівчина, мабуть, новенька. Вона занервувала, позадкувала й так і не зайшла до квартири.

— Як його звуть? — крикнув молодший медик.

— Це мій чоловік, — відповіла Марні, відповзаючи від мертвого Чарльза, аби парамедики могли підійти до нього. — Чарльз. Його звуть Чарльз. Йому тридцять три. У нього мігрень.

Через кілька тижнів по тому ми сміялися з цього.

— Досі не можу повірити, що я таке бовкнула, — сказала Марні. — «У нього мігрень». Господи, мігрень...

Ось що ти дізнаєшся, коли стаєш старшою, коли починаєш жити поряд зі смертю в усіх її різноманітних проявах і вона стає невід'ємною складовою твого світу. З місяцями та роками смерть пом'якшується. Вона втрачає гострі краї; вони більше не завдають тобі глибоких ран і не змушують стікати кров'ю, як раніше. Часом ти смієшся з того, що змушувало тебе ридати буквально кілька днів тому. Але м'які краї назавжди лишаються краями, і вони можуть несподівано загостритися від необдуманого коментаря або річниці. Вони здатні врізатися у спогад про щасливу мить. У горя немає логіки, немає протореного шляху, яким ми маємо йти. Просто іноді це нестерпно, а іноді ні.

Я почула це слово — «мігрень» — і навіть тоді відчула комізм ситуації (у Чарльза було дещо значно гірше за мігрень). Тим не менш воно мене зламало. Я бачила Чарльза так, як його бачила Марні, бачила, як вона безнадійно намагається його оживити, чула, як вона кричала, — і відчувала лише дивне, запаморочливе збудження. Я потрапила в пастку десь між панікою й істерією. Я ледь не зігнулася від реготу, наче те мале дівча на пляжі.

Однак те слово все змінило.

Раптово ситуація перестала стосуватися Чарльза. Справа була не в його розпластаному на підлозі задубілому тілі. Не в його поведінці, моїй ненависті та напруженні між нами. Не в тому, що він помер чи помирав. Справа була взагалі не в Чарльзі.

Справа була в Марні.

Я зробила з нею те, що світ зробив зі мною.

Ти хотіла спитати, чи я шкодую? Тоді я вперше відчула щось схоже на жаль. Фрукти із сумки покотилися коридором до кухні, загорнута в плівку курка танула на дерев'яній підлозі, моя заколка виблискувала під батареєю. Але усе це не мало значення. Я могла думати тільки про Марні.

Парамедики робили щось на периферії мого погляду. Цілком імовірно, це не мало жодного значення. Ми всі розуміли, що вони скоро підведуться, відступлять від тіла і прочистять горлянки.

Марні згорнулася калачиком на нижній сходинці. Її плащ упав з плечей і повис на талії, обгорнувшись навколо рук. Вона більше не плакала. Але тремтіла, аж колотилася, наче від люті. Ніби в ній було щось, що хотіло втекти. Її щелепа розслабилася, а очі набрякли і почервоніли, вона продовжувала видавати ті тихі жахливі звуки. Ніби немовля, що задихається. Марні була такою крихтною: коліна притискалися до плечей, а руки обнімали їх.

Я зламала її. Я знала, що зламала її.

І не треба зараз говорити тупі банальності. Люди, які кажуть, що розуміють, хоча насправді не розуміють, — найгірші. А ти не з таких.

Я знаю, що винна у цьому всьому. Саме я довела її до цієї миті. Це були мої слова, моя брехня. І в розмові з тобою я не можу заперечувати, що це я зламала йому шию.

Розкаяння було несподіваним. Можливо, воно було б інтенсивнішим і змусило б мене шкодувати про скоєне, якби я не розгледіла зерно надії. Нас із Марні розділило кохання. Ці отвори тепер спорожніли, а тріщини можна було заповнити і закрити так, аби здавалося, ніби їх ніколи не існувало. Я створила цю можливість. Я сумувала через те, що Марні страждала, і через те, що вона мала пережити. Але не відчувала провини. За дечим я шкодувала, але переважно мене сповнювало полегшення. Відтоді все суттєво змінилося, тобі це відомо краще від будь-кого. Це було десь рік тому, але через тебе здається, ніби часу минуло більше.

Пізніше того самого вечора, після того як поліція, лікарі та трунарі поїхали, ми повернулися в мою квартиру.

Ми їхали ліфтом, ішли коридором, і я цілком усвідомлювала, що мій дім неможливо назвати розкішним. Тут не було жодних символів успіху: ані відполірованої підлоги, ані дзеркал на всю стіну. Але я знала цю жінку ще одинадцятирічною дівчинкою, і тоді її не вражали ані багатство, ані успіх. Я знала, що вона досі та сама людина. Ті риси були притаманні її покійному чоловіку: він любив гроші, привілеї та марнотратство. Але ми обидві знали, завжди знали, що це банальний фасад, дрібнички, які прикрашали речі, але не змінювали їхньої суті.

Марні ніколи не проводила багато часу в моїй квартирі, і мені було приємно, що зараз вона тут. Я дала їй свою найулюбленішу піжаму. А коли подруга прийняла довгу ванну, я зробила їй чашку солодкого чаю з молоком.

Я лежала в ліжку і чекала на Марні. Слухала, як вона витягла корок з ванни і вода з бульканням потекла трубами. Я чула, як відчинилися двері й Марні вийшла у коридор, щоб узяти піжаму з батареї. Світло було вимкнене, тому я слухала, як улюблена подруга зайшла в кімнату і лягла на ліжко поряд зі мною. Світало, і сонце вже ви-зи-рало з-за небокраю, фарбуючи краї моїх жалюзі.

Я не могла спати, знаючи, що Марні поряд. Вона лежала на своєму боці, відвернувшись від мене до вікна, її дихання було спокійним та рівним, і я припустила, що вона так перехвилювалася сьогодні, що миттєво заснула.

Я перевернулася на спину, склавши руки на животі. Я відчула, що все під контролем. Я нічого не планувала, пам'ятай про це, але мені подобалося, чим усе обернулося.

— Джейн? — її голос здригнувся.

Я не відповіла.

— Ти щось чула? — прошепотіла Марні в подушку. — Хоч щось?

Я досі мовчала.

— Джейн? — повторила вона. Цього разу голосніше.

— Що? — мляво відповіла я, неначе прориваючись крізь сон.

— Ти чула його? Ти чула, як він упав? Або ще щось? — запитала Марні. — Ти ж була там, так? Може, було щось...

— Нічого не було, — сказала я, піднімаючись на ліктях і вдивляючись у темряву — туди, де мала лежати Марні.

— Взагалі нічого? — перепитала вона. — Увесь час? Анічогісінько?

— Ні, — повторила я. — Я не знаю... я нічого не чула. Гадаю, він...

— Вже помер, — перебила вона мене. — Так, гадаю, він тоді вже помер.

Це була четверта неправда, яку я сказала Марні.

У мене не було вибору, розумієш? Як я могла відповісти на її запитання чесно? Ніяк. Я знала це тоді й знаю зараз. Тим не менш моє заперечення, моя самопроголошена невинність штовхнула нас на спільний шлях.

Правда зруйнувала б Марні, бо тоді вона залишилася б зовсім сама.

Розділ двадцять перший

Життя не закінчується, коли людина помирає. Було б чудово, якби все відбувалося саме так? Ось ти помираєш — і всі спогади, в яких ти існуєш, просто випаровуються з думок людей, зникаючи в ефірі. Ти стираєшся з кожної миті буття десь і з кимсь.

Я б не пам'ятала Джонатана. Не пам'ятала б, як закохалася в нього і вийшла за нього заміж. Не пригадувала б його ластовиння, сильних стегон чи вен, що виднілися на тильному боці його долонь. Було б сумно втрачати ці спогади, звісно ж. Але я б не знала, що втратила їх, а тому

й не сумувала б за ними. Не було б горя. Навіть уявити не можу, як би минули останні п'ять років мого життя, якби їх не потьмарив смуток. Навіть найяскравіші миті замахувала втрата.

Я б не пам'ятала Чарльза. Не пам'ятала б, як ненавиділа його чи як убивала. Не пригадувала б його рішучу щелепу, вузьке перенісся чи підборіддя, яке він пощипував, коли поринав у роздуми. Забула б, як він благав про допомогу.

Марні ніколи б його не зустріла. Ніколи б не переїхала до тієї квартири, ніколи не полюбила б його і ніколи не вийшла б за нього заміж. Він би цілковито зник. От тільки світ працює не так. У ньому немає чистих аркушів, *tabula rasa*¹ та чарівних понеділків, з яких усе буде по-новому. Є тільки непередбачувані наслідки кожного ухваленого рішення. Тому що — і це одне з моїх найбільших розчарувань — життя рухається лише в одному напрямку. Кожне ухвалене рішення закарбовується на скрижалях долі. Воно вічне, і змінити його неможливо. Усі вони абсолютно незворотні. Навіть якщо ти знайдеш спосіб виправити якесь конкретне рішення, розплутати вузол, ти все одно не скасуєш зробленого вибору.

Тиобираєш свою першу роботу. У тебе ніколи більше не буде іншої першої роботи. Тиобираєш квартиру в певній частині міста — і завжди житимеш саме в тому районі, що б далі не трапилося і що б ти далі не обрала. І цьому немає кінця-краю. Рішення сковують нас ланцюгами. Ти знаходиш партнера. Можливо, виходиш за нього заміж. Імовірно, він стає батьком твоїх дітей. І він навіки буде батьком твоїх дітей, байдуже, яке б рішення ти після цього не ухвалила. Що б на тебе не чекало далі, цей вибір лишиться з тобою.

¹ Чиста дошка (*лат.*).

Від усвідомлення цього перехоплює подих. Я не можу втекти, щомиті задихаючись від власних рішень.

Мені б більше подобалося, якби життя скидалося на павутину, сплетену з лабіринту варіантів, які розходяться з однієї центральної точки. Ми б мали міріади виборів, жоден із яких не був би незворотним, адже завжди можна було б повернутися до початку. Натомість у нас є одна пряма нитка — і жодних опцій. Невблаганна інерція штовхає нас у єдиному напрямку.

Джонатан помер. Чарльз помер. Проте насправді вони обидва лишилися з нами.

Розгадуючи будь-який кросворд, я згадую про Чарльза. Замислююся, що б він міг сказати, якби знав, як розкрити фінальну загадку, якби розпізнав відповідь, що ховалася від мене. Щораз, як бачу чоловіка з надто довгими нігтями на ногах, я думаю про Чарльза, про його бридкі ноги й звичку носити влітку сандалі у квартирі. Щораз, як бачу надто туго зав'язану краватку, думаю про Чарльза. Щораз, як будь-який чоловік просить винну карту, пробігає її поглядом і неминуче обирає найдорожчий напій, я думаю про Чарльза. Багатогранність його життя міцно закарбувалася в моїй пам'яті, тому мені ніколи не вдається вигнати його досить далеко, як би мені того не хотілося.

А Джонатан натомість ніколи не буває достатньо близько. Я не можу дивитися Лондонський марафон. Не можу бачити бігунів у блискучих лайкрових костюмах із номерами на грудях, їхні навушники, спортивні пов'язки й туго зашнуровані кросівки. Не можу милуватися бігунами за благодійність у маскарадних костюмах, дивуватися їхнім божевільним вигадкам і усмішкам на обличчях, чути сміх, який вони викликають, адже все це нагадує мені про Джонатана. І не про того Джонатана, якого я знала і любила, а про того, що помер.

Але є речі, які навівають і приємні спогади про коханого. Наприклад, коли я вихідними бачу гурт чоловіків на велосипедах, які прямують за межі міста до його околиць, щоб підкорити пагорби і злетіти вниз, подолати багато миль, а тоді спинитися й випити пінту пива і з'їсти по сандвічу в сільському пабі. Джонатан таке любив. Я думаю про нього щоразу, коли приходжу на станцію метро «Енджел», адже саме там ми прощалися щоранку після того, як з'їдали смажені бейгли¹ з бананами, панічно знаходили потрібне взуття в купі коробок у комірчині під сходами й квапливо прибігали на платформу, адже ми завжди спізнювалися на кілька хвилин. Я згадую про нього щоразу, як наливаю собі в склянку осад з упаковки апельсинового соку: я ніколи не збовтую, тому остання склянка завжди густа від м'якоті.

Ось що означає жити. Ось що означає мати привидів.

Ми з Марні навіки застрягли на тій самій єдиній павутинці. Ми мусимо жити зі смертю і ніколи не зможемо відновити ті версії себе, що існували раніше.

Тобі мене шкода?

Ти бачиш перед собою жінку, огорнуту почуттям провини? Що ж, тобі не варто мене жаліти.

Я не шкодую про те, що зробила; не шкодую про свої рішення. Мені б лише хотілося, щоб вони були гнучкішими, щоб я могла жити з ними і без них в один і той самий час. Наприклад, мені б хотілося побачити, яким би було життя з Джонатаном і без Чарльза. Якими б стали мої стосунки з Марні за таких умов? Чи існує світ, у якому жінки мають і чоловіків, і найкращих подруг? Чи одне

¹ Бейгл — випічка з попередньо обвареного дріжджового тіста у формі бублика, притаманна єврейській кухні. Зародилася у Східній Європі, звідки поширилася до англомовних країн. У Лондоні продається із середини ХІХ століття.

завжди шкодить іншому? Мені б хотілося змінювати лінію власної долі, щоб знайти найкращу версію свого життя, а не існувати у тому, що, підозрюю, є найгіршим із можливих варіантів.

Як би хотілося, щоб моє життя скінчилося в мить смерті Джонатана! Але воно не обірвалося, адже горе працює не так. Ти застрягаєш у своєму житті доти, поки не проживеш його, навіть якщо тобі хочеться, аби воно скінчилося. Інший вихід — добровільно позбавити себе життя. Але мені цього не хотілося, тому вибору не залишилось: я мушу жити без Джонатана.

Тепер у Марні немає вибору, окрім як жити без Чарльза. Себто історія тривала. Сподіваюся, ти не будеш проти, якщо я продовжу. Зрештою, у нас є час.

І не думаю, що тобі хотілося б залишитися тут на самоті.

Важливо зрозуміти, що одразу після смерті Чарльза я збагнула, що ухвалила незворотне рішення. І я не боялася прийняти його наслідки. Мені часто було сумно бачити набряклі повіки Марні, її покусані губи й вираз її обличчя, що свідчив про розбите серце. Але я не відчувала провини. Якщо чесно, я навіть дивилася в майбутнє з оптимізмом. Я гадала, що знайшла спосіб сплести павутину. Мені здавалося, що я в безпеці й міцніше стою на ногах. Але я відволікаюся.

Ось що ти маєш знати: я хотіла повернути свою найкращу подругу.

І це спрацювало.

Але ненадовго.

П'ЯТА НЕПРАВДА

Розділ двадцять другий

На похорон прийшло багато людей. Колеги Чарльза, здебільшого чоловіки з гострими щелепами в офіційних темних костюмах, привели своїх дружин — гарненьких білявок у обтислих чорних сукнях і ефектних черевичках на каблуках-шпильках. Разом з ними була секретарка Чарльза, Деббі, єдина жінка в товаристві. Вона важила близько шістдесяти кілограмів і була заввишки метр шістдесят п'ять, не більше. Їй було трохи за шістдесят. Невисока й кремезна, з коротко стриženим сивим волоссям, вона вбралася в охайний піджак, що трохи натягувався біля гудзиків. Я вже колись її зустрічала. Кілька років тому у п'ятницю ввечері вона приходила до квартири Чарльза і Марні, щоб занести якісь папери.

Прибули й Чарльзові шкільні та університетські друзі — з темними окулярами на лобі й тонкими чорними краватками, затягнутими на шиях. Вони вешталися біля входу в церкву, допалюючи цигарки. Гасили їх об перила й розчавлювали недопалки об тротуарну плитку під ногами. Дехто привів із собою дітей — маленьких хлопчиків у чорних штаних і білих сорочках. Троє з них гралися й недоречно гучно сміялися. Мені стало цікаво: а Чарльз у своїй труні також лежить у тонкій краватці, затягнутій навколо скрученої шиї?

Чарльзова сестра Луїза приїхала з Нью-Йорка. Її чоловік залишився вдома, щоб уперше самотійно доглядати за

молодшими близнюками і старшою донькою. Луїза розривалася між панічним страхом за них (чи ж діти погодовані, помиті, переодягнені?) і намаганнями продемонструвати, що вона страждає найбільше. Підозрюю, це не зовсім так. Поза тим вона вельми вправно відігравала перебільшену скорботу: здавалося, у неї просто нескінченний запас носовичків. Вона регулярно освіжала туш і заковтувала сльози. Мати Чарльза планувала приїхати. За словами Луїзи, стан її здоров'я трохи покращився, але раптово самопочуття різко погіршилося, вона стала заслабкою для такої довгої подорожі. Прибули батьки Марні. Ми чекали також на її брата, але він пояснив, що на роботі повний безлад і вивратися, не спланувавши все заздалегідь, неможливо. До того ж квитки з Нової Зеландії дуже дорогі. Він пообіцяв приїхати невдовзі, щойно справи трохи владнаються.

Марні не заперечувала. Вона два тижні поводитися тихо, безшумно переходячи з моєї спальні до ванної й кухні. Часом вона сиділа, мов статуя, на дивані перед наборами дисків із фільмами, які ми дивилися багато років тому, ще коли вони вийшли вперше. Вона плакала дуже мало, але часто прокидалася серед ночі — схоплювалася, кричала й прокидалася, а тоді перепрошувала і знову лягала спати. Марні досі перебувала в епіцентрі урагану. Вона потрапила в пастку реальності, що оберталася навколо неї, погрожуючи знести й розчавити.

Протягом кількох перших тижнів вона зовсім закинула Інтернет — заглушила сповіщення й ігнорувала будь-які повідомлення, що просочувалися крізь бар'єр. Першого чи другого дня вона намагалася відповісти всім — співчутливим, схвильованим і підозрілим, — і цього виявилось забагато. Надто багато голосів і надто мало часу. Вона відімкнулася не тільки від роботи і світу всередині телефону, а й від більшого світу навколо нас. Просто сиділа

і витріщалася в порожнечу, ніби чекала на інструкції. Вона не залишала квартиру — її першим виходом став похорон.

Я впізнала більшість гостей з весілля, але було й кілька незнайомих. Мою увагу привернула жінка приблизно мого віку, вбрана в темні штани, черевики на каблуках і темно-синій светр. Висока і худа, як манекенниця, вона залишалася майже невидимкою. У неї було коротке синяво-чорне волосся й різкі зелені очі. Пальці прикрашали срібні персні, а на шиї ззаду було витатуйовано маленький символ, схожий на музичну ноту. Здавалося, жінка прийшла сама. Вона стояла позаду на церемонії, позаду під час поховання і так само позаду трималася під час поминального обіду. Через плече в незнайомки висіла чорна шкіряна сумка на паску, і я зауважила, що вона витягнула з неї червоний блокнотик, у який принаймні двічі щось записала.

— Ти знаєш, хто це? — запитала я у Марні, вказуючи на жінку, коли та пробиралася назад у вестибюль.

Поминальний обід влаштували у маленькій залі з великими вікнами, з яких відкривався вид на річку. Заклад більше скидався на конференц-центр, аніж на закритий клуб.

Марні похитала головою.

Подруга була присутня на похороні тільки тілесно. Вона злегка розхитувалася на зависоких каблуках, а її очі заволокли сльози. Свідомість Марні потрапила в пастку миттєвостей, коли вона схилилася над мертвим тілом свого чоловіка, і хвилин, що тягнулися вічно, коли вона вдавала, ніби досі є надія. З тремтливими кінцівками, стиснутими губами й вологими щоками вона скидалася на налякану дитину.

Пригадую, що я дивилася на похорон власного чоловіка немов через об'єktiv «риб'яче око». Зображення викривлювалися в моєму мозку, як кулька, й ставали почудернацькому сферичними. Заплакані гості потрапляли в поле мого зору й вислизали з нього. Їхні похилені голови,

слабкі посмішки й скляні очі опинялися надто близько від мого обличчя. Від теплого дихання й постійних стискань рук і плечей ставало лячно. Цікаво, що вони бачили, коли дивилися на мене? Невже я здавалася такою само тендітною, дезорієнтованою і неухважною, як моя подруга?

Ми з Марні сиділи поряд і дивилися, як Чарльзові шкільні друзі відчинили дверцята внутрішнього дворику, щоб піти покурити, як його університетські приятелі замовили почесний сет шотів, як гучно ридала Луїза, поклавши голову на плече якогось далекого родича. Я намагалася бути привітною, заводити розмови з тими, кого вже бачила цього року, висловлювати співчуття і ділитися спогадами, але відчувала, що всі вони радше поговорили б з кимсь іншим. Я завжди почувалася людиною, якій інші хотіли б сказати або «Дуже радий знайомству, але маю іти на зустріч з другом», або «Приємно було побачитися, але я йшов до бару пропустити келишок», або ж «Ох, даруйте, я побачила Ребекку. Перепрошую». Тож я відчула полегкість, коли Марні схопила мене за руку, підвелася, потягла до виходу й попросила відвезти її додому.

Ми мовчки залізли в таксі. Позаду нас сідало сонце, тепер уже раніше, адже наближалася осінь. Від помаранчевих відблисків на дзеркалах заднього виду віяло глибиною. Немов то була прощальна сцена у фільмі. Я заспокоїлася, адже відчула, ніби світ вдячний за моє втручання.

Коли ми повернулися до квартири і я пішла на кухню приготувати чаю, Марні зняла сукню і вбралася в одну з моїх улюблених піжам.

— Я не знала, — промовила вона. — Я не знала, наскільки все погано. Коли це трапилося з тобою, я й уявити не могла, як це боляче.

— Ти зробила все, що могла, — відповіла я, наливаючи киплячу воду в два кухлики. — І в будь-якому разі...

— Не зробила, — перебила вона мене. — Дякую за твої слова, але ми обидві знаємо, що я нічого не зробила.

Я поставила чашку чаю з молоком на стільницю перед Марні.

— Випий, — запропонувала я. — Полегшає.

Вона кивнула, обхопивши долонями теплу керамічну філіжанку.

До смерті Джонатана мені було цікаво, чи людина, яка переживає велику втрату, неухильно стає співчутливішою. Тепер, пройшовши крізь власну жахну трагедію, я досить упевнена — якщо це можливо, — що відповідь: однозначно так і однозначно ні. Я здатна на більше співчуття, але втратила частину емпатії. Я дуже особисто відчувала тягар горя Марні, але не дуже співчувала Луїзі, що супилася, істерично ревіла й підживлювала загальний хаос.

І гадаю, моє співчуття до Марні також зменшилося, коли вона порівняла наші втрати. Я знала, що її роздирає щирий, пекельний і руйнівний біль. Але одна річ втратити доброго, люблячого і ніжного чоловіка, а інша — того, хто ніколи не був достатньо добрим.

Пізніше я дізналася, що таємничу жінку з похорону звали Валері. То була тридцятидворічна розлучена журналістка. Вона з десятків років працювала на місцеву газету й водночас вела власний сайт, де часто публікувала плітки та наклепи. Їй страшенно хотілося знайти справжню історію, потужну й правдиву, яка б покращила її репутацію.

КОХАНКИ-ЛЕСБІЙКИ ВБИВАЮТЬ СВОЇХ ЧОЛОВІКІВ

Ось таку назву вона обрала. Темно-червоні великі літери розливалися на білому тлі її блогу, ніби кров. Ми не знали

ні про онлайн-публікацію, ні про саме розслідування, аж доки грім не вдарив. Ми побачили пост через два тижні після похорону, коли здавалося, що одного дня — принаймні колись — із Марні все знову буде гаразд. Біль пом'якшувався, тягар горя розповзався, але водночас і витончувався, ніби розведений сироп. Раз чи два ми навіть сміялися. Я хиталася між абсолютним спокоєм, адже не було способу виявити моє втручання, і жаскою панікою — а раптом таки є? І все ж коли перші тижні увінчалися похороном, а час і далі минав, я стала почуватися значно спокійніше. Паніка виринала лише вряди-годи.

Багато питань не виникло — себто на початку деякі таки постали, але нічого важливого. Усі прийняли найочевиднішу версію подій як синонім правди. Чарльз страждав на мігрень. Змучений запамороченням і дезорієнтацією, він оступився на сходах, приземлився, зламав шию і помер майже миттєво. У Чарльза справді була мігрень того ранку; Марні це підтвердила в присутності парамедиків. Чарльзові мігрені часто супроводжувалися запамороченням, затуманеним зором і часом вертіго. Питання, які всі ставили — її друзі, рідні та знайомі — були більше питаннями віри, аніж факту. Як же молодий чоловік міг упасти й померти такою болісною смертю? Що він відчув, коли впав? Які були шанси? Чи міг він упасти якимось іншим чином, чи міг перечепитися мільйоном інших способів — і вижити?

Але я знала, що «питання факту»¹ неминуче постануть, і перші відповіді, що прийшли після розтину, вдячно підтвердили всі теорії. Автопсія виявила, що Чарльз того дня

¹ Питання факту — юридичний термін, яким позначають питання про реальність тих чи інших фізичних подій або ментальних станів. Вживається на противагу «питанням права».

їв дуже мало, випив трішки кави і прийняв таблетки від мігрені, щоправда, трохи більшу дозу, ніж приписував лікар. Він сильно травмувався — зламав кісточку й вивихнув плече, — але фатальним став перелом осьового шийного хребця. Себто він зламав шию. Його шкіру вкривали численні синці, а ще зламалася ключиця. Як виснували експерти, від удару в процесі падіння. Але вони не виявили нічого підозрілого, тому зашили Чарльза й доправили його до похоронного бюро, дійшовши висновку, що його життя обірвав дуже сумний нещасливий випадок.

В усякому разі, я стала менше боятися й більше не думала про поліцію, в'язницю чи правду. Тільки значно пізніше, після похорону і появи тієї статті, страх знову почав проростати в мені. Справа в тому, що ніхто з офіційних представників — ні парамедики, ні поліція, ні паталогоанатом — не мав ані крихти уяви. Хіба ж це не цікаво? В сенсі, я б не мала бути проти. Але тільки та журналістка засумнівалася у фактах, поставила питання, роздивилася в мені темні нахили.

Валері шукала історію, яка б змінила траєкторію її кар'єри. Не думаю, що їй від початку не подобалося писати для місцевої газети, але вона надто довго — ціле десятиліття — працювала на одному місці. Їй постійно доручали дрібні місцеві події: виставку собак, благодійний розпродаж домашньої випічки і часом стеження за зірками у симпатичних ресторанах. Мабуть, вона щиро втішилася, коли одного вечора нова історія зайшла крізь парадні двері й сіла на дивані поруч із нею.

Уже три роки Валері мешкала разом з іншою жінкою, Софі. Вона залишила чоловіка на залізничній станції після кількох років не те щоб нещасливого, але порожнього життя. Вона знайшла кімнату і швидко подружилася зі своєю співорендаркою. Софі вчилася на парамедика,

і Валері любила слухати її історії про життя, смерть і кров — найяскравіші прояви людського існування.

Мабуть, Софі розповіла, що провела весь день у команді з двома чоловіками, один з яких був старшим і трохи повненьким, а інший — молодшим. Вони приїхали на виклик через нещасливий випадок у розкішному кварталі. Уявляю, як вона описувала ті квартири; я б ті самі слова використовувала. Там молодий чоловік упав зі сходів, а його дружина та її найкраща подруга знайшли розплатане в коридорі тіло. Щось дивне було, казала вона, у цих двох жінках.

Розповідь заінтригувала Валері.

Озброївшись своєю цікавістю, журналістка спробувала обернути підозри на історію, адже знала: якщо саме це може змінити її кар'єру, вона мусить знайти відповіді, поставити правильні запитання правильним людям і відкопати всі бридкі подробиці й неприкрашену правду.

Спершу вона нічого не знайшла. Прибула на похорон — і не помітила нічого незвичного. Зав'язала розмову з Чарльзовою секретаркою, тож Деббі ненароком підтвердила, що він страждав на мігрені. Валері повешталася біля будинку Марні — Джеремі зауважив її на камерах спостереження, — але Марні там не мешкала, тож не було чого особливо ловити. Найочевидніша правда досі залишалася найімовірнішою правдою.

Підозрюю, саме тоді, коли Валері перестала рознюхувати про Марні, вона трохи уважніше поглянула на мене. Якось я помітила її біля столу чергового мого офісу — вона базікала з охоронцем. Цікаве видовище: старший чоловік із черевцем і висока молода жінка з темним волоссям і різкими вилицями. Пригадую, як вона схилилася над столом. Низький виріз її светра ставав іще глибшим, коли вона фальшиво й занадто гучно сміялася. Широко

розкритий рот демонстрував рівні білі зуби. Пригадую, я ще замислилася, чого вона від нього хоче.

Більше я не помічала, щоб вона копирсалася в моєму житті, от тільки це не означає, що вона припинила. В Інтернеті можна знайти чимало різного, якщо шукати в правильних місцях — що вона й зробила. Там залишалися статті, які я писала для університетського журналу, й кілька згадок про Джонатана, про його смерть і марафон. Запис, зроблений після забігу, також був у вільному доступі. Гадаю, на сайті моєї компанії також знайшлося кілька статей, де згадувалося моє ім'я й описувалися покращення в службі підтримки клієнтів.

Імовірно, щось із цього всього надихнуло її. Або ж вона справді повірила, що розгадала загадку. От тільки нотатка в її блозі поширювала іншу брехню. Вона написала, що я вбила Джонатана, штовхнувши його з доріжки під найближчу машину. Потім я продала його квартиру, добряче на цьому заробивши, й забрала його страховку. За її словами — а не за моїми, — я збагатилася, вбивши свого чоловіка.

Але й це ще не все. Далі у своїй статті вона верзла не підкріплені жодними фактами чи джерелами дурниці. Вона заявила, ніби ми з Марні — злісні відьми й таємні коханки — збагнули, наскільки така стратегія успішна, й повторили її ще раз.

ШЛЮБ. УБИВСТВО. ГРОШІ

Ось що надряпала вона внизу сторінки. Валері написала, ніби тепер ми живемо у цілковитому блаженстві, купаючись, як сир у маслі, у багатстві, вирваному з рук наших мертвих чоловіків.

Розділ двадцять третій

Ми б ніколи не почули про Валері й не прочитали б її статті, якби той допис не передрукував національний таблоїд. Сайт Валері мав усього кілька тисяч підписників, здебільшого молодих лондонців. Можливо, ми б згодом випадково натрапили на її наклеп або ж нам повідомив би хтось із шанувальників Марні. Але цілком можливо, що плин нашого життя узагалі не змінився б.

На жаль, матеріал опинився на першій шпальті газети, яку розповсюджують по всій країні, що підігріло інтерес публіки до обіцянки справжнього злочину. Тисячі блогів і сотні подкастів підхопили нашу історію й розтиражували її.

Какали, що той пост завірусився. Ним поділилися у Фейсбуці й Твіттері понад сто тисяч разів, що не так незвично, як показово. Може, так і було насправді — раптом людей і справді зацікавила історія про двох молодих жінок, що повбивали своїх чоловіків. Навряд чи я маю право їм дорікати; підозрюю, я б і сама зацікавилася. Але цинік у мені нашіптує, що це тільки маска, хитрий спосіб публікувати паплюжні історії й наживатися на захопленні й галасі без жодних юридичних наслідків. Таблоїд кілька разів цитував сайт Валері, але називав убивство «імовірним» і ні в чому не звинувачував нас напряду.

Матеріал надрукували всередині, але на обкладинку винесли маленький «смалений» заголовок, тому нас із Марні миттєво завалили повідомлення від рідних та друзів. Їх жахала не наша можлива поведінка, а вилитий на нас бруд. Вони какали, що не повірили жодному слову. Хто де чув про такі нісенітниці? До чого взагалі докотився світ? А перевірка фактів нині не в моді? Вони палко запевняли нас, що жодна нормальна людина не зважатиме на такі безглузді наклепи.

Тоді ми ще не бачили статті й не знали про існування сайту, тож я побігла до найближчої крамнички купити газету, накинувши довгий чорний дощовик на яскраву фланелеву піжаму. Принісши додому екземпляр, я розгорнула його на барній стійці. Ми з Марні разом прочитали статтю, ковзаючи очима вліво-вправо, аби не пропустити жодного рядка. Наші обличчя в унісон кривилися, ідентично насуплюючись, коли ми читали бридку брехню.

Наприкінці було зацитовано репліку Валері: «Я чудово розумію зачарування такими історіями, але вважаю, що хибно зосереджуватися тільки на кровопролитті й привабливості смерті. Для мене — і для багатьох моїх постійних читачів — це радше питання правди, а не мелодрами чи скандалу». Там же було надруковано посилання на її вебсайт.

Я вихопила ноутбук з-під дивану й розкрила його на стільниці. Вебсайт вантажився повільно (гадаю, не лише ми захотіли ознайомитися з оригінальною версією), але зрештою на екрані з'явився червоний заголовок.

Правда в тому, що стаття Валері не мала жодного сенсу. Факти взагалі не підтверджували запропоновану нею версію подій.

Я не вбивала Джонатана. Його вбив водій таксі, чоловік під шістдесят, що відбував ув'язнення за ненавмисне вбивство, спричинене водінням у нетверезому стані. А прибуток від продажу Джонатанової квартири після виплати іпотеки виявився просто мізерний, здебільшого через економічний спад і подальшу кризу на ринку нерухомості. А ще я, хоча й отримала страхову виплату за його життя, не витратила з неї ні пенні.

Валері вважала, що нас так надихнув неймовірний успіх — знову ж таки, її слова, — що ми вичекали аж цілих п'ять років, аби втілити подібний план у життя ще раз.

«Як же їм удалося зробити це вдруге? — написала вона. — Маю зізнатися, мене долала спокуса завершити сьогодні на цьому. Я збиралася зачекати ще тиждень, перш ніж писати продовження. Але я не змогла втриматися, адже історія аж надто інтригує. І все ж я залишу порожній простір і запропоную вам хвилинку чи дві подумати: як же їм вдалося здійснити оборудку вдруге?»

Я прогорнула нижче.

«Наркотики, — написала вона. — Ви ж про це подумали? Якщо вам спало на гадку щось моторошніше, то ви недооцінюєте цих двох жінок. Джейн Бакстер не була безпосередньою виконавицею убивства свого чоловіка: не вона сиділа за кермом машини, що розчавила його. Вона просто обставила ситуацію так, аби досягнути бажаного результату. Те саме справедливо і щодо Марні Грегорі. Вона не штовхала чоловіка вниз зі сходів — як нам відомо, панянка перебувала в бібліотеці, коли Чарльз помер, — але вона могла додати кілька зайвих таблеток у його ранкову каву».

Це нісенітниця.

От тільки правда не мала значення. Адже, як я вже говорила раніше, навіть найдивніша вигадка може видаватися цілком правдоподібною. Правдоподібна вигадка — то не велике досягнення, однак Валері написала чудову історію. І саме це мало значення.

Маю зауважити, що тоді я не реагувала аж так спокійно. Мені дуже бракувало прагматизму. Я була збіса зла. Від гніву болів живіт. У роті було кисло, ніби я з'їла щось не-свіже. Від дивного адреналінового збудження судомило ноги. Мене охопила така лють, як тоді, коли я вперше зненавиділа Чарльза. Я подумала, що Марні відчуватиме те саме, але коли обернулася до подруги, та заплакала.

— Як вона могла? — шепотіла Марні так нестерпно тихо, що її голос скидався на шипіння. — Як вона могла

написати щось таке... Це ж неправда. Як вона може брехати? Вона сказала... О Господи, як вона може верзти такі нісенітниці? Хто ця жінка?

Подруга вказала на рядок посеред екрану. Її вказівний палець тремтів. Валері виділила жирним шрифтом кілька слів, ізолювавши їх від решти тексту.

«Вони завжди були близькими, — розповідає подруга обох жінок. — Завжди дуже відокремлені, потаємні».

— Бляха, хто це така? — Марні гупнула порожньою чашкою об стільницю. — Хто, блядь, це сказав? Що за... Курва, обидва наші чоловіки мертві. А якась маленька сучка... Бляха, хто це, Джейн? Хто?

— Марні, — відказала я, трохи налякана поведінкою подруги, яка ніколи за двадцять років не втрачала самоконтролю й завжди зберігала спокій. Але тепер вона видавалася злішою за будь-кого. — Поміркуймо хвилинку.

— Хвилинку? У нас немає йобаної хвилинки. Джейн, зараз ця дурня буде всюди. Ця чортова стаття валятиметься на килимках під дверима усієї країни, чекатиме, доки її не прочитають за чашкою кави й шматком йобаного тоста, лежатиме у супермаркетах, кіосках преси й гробаних аеропортах. А потім усі схоплять свої ноутбуки, як і ми з тобою, правда? Це вже у планшетах, чорним по білому написано на екрані.

— Марні. Нам варто... — я аж тремтіла від хвилювання, дивлячись на неї.

— Як гадаєш, мої батьки вже це бачили? — запитала вона. — Господи. Мої батьки це читали. Трясця його матері! А якщо ще й не читали, як гадаєш, чи довго їм доведеться чекати — присягаюся, недовго, — доки якийсь сусід постукає їм у двері чи друга з гольф-клубу напише ввічливу есемеску, мовляв, о, мені так шкода, ваша родина потрапила в йобаний таблоїд, яка неприємна ситуація,

гигиги. І так вони, курва, дізнаються. Трясця, це ж в Інтернеті. Вони шаленітимуть. А потім їхні колеги також це прочитають. Мати Божа, Джейн. Що ж нам робити?

Її лють зникла так само швидко, як і виникла. Марні знову плакала, затуливши обличчя долонями. Усе її тіло тремтіло, а міць і сила розчинялися в повітрі навколо неї.

Саме тієї миті повернувся мій страх. Він мучив мене, як гарячка. Усе почалося з гніву Марні. Я побачила його обриси, відчула його вібрації й збагнула, що одного дня він може впасти на мене. А тоді я усвідомила, що десь є люди-на, яку не переконали найочевидніші відповіді й уже підтверджені факти.

Було щось у тому, як писала Валері, як вона вибудовувала речення, що несло в собі куди більше загрози, ніж самі слова. Стаття натякала, що все тільки починається. І з моїм страхом зрослася підозра, що найгірше ще попереду.

Розділ двадцять четвертий

За кілька годин ми почали отримувати дзвінки від інших засобів масової інформації. Коли я переїхала на цю квартиру, то встановила домашній телефон (так було дешевше платити за Інтернет), але невдовзі пошкодувала про це рішення. Потік повідомлень — довгих і детальних чи коротких і наполегливих — узагалі не закінчувався. Їх було так багато, що ми не встигали їх видаляти. Також вони почали бомбардувати нас емейлами та повідомленнями. Історія захопила уяву їхніх читачів, слухачів чи ще когось. А що ми можемо сказати з теми? Чи хотіли б ми якось прокоментувати ситуацію? Вони присягалися нам — усі вони, — що вони відмінні від інших репортерів, радіо- чи телеведучих. Інші дбали тільки про тиражі, драми й гайп.

Але вони? Ні, вони зовсім не такі. Їм справді не байдуже. І це нагода — «це ваша нагода», як казали всі вони, — підважити «вагомі аргументи» Валері.

Не смійся. Це не кумедно. З чого ти смієшся? «Підважити вагомі аргументи?» Так, гадаю, це й справді трохи весело. Я не хотіла каламбурити.

У будь-якому разі, ми з Марні знали, що брехня — божевільна казка про двох лесбійок-убивць — значно привабливіша за правду. Чи принаймні за гадану правду. Хто ж не хоче почитати про двох макіавеллівських удів, що живуть у гріху?

Тому ми промовчали. Відімкнули домашній телефон, вимкнули мобільні й переспрямовували всі емейли від невідомих відправників до спаму або в папку «Видалене». Тоді ми зачинили двері й два тижні не виходили з квартири. Раз на кілька днів замовляли їжу онлайн і незаконно дивилися нові фільми. Я не телефонувала керівникові, але вочевидь хтось в офісі побачив статтю, адже мені надіслали коротке повідомлення, попросивши «бути на зв'язку і повертатися, щойно матиму змогу».

Ми з Марні були впевнені, що невдовзі напруження спаде. Завжди виринають цікавіші історії. І, на щастя, газета використала фотографію жахливої якості: то були наші перші літні канікули в університеті, а сексуальні маскарадні костюми заважали нас ідентифікувати. В Інтернеті було багато інших фотографій Марні — на її вебсайті й у соцмережах — і, як мені відомо, десь на сайті моєї компанії висів і мій портрет. Однак це була єдина доступна фотографія нас разом. Нам слід було просто перечекати.

Тим не менш мені було цікаво дізнатися більше про дивну жінку, яка так нав'язливо увірвалася в наші життя, тож я понишпорила в Інтернеті. Я знайшла інформацію

про її шлюб; колишнього чоловіка, його нову дружину і їхній весільний сайт. Я гортала все нижче, аж до місця проведення весілля та відгуку на кейтерингову компанію. Знайшла фотографії її будинку в Інстаграмі. Було видно, що вона орендувала житло, у якому мешкала. Я миттєво впізнала її співорендарку і балкон, де вони вдвох сиділи влітку й пили вино. Я навіть розгледіла назву кав'ярні навпроти, тож легко визначила онлайн, де вона мешкала.

Здається, у неї була дуже легка робота. Я побачила на сайті багато різноманітних постів, але жоден з них не здався настільки захопливим, як матеріал про нас.

Тоді я ще не мала наміру простежувати її життя до минулого десятиліття — така ідея виникла пізніше, — але мене вразило, скільки даних опинилися буквально під кінчиками моїх пальців, на відстані кількох кліків. Я злякалася, усвідомивши, що так само вразлива, що в моє життя зазирнути так само легко. Протягом наступних тижнів я спостерігала, як Валері завантажувала світлини зі своєї оселі, вказуючи геолокацію, повідомляла про свої плани чи робила пости про найближчі події у своєму районі.

І я не сумнівалася, що вона також за мною спостерігає.

Можливо, галас би заспокоївся, якби ми зачекали ще кілька тижнів. Але Марні не зробила цього. Вона не змогла. Інтернет-нісенітниці тиснули на неї — убивство, наркотики, його смерть. Ця версія щодня видавалася їй правдоподібнішою. Вона засинала з нею ввечері й переживала її у снах. Марні ледь вдавалося трохи поспати перед початком нічних жахів, вона переходила від байдужості до неспокою. Їй здавалося, що вона пам'ятає, як укидає таблетки йому в каву. Вона уявляла, як стає навшпиньки, тягнеться до пакета в шафці над раковиною, витягує таблетки з блістерів і труїть свого чоловіка. А не поспавши кілька днів, вона починала страждати від дивних

галюцинацій і замислюватися, чи не зіштовхнула вона його. Може, вона таки була вдома? Стояла позад нього на сходах? Вона просто уявляла це; картини у рамках на стінах, килим під ногами. Вона відчувала, ніби торкається його, гладить пальцями між лопатками й притискає долоню до його хребта. Вона не їла, але багато пила. Вона не спала й мучилася від збудження й гарячки.

Їй потрібно було заявити про правду, доки брехня не поглинула її.

— Це не для мене, — пояснювала вона потім. — Я зробила це не для себе. Я б змогла жити з таким. Але Чарльз? Він би ніколи не одружився з такою жінкою, якою вони мене малюють. Вони зображують його наївним і дурним, а він ніколи таким не був. Я не могла дозволити, щоб та стаття увічнила такий його образ.

Тому вона зустрілася з Валері через два тижні після виходу першого матеріалу. Вона витягла газету зі смітника, знайшла ім'я журналістки, повернулася на сайт і надіслала їй емейл. І отримала запрошення поспідати наступного ранку в кав'ярні на першому поверсі мого будинку.

Якби я знала про це, то зупинила б її. Але до часу, коли я прокинулася, місце Марні на ліжку вже захоллоло. Вона вислизнула з дому.

Гадаю, Марні розчарувала Валері. Підозрюю, журналістка чекала брудних деталей, зізнання і чого-небудь, що підтверджувало б її версію подій. Марні могла б зізнатися, що підсипала таблетки того ранку, неуважно прочитала інструкцію чи взагалі не прочитала її, що вона перепрацювала чи перехвилювалася, а тому від поспіху перестаралася з дозою. От тільки вона цього, звісно ж, не зробила.

Можу тільки здогадуватися, наскільки нудну історію почула журналістка. Марні без упину говорила про мігрені

Чарльза. Вона принаймні двічі згадувала, що боялася, як би в нього не розвинулася пухлина в мозку. Але лікар — приємний чоловік і чудовий спеціаліст, якому вони довіряли, — наполягав, що справа просто в мігрені. У нього були дуже болісні напади, Чарльз завжди через них страждав. Вона мала б лишитися вдома й доглядати його. Вона б мала принести йому склянку води, сандвіч чи будь-що інше, що він захотів би. Вона б могла врятувати його.

Валері поглянула на Марні — зі скуйовдженим волоссям і темними колами під очима. Бліда й засмучена, моя подруга майже невловно тремтіла. Журналістка, мабуть, збагнула, що її стаття, якою б захопливою не була, зовсім не відповідала істині. Слабка, зламана жінка, що хлипала над кавою, не була здатна на вбивство.

Цікаво, чи засмутилася Валері? Я певна, вона сподівалася на дещо інше, на Другу Частину, яка гарно пасуватиме до Першої: більше деталей, драми й хвилювання. А натомість виявилось, що вона кинула суперечливе звинувачення, яке не витримує жодної критики.

Певно, вона аж нетямилася з люті, але розуму їй не бракувало. Довелося працювати з тим, що є. Вона маніпулювала розмовою, витягуючи дрібні зізнання, витискаючи уривки спогадів зі скорботної вдови, щоб написати цікавіше продовження.

Марні повернулася до квартири зі свіжими круасанами (вони були нашим вихідним частуванням у Воксоллі), і я вирішила, що це ознака змін у її стані, що вона знову спробує повернутися до нормального життя. Я ні про що не підозрювала аж до наступного ранку, коли мені зателефонувала Емма. Вона зареєструвалася на сайті Валері, щоб читати її оновлення, і рано-вранці отримала емейл з повідомленням про нову статтю. У емейлі було зазначено, що Валері переглянула попередню статтю у зв'язку

з «новими свідченнями». Мовляв, цього разу вона докопалася до справжньої істини, значно темнішої за представлену раніше, адже вона прояснює не тільки стосунки цих двох жінок з їхніми померлими чоловіками, а й детальніше розкриває їхнє ставлення одна до одної.

Я відкрила сторінку на ноутбучі. Стаття була розширеною версією емейл-резюме, але все зводилося до того, що саме я вбила Чарльза, адже Марні не стало б на це духу. А я, мовляв, була лялькаркою, що керувала усім підлим планом, і справжньою антагоністкою. Можливо, Марні справді його кохала, написала Валері. Можливо, це я не дала Марні відійти від початкового плану і простежила, щоб вона й не могла цього зробити.

«Марні Грегорі-Сміт має алібі, а ось про її найкращу подругу Джейн Блек цього не можна сказати. Висновки робить самі, — написала Валері, — проте мені здається, що півтяма над загадкою починає прояснюватися».

Вона не уточнювала, що говорила з Марні. Але десь між згадкою про нове свідчення і описом заплаканої вдови, що притискала холодну каву до грудей і не могла спокійно дихати, аби просто ковтнути, я збагнула, що відбулося.

Я пішла до вітальні. Марні ридала на моєму дивані перед відкритим ноутбуком і, важко дихаючи, перепрошувала.

— Я тільки все погіршила, — говорила вона. — Через мене вона накинулася на тебе. Це все моя провина. Вона написала, що це зробила ти. Ти читала? Джейн, мені дуже, дуже шкода.

Знаєш, як воно — відчувати, що тебе звинувачують у вбивстві, яке ти справді скоїла? Це дуже лячно.

Я відчула себе надзвичайно вразливою.

У такі миті люди часто кажуть, ніби вони почуваються голими. Гадаю, вони мають на увазі, що почуваються на видноті. Я ж відчула дещо зовсім інше. Поза сумнівом,

я стояла на видноті, але не була приниженою. Водночас я опинилася над прірвою, мої пальці трималися за край скелі й тіло повільно сповзало вперед, наче ось-ось упаде. Я не почувалася маленькою чи присоромленою — радше напруженою і прозорою.

Я не чекала негативних наслідків. А після розтину й похорону спокій тільки міцнішав. Я намагалася переконати себе, що нічого не змінилося, що це тільки слова голодної репортерки, котра ганяється за історією, якої не існує. Вона просто переписує оповідь, доки шматки не сплїтатимуться логічніше, — і все одно виходить нісенітниця.

Але тепер я такого не відчувала.

Я знала, що десь ховалися — мусили ховатися — інші шматочки правди. Знала, що не боялася поліції чи паталогоанатома, бо вони не мали причин зазирати за факти, які встановили. Тоді як ця дивна жінка, що так несподівано увірвалася в наші життя, рішуче вирішила копати, порпатися й продиратися, доки не надібала щось більш-менш правдоподібне. Вона була невблаганна.

Вона написала, що я заздрила. Казала, що Марні, на диво, знайшла щастя, а я просто не могла дивитися, як її тішить товариство когось іншого, як Чарльз претендує на мій авторитет. Я вчинила вбивство заради неї — очевидно — і не могла збагнути, що вона не здатна на те саме заради мене.

Чесно. Знаю. У цьому практично немає сенсу. Ну хто насправді повірить, що вбивства коять одне для одного, що коханці укладають стосовно них угоди?

Ох, припини. Я знаю, що ти думаєш. Хочеш, аби я визнала, що вона підійшла куди ближче до істини, ніж усі решта — поліція, паталогоанатом, наші друзі й родини. А ще тобі цікаво, чи мала вона рацію. Чи знайшла хоча б маленький шматочок правди? Хочеш знати, чи заздрила я Марні?

Ні. Можу впевнено стверджувати, що ніколи не заздрила цяцькам, які прикрашали її повсякдення. Іноді заздрила її самовпевненості, теплу й доброті, але це речі іншого порядку. Чи отримала ти відповідь на своє питання? Сподіваюся.

Але краще б тобі було запитати, чи заздрила я Чарльзу. І цього разу, гадаю, відповідь ствердна. Звучить по-дитячому, і можливо, я маю на увазі не зовсім це, але він забрав те, що належало мені, любов, колись звернену на мене, любов, що колись обрала мене. Я не тому його вбила. І навіть не тому його ненавиділа. Але, можливо, це таки відіграло свою роль.

— Повірити не можу, — мовила Марні, опустивши кришку свого ноутбука і поставивши його на журнальний столик. — Я думала, вона бачить, що я кажу правду. Я хотіла, щоб вона побачила, наскільки помилялася, і — яка ж я, бляха, дурна! — я гадала, що вона опублікує спростування — і все скінчиться. Я не усвідомлювала, що вона записувала мої слова, — подруга обхопила голову руками, і тепер її голос приглушували долоні: — Я сподівалася, вона перепросить.

— Це не твоя провина, — відповіла я, хоча, маю визнати тепер, якщо говорити зовсім чесно, я трохи розгнівалася. Я сказала їй, що нам треба робити, а вона безсоромно проігнорувала мої інструкції. Але її наміри були добрими; вона сподівалася розплутати павутину. — Ти не могла знати.

Я намагалася зберігати спокій. Поглянула на фланелеву піжаму Марні, підкочену на литках, на схрещені на дивані ноги. Вона розстібнула гудзики сорочки на шиї та грудях, і було видно, як червоні висипи рясніють на її шкірі.

Я сподівалася, що версію Валері швидко забудуть у світі пліток, новин та інших побреженьок. Але після другої статті? Певності стало менше. Я не знала, як далеко журналістка зайде, дошукуючись правди.

Мені хотілося написати їй повідомлення, заперечити, сказати, що її поведінка просто недопустима. Але я знала, що провокувати її — великий ризик, адже це радше підсилить її інтерес, аніж зменшить його.

Я глибоко вдихнула, бо знала, що нам треба зробити. Ми musiли сподіватися, що за найближчі кілька тижнів справа загубиться й розвіється і в ній залишиться лише одна можлива правда — моя.

Тієї миті я була настільки зосереджена на залагодженні проблеми з Валері, що не помітила розростання іншої. Марні завжди належала до найкмітливіших, найрозумніших і найактивніших людей, яких я знала. Сльози, горе і хаос нічого не змінили. Вона завжди мала надзвичайну здатність — гадаю, це пов'язано з творчістю — об'єднувати невловні ідеї в щось цілісне, складати мозаїку з розрізнених шматочків. І враз я побачила, що вона займається саме цим.

— Не варто було мені наближатися до неї, — продовжувала Марні, й висота її голосу змінювалася з кожним словом. — Я мала здогадатися, що їй не можна довіряти. Не знаю, чому я завжди сподіваюся від людей кращого. Чому?

— Припини, — я сіла поруч і взяла її за руку. — Ти тільки погіршуєш свій стан. Що зроблено, те зроблено, немає чого звинувачувати себе.

— У цьому навіть немає сенсу, — продовжувала Марні. На її щоках блищали смужки сліз, а верхню губу вкривав піт. — Як, на її думку, ти мала вбити Чарльза? Її перший пост був хоча б теоретично можливий. Я могла його напоїти таблетками. В сенсі, я цього не робила, але хоча б могла. Але ж тебе не було в домі, коли він помер. Ти нічого не чула. Це абсурд.

— Марні, припини, — наполягала я. — Просто облиш.

— Що ти зробила? Зіштовхнула його зі сходів і пішла додому? А потім що? Повернулася до квартири пізніше

того самого вечора? Ти ж навіть не знала, що він хворіє, адже гадала, що він на роботі.

— Саме так, — погодилася я, хоча моє серце забилося швидше і мені стало важче ковтати. У глибині горла мигдалини набрякли й пересохли; вони посилювали біль у глотці й не давали повітрю потрапити до грудей. Моя долоня, що лежала на її руці, стала холодною й вологою.

— І навіщо тобі перейматися? Себто я знаю, що ви не були найкращими друзями. Може, це навіть м'яко сказано, адже все було дуже навіть кепсько — я маю на увазі те велике непорозуміння, — але навіть якщо так, це ж просто неправдоподібно.

Голос Марні гучнішав, починав тремтіти і зриватися на виск. Її рухи стали гарячковими, вона вимахувала руками. Рожеві щоки спалахнули від гніву.

— Ти залишила мертвого Чарльза у моєму коридорі. Вона це хоче сказати? Ти прийшла, вбила його і пішла? А що тоді? Прийшла за кілька годин, щоб подивитися, як я його знайду? У цієї жінки серйозні проблеми.

Я не могла спинитися і тим більше не могла спинити її. Марні все говорила і говорила, перелічуючи безліч способів, які були абсурдними, неправдоподібними і взагалі неможливими, а я слухала, як вона все додавала й додавала приклади того, як я могла — і не могла — вбити її чоловіка. Ці статті розворушили в глибині її душі питання, і я не знала, як заспокоїти їх. Я намагалася спрямувати подругу в інший бік, але вона поверталася до свого допиту. Мені здавалося, що мої ребра затісні для легень — плоть тиснула на кістки, — і я запитувала себе, чи зможу зберегти обличчя незворушним, якщо вона таки дійде правильного висновку.

— Ми були шалено закохані. Вона так каже, правда? Ти і я? Тому ми вбили твого чоловіка. Авжеж. Бо в цьому

є сенс. А потім я закохалася в Чарльза, — крізь гнів про-
рвалося тихе ридання. — А тоді ти вбила його, щоб я за-
лишилася з тобою? Саме так? Так і трапилось?

Я сподівалася, що вона продовжить далі емоційно базі-
кати, намагаючись висловити своє збентеження вголос.
Це все одно було б вельми тривожно, але вона вчинила
інакше. Вона змовкла і поглянула на мене.

— Так і трапилось? — повторила вона, широко роз-
плющивши очі й виставивши вперед підборіддя. — Вона ж
про це говорить, правда?

Я похитала головою, вдаючи здивування, жах і відразу,
а Марні лишилася спокійною. Вона втягнула мене у роз-
мову, якій я відчайдушно намагалася покласти край.

— Уяви, — я підняла брови й спробувала засміяти-
ся. — Тільки уяви.

Мені було цікаво, що вона бачить: чи порожевіли мої
щоки, чи розширилися очі й залякло дихання, чи правда
проступала на моєму обличчя так само виразно, як і її
сльози?

— Уяви, — спокійно повторила вона.

— Знаю, — продовжила я. — Неможливо. Ніби я на
це здатна. Я б ніколи такого не вчинила.

То була п'ята неправда, яку я сказала Марні. Я сказала,
що ніколи б не вчинила того, що вже зробила. Я сказала,
що нізащо б не завдала їй болю, хоча саме його і завдала.
Я сиділа там, усім тілом намагалася обдурити її й споді-
валася, що вона продовжить мені вірити. І Марні повірила.
Вона повільно похитала головою і зітхнула, відкинувшись
назад на подушки й провівши пальцями по волоссю.

Не думаю, що вона справді допитувала мене. Вона не
ставила запитань і не сподівалася на відповіді. Але сумнів
у її голосі — хай навіть невиразний — непокоїв. Правда
скидалася на кашель у горлі, що прагнув вирватися на

волю. На передній план вийшла частина мене, яка хотіла бути викритою, яка поривалася сказати: «Так, усе так і сталося». І додати: «Я зробила це для тебе».

Але я також знала, що брехатиму знову й знову, щоб захистити те, що в нас є.

— Нам треба вирішити, що робити далі, — зрештою промовила я.

Марні витерла патьоки під очима і висушила пальці об піжаму. Майка перекрутилася навколо її талії, й подруга обсмикнула її.

— Ми нічого не можемо вдіяти, — трохи заспокоївшись, вона встала і пішла на кухню. — Матеріал уже надруковано. І повір мені, Джейн, ти не захочеш сперечатися з нею. Вона просто опублікує ще більше лайна в мережі. Ми знаємо правду, наші друзі та родини також, і хіба не це має значення? Я не кажу, що це чесно. Мені теж прикро, повір, Джейн, дуже прикро. І страшенно бісить, що вона вийде сухою з води попри всю ту гидоту, яку верзе, не думаючи про людей по той бік її брехні. Але я хочу, щоб це нарешті скінчилося.

— Добре, — відповіла я. — Тоді треба просто почекати.

Адреналін повільно розсмоктався, і я нарешті повністю видихнула. Я мало не знепритомніла, адже Марні підійшла — чи не підійшла? — дуже, дуже близько.

Хочеш дещо дізнатися? П'ята брехня налякала мене. Саме тоді я усвідомила, на який ризик пішла — так, не навмисно, але все ж таки пішла — і як це рішення вплине на моє подальше життя. Я мусила діяти обережно й тримати себе в руках.

Протягом наступних днів я читала газети. Вони знову повнилися плітками про нас: поглядами, фальшивими новинами й анонімними джерелами. Але, зрештою, усе

минуло — новий політичний скандал заповнив усі передовиці, і його обсмоктували ще кілька місяців.

Я зберігала вирізки про нас у коробці з-під взуття під ліжком. Вони нагадували, що я не нездоланна. Нагадували, щоб я не забувала озиратися через плече. Щоб я і далі брехала.

Розділ двадцять п'ятий

Мені здається, деякі жінки створені для материнства, а деякі просто ні. Це суперечливо, знаю. І гадаю, саме тобі з усіх людей я б не мала цього казати. Але гадаю, про це варто згадати.

Я завжди мріяла стати матір'ю. У дитинстві я колисала пластикових ляльок, купала їх, усюди возила у пастельному дитячому возику із сидінням, укритим тонкою рожевою тканиною, яку можна було підвішувати, наче гамак. Я вклала їх рядами, міняла їм підгузки й одягала у кольорові бавовняні повзунки, застібаючи ґніпчочки між ногами. Вони майже не відрізнялися одна від одної — мали тверді круглі животи, рожеві плями на щоках і яскраво-сині очі, що могли кліпати, — але моєю улюбленицею була Ебігейл. Лиса, з нерухомими кінцівками. Одне її око кліпало, розплющувалося і заплющувалося, а інше було незмигним, прикрашеним склеєними між собою пластиковими віями. Око розплющилося — і більше не захотіло заплющуватися, так і дивилося прямо на мене, тоді як інше загрозливо блимало. Проте Ебігейл усе одно мені подобалася.

Зрештою я виросла з ляльок і доросла до дітей. Я зазирала в коляски на вулицях, нахилялася, щоб поглянути, в кафе, й обов'язково сюсюкала і промовляла класичні банальності: «Яке миле маля! Скільки йому років? Яке воно чудове!» Я вельми охоче влилася в такий ритм

дорослого життя і бачила версію свого життя, у якій одного дня я сама штовхатиму возика, а поруч чутиму сюсюкання інших жінок.

А тоді, якоїсь миті, після смерті Джонатана, я почала ставити під сумнів те уявне майбутнє. Чи хотіла я возичок? Чи бажала кукурікання, запитань, суджень і усвідомлення, що частина мого серця завжди житиме за межами мого тіла? Робити все, що роблять батьки, — годувати, лікувати, виховувати?

Ні, не хотіла. Без нього — ні.

Якби ти попросила, я б могла укласти список жінок у своєму житті й чітко розподілити їх на тих, хто був створений для материнства, й тих, хто ні. Ми з Еммою були б з одного боку. А Марні опинилася б з іншого.

Обіцянка миру мала позитивний вплив на загальний стан Марні. Вона менше гнівалася, менше капризувала, менше боялася всього й нічого, що приходить після втрати. Ми знайшли затишний і мирний спосіб співіснувати. Вона плакала (часто), але й сміялася, готувала і навіть написала кілька матеріалів для своїх улюблених видавців. Вона переспрямовувала свою пошту до моєї квартири, і це дарувало мені дивну втіху; мені подобалося бачити її ім'я поруч зі своїм у нашій поштовій скриньці щодня. А коли її головний спонсор надіслав рожевий керамічний набір з останньої колекції кухонного приладдя, вона навіть спромоглася зняти кілька відео.

Часом вона зверталася до мене — зазвичай за сніданком чи коли ми сиділи на дивані у піжамах пізно ввечері й не спали — і говорила:

— А смерть триває довго, правда?

— Так, — відповідала я. — Найдовше.

— Бо минув уже місяць, — чи шість тижнів, чи два місяці, як вона казала, — а я досі не можу прийняти своє

життя тепер. Не можу змусити себе повірити, що скільки б іще місяців, років чи навіть десятиліть я не прожила, він щомиті залишатиметься мертвим.

Я почувалася експерткою. І певний час моя опіка справцювала: я дуже тішилася тим, що Марні повернулася в моє життя. Нам було добре разом, справді добре. Ми досконало знали історії одна одної, тонко відчували кожну деталь. Ми скаржилися на батьків — які пішли геть, захворіли чи ігнорували нас. Ми сміялися зі своїх брата й сестри: одна була цілковито залежною, а інший — цілковито відсутнім. Поверталися у пам'яті до пригод, що визначили наші підліткові роки, — наших «перших», «останніх» і «ніколи знову». Ми були двома людьми, які розділили так багато, що знову майже стали одним цілим.

Протягом того місяця я дивилася, як Марні одужує; не повністю, звісно, взагалі ні, та прогрес був хоч і маленьким, але відчутним. Було приємно бачити, що вона знову готує. Вона нафарбувала нігті й невдоволено буркотіла, коли лак потріскався наступного ранку. Одного пообіддя вона поглянула на себе в дзеркало, підняла кілька пасом і насупилася. Того ж вечора вона повернулася з охайно підстриженими кінчиками. Вона слухала музику, дивилася новини, регулярно плакала — постійно, — але моменти всеохопного суму перемежовувалися чимось кращим.

А тоді все змінилося. Стан Марні різко погіршився, вона повернулася до хаосу перших тижнів. Перестала спати, виснажилася. Не хотіла їсти. Коли їй вдавалося щось у себе запхати — навіть найменшу порцію їжі, тост або фрукт, — її миттєво охоплював такий жахливий потяг блювати, що я припинила купувати їжу і зберігати її у квартирі, просто щоб урятувати нас обох від цього жаху. Її мучив сильний голод. А втома була ще гіршою. Але ні їжа,

ні відпочинок не допомагали дати раду її дивній хворобі. Принаймні так ми про це тоді думали.

Ближче до вечора (ми щойно відсунули штори — надворі спалахували феєрверки, й ми захотіли подивитися) ми з Марні сиділи разом за барною стійкою. Кожна їла свій пакетик вареного рису, й тиша не здавалася гнітючою. Ми знову звикли вечеряти разом, наші світи знову переплелися, більше їх не переривали тимчасові гості в наших життях. У певному сенсі ми скидалися на пару.

— У мене не було місячних, — сказала вона, поклавши виделку біля миски. — Я гадала, що це просто стрес на тлі того всього. От тільки їх не було вже три місяці.

— Звісно, це стрес, — відказала я. — І вірус. Ти втрачаєш вагу. Тільки поглянь на себе! Ще й ця блювота...

— Мені потрібно зробити тест.

Я прочистила горло, щоб прибрати ті рисинки, що прилипли до нього, й підвелася з-за столу. Зайшла у коридор, зняла сумку з вішалки. Я проминула вхідні двері, дійшла до ліфта і вибігла на вулицю. Мерзнучи без пальто, йшла вздовж дороги до найближчої крамнички.

Я повернулася з тестом менш ніж за десять хвилин.

Марні сиділа у тій самій позі, що й до мого походу в магазин: лікті обабіч миски, голова на долонях.

— Ось, — промовила я. — Зроби його.

Вона мовчки взяла тест і пішла до ванної. Пластиковий пакет безсило звисав з її ліктя.

Я не маю тобі казати, що він виявився позитивним.

Я напилася. Жлуктила текілу просто з горлечка і наливала шоти рому з такої старої пляшки, що напій обернувся просто на в'язку рідину. Марні — яка вже почувалася матір'ю — наливала апельсиновий сік у пластикову склянку й топила свій страх і паніку в значно поміркованішій рідині. О другій ранку ми залізли до наповненої гарячою

водою ванної, вбравшись у купальники, що було проявом дивної й непотрібної скромності. Намастили тости медом о третій і зжерли цілий буханець хліба. А тоді ми загубились десь між горем та істерикою, ридали й сміялися, аж доки не впали в обійми Морфея. Сон не тривав довго, тож добру частину наступного ранку ми провели, втупившись обличчями у холодну кераміку туалетного сидіння.

Бачиш, ніхто не думає, що його життя розвиватиметься так, як наше. Я втратила чоловіка, сиділа на безперспективній роботі й була за крок до бідності. Марні овдовіла, носила під серцем дитину і сама стрімко летіла геть від чарівного життя.

— Я маю переїхати додому, — повідомила Марні наступного вечора. — Маю впорядкувати своє життя. Піти до лікаря, знову почати працювати. І головне — переїхати додому.

Просто за столом вона зателефонувала прибиральниці й попросила, щоб у квартирі не лишилося ні плямки. Вона хотіла, щоб усі Чарльзові речі зібрали в коробки й поклали в комірчину: його зубну щітку, одяг — усе, що очевидно належить йому.

За кілька днів ми навідалися до квартири й були шоковані, побачивши, що прибиральниця залишила товстий білий килим із чорним орнаментом на підлозі коридору. Мені було цікаво, що під ним — темна кривава пляма, подряпини на лакованій підлозі чи просто запах смерті — але я втрималася від бажання припідняти край і зазирнути. Деякі Чарльзові речі зникли — пальто, що висіло позаду дверей, і охайно виставлені вздовж стіни черевики — однак сам він досі був тут. Він причаївся у книжках на полиці й картинах на стінах. А його висока чорна парасолька досі стояла поруч із парасолькою Марні в коридорі.

— Ти певна? — запитала я, намагаючись встигати за Марні, коли та петляла кімнатами.

Вона насупилася й почала підніматися сходами.

— Що хочеш жити тут, — уточнила я. — Ти певна? Ми б могли знайти тобі...

— Ні, — відказала вона, ставши на верхню сходинку й повернувшись до мене обличчям. — Я житиму саме тут, так має бути. Я хочу, щоб малюк, — вона поклала руку на живіт, — знав хоч трохи про свого батька. Це ж був наш дім. У цьому є сенс. Ми маємо жити тут.

Вона глянула повз мене.

— Це місце. Можливо, саме тут, де зараз стоять мої ноги. Тут він востаннє вдихнув повітря. Його дитина має про це знати, як гадаєш?

«Як гадаєш?» Ти б хотіла про це знати? Я знаю, що дуже засмутилась би, якби мені зателефонували й сказали, що мій батько помер. Не тому, що сумую за тим, ким він є сьогодні, — зрадником і дезертиром. Але я б сумувала за тим чоловіком, яким він був колись.

Перші десять років мого життя він постійно був поруч — надійний, чесний і щирий. На нього можна було покластися. Він завжди підбадьорював мене і, попри все, що трапилося, коли він перестав бути хорошим батьком, ніколи не проявляв егоїзму. Хоч батько і був зламаним та не бездоганим, він вирішив, що його особистість не визначатиметься найгіршими рисами його ества. А тоді щось змінилося. Ці труднощі, що набрякали під його шкірою упродовж десятиліть — нетерплячість, невпевненість, непостійність, — почали просочуватися крізь його пори.

Чи захочу я відвідати місце, де він помер? Не думаю. Для мене він помер на порозі нашого дому з валізою в руках, коли, всміхаючись, залишив нас позаду.

— Можливо, почати з чистого аркуша... — спробувала я.

— Я хочу повернутися до Різдва, — перебила мене Марні.

— Лишилося всього кілька тижнів...

— Я запрошу гостей, прикрашу дім, приготую смакоти — мені знадобляться ялинка й індичка. Я хочу, щоб воно було справжнім.

— Це забагато, — заперечила я. — Ні ти, ні я не потягнемо цього.

— Я вже вирішила. І запрошую тебе. А також Емму. Я влаштую свято.

— Ми будемо з...

— Вашою мамою. Так, розумію. Але ж це зранку, так? То приходьте після.

— Я...

— Я точно підготуюся, — обличчя Марні враз напружилось, а очі розширилися. — І запрошую вас до себе на Різдво. Приймете ви запрошення чи ні — ваша справа. Але я до того часу житиму тут і влаштую свято.

У нас із Марні було дуже мало спільних рис. Вона тепла, відкрита, любляча й безстрашна. Я закрита, холодна, зла і полохлива. Вона — світло, а я — темрява. Але ми обидві надзвичайно вперті. Я, поза сумнівом, знала, що в певних питаннях їй неможливо було переконати, купити, підкупити чи перемогти.

— Тоді згода, — відказала я. — З радістю прийду.

— А допоможеш мені переїхати назад?

— Звісно.

— Починаємо негайно. Хочу зробити заміри для нового ліжка.

Так ми і вчинили. Ми записали результати замірів для нового ліжка, бо хоч Марні могла спати в квартирі свого мертвого чоловіка, вона й уявити собі не могла відпочинок у його ліжку. Вона замовила заміну того самого дня. Маленьке подвійне ліжко («Воно буде лише для мене», —

сказала вона) із блякло-рожевим стьобаним узголів'ям («Він би ніколи не обрав рожевий») і шафкою знизу («Для пелюшок, підгузків і всього того, що, здається, потрібно немовлятам»).

Марні переїхала за два тижні, того самого дня, коли привезли ліжко. Я намагалася залишатися раціональною, але відчувала, ніби у мене знову щось забирають. Я зібрала її валізи й кухонне начиння, що заповнило мої шафки, і позбирала її черевики, що стояли за вхідними дверима. Рано-вранці ми запхали це все у таксі (сумки стояли у нас в ногах і на колінах), а тоді вона квапливо залишила мене.

Знаю, я драматизую. Я сумувала, що вона їде, але втішала себе тим, що Марні тепер зосереджена і задоволена. Мені подобалося дбати про неї й бути її опорою, але так жити не можна. Навіть я про це знала.

Світ повний уразливих людей. Вони покладаються на інших, зажди чекають на додаткову підтримку й опору. Емма, наприклад, надзвичайно вразлива. А от Марні — ні. За кілька днів до того вона знову почала працювати — увімкнула телефон, завантажила відео, поділилася новинами й почала взаємодіяти зі світом, який вибудувала навколо себе. З такою опорою вона наче зміцніла.

— Тепер ти можеш іти, — сказала вона, коли ми перетягнули все у коридор і поступово, по кілька сумок, перевезли її речі ліфтом до квартири. — Гадаю, далі я впраюся.

— Але ще ж треба розпаковувати, — заперечила я. — Тобі допомогти?

— Ні, дякую, — відповіла Марні, і якось так вийшло, що вона стояла у дверному прорізі — своєму дверному прорізі, — поклавши руку на раму й ставши ногами на паркет, а я перебувала в коридорі, по той бік від входу. — Тепер я сама. Але дякую.

— Але...

— Я зателефоную завтра, — вона зачинила переді мною двері.

Мене охопили гнів і трохи гордості. А ще — збентеження. Я роззирнулася на всі боки, але поруч не було нікого, жодного свідка мого вигнання. Я поглянула на місце, де сиділа три місяці тому. Здавалося, наче то була інша людина, інший час, інший світ. А тоді пішла додому.

Відзначу важливий аспект. У Марні була родина. Звісно, у всіх вона є, але я не почувалася особливо прив'язаною до своєї. У дитинстві я вірила, що родина непорушна й незламна, щось стабільне і вічне. Я мала сестру, яка завжди буде моєю сестрою, і батьків, які завжди лишатимуться моїми батьками. І тільки значно пізніше, коли батько пішов, а мати збайдужіла до мене, я зрозуміла, що помилялася. Родина — зовсім не стабільна. Але вона лишалася такою у роки, що сформували мене. Набагато пізніше я збагнула, що маю вити власне кубельце. Тільки згодом усвідомила, що маю стати кимось, кого інші захочуть любити.

Проте Марні засвоїла цей урок у значно молодшому віці. Її родина прибувала хвилями — то вони є, то їх нема — і була абсолютно непередбачуваною. І подруга хотіла, щоб її нова родина була іншою. Марні мала силу виплести таку павутину, побудувати те кубельце, якого вона хотіла. Саме таким було її бажання.

Розділ двадцять шостий

Я завжди любила осінь. Мене зачаровувало відчуття близького кінця — але не остаточного. Я люблю відкриті багаття, запнуті штори, теплі вовняні светри й черевики, що огортають ноги й підкладають м'якенькі подушечки під

пальці. Люблю пронизливі вітри, хмари, що пом'якшують колір неба, люблю з холоду потрапляти в тепло. Влітку для мене всього забагато — забагато сподівань, забагато тиску, мовляв, треба бути радісною, осяйною і щасливою. А зима — надто темна, навіть для мене.

Проте грудень завжди був дивним місяцем для нашого міста, аномалією, що не дотримувалася календарного ритму. На єдиний місяць змінювалася текстура всього міста. Є щось незвичне у вигляді, атмосфері, людях, що оточують тебе, коли наближаються найтемніші дні.

Деякі зміни відбуваються повільно, протягом кількох тижнів. Між будинками чіпляють яскраві гірлянди, що спалахують на тлі нічного неба. Щовечора темрява настає все раніше. Вітрини крамниць ремонтують і святково прикрашають: барвистими кульками, сосновим гіллям, гринджолами та снігом. Люди зникають з вулиць. Коли наближаються останні тижні місяця, працівники, які весь рік проводять у потягах, крокують тротуарами чи заходять і виходять з обертових офісних дверей (офісний планктон, як і я), беруть щорічні відпустки й згортаються клубочками на диванах. Натомість туристи, повбравшись у червоні ковпаки з білими помпонами, натовпами ходять із велетенськими сумками й дітьми, що сидять у рюкзаках на грудях. Вони забігають в іграшкові крамниці, катаються на тимчасових ковзанках у місцях, де зазвичай не дужелюдно, стоять не з того боку ескалатора. От тільки навіть усіх гостей недостатньо, щоб заповнити пустоти й відновити баланс у напівпорожньому місті, мешканці якого ховаються по домівках.

Інші ж зміни практично миттєві. Раптом ми починаємо всміхатися людям, що разом з нами їдуть на роботу, заводимо ввічливі розмови з колегами на кухні, говоримо про плани на вихідні, про те, хто що готуватиме, сміємося

з того, чим же цілих два дні займати дітей. А потім, майже того не помічаючи, раптом бажаємо щасливого Різдва усім, кого бачимо, — чоловікові за стійкою адміністратора, що завжди здається таким насупленим, але зараз причепив святкову брошку на лацкан піджака; директору в ліфті, від посмішки якого стає трохи незатишно; баристі у кав'ярні, де замовляємо ранкову каву; сміттяру, прибиральниці, жінці, що миє кухлики в раковині на кухні. Структура міста трансформується, і враз ми всі стаємо кращими, ніж були раніше, — добрішими, щасливішими, оптимістичнішими. Стаємо кращими версіями самих себе.

Ми все одно не зважаємо на колегу, в якого немає партнера. На того, чиї діти живуть далеко, а батьки давно померли. Ми ігноруємо бездомну жінку, що сидить край дороги, її поношений спальний мішок, накинуту на плечі ковдру й холод, що сльозами ллється з очей. Ми відмовляємося розділити сум, що нікуди не подівся попри святкову радість.

У той період мого життя я могла нести і радість, і смуток. У мене була найкраща подруга, що влаштовувала свято, і чудова сестра, але відсутній батько, мертвий чоловік і вражена деменцією мати.

Гадаю, цього року я нестиму дуже мало радості; тільки сум. Сама розумієш, я не можу струсити його. Усе тільки погіршувалося. Та й зараз погіршується.

Тепер, коли я замислююся про це, то розумію, що то був мій останній радісний рік. Перед Різдом я зателефонувала Еммі після півночі. Ми домовилися зранку провідати матір. Жодна з нас не хотіла говорити про це вголос, але ми обидві знали, що хочемо зробити це якомога раніше, аби питання було закрито й ми могли провести решту дня як забажаємо. Я знала, що Емма не хоче їхати, її жала сама думка про це, тому очікувала, що вона зараз

розсиплеться у вибаченнях і спробує якось відкрутитися. Я зателефонувала їй і, слухаючи гудки телефону, міркувала, чи не проігнорує вона мій дзвінок. Зрештою, це також спосіб уникнути поїздки до матері.

— То які в нас плани? — запитала я, коли Емма нарешті відповіла. — Зустрінемося на станції? А звідти пішки?

— Їй покращало? Ти розумієш, про що я. Що вони кажуть? — відказала на те Емма.

— Кажуть, її свідомість потьмарена, але гадаю, що з годинку вона протримається.

— Ох, але якщо вона...

— Еммо, — відказала я. — Їдьмо.

— Не знаю, Джейн, — у її голосі звучали награні нотки надмірної турботи. — Якщо вона не дуже добре почувається... А тут заявимося ми, принесемо віруси... Може, краще відкласти поїздку? Наприклад, до наступного тижня?

— Еммо, вона наша мати. І це Різдво.

— Гадаю, я все ж таки не поїду, якщо ти не проти, — відказала Емма. — Зустрінемося тоді у Марні? Близько другої-третьої? Скинеш есемескою адресу?

— Еммо...

— Дякую, Джейн. Люблю тебе. Щасливого Різдва.

Вона кинула слухавку. Я поглянула на телефон. Не було чого додати. Я гнівалася, але ця розмова впродовж багатьох років повторювалася у різних формах, тож я не здивувалася.

Емма гнівалася на матір (і справедливо!), адже та надто мало її підтримувала в найгірші роки її життя. Але ж я також гнівалася. І я мала не менше право на такий гнів, якщо не більше. Мати практично відмовилася від мене й покинула мене напризволяще, а також ігнорувала більшу частину мого дитинства. Емма завжди була її улюбленицею. Але сестра ніколи про це не думала, ніколи

не намагалася поглянути на ситуацію моїми очима. Емма завжди була тривожною, на межі емоцій, завжди стурбованою своїми проблемами й зосередженою на власних почуттях, а тому егоїстичною. Вона могла відмовитися від відвідин матері, бо знала, що я цього не зроблю. Я не могла і ніколи так не чинила, адже це було б жорстоко.

А що, якби я почала розмову з того, що не можу знайти в собі сили поїхати? Не можу втамувати свій гнів, тому цього разу слід поїхати їй? Що, якби я вчинила так, як завжди робила вона? Якби я перестала бути її опорою і попросила сестру стати натомість моєю?

Я так і не дізналася відповіді на це питання. Чи може той, хто все життя покладався на інших, узагалі когось підтримати? Я не впевнена, чи їм таке до снаги. Гадаю, якщо ти свідомо погоджуєшся на таку роль у чиємусь житті, то маєш усвідомити, що вони завжди ставитимуть на перше місце себе, і структуру таких стосунків не змінити. Вони радше дадуть тобі впасти, аніж пожертвують собою, щоб підтримати тебе.

Я приїхала рано. Мати сиділа на ліжку, одягнена у помаранчеву футболку й синій кардиган, що сповзав з її плеча. То був кардиган із рюшами, до однієї хвилики яких працівники причепили святковий бейдж із ялинкою, прикрашеною кольоровими гірляндами з рожевими та жовтими вогниками.

— Доброго ранку, — я всміхнулася, проходячи крізь двері під причепленою до рами омелою. — Як справи?

Я підтягнула крісло з кутка до ліжка й сіла біля матері. Коли вона тільки переїхала до лікарні, я найняла чоловіка з фургоном — знайшла його візитівку на пошті, — щоб привезти деякі її речі з дому. Крісло було найбільшим доповненням до інтер'єру. І хоча доглядальниці здивовано підводили брови, я наполягла, що це необхідно. Ліжко

чудово пасує для вечірнього та нічного відпочинку, але мати хотіла одягатися і проводити в сидячому стані хоча б кілька годин на день. І якщо вона не бажала проводити час у залі для відпочинку (а вона не бажала), то єдиними варіантами для неї були інвалідний візок (не дуже зручний) та ослінчик під ноги, з якого вона, поза сумнівом, упала б за кілька хвилин. М'яке крісло з бильцями видавалося важливим доповненням. Я додала також чотири подушки, що прикрашали її подвійне ліжко, кілька картин, абажур із бахромою, стопку книжок та її скриньку з прикрасами. З часом я ще трохи вдосконалила простір: принесла нековзку підставку з дитячими фотографіями під склянку з водою, блискучу сіру вазу для квітів (я купила святковий букет у продавця на станції) і планшет, щоб вона могла дивитися фільми, старі домашні записи, а також, якщо буде в змозі, надсилати мені емейли. З часом я отримувала їх усе менше.

Тепер я озираюся на ту версію себе, що стільки часу дбала про неї і — може, це й неправильне слово — оточувала її материнською турботою. Сама дивуюся власній відданості. У дитинстві я щосили прагнула, аби вона мене визнала: досягала значних успіхів у навчанні, вигравала призи, мене хвалили вчителі. Я покійно допомагала по дому — накривала на стіл, виймала посуд із посудомийки і міняла постіль. Я намагалася бути жвавою і цікаво, позитивно впливати на атмосферу домівки. Усі ці оздобы й щотижневі візити були просто новими прикладами того, як я домагалася її уваги.

Я натягнула кардиган на плече матері, й вона поглянула на мене. Її зіниці були неприродно широкими. Їй точно дали якісь ліки: від застуди або ж заспокійливі, це, на щастя, завадило їй помітити відсутність Емми. Мати практично її не зауважила. Попри ліки, того дня вона була доволі

кмітливою: запитувала про деталі поїздки і цікавилася планами на пообіддя.

— Ти підеш до Марні й Чарльза? — запитала вона.

— Тільки до Марні.

— Без Чарльза? — уточнила мати, насупивши брови.

— Так, — я схилила голову набік. Вираз обличчя матері змінився від збентеження до тривоги, адже вона знала, що такий порух не обіцяє гарних новин. — Я тобі вже казала. Пам'ятаєш? — Я зітхнула. — Чарльз помер.

— Помер? — від жаху її голос став вищим, а обличчя спотворилося недовірою. Як і щоразу, коли вона чула цю новину. — Коли?

— Кілька місяців тому.

— Як?

— Він упав зі сходів. Ти вже знаєш про це, просто не хочеш згадувати.

— Та ні, я не знала, — сказала вона. — Як жахливо!

— Так, розумію. Я була там, — мовила я, сама не знаючи навіщо, адже раніше я не ділилася з нею подробицями. Мабуть, хотіла, аби вона бачила: це горе не належить їй самій. — Ми з Марні знайшли його розпластаного біля сходів. Ми бачили його.

— Мертвим?

— Так.

— Він помер на самоті, — сумно промовила вона, неначе саме цей факт був особливо нестерпним. Я збагнула, що раніше ми ніколи не говорили про смерть, про жодний її вимір — тільки про сам факт, просту втрату. Вона додала: — Оце так.

— Боюся, — продовжила я, — що, коли це трапилось, я була біля їхньої квартири. Чекала, доки Марні повернеться додому. Вона працювала в бібліотеці. А я з годину сиділа там, просто собі читала.

— Боїшся, — вона відповіла напівпитанням, напівтвердженням, — що ти могла щось вдіяти.

— Можливо. Якби я щось почула. Якби мала ключа.

Не знаю, навіщо я це сказала. І водночас гадаю, що знаю. Я хотіла, щоб вона захистила мене, щоб зазирнула всередину мене, побачила щось зламане і полагодила це. Хіба ж не це має робити мати? А якщо вона не могла побачити чи залікувати переломи, то я хотіла, щоб вона вважала мене людиною, яка здатна врятувати життя, а не забрати його. Я хотіла, щоб вона повірила: якби я могла якось допомогти, то обов'язково допомогла б, якби я могла стати кращою версією себе, то стала б нею.

— Ключ, — сказала вона.

— Колись він у мене був. Я поливала квіти, коли Марні та Чарльз поїхали у відпустку. Але тепер у мене його немає, я повернула його.

Мати кивнула.

— Ти пам'ятаєш Девіда? — запитала я. — Він жив по сусідству. Він також поливав твої квіти, коли нас не було вдома.

Я приїхала до Марні після другої. Її квартира, заповнена купою людей, випромінювала дивне поєднання радості, суму й фальші. У коридорі стояла ялинка, оздоблена срібними іграшками, а верхівку прикрашав мерехтливий янгол. На сходах були вишукано розставлені тарілки з крекерами, а нагорі — таця, заповнена крихітними пиріжками. З колонок лунали різдвяні пісеньки, а у Марні на шиї висіла стрічка бахроми.

Мені хотілося задушити нею подругу.

— Джейн! — гукнула Марні, коли побачила, як я нерішуче тупцяю біля дверей. — Ти раніше, ніж я очікувала.

Як твоя мати? Заходь. Заходь. Що тобі подати? Вип'єш? Вина? Може, хересу?

Я вручила маленький подарунковий пакетик. Було не просто знайти подарунок, що був би і сентиментальним, і корисним, і цінним. Зрештою я обрала набір формочок для печива, який видавався мені сміховинно дорогим. Кілька років тому Марні побачила його в магазині, розташованому за кілька кроків від нашої першої квартири. «Хіба вони не чудові?» — сказала вона тоді. Формочки було зроблено у формі грудей різних форм і розмірів, з різними видами сосків. Тоді вони здалися мені не дуже принагідними.

— Дякую, — мовила Марні й поклала, не розпакувавши, мій подарунок на підлогу біля батареї, до інших пакунків і пакетів з-під пляшок вина. — Заходь, Емма вже тут. Гадаю, вона на кухні. Вона трохи... Коли ти востаннє її бачила? Кажеш, вина?

— Хто всі ці люди? — запитала я, не впізнаючи нікого з двадцяти чи навіть тридцяти осіб, що товклися в квартирі.

— Чарівно, правда? — відповіла Марні. — Тут неймовірна компанія. Це Дерек, — вона вказала на чоловіка середнього віку, вбраного в картату сорочку й краватку з оленями. — Він мешкає трьома поверхами нижче. Його дружина померла цьогоріч. Від раку. Тож у нас багато спільного. А це Мері та Ієн, — вона вказала на чоловіка й жінку, кожному з яких було не менше дев'яноста років. Він намагався з'їсти пиріжок, але більша частина випічки залишалася на його піджаку. Жінка вишукано уклала сиве волосся, яке спадало з одного боку шиї. — Вони мешкають на першому поверсі. Учора я зустріла їх у вестибюлі й запросила. А ось там Дженна, моя манікюрниця. А це Ізабель, вона прибирає квартиру. Можливо, ви вже зустрічалися. Вона розлучилася з чоловіком і збиралася весь

день сидіти на самоті. Я подумала, що це неправильно, тому попросила її заскочити. Хіба не чудово?

— Звісно, Марні. Абсолютно. Але ти певна?.. Як ти відчуваєшся? Чим тобі допомогти?

— Усе під контролем. У духовці дві індички. Відчуваєш запах? Смачно? Легкі закуски вже готові. У тебе є телефон? Можеш зробити кілька світлин? Я викладу великий пост про те, як організувати різдвяну вечірку, на якій раді всім.

— А малюк? Ти достатньо відпочиваєш?

— По мені вже видно, бачиш? — вона повернулася боком. — Можеш у таке повірити?

— Джейн! — Емма схопила мене за руку й обійняла. — Щасливого Різдва! Як ти?

Вона позадкувала, і я затрималася на мить довше, просто щоб переконатися, що я можу обійняти її талію й торкнутися долонями до своїх протилежних ліктів. Вона вже багато років не була в такому поганому стані. Я відступила й поглянула на обличчя сестри. У неї настільки запали щоки, що я практично могла розгледіти обриси її зубів крізь шкіру. Із завеликого светра стирчали хирляві зап'ястя, а обтислі джинси вільно звисали на стегнах.

— Той чоловік, — продовжила вона. — Бачите? У червоно-рожевій сорочці? Він теревенив зі мною двадцять хвилин, і мені насилу вдалося втекти. Не ображайся, Марні, я певна, що він чудовий друг, проте...

— У червоній вельветовій сорочці? — запитала Марні. Емма кивнула:

— І в паперовій короні.

— Гадки не маю, хто це. Він сказав щось про... Дай-но мені хвилинку, — мовила вона й пішла на той бік кухні, щоб представитися.

— Пиріжка? — я простягнула тарілку.

— Я вже з'їла кілька, — Емма поплескала себе по животу, аби показати, що вже наїлася. — А ще ж індичка на підході.

Наші погляди перетнулися, і кілька несланих розмов промайнули між нами.

— Ти не їси.

— Їм.

— Ти брешеш.

— Не брешу.

— Не бреш мені!

— Ти звинувачуєш мене у брехні?

Або:

— Ти не їси.

— Я не голодна.

— Ти мала б зголодніти. З'їж щось!

— Годі вказувати мені, що робити!

Або:

— Маєш жахливий вигляд.

— Ай, іди нах...

— Я серйозно. Коли ти їла востаннє?

— Це не твоя справа.

Нічого з цього не було промовлено. Натомість Емма сказала:

— Не треба.

Я кивнула і запитала:

— Я можу хоча б щось зробити?

— Ні, — відповіла вона. — Як мама?

— У порядку. Стомлена, але стан значно покращився.

— Вона гнівалася? На мене. За те, що я не прийшла.

Я хотіла сказати, що мати гнівалася, почувалася зрадженою й навіть покинутою, аби вдати, ніби я краща донька. Або ж я хотіла сказати, що мати й не помітила відсутності Емми, що про сестру забули, віддавши її на поталу деменції.

Але й одне, й інше було б брехнею, адже ми обидві знали, що не я була улюбленою донькою, не про мене згадують.

— Ні, — відказала я. — Вона зреагувала спокійно.

Емма з полегшенням зітхнула.

— Я щось таке і подумала. Вибач. Що я не поїхала. Я просто... не могла...

— Поговорімо про щось інше, — запропонувала я, міркуючи, чи в інших родинх було так само багато ліній на піску, слів, які не можна промовляти. Тому запитала: — Це один з її джемперів?

— Так! — усміхнулася Емма. — Пригадуєш? Він завжди нагадує мені про те Різдво, коли тато переодягнувся у Санта-Клауса, проліз у нашу кімнату, перечепився через скриню з іграшками і зчинив такий рейвах, що розбудив нас обох, і зрештою ми всі поїхали з ним до лікарні.

— Пригадую, — відказала я.

— Ми були в піжамах, мама — у цьому светрі. Решта людей у залі очікування були п'яні, веселі й також поранені. Пам'ятаєш? А того чоловіка, що порізав руку об диспенсер скотчу?

— І санітарку, що давала нам цукерки опівночі. У неї було рожеве волосся.

— Так!

— Після цього я завжди хотіла пофарбувати волосся в рожевий.

— То зроби це, — запропонувала я.

— Може, й зроблю, — всміхнулася Емма.

— Усе гаразд, — Марні повернулася до розмови. — Я його таки знаю. Він працює в офісі Чарльза, у відділі кореспонденції. У будь-якому разі, конфузу уникли. Погляну, як там індички. А ти хіба не робитимеш фотографії?

У тому дні відчувався смуток. Його випромінювали дві фотографії в рамках на каміні — світлини з медового

місяця. Дерев'яна ялинкова іграшка, на якій було вигравіювано «Наше перше Різдво у шлюбі». Гадаю, то був весільний подарунок. Звідки хтось міг знати, щоб шлюб триватиме менше року? Сумом віяло від привидів, які сиділи поруч зі мною, Марні та іншими гостями — випадковими й чужими, — що привели з собою втрачених рідних і близьких.

Але було в тому дні й місце для радості. Ще й чимало! Тож я поводитися як слід, ігноруючи все те, чому не могла дати ради, і зосереджувалася натомість на їжі, розмовах та іграх, у які ми грали пізнього пообіддя. На всіляких незнайомцях, що вигукували відповіді й давали п'ять партнерам по команді. Я перемогла в «Крокодилі»¹, якщо там узагалі можна перемогти. І програла в «Ерудиті». Ієн виклав три восьмилітерних слова і набрав понад п'ятсот балів. Ми з Еммою перемогли Дженну й Ізабель у канасті².

До сьомої вечора більшість гостей розійшлися, тож Марні зняла фартух, сіла на диван і поклала руку на трохи опуклий живіт.

— Може, я...

— Поприбираємо тут швиденько? — перепитала Марні.

Наша дружба будувалася на таких «швидких прибираннях». Місіс Карлайл, наша класна керівниця у перший рік навчання в середній школі — себто у перший рік нашої дружби, — фанатично ставилася до чистоти й охайності. Озираючись назад, я розумію, що вона страждала на обсесивно-компульсивний розлад. Тоді ми гадали, що вона просто надміру охайна, але, як це завжди буває, правду ніколи не видно в потрібний момент. Через багато років ми зрозуміли, що її проблеми значно серйозніші. Мало не щоранку —

¹ «Крокодил» — гра, згідно з правилами якої один учасник зображує слово або речення жестами, а всі решта намагаються вгадати.

² Канаста — карткова гра для чотирьох осіб, що діляться на дві команди. Виникла на початку 1940-х років у Південній Америці.

часом навіть по кілька разів — вчителька наполягала, щоб увесь клас долучився до «швидкого прибирання». Це означало повісити пальта і светри на гачки в дальній частині класу, прилаштувати рюкзаки під сидіннями, витягнути підручники на парту, поправити хвостики, якщо ті послабилися. Слід було прибрати гумки для волосся із зап'ясть, застібнути комірці, позав'язувати шнурки, опустити засукані рукави... Список дрібних вимог здавався нескінченним.

Ми завжди корилися, але «швидке прибирання» обернулося на сталий вислів, жарт, що визначав нашу дружбу як одна з найперших справ, яку ми ділили між собою і яку інші — батьки, брати й сестри, учні в інших групах чи інших школах — не могли зрозуміти.

Марні з Еммою встигли переглянути два святкові фільми — притиснувшись спиною до спини, як це часто бувало в нашому дитинстві, — а я тим часом пурхала квартирою, заповнюючи посудомийку, спорожняючи тарілки й склянки, витираючи стільниці, доки порядок не було відновлено і я із чистою совістю також не умостилася під їхньою ковдрою. Пригадую, квартира здавалася гучною, попри тишу, яка там панувала.

Гула посудомийна машина, зі стін щось скрапувало. Той звук було чути біля плінтуса і на сходах — неначе хтось ходить навшпиньках, — тому я збільшила гучність телевізора, щоб усе інше зникло.

Коли вступні титри третього фільму осяяли кімнату, я відчула вібрацію телефону біля стегна. Витягла його. Сама не знаю, на що я чекала, але, підозрюю, я подумала, ніби то несподіване вітальне повідомлення від батька. А натомість я побачила емейл від Валері Сендс.

У темі було написано: «БУДЬ ЛАСКА, ПРОЧИТАЙТЕ. НЕ ВИДАЛЯЙТЕ». Мене охопила підозріливість, але водночас і цікавість. Від Валері вже давно було нічого не

чути — ні слова після публікації двох статей. За цей час моя тривога трохи вляглася. Я прийняла її мовчання і дійшла висновку, що вона від нас відчепилася. Аж раптом вона виринає увечері найособистішого дня року, дня, де є місце тільки для рідних і друзів, для дому і щастя. Вона надсилає листа людині, якої практично не знає. Я сподівалася, що вона з нами закінчила і рушила до чогось нового, але я помилилася. Я більше не стежила за нею онлайн так регулярно, як раніше, тільки вряди-годи подумки уявляла її справи й планувала її дні. Але, здається, журналістка залишалася не менш упертою, ніж на початку.

Я відкрила емейл, ховаючи екран під ковдрою. Валері писала, що знає: її перша історія зовсім не була точною. Мовляв, щойно вона зустріла Марні, як це стало нестерпно очевидно, адже вона хибно витлумачила свої підозри. Ще вона додала, що вдруге такої помилки не припуститься, і побажала мені щасливого Різдва. «Але, — писала вона, — я не думаю, що ваша історія, ваша версія подій цілком правдива». Вона сказала, що її пазлу, звісно, бракує елементів, але вона вже відкрила достатньо, аби зрозуміти: за зовнішнім фасадом ховається чимало таємниць і тут є ще про що сказати. Вона попросила мене відповісти, заповнити пропуски й нарешті розповісти правду. Вона пообіцяла, що в будь-якому разі знайде відповіді.

Я закрила емейл і заховала телефон між двома диванними подушками. Я знову їх відчула — зародження страху й поширення паніки.

Раптом Марні здригнулася. Ковдра сповзла з її плеча. Рука подруги миттєво кинулася до живота.

— Я щось відчула, — мовила вона. — Гадаю, я щось відчула.

— Що відчула? — поцікавилася Емма. — Що саме ти відчула?

— Не знаю. Дитину? Ніби метелик. Ніби метелик у животі.

— Мені теж цікаво, — Емма відсунула руку Марні й поклала їй на живіт свою долоню. — Ні, я цього не відчуваю. Узагалі нічого не відчуваю.

— Уже припинилося.

— Ох, — Емма розчаровано прибрала руку. — Наступного разу скажи швидше, щоб і я могла відчути.

Протягом наступних кількох місяців я бачила, як ріс живіт Марні, надимаючись під її шкірою, аж доки він не став схожим на м'яч, схований під футболкою. Я спостерігала, ніби у кінеографі¹, як сантиметр за сантиметром вона змінюється — з тижня у тиждень, коли ми повернулися до звичного способу життя і знову вечеряли разом перед кожними вихідними. Прекрасно і дивно було бачити, як ця жінка — яку я знала ще юною дівчинкою — перетворюється на матір. Я захищала її на кожному кроці цієї еволюції. Спершу від її батьків, потім від хлопців і, зрештою, від керівника. Потім від жалюгідного чоловіка.

І як завжди, навіть тепер, від правди.

Ми з Еммою залишилися в Марні на ніч. Спали в одному ліжку, ніби ми знову були дітьми, які їхали у фургоні на канікули. За сніданком Емма запитала про Валері, тож Марні пояснила, що вони зустрічалися тільки раз і що саме вона ненавмисне сприяла появі другої статті, що в усьому винна вона, а я цілковито мала рацію: треба було просто перечекати. Я вийшла під приводом того, що маю заправити ліжку, адже з похмілля ця розмова не далася б

¹ Кінеограф — один із різновидів анімації; зошит або блокнот, на сторінках якого намальовано послідовні кадри. Вони починають рухатися, якщо людина швидко гортає блокнот.

мені легко. А коли ми вже йшли, Емма поглянула на килимок біля підніжжя сходів і промовила, закотивши очі:
— Ой, поглянь. Саме тут вона залишила твого чоловіка помирати.

У Емми було неприємно темне, зле й химерне почуття гумору, але Марні розсміялася, потішена прямою жартою. Я також спробувала усміхнутися, удаючи, ніби мені теж весело.

Проте я знала, що вся тендітна конструкція може розлетітися на шмаття, правда й досі може наздогнати мене. Вона вешталася поряд, завжди наготові, й відмовлялася залишатися в минулому.

Розділ двадцять сьомий

Ранки й вечори були темними, а ночі — ще темнішими. Панував холод. Будь-якої миті міг піти сніг, адже небо затягнули брудно-білі хмари. Голі дерева скидалися на кісточки, ладні щомиті зламатися, а свіже повітря щипало за щоки. Моя шкіра так пересохла, що постійно свербіла й облущувалася на постільну білизну, рушники та одяг, який я знімала ввечері. З початку місяця мені доводилося працювати понаднормово, замінюючи батьків, які мусять залишатися вдома до середини січня — тоді закінчатся канікули й діти знову підуть до школи. Наші керівники взагалі не мали наміру повертатися до кінця січня, адже початок року — ідеальний час для відпочинку на Карибах чи на Далекому Сході. Щоранку, прийшовши на роботу, я перечитувала емейл Валері й намагалася подумки скомпонувати відповідь. Я гралася словами, складаючи ввічливого листа, який відверне її від ідеї розслідування і порадить знайти іншу історію, а також гнівного та злого, що кинув би журналістці виклик. А ще, час від часу й дуже

пошепки, — історію-зізнання. Але потім починався робочий день, і я свідомо перемикалася на справи, на яких було легше зосередитися.

Знаю, це звучить смішно, але мене не полишало відчуття, що вона стежить за мною. Часом я бачила її, або принаймні гадала, що бачила, — біля своєї квартири, в офісі, іноді крізь пластикові вікна в метро, на платформі чи у наступному вагоні. Мені всюди ввижалися жінки з короткою стрижкою, тому я завжди мружилася, щоб розгледіти чорне тату на шиї. Я ловила себе на тому, що знову й знову програвала Чарльзову смерть у думках. Я затримувалася не так на емоціях — адреналіні, передчутті, полегшенні, — як на прагматичних зачіпках, які могла б одного дня виявити Валері. Відбитків не залишилося. Свідків також. Більше ніхто не мав жодних підозр. Навіть тіла вже не було — тільки скелет, що розкладався на глибині ста вісімдесяти сантиметрів під землею.

Я хиталася від абсолютної впевненості (нема там чого шукати, вона скоро кине цю справу) до нестримної паніки. Але мій страх наростав. Я не сумнівалася: вона знайде якусь ниточку, що викрие мою причетність. Я відповіла на її емейл наприкінці місяця, у п'ятницю.

Я мала б прийти до Марні, але вона зателефонувала мені у понеділок і повідомила, що її запросили на ланч до нового ресторану, тому попросила перервати нашу традицію на один тиждень. Я пізно затрималася в офісі, а коли закінчила роботу — абсолютно всю, навіть ту, що висіла в планах кілька місяців, — написала відповідь Валері.

«Даруйте, — написала я, — за затримку з відповіддю. Але дякую за вибачення».

Як ти гадаєш? На твою думку, це надто по-підлабузницьки? Я хотіла їй сподобатися.

«Я переживаю, — продовжила я, — що ви зациклилися на нас, адже насправді ми зовсім не варті вашого часу».

Було очевидно, що її зацікавлення далеко не поверхове.

«Нема чого більше шукати, — писала я. — Мій чоловік загинув у трагічному нещасливому випадку. Це саме трапилося із Чарльзом, який — як ви вже знаєте — був чоловіком моєї найкращої подруги. Болісний, жахливий збіг — але й усе на тому. Я сподіваюся, цього емейлу вам буде достатньо».

Такого я не сподівалася.

«Певна, ваше розслідування також привело вас до таких само висновків. Тому, можливо, про це не варто навіть говорити, але я була б дуже вдячна, якби ви припинили вистежувати нас і писати про нас, адже нам іще треба якось знайти спосіб жити далі».

Вона відповіла через кілька секунд після того, як я натиснула кнопку «Надіслати».

«Зустріньмося», — написала вона.

«Ні, дякую», — заперечила я.

«У мене є дещо, що вам було б цікаво побачити».

«Навряд чи, — відповіла я. — Але скажіть мені, що це, — і я подумаю».

Я роззирнулася в порожньому офісі. Була майже дев'ята, тож усі вже пішли. Я злегка потрусила телефон, ніби сподівалася, що вирине нове повідомлення, але скринька «Вхідних» залишалася порожньою. Я ковзала пальцем по екрану, знову й знову оновлюючи сторінку з емейлами.

Що ж вона знайшла? Про що вона дізналася?

Я не вимикала екран телефону на офісній кухні, коли мила чашку в раковині. Тримала його в руці, доки вимикала комп'ютер. Перезавантажила після того, як одягла пальто, ніби щось могло статися, доки він перебував

у рукаві. Тримала телефон перед собою, крокуючи від офісу до станції метро.

Тієї ночі я лягла в ліжко, поклавши телефон біля себе на подушку й увімкнувши звук. Я схоплювалася через кожне повідомлення: оновлення автоматичної системи подачі скарг, що прийшли посеред ночі; емейли від магазинів, що зібрали інформацію про мене без моєї згоди; добірка новин від туристичних агенцій з інформацією на наступний день.

Але нічого від Валері.

Мабуть, я заснула, бо наступним звуком, який я почула, був сигнал будильника, що повідомляв: час навідати матір. Уперше за багато годин я розлучилася з телефоном, щоб прийняти душ. І, звісно ж, саме тоді прийшло повідомлення. Я прочитала його через десять хвилин.

«Дещо трапилося за тиждень до того, — написала Валері. — Що саме — не знаю. Але ваші сусідки — веселі дівчата — виходили прогулятися після півночі. Вони бачили, що ви поверталися наскрізь промокла. Їм здалося, що ви плакали. Усім відомо, що ви навідували Марні й Чарльза щоп'ятниці. Дівчата казали, що зазвичай ви повертаєтеся незадовго до одинадцятої. Що ж трапилося того тижня?»

— Нічого, — вголос відповіла я. А тоді додала: — Лайно!

Я розуміла, що мушу відповісти, адже моє мовчання можна хибно витлумачити. От тільки я не знала, що сказати, адже не було змоги розповісти про сварку, не створивши для себе мотив.

Я сіла на ліжко, обгорнувшись рушником навколо грудей. Холодні краплі стікали з волосся по спині.

«Плакала? — написала я. — Ні. Але я справді промокла, тому й могла справити таке враження. Того вечора я поверталася від них пішки. Але більше, мабуть, мені нічого додати».

Я натиснула «Надіслати».

Чуєш, а тобі не варто так витріщатися. Це грубо. Хіба ти не знаєш, що багатьом людям справді подобається гуляти під дощем? Їх це освіжає. Така близькість до природи бадьорить.

Вона не відповіла.

Розділ двадцять восьмий

Лютий настав і минув, але відтоді жодної звістки від Валері не було. Я досі працювала цілий день, і навіть коли годинники перевели вперед, мені все одно не вдавалося захопити ні крихти сонячного світла. Того місяця я майже ні з ким не бачилась, окрім Марні. Як завжди, вона готувала для мене і розповідала про вагітність: про фізичні відчуття (розтягнення, болі та м'язове напруження) й психологічні (як воно — нести відповідальність за інше життя).

— Так дивно жити тут без нього, — повторювала вона щоразу, як ми зустрічалися. — Я відчуваю його у квартирі, часом навіть на рівні запаху — його лосьйон після гоління, а також дуже чоловічий, трохи задушливий аромат, який змушує мене думати про нього. Але важливо думати про майбутнє.

Вона говорила про нові можливості: їй надіслали дитячі мисочки, що присосками закріплюються на столі, а ще вона планувала присвятити розділ на своєму сайті дитячим рецептам.

— Не можна просто маринуватися у власному горі, — не раз повторювала вона. — Треба вибудовувати життя для себе і для дитини.

Вона часто говорила про майбутні роки, про те, що буде далі і який вигляд матиме її життя без Чарльза. І часом здавалося, ніби вона забувала згадати про мене. Я відчувала, ніби сама мушу знаходити для себе місце в її історії.

— Я можу приїхати і пожити тут трохи, — запропонувала я.

— Це так мило з твого боку, — відповіла Марні, — але не думаю, що в цьому буде необхідність.

— Я можу приїхати в будь-який час і допомогти чим зможу.

— Звісно, — погоджувалася вона. — Проте гадаю, що перші кілька тижнів нам потрібен буде спокій.

Я була впевнена, що вона передумає. Колись я уявляла собі життя з дітьми і знала, що Марні все одно буде в центрі. Я уявляла, як ми разом сидимо в кав'ярнях, гуляємо в парку з возиком і передаємо малюка одна одній. Я була певна, що Марні знадобиться моя допомога, адже всі навколо тільки й говорять, як це виснажливо — дбати про немовля і як важливо, щоб друзі й рідні були поряд.

Мені навіть на думку не спадало, що для наступного етапу життя їй будуть потрібні не такі друзі, як я.

Я дуже закрутилася на роботі. Найняла п'ятьох нових працівників — двох жінок і трьох чоловіків. Бізнес розростався у геометричній прогресії — щотижня надходило все більше і більше замовлень, нові продавці обирали нашу платформу, — тому ми жили в стані постійної паніки, адже наші системи, працівники й організація загалом виявилися надто недовершеними, аби дати всьому цьому раду.

Я сиділа на чолі столу в Службі підтримки клієнтів. Мій стіл звали «Зейді». Вочевидь жіночі імена давали людям відчуття затишку і комфорту, тому кожне робоче місце у будівлі — від вантажних майданчиків до офісів на дев'ятому поверсі — носило ось таке жіноче ім'я. Кумедно, але Джейн там не було. Гадаю, адміністрація віддавала перевагу м'якшим, більш дівчачим формам, що закінчуються на «і» або «а».

Мої нові працівники сиділи на лавках обабіч Зейді.

Обом жінкам було за п'ятдесят. Вони нещодавно розлучилися й шалено потребували постійного заробітку. Двоє юнаків, які тільки-но отримали дипломи, сподівалися швидко підзаробити, набити гаманці й мандрувати світом: займатися серфінгом, пірнати, кататися на лижах і спокушати наївних вісімнадцятирічок, які тільки готуються вступати до університету.

Найстаршому чоловікові було трохи за сорок. Його звали Пітер. Він пару десятиліть поспіль працював у банку й отримував шестизначну зарплату й відповідну премію. Все скінчилося два роки тому. Він сидів за своїм столом у просторому кутовому офісі в будинку з червоної цегли, коли його серце почало битися все швидше й швидше, аж доки мало не вибухнуло в грудях. Пітер відчув, як його легені заповнює вода, як пульсує, гупає і б'ється об ребра його серце, а очі вилазять із очниць. Пітер притис руку до грудей. Його дихання ставало все поверховішим, аж доки він не знепритомнів.

Після низки аналізів, оглядів і рентгенів Пітеру сказали, що з медичної точки зору в нього немає жодних проблем — усе гаразд. Наступного дня він повернувся на роботу, але після обіду його серце вибухнуло знову. Ще через день трапилося те саме. І наступного дня теж. Зрештою Пітер перестав ходити на роботу й просто залишився вдома. Лікар поставив йому діагноз «стрес». «Ніби це хвороба, — сказав Пітер на співбесіді, — а не стан душі». Лікар порадив йому звільнитися. Це справді поклало край панічним атакам, але сприяло початку затяжної депресії.

Він говорив так щиро... Розповідав про місяці, що обернулися на роки, аж доки він знайшов у собі сміливість відвідати дванадцять сеансів психотерапії у тісній кімнатці маленького будинку в передмісті. Він намагався зосередитися

на надто яскравих шпалерах і намальованих від руки синіх птахам, що застигли у часі, на рипінні шкіряного крісла під ним, на тонких сивих волосинах над верхньою губою своєї психотерапевтки та її сережках, що, гойдаючись, звисали аж до плечей. Але вона перехитрувала його, і проти власної волі він розкрив правду: таємниці, які він закопав у глибині себе десятиліття тому, ставлення до речей, людей і самого життя (навіть якщо його думки були не зовсім такими, як мусили б бути).

Пітер одразу, інстинктивно викликав мою симпатію. Він мав усі необхідні навички — умів розмовляти з клієнтами й опрацьовувати дані, — а ще хотів розпочати з найнижчої ланки, щоб піднятися кар'єрними сходами більш розмірено. Він говорив про кожну свою поразку дуже незвично. Він був щирим не тільки із собою, а й зі мною — незнайомкою і роботодавицею. Я зовсім не могла цього збагнути. Навіщо він обрав щирість? Які переваги в такого підходу?

Тоді я навіть не могла передбачити, що зараз розповідатиму правду й зізнаватимуся у своїй брехні.

З усіх п'яти нових працівників Пітер був моїм улюбленцем. А ще він виявився найкомпетентнішим. Він від природи вмів долати проблеми. Він подобався клієнтам і навіть комп'ютерам, що буває вельми складною частиною нашої роботи. Коли Пітер був поряд, я мала кращий настрій, краще виконувала роботу, почувалася ефективнішою, вмотивованішою й упевненішою. Я тішилася, що найняла його.

В останній день березня — минуло рівно шість тижнів, відколи взялися до справи мої нові працівники — я прийшла на роботу рівно о восьмій, відкрила скриньку «Вхідних» і побачила емейл від свого керівника, надісланий о сьомій тридцять. Він просив негайно зайти до нього в офіс, позаяк нам треба обговорити важливу й термінову справу.

Я розвернулася й попрямувала до ліфтів, протиснувшись усередину з десятком інших працівників, які також їхали на верхні поверхи. Усі жінки, як одна, повбиралися в ділові костюми зі спідницями, а чоловіки — в темні костюми з тонкими світлими смужками. Мої кросівки скрипіли, ковзаючи слизькою підлогою. Люди дивилися на мене і дивувалися, коли ми проминали шостий, сьомий і восьмий поверхи. Певно, не могли втямити, що ж я забула на дев'ятому. Мабуть, думали також, що мене мають звільнити.

Вікно в офісі мого керівника, цілісне скло, що простягалось з одного кутка кімнати до іншого, відкривало вид на місто. Шеф сидів за столом, послабивши краватку на шиї. Під очима у нього пролягали тіні, темна шкіра поблякла, ніби з неї викачали все тепло. Попри відчинені двері, я постукала під табличкою з іменем. Данкан Брін. Керівник служби обслуговування клієнтів.

Він випростався і поглянув на мене:

— Джейн. Заходь, сідай. Хочеш чогось? Кави?

Я похитала головою.

— Ти рано. Не те щоб я здивувався. Я чув багато чого доброго про тебе.

Мої плечі й живіт розслабилися, коли я провалилася у надто низьке крісло. Насправді це було звичайне офісне крісло, яке спробували подати як щось елегантніше і яке несподівано обернулося навколо власної осі. Я приклеїлася ногами до підлоги, щоб залишатися на місці.

— Насправді я не тільки слухаю про тебе гарні відгуки, а й сам бачу результати твоєї роботи. Ти знаєш, про що я кажу? Гадаю, знаєш. Тобі відомо, що до нас стало надходити більше дзвінків, але це й не дивно, адже зросла кількість наших клієнтів, що не може не тішити. Навряд чи ми можемо цьому зарадити. Але те, що ми можемо

зробити — і те, що ти робиш, — це зменшити відсоток клієнтів, які телефонують удруге, аби поскаржитися ще раз, оскільки перша відповідь їх не вдовольнила. Більше того, заходи, яких ти вживаєш, спираючись на дані, зібрані твоєю командою, різко зменшили кількість клієнтів, які взагалі телефонують, щоб поскаржитися. Беручи до уваги загальну кількість скарг, у першому кварталі цього року ми отримали на третину менше дзвінків, ніж за цей самий період минулого року. А це вже неабиякий результат, правда? Це все твоя команда, твоя робота, твої працівники. Ми хотіли б винагородити твої досягнення. Чому ж ти така налякана? Це чудова новина. Ми хотіли б тебе підвищити.

Він відкрив шухляду столу, витягнув звідти конверт і передав мені через стіл. Маленькими чорними літерами на ньому було надруковано моє ім'я.

— Там більше подробиць, але суть у тому, що ми хотіли б зробити тебе старшим менеджером з роботи з клієнтами. Хочемо, аби ти виконувала стратегічні завдання. Покращувала статистику. Роби те, що робиш — тренуй команду! — і досягай більшого. Ти впораєшся?

Я кивнула. Мені не було куди слово вставити, але я однаково не знала, що сказати, навіть якби він замовк.

— Що ж, бери конверт, перевір, чи все тебе влаштовує, підпиши й поверни у відділ кадрів. Пропозиція набуває чинності негайно. Молодець, Джейн. Ти дуже амбітна. Саме це нам і потрібно. А тепер повертайся до справи. Там унизу ще багато дечого треба зробити.

Не вдаватиму, ніби мене не здивувала ця зустріч. Данкан Брін був дивною людиною (і це ще м'яко сказано!). Він говорив короткими реченнями, які дуже часто викрикував, а ще химерно розмахував руками, супроводжуючи жестами кожне слово. Але попри всі свої дивацтва він справляв доволі приємне враження.

Робота була місцем, де я мала значення. Тут мої зусилля визнавалися. Я хоча б щось означала для інших. Я повернулася до свого офісу, повідомила новину команді, й під час ланчу Пітер вийшов, щоб повернутися з коричневим крафтовим пакетиком із пекарні.

— Це святковий мафін, — повідомив він. — Для тебе. Молодець!

Розділ двадцять дев'ятий

Якби ж тільки день на тому і закінчився. Але ні.

Ми з Пітером працювали допізна. Я вже кілька місяців розробляла нове програмне забезпечення, яке мало запускатися за кілька тижнів. Інші четверо пішли між п'ятою і шостою, кваплячись до батьків чи дітей, щоб побачитися з друзями в пабі чи подивитися останній матч по телевізору. Але Пітеру не було до кого поспішати — дружина покинула його десь посеред депресії, — та й на мене ніхто не чекав.

— Ти дурко, — мовив Пітер, піднявши голову над монітором.

— Вибач? — перепитала я, гадаючи, що не так розчула.

— Ти дурко, Джейн, — повторив він.

Я була шокована, але не сказати, що аж дуже неприємно. Я не сумнівалася в тому, що вельми часто поводитись як дурко. І розуміла, що Пітер — мудрий чоловік, тому була готова вислухати, що він скаже, хоча б для того, щоб відволіктися.

Він усміхнувся й кивнув головою в напрямку великого білого годинника, що висів над дверима. Він показував за північ.

— Уторопала? — засміявся Пітер.

Я знову похитала головою.

— З Першим квітня! — усміхнувся він.

Я почувалася розчарованою і збентеженою через своє розчарування, але водночас мене потішило його дивне почуття гумору.

— Ох, он як, — відказала я. — Те саме можна сказати і про тебе. Ми обоє надто засиділися, а мусили б бути деінде і займатися своїми справами.

Ми на мить презирнулися, і я відчула радість. Посеред усього моря лайна, що плавало на поверхні, була й крихта добра. Уперше за довгий час мої зусилля оцінили. Більше того, була людина, якій я сподобалася настільки, що вона ладна мене піддражнювати. Я подумала, що цього року літо, можливо, й не буде аж таким жахливим, а мені вдасться бути радісною, осяйною і щасливою. От тільки те відчуття не затрималося надовго. Ти ж знаєш, що воно ніколи не триває достатньо довго?

Тієї миті задзеленчав мій телефон. Ми обоє випросталися, налякані не так несподіваним звуком, як тривожністю мелодії. Звук був різким і дразливим, надто бадьорим і високим як для середини ночі.

— Краще відповім, — мовила я, підносячи телефон до щоки. — Алло?

— Я намагаюся зв'язатися з місіс Джейн Блек, — у слухавці пролунав напружений жіночий голос, що промовляв офіційним тоном: — Але я... Я говорила з великою кількістю людей, які не були місіс Джейн Блек. Чи я... Ви...

— Я Джейн, — відказала я, повернувшись на сидінні, щоб більше не дивитися на Пітера. — Тепер ви потрапили на правильну людину. Вибачте, — додала я схожим на її голосом, — за незручності.

— Мене звати Лілліан Браун. Я медсестра. Телефоную з лікарні святого Томаса. Ви найближча родичка... — Вона змовкла, схилившись над своїми записами. Здавалося,

пауза тривала вічність, поки медсестра шелестіла сторінками й водила пальцем по паперу, шукаючи потрібне ім'я. — Емми Бакстер. Правильно?

Враз у мене перехопило подих.

— Так, я її сестра. Що трапилося? Вона... Що трапилося?

— Вона знепритомніла. У неї все гаразд, наскільки це можливо, зважаючи на обставини. Проте у нас є певні побоювання. Чи могли б ви приїхати? Її щойно привезли. Боюся, ми ще не можемо виписати її.

— Я вже їду. Буду за півгодини. Скажете їй, що я їду?

— Дякую, місіс Блек. Ми щиро вдячні.

Зв'язок обірвався.

— Маю їхати, — повідомила я Пітеру.

Я мусила виходити останньою, вимикати світло, але у мене не було часу чекати, доки Пітер вимкне комп'ютер, піде до вбиральні та помие кружку в раковині.

Я поглянула на стелю.

— Повимикаєш усе? — попросила я. — Коли я піду?

— Звісно. Сподіваюся, все гаразд.

Я кивнула і зняла пальто зі спинки стільця.

— Дякую.

У лікарні панувала тиша. Білі стіни, вкрита кахлями підлога й упізнаваний запах антисептиків змушували почуватися як у бібліотеці, тому відвідувачі мовчки скрадалися коридорами. Чути було тільки шурхіт черевиків по підлозі й шелест рукавів пальто об тіло. Я майже пошепки запитала на рецепції про Емму, й мене спрямували до діагностичного кабінету на четвертому поверсі. Я йшла, орієнтуючись на написи в коридорах, і відволікалася від реальності свого перебування там, зосереджуючись на обрамлених фотографіях хворих на рак дітей, літніх жінок,

що махали руками, й матерів, які притискали до себе немовлят.

Я навідувала Емму в багатьох різних лікарнях, але протягом останніх п'яти років вона лікувалася в місці, яке можна було б назвати «непоганим». Я зайшла до палати. Медсестра за столом розмовляла по телефону: скасовувала заплановане на ранок переведення пацієнта, бо того довелося терміново везти на операцію, через яку він не скоро зможе вийти.

Я стовбичила поруч, чекаючи, доки вона покладе слухавку, але в душі сподівалася, що її розмова хоч ненадовго відтермінує те, що чекає на мене далі.

— Ваша черга, любонько, — зрештою сказала медсестра. — Ви до кого?

— До своєї сестри, — відповіла я. — Емми Бакстер.

— Друга палата. Пройдіть крізь оці двері.

Я подякувала, але вона вже повернулася до комп'ютера і до стосика папірців біля нього.

У другій палаті було шість ліжок і п'ятеро пацієнтів. Вона повнилася нескінченним потоком звуків: тихе хропіння, уривчастий писк, спокійне бурмотіння телевізора. Дві літні жінки спали, натягнувши ковдри до підборідь і загорнувши слабкі тіла у простирадла, як у кокони. У молодшої жінки, років тридцяти-сорока, ногу було піднято над ліжком на розтяжці, а перед нею висів сенсорний екран. Одне з ліжок стояло порожнє, без простирадл, додаткових стільців чи возика. Інше ховалося за тонкою синьою завісою, з-за якої долинали тихі хрипи, а по діагоналі навпроти, найближче до вікна, розташувалася моя молодша сестра.

Емма не одразу мене помітила. Вона копирсалася у телефоні, й фонові підсвітка відбивалася біло-синіми спалахами на її обличчі, підкреслюючи його кістлявість: за великі очі в порожніх очницях, запалі щоки, жили, що

піднімалися від шиї. Пальці, які стискали телефон, здавалися надто довгими, суглоби — вузлуватими. Кістки за-п'ясть немов проривалися крізь шкіру.

Я повільно видихнула. Живіт забуркотів, ніби тугий клубок усередині спробував розплутатися.

Емма підняла погляд і всміхнулася:

— Ти приїхала.

Сестра поклала телефон на стіл.

— Ну звісно, — відповіла я, підтягуючи дерев'яний стілець, щоб сісти біля її ліжка. — Що трапилось?

— Я знепритомніла, — сказала вона, а я, мабуть, за-котила очі або підняла брови, бо вона насупилася й пішла в атаку. — Справді, звичайнісінька втрата свідомості й більше нічого. Вони всі роблять з мухи слона. І та мед-сестра. Здається, Браун. Це ж вона тобі зателефонувала? Вона метушиться без упину.

— Гадаю, вона просто добре виконує свою роботу.

— Якби це було так, вона б уже відрядила мене додому.

— Хтось викликав швидку?

— Так.

— Тоді це більше ніж проста втрата свідомості. Інакше ти б уже отямилася до приїзду парамедиків.

— Ох, Джейн. Припини. Не роби цього, будь ласка.

— Вони хвилюються за тебе, — наполягала я. — Інакше мене б тут не було.

— Їм не варто хвилюватися, — відказала Емма.

Я зітхнула і поклала долоню на її руку. Я хотіла, щоб вона довірилася мені, поділилася правдою відкрито і щиро, як Пітер кілька тижнів тому.

— Чому вони хвилюються? — спитала я.

— Серце, — відповіла Емма.

Вона збентежено відвернулася від мене. Мені хотілося обійняти сестру і пообіцяти, що все буде гаразд, запевнити,

що їй не треба ховатися від мене, адже я розуміла, що жодна з нас не стала такою людиною, якою хотіла б бути.

— Усе добре, — прошепотіла я натовістю. — Ми при-
думаємо, як тебе підлатати.

Коли вона знову поглянула на мене, її очі були мокрі від сліз.

— Не думаю. Я ніколи не стану, — вона скривилася, ніби від огиди, — здоровою.

— Але...

— Ні, — продовжувала вона. — Мені таке не судилося. Я вже більше десяти років не була здоровою. — Вона згорнулася під ковдрою і повернула голову до вікна. — Хвороба мене доб'є. Ти це знаєш так само, як і я. Тільки такий на мене чекає кінець.

— Годі, Еммо, — просила я. — Опануй себе. Це все неправда. Ми знайдемо для тебе можливість вижити. Ти знаєш про це краще за будь-кого іншого. Поглянь на себе: ти тільки те й робиш, що виживаєш.

Хоча я й розуміла, що це дійсно може бути правдою — певно, для когось і було, — проте я чудово усвідомлювала, що Емма до тих людей не належить. Вона мала рацію: я також це знаю, знаю вже багато років.

Емма завжди була непереможною, але якоїсь миті стало очевидно, що зламалася навіть вона. Усіх її зусиль ніколи не буде досить. Вона почала жити у периферійному просторі, де є місце тільки для хворих — усім решті туди зась. У глибинах її мозку цокав таймер зворотного відліку, що вимірював рештки сил у ній. І всі ми знали, що її енергія вичерпується.

— Ти впораєшся, — наполягала я. — Ти сильна.

— Так, сильна, — відповіла вона. — А ще хвора. Це не взаємовиключні характеристики. Я не здаюся і не стаю боягузливішою від усвідомлення, що кінець невідворотний.

— Знаю. Я все це знаю. Просто...

— Мені гіршає. Ти ж це помічаєш, правда? Я читаю це в твоєму обличчі, коли ти дивишся на мене. Я більше не здатна контролювати хворобу; вона повністю захопила мене.

— Ми зможемо це здолати, — говорила я. Згадуючи тепер ту розмову, я усвідомлюю, що просто благала.

— Ти не розумієш. І це не твоя провина; я б хотіла, аби ти справді зрозуміла. Хвороба заволоділа мною. Тепер у мені більше нічого немає.

— Це неправда. У тобі значно більше за якусь болячку.

І тоді сльози ринули з її очей. Уявляю, наскільки жахливо сумно їй було. А може, вона просто впала у відчай і виснажилася, оточена міріадами людей, не здатних зрозуміти її та хворобу, яку вона сама не могла досягнути.

— Ні, — відповіла Емма. — Ти б хотіла, щоб так було, але ні. Може, колись давно. Може. Але тепер — ні. Пригадуєш, якою ти була, коли тільки зустріла Джонатана?

— Еммо...

— Ні. Помовч. Дай мені закінчити. Ти пам'ятаєш? Бо я чудово пам'ятаю. Ти була захоплена ним. Він був у всьому, про що ти говорила, і, мабуть, у кожній твоїй думці. Ось так працює моя хвороба. Це наче кохання. Поглинає повністю. Це неможливо спинити. Це все, чим я є.

— Ні, те, що ти описуєш, — жахливо й болісно. Кохання прекрасне, Еммо. Сама побачиш. Одного дня ти сама це побачиш.

Вона розсміялася, а мені хотілося плакати.

— Навряд чи, — відповіла сестра. — Думаю, усі великі емоції залишилися для мене позаду. Тепер на мене чекає лише кінець дороги.

Мені хотілося потрусити її. Добре струсонуту — і прогнати ці дурниці, хотілося сягнути вглиб її ества — і вигнати геть лютого демона. Я знала, що не можу врятувати

її, але також розуміла, що принаймні до певної миті мала таку можливість. Мав бути спосіб уповільнити це все, доки її кістки не стали крихкими, м'язи не почали марніти, а серце — зупинятися. Певно, я десь її підвела, якщо ми так рано підійшли до краю її життя.

Ми почули наближення кроків і змовкли. Біля ліжка з'явилася медсестра.

— Місіс Блек? — перепитала вона. — Я медсестра. Мене звати Ліліан. Ми розмовляли раніше. А тепер щодо вас, Еммо. Ваші документи підписано, тож ви можете вирушати додому, щойно будете готові.

— Але... — почала я.

— Я виписалася. Вони нічим не можуть мені допомогти, — пояснила Емма.

Я намагалася переконати її залишитись у лікарні. Вона відмовилася. Я благала її провести кілька тижнів у реабілітаційному центрі. Вона відмовилася. Я просила, щоб вона трохи пожила зі мною, доки не одужає. Вона втретє відмовилася.

Я відвезла її додому на таксі й уклала в ліжко.

Я боялася, що це наша остання зустріч, але насправді я просто виснажилася, тому драматизувала і, що важливіше, помилялася.

Якби ж тільки день на тому й закінчився. Але він тривав.

Телефон лежав біля мене на подушці. Раптом Еммі знадобиться моя допомога уночі? Я майже заснула, а мій мозок заповнили не зовсім свідомі думки, коли телефон завібрував. Моя рука негайно, інстинктивно потягнулася до нього, неначе то був магніт.

Дзвінка не було, адже вібрація швидко припинилася, але навколо значка емейлу засвітилося червоне коло. Я відкрила папку «Вхідні» й одразу побачила її ім'я: Сендс, Валері.

«Ви тиждень жили в їхній квартирі», — написала вона.

Там не було більше нічого, тільки це єдине речення. Я сіла, підставивши подушку під спину, аби збагнути, що ж це має означати.

Звісно, вона мала рацію. Вона майже завжди мала рацію. Чарльз попросив мене поливати їхні квіти, доки вони у відпустці, тож саме це я і робила. От тільки я лишилася на ніч без запрошення і прожила у їхній квартирі цілий тиждень.

Про що іще дізналася журналістка? І що вона намірялася робити із цією інформацією?

Я поступово почала усвідомлювати одну річ, яка нарешті набула сенсу. Мій страх проявлявся тільки тоді, коли під загрозою опинялася наша дружба. Мене не так лякали поліція і в'язниця, адже не було ні тіла, ні мотиву, ні причини сумніватися в уже написаних звітах. Але я ставала надзвичайно чутливою, усвідомлюючи, що з моїх неправд можна витягнути тоненькі ниточки, здатні зруйнувати нашу з Марні дружбу. Проблема в тому, що саме ці ниточки найбільше цікавили Валері.

І на відміну від Чарльза, вона прагнула домогтися свого за всяку ціну.

ШОСТА НЕПРАВДА

Розділ тридцятий

Від смерті Чарльза минуло вже шість місяців, а я вперше за багато років погано спала. У дитинстві я не дуже швидко поринала в дрімоту, але спала добре. Перед тим допізна читала книжку з ліхтариком під ковдрою. У підліткові роки мені було непереливки. Я вовтузилася всю ніч, крутячи подушку, вмошуючись зручніше і регулярно наливаючи собі води, яка швидко вбирала затхлість теплої спальні й набувала липкого, несвіжого присмаку. Знаю, що найкраще мені спалося, коли Джонатан лежав поруч.

Важко повірити, що одна-єдина дія може виявитися настільки ефективною. Я постійно поверталася до цього, знову й знову переказуючи історію і вдосконалюючи свою роль, але мені ніколи не було страшно. На диво, ці спогади заспокоювали мене, нагадуючи, що я сама здатна впливати на плин власного життя.

І знову, ніби в цьому була хоч якась потреба, я відчула: мушу хоча б щось вдіяти, аби втримати контроль. Я не могла тобі цього сказати раніше, але мене охопило відчуття, ніби я втрачаю рівновагу. Кілька місяців панувала стабільність, а потім ґрунт знову захитався під ногами. Я отримувала все більше і більше повідомлень від Валері, принаймні одне на кілька днів, і кожен лист сіяв у мені все більшу тривогу. Валері ніколи не поводитися агресивно, навпаки, вона була майже ввічливою, а це ще гірше. Вона просто ставила

запитання. О котрій я пішла з роботи того дня? Коли прийшла до будинку Марні та Чарльза? Коли повернулася Марні? Мене бентежила її наполегливість.

У середині квітня, у п'ятницю, Марні народила. Я була страшенно виснажена. Мені заважали сусідки, що збиралися на гульки о пів на дванадцяту, без упину гигаючи й дзенькаючи винними пляшками. Дівчата намагалися поводитися тихо, але гамір голосів скидався на гуркіт грому. Повернулися вони після третьої ранку. Я металася між снами про Емму, Марні та Чарльза.

Тіло Емми не снилося мені з часів навчання в університеті, себто майже десять років, але тепер видіння повернулися, іще жахніші та яскравіші, ніж раніше. Вони проповзали до історій, із якими жодним чином не були пов'язані. Наприклад, снилася мені робота. Сотні дзвінків лунали водночас, бракувало операторів, час очікування збільшувався до кількох годин, а мене викликали до того кабінету на дев'ятому поверсі з панорамним вікном... Чи візьмімо класичний тривожний сон: я стою гола перед натовпом або у мене випадають зуби. Аж раптом, у канцелярській шафі чи в кабінеті стоматолога, я знаходила її безживне тіло. Воно просто валялося в кутку, кінцівки залякли, очі затулялися. Спітніла, я прокидалася від задухи й тремтіла у холодних вологих простирадлах.

Чарльз також доволі часто приходив незваним гостем у мої сни. Він міг сидіти за сусіднім столом у моєму офісі чи у кріслі дантиста, вбраний у костюм з краваткою чи смугасту піжаму і светр з емблемою університету. Він рідко щось робив чи напяму до мене звертався; радше просто сидів там, залишався на краю жахіття і спостерігав за розвитком історії.

Мені було цікаво: це мене переслідує розплата за скоєне чи його присутність у снах є символічним відображенням

моїх думок? Мені навіть почало здаватися, що я страждаю на посттравматичний стрес. Але правда полягає в тому, що мене ніколи не бентежило його товариство. Він просто з'являвся у снах, тоді як у реальному житті його не існувало.

Марні зателефонувала посеред жахіття. Уві сні я стояла перед дзеркалом гардероба й дивилася на зогниле тіло Емми поміж моїми простирадлами. Я чула, як десь на вулиці гуде і вібриє, торкаючись землі, газонокосарка. Тремтіння тривало, двигун гарчав — і зрештою я була змушена розплющити очі.

Телефон вібривав на приліжковій тумбі поруч зі мною. Він з'їхав з краю і гепнувся на підлогу, не від'єднуючись від дроту зарядника. Я ковзнула долонею по підлозі й намацала телефон, який досі дзвонив.

— Алло? — мій голос застряг у горлі й обернувся на крикання. Я прокашлялася, щоб позбутися слизу, який набирався за ніч.

— Джейн? — пролунав жіночий голос, але я не впізнала його. Було в ньому щось відчайдушне і задихане.

Моє серце забилося швидше.

Я миттєво зрозуміла, що це не Емма — я надто добре її знала; то не її голос, та й вона б так довго не мовчала. Але раптом це хтось із її друзів? Інша медсестра? Хтось із матеріної лікарні?

— Говоріть, — відповіла я незвично офіційним тоном. Почувся різкий вдих:

— Зараз... хвилинку, — потім гучне зітхання. — Добре, слава богу, минуло. Я...

— Хто це? — перебила я.

— Ох, це я, — промовив голос. — Вибач, не дуже допомогла. Це Марні. Джейн, це я.

У цьому взагалі не було сенсу. За вікном тільки починало світати.

— Марні? — перепитала я. — Що?.. Чому ти телефонуєш посеред ночі?

— Уже не середина ночі, — відказала вона. — Майже шоста. Я гадала, що ти не спиш.

— Що трапилося? У тебе все гаразд?

Ми жили разом не один рік, настільки занурені в подобиці повсякдення одна одної, що між нами не було ні таємниць, ні непорозумінь, ні невідомих величин. Я легко могла б одного ранку прокинутися і прожити її день замість свого: випити її кави, сходити до її спортзалу, скористатися її гелем для душі, говорити її голосом, уживаючи її слова, — просто бути нею. І вона легко могла б пожити моїм життям. Усе як у «Пастці для батьків»¹, тільки нам було за двадцять, а за вікном — двадцять перше століття. Марні знала мої звички і графік. І знала також, що я не раз виходила на роботу ще до шостої ранку.

— Не треба панікувати, — почала вона. — Я просто... Гадаю, у мене починається ця штука. Сама розумієш, з дитиною. Чи не могла б ти заїхати? Я хотіла перехопити тебе ще до роботи. Певна, ти ще встигаєш. Проте в мене жакливі спазми, я на ногах десь із третьої. Вони починаються і зникають, як, у принципі, й має бути, але я не змогла знову заснути. Я чекала, перш ніж зателефонувати тобі, і — як уже казала — гадала, що ти вже прокинулася.

— Коли я тобі потрібна? — запитала я.

У відповідь — мовчання.

— Під'їхати зараз? Я можу перекусити дорогою і прийняти душ у тебе.

— Так, — відповіла Марні. — Якщо тобі зручно.

¹ «Пастка для батьків» ("The Parent Trap") — романтична комедія 1998 року режисерки Ненсі Меєрс про двох одинадцятирічних сестер-близнючок, які прикидаються одна одною, щоб помирити розлучених батьків.

Вона сказала, що любить мене, справді дуже любить, і це було вельми незвично, та й узагалі, якщо чесно, не схоже на неї. Наша дружба ніколи не була такою. Ми ніколи не говорили відкрито, що любимо одна одну, й не присягалися дружити довіку. Може, і дарма. Але слова Марні показали мені, наскільки їй страшно. Вона справді потребувала моєї допомоги.

Мені подобалося бути потрібною. Особливо — бути потрібною Марні. Я відчувала, ніби ковзаю назад своєю павутинкою, туди, де ми були найкращими подругами, лише вдвох, — і ніщо не ускладнювало цього простого факту.

Я одягла джинси і джемпер, вирвала зарядник із розетки й кинула його в стару шкіряну дорожню сумку. Я купила її Джонатану на Різдво за рік до смерті. Узяла трохи речей із купи чистого одягу на стільці в кутку кімнати — білизну, запасну футболку, маленький рушник — і спакувала їх. Взяла у ванній косметичку. Запхала у передню кишеньку зубну пасту і знайшла там удосталь іншої косметики — зразки шампунів, щітку, якій бракувало зубців, купку тампонів у кольорових пластикових упаковках і туш, на упаковці якої виднілися рештки засохлої чорної маси. Закрила косметичку і запхала її до великої сумки.

Я помчала вниз, перескакуючи по дві сходинки водночас і відчуючи запах свого несвіжого дихання, що проявився від швидкого руху. Виблискуючи потом на рожевих щоках, я дісталася до Марні менш ніж за півгодини. Мене потішив вираз полегшення на її обличчі, коли вона відчинила двері.

Повз нас пройшов чоловік у костюмі й краватці з анімалістичним принтом. Його волосся ще не висохло, а в руці погойдувався дипломат. Ми, мабуть, мали дивний вигляд для нього: я розпашіла й задихана, ніби щойно пробігла

марафон, а Марні стояла у дверній проїмі, вбрана у персикову нічну сорочку до середини литок, на останньому місяці вагітності. Він швидко відвернувся, буркнувши:

— Доброго ранку.

— Доброго ранку, — проспівала у відповідь Марні.

Щойно він зник за рогом, руки Марні хитнулися вбік і схопилися за одвірок.

— Ох, тільки не знову... — прошепотіла вона.

Вона відступила назад, заколисуючи живіт руками.

У квартирі панував хаос. Телевізор у вітальні показував якусь танцювальну програму, на кухні горлало радіо, та й згори, зі сходів, линула музика. Коридор було закидано одягом: на поручні висіли кардигани, у кутку лежала купа шарфів, а гачки на стіні прогиналися під вагою піджаків та пальто. Нескінченні ланцюжки речей простягалися в усіх напрямках: філіжанки в плямах від чаю та порожні склянки з-під води скупчувалися ближче до кухні, недоїдене галетне печиво, обгортки від цукерок і нерозкриті упаковки чипсів валялися у вітальні, а підгузки, повзунки й міні-атюрні шкарпетки — на сходах.

Я сховала шок за широкою усмішкою.

— Починається, — проспівала я і незграбно гикнула, переступаючи з ноги на ногу. Я плескала в долоні, насправді не відриваючи їх одна від одної.

Марні застогнала.

— Гаразд, — сказала я. — Добре. У тебе перейми.

— Дякую, кеп, — прошипіла вона, задкуючи до дивану.

Я дивилася, як вона йде — стопи вивернуті назовні, руки притиснуті до поперека, — і відчула себе приголомшеною. Я намагалася нагадати собі, що це цілком нормально, що жінки по всьому світу переживають таке щодня, щогодини. От тільки мій стан був максимально далеким від нормального. Переді мною — моя найкраща

подруга. Ми знали одна одну дітьми, молодими жінками й дружинами, але матерями? Такий масштаб годі було уявити.

Марні скрикнула.

Я кинулася до неї.

Вона опускалася на велетенський синій надувний м'яч.

— Ось так, — примовляла я. — Звісно. Так. Дихай глибоко. Ось так. Вдих. Видих. А тоді...

— Ти знущаєшся? Припини. Замовкни.

— Добре, гаразд. Я просто почекаю.

Я сіла на край дивану, стискаючи між ногами свою шкіряну сумку. Марні енергійно піднімалася й опускалася на фітболі, зосереджено видихаючи повітря крізь стиснуті губи. Ніби намагалася надуту м'яч. Зрештою вона відхилилася назад, напружуючи і розслабляючи грудну клітку та живіт. Потім зітхнула. Марні почала легенько гойдатися, піднімаючи й опускаючи свою значну вагу.

— Вони стають довшими, — сказала вона. — Як у тебе справи? Вибач, будь ласка, за це. І за те, що так рано підняла тебе. Просто... — вона махнула рукою, вказуючи на божевільня навколо. — Усе трохи відбилося від рук.

Марні жахає безлад. Вона категорично його не витримує. Кумедно, але це одна з небагатьох речей, щодо яких ми повністю згодні. Ми працюємо по-різному, проявляємо свої найсильніші сторони в дуже різних ситуаціях. Я люблю тишу або тихий шепіт, а вона — радіо, музику і телевізор. А краще, якщо все одразу. Я інтровертка — ціную власний простір і можливість побути на самоті. А вона — класична екстравертка, впевнена й відкрита. Вона прагне спілкування з іншими людьми, їхніх думок і всіх тих типів взаємодії, які дуже швидко виснажують мене.

Я вже говорила про це, правда? Вона світло, а я темрява. От тільки в хаосі від нас обох мало користі.

Гадаю, вона сама могла впоратися з болем, дискомфортом і страхом пологів — навряд чи я взагалі була їй потрібна для цього, — але вона була не здатна функціонувати в такому безладі.

— Та бачу, — відповіла я. — Щось трапилось?

— Знаю. Квартира має кепський вигляд. Я намагалася плисти за течією, їсти що захочу і зосереджуватися тільки на переймах, але тоді подумала, що варто трохи поприбирати, щоб підготуватися, сама розумієш. А тоді біль став інтенсивнішим і, — вона обвела рукою над головою, — усе тепер стало таким.

— Зрозуміло.

Я втямила, чого вона хотіла від мене. Чого вона потребувала. Я завжди це розуміла. А Марні завжди знала, що я зроблю для неї все, чого б вона не попросила, — без запитань, без скарг.

— Залишся ненадовго тут, — запропонувала я. — А я швиденько поприбираю.

Марні всміхнулася, і мені було приємно, що на межі прірви, на початку зовсім нового етапу наших життів знайшовся час для наших «швиденьких прибирань». Гадаю, мене це заспокоїло і переконало — даремно, як це часто буває, — що нічого не змінилося, що немає причин перейматися значимістю моменту, все буде гаразд.

Марні гойдалася на м'ячику, а я пурхала кімнатами, збираючи і повертаючи на місце одяг, скидаючи сміття до смітників і згортаючи найдивніші та найменші у світі ковдрочки з найприємнішим запахом. Я повідчиняла вікна. То був один із найясніших днів року (я навіть не одягала пальта), і легкий вітерець наповнив квартиру свіжістю. Коли ніде не залишилося ані плямки, я швидко прийняла душ, зробила дві філіжанки чаю — Марні налила багато молока, а собі зовсім трішки — і сіла на диван,

щоб подивитися канал цілодобових новин і потримати подругу за руку.

— Зателефонуєш моїй мамі? — запитала Марні.

Такого я не чекала.

— Що? — здивувалась я. — Навіщо?

— Можливо, вона захоче побути поруч? Принаймні їй може бути цікаво, що відбувається.

— Гаразд. Ти впевнена?

Вона кивнула.

— Добре.

Я вийшла у коридор, покрутилася там, почистила пальто на гачках і запхала пір'їну в проміжок між плінтусом і стіною. Тоді зателефонувала матері Марні й зітхнула з полегкістю, коли вона не відповіла. Я залишила коротке, трохи загальне і не дуже розбірливе, повідомлення й повернулася до Марні за кілька хвилин.

Після обіду інтервал між переймами Марні скоротився до трьох хвилин, тож я викликала таксі й повезла нас до лікарні. Подруга переодягнулася в літню сукню — сказала, що в усьому іншому їй незручно і жарко. Ми вместилися на задньому сидінні. Марні стогнала щоразу, як ми натрапляли на вибоїни. Вона заплющувала очі, немов темрява полегшувала біль.

Коли ми прибули до лікарні, Марні переповзла через приймальню до ліфта. А пологове відділення викликало в мене щире здивування. Звісно, воно мало всі атрибути звичайної лікарні — бліді стіни, вкрита кахлями підлога, запах антисептика, — але чимось і відрізнялося. Можливо, справа в освітленні, в усмішках на вустах персоналу чи в пастельних халатах, але той простір не ніс у собі нічого загрозливого.

Пробираючись коридорами, ми проминули багатьох хворих людей (згадати хоча б брудних старушенцій, які

видавалися крихітними на велетенських ліжках). А тут усі пацієнтки розбухли — буквально — від життя, що про-ривалося назовні.

Усміхнена акушерка у синьо-білому халаті провела нас до суміжної кімнати.

— Ось так, люба, — мовила вона. — Влаштовуйся зручніше. Я повернуся за п'ять хвилин і погляну, як ти.

Марні трималася за поручні ліжка й розхитувалася з боку в бік. Її щоки палали, а очі знову заплющилися.

— Ти залишишся? — прошепотіла вона. — На весь час? Доки не народиться дитина?

— Звісно, — відповіла я. — Звісно, залишуся.

Зрештою, де ще я мала бути?

Одрі Грегорі-Сміт народилася о сьомій десять увечері дванадцятого квітня. Вона була маленькою і злою, з червоним обличчям і заплющеними очима. Вона стиснула повіки так само міцно, як і кулачки. Дівчинка мала кілька пасом світлого волосся на голові, зморшки на колінах і ліктях, а також рожеві, як бутон троянди, губки бантиком.

Марні притискала маленьку донечку до грудей, охоплена радістю й панікою водночас. Вона боялася, що мала може захворіти чи що вона сама впустисть дитину. А потім несподівано закричала до гамірної палати:

— Хто тут головний?

Я простягнула руки й поклала їх на долоні Марні.

— Ти, — я не хотіла лякати її, але хіба це неправда? — Тепер головна ти.

— От лайно! — вона схвильовано всміхнулася. — Оце так халепа, правда?

Подруга почала плакати. Я втішала її й прибрала волосся їй від обличчя.

— Де моя мама? Вона їде? — запитала Марні й поглянула на мене.

— Не знаю, — відповіла я. Насправді я не вважала, що її мати заслужила бути поруч із нею в таку важливу мить.

— Ти ж їй зателефонувала, правда?

— Так.

— Так? — перепитала вона.

— Звісно.

— І вона сказала, що приїде?

— Не зовсім, — відказала я. — Вона не відповіла. Я залишила їй повідомлення. Гадаю, дотепер вона вже мала його прослухати. Я не хотіла тебе хвилювати. Думала, вона приїде до лікарні. Але, можливо... Хочеш, зателефоную їй зараз? Повідомлю гарну новину.

— Ні, — заперечила Марні. — Не думаю, що варто.

Я сподівалася, що вона скаже саме це. Адже ця мить мала об'єднувати тільки найважливіших людей у житті дитини. Саме тому ми були разом, як і завжди. Марні та я.

Розділ тридцять перший

Марні залишилася на ніч у лікарні, тож я поїхала додому сама. У таксі, петляючи міськими закопелками, я міркувала про те, скільки всього змінилося за один день. І такі дні, що змінюють усе життя, відбуваються з різними людьми повсякчас. Я думала, що такі визначні дні — неначе шви, що визначають подальший плин життя: коли ти знаходиш когось або втрачаєш. У мене голова йшла обертом від нових можливостей, від обрисів, яких набувало моє життя, і від нової людини, що в ньому з'явилася.

Я пішла з дому дуже рано, не розшторюючи вікон, тому коли повернулася до квартири, у ній панувала темрява. Я миттю помітила, що на телефоні горіла червона

кнопка — на мене чекало повідомлення. Я навпомацки знайшла на стіні вимикач.

Кілька тижнів тому я знову підключила домашній телефон до розетки і знайшла там чимало повідомлень. Деякі з них навіть прослухала: ті голоси говорили наче з іншого світу, який існував кілька місяців тому, коли наше немовля було ще тільки зародком життя. Ті повідомлення розпитували про Джонатана, Чарльза та Валері, тому я видалила всі.

Я натиснула пальцем на мерехтливий трикутник.

— Вітаю, — промовив жіночий голос, відлунюючи коридором і відбиваючись рикошетом від стін подовженими голосними. — Гадаю, вам було б цікаво дещо дізнатися, — голос був низьким і хрипкуватим. — Я зазирнула всюди: в усе, що ви говорили, в усе, що сталося. І дещо мені вдалося знайти. Знаю, там крилася історія — та й досі криється, — і я з часом до неї докопаюся. Самі знаєте, докопаюся.

Вона говорила нечітко, ковтаючи приголосні й повільно протягуючи голосні. Літери спліталися разом, неначе Валері весь день пила. Я поглянула на годинник. Було близько одинадцятої.

— У будь-якому разі, — продовжувала вона, — я знаю, що ви там перебували понад годину. Я читала поліцейний звіт: ви сказали, ніби чекали. А знаєте, що сусідка знизу запевняє, ніби чула, як хтось кричав? За її словами, значно раніше, але ж крик таки був. Гадаю, це дивно. Він же помер миттю, хіба ні? А отже, він мав небагато часу, щоб покричати. А ми ж знаємо навіть більше. У цей час ви були там. Навіщо так довго сидіти в чиемусь будинку? І попередній тиждень. Просто прогулянка під дощем? Не думаю. Тут щось є, правда ж? Ми обидві знаємо, що є. Телефонувати у відповідь не обов'язково.

— У вас немає нових повідомлень, — протарабанив монотонний жіночий голос автовідповідача.

Радість, що виповнювала мене все пообіддя, миттю зникла, збігши, як молоко.

Що ж там чула сусідка? Я зайшла на кухню й увімкнула кран. Холодна вода полилася мені на руку.

Хто живе у квартирі внизу? Я зняла пальто й повісила його на спинку стільця, що стояв біля бару.

Чарльз гучно кричав після падіння? Я увімкнула радіо й повернула ручку регулювання гучності до максимуму. Кімнату заповнила якась пісня — та мелодія нічого для мене не означала.

Це може поставити під сумнів час його смерті. Я увімкнула телевізор. Оскільки я кілька місяців тому загубила пульт, довелося скористатися кнопками збоку екрану, щоб посилити звук. Я сіла на диван. Раптова паніка почала розбухати в мене всередині. Стало важко дихати і заболіло в грудях. Валері підбиралася все ближче; я практично відчувала її біля себе, у волоссі, яке лоскоче шию, в одязі, що треться об плечі. Мене тіпало. Тіло чинило опір раптовому стрибку від радості до паніки. Щось засіло глибоко в мені. Я відчайдушно намагалася вигнати його, але не могла, тому закричала, розчинившись у какофонії води, музики й голосів.

А тоді я змовкла і сіла.

Я почувалася трохи краще — чистішою, свіжішою, легшою.

Підвівшись, я вимкнула кран, радіо і телевізор, а тоді знову сіла.

Мені потрібно було зосередитися.

Я наказала собі заспокоїтися.

Отже, хтось щось чув. Не дуже приємно, але, можливо, і не катастрофічно.

Тому що кожен, хто живе поряд з іншими, знає, наскільки люди гучні — часто навіть дуже гучні. Мені завжди здавалося, що ті кілька десятків квартир у розкішному будинку Марні аж надто щільно одна до одної прилягають. Ми чули крики дітей, цитькання матерів, звуки музики, сміх за вечерею, гуркіт пральної машини об підлогу, хрюскання дверей, стукіт кроків та дзеленчання будильника або телефону. Чули, як образи стають усе гучнішими та гучнішими, як лунають звичні скарги: *«Ти мене не слухаєш»*, *«Скільки вже можна мене діставати?»* або *«Чому ти не хочеш поглянути на ситуацію моїми очима?»*

Цілком можливо, що хтось міг і почути крик Чарльза. От тільки це не мало значення. Не було жодного реального доказу того, що він не помер миттєво. Крик чоловіка під час падіння можна було легко сплутати з писком грайливої дитини чи люттю невдоволеного підлітка. Ревіння болю й напад люті могли насправді виявитися сваркою стомленого подружжя, яке взяло шлюб надто рано чи надто давно.

Нічого нового. Нічого вартого уваги.

Жодне з її маленьких відкриттів не мало сили на щось по-справжньому вплинути. Її свідчення були в кращому разі другорядними і майже напевно вважатимуться недостатніми. Тому я вичавила з себе рештки паніки, шматок за шматком, виштовхавши її і розвіявши за вітром.

Але переді мною стояла й більша проблема, яку неможливо було так легко здолати, хоча, поза сумнівом, варто. А саме — непохитна наполегливість Валері. Я мусила її позбутися, знайти спосіб заткнути їй рота. Переконатися, що вона не зможе більше нічого знайти, відкрити щось таке, що поставить під загрозу мою дружбу.

Я понишпорила кухонними шафками в пошуках їжі. День видався дуже довгим, мене мучили напруження й головний

біль, що гніздився десь за межами мого чола — радше перед обличчям. На дні пакета я знайшла кілька шматків хліба. Зчистила плісняву й підсмажила їх у тостері — всі чотири. Щедро намастила густим пожовклим маслом і спостерігала, як воно, танучи, стає прозорим. Я опанувала себе, мені це вдалося. Я крапнула трохи меду на кожен шматок і розмазала його по поверхні тостів.

На тлі плямисто-коричневого тосту золото меду видавалося особливо яскравим, тому я подумала про Марні.

Узяла хліб із собою до ліжка, але їла обережно, згадуючи настанови Емми, й не розкидала крихти. Надіслала повідомлення Пітеру, щоб пояснити свою відсутність, і він негайно привітав мене. Я дуже зраділа, втішена думкою, що також заслуговую на вітання.

Я поставила будильник на ранок і наказала собі бути щасливою, сміливою і безстрашною. Адже мала намір покласти цьому всьому край.

Розділ тридцять другий

Наступного дня я рано-вранці повернулася до лікарні, тішачись передчуттям зустрічі з Марні та Одрі. Я запитала про них на вході до пологового відділення, й мене спрямували до палати в іншому кутку коридору. Я підійшла до сьомого ліжка, як мені й підказали, і побачила, що воно сховане за тонкою синьою завісою. Помітивши просвіт у тканині, я легенько її відсунула і заговорила:

— Агов?

— Заходь, — відповіла Марні.

Вона сиділа на ліжку, закутавши ноги в ковдру й зібравши на маківці руде волосся. Одягнена у блідо-синій лікарняний одяг, вона мала чудовий вигляд: її шкіра була ніжною і м'якою, а очі сяяли свіжістю.

— Доброго ранку, — привіталась я, примостившись на краю ліжка. Піді мною ковзав матрац.

— І хто це прийшов нас навідати? — тоненько проспівала Марні, дивлячись не на мене, а на дитину, притулену до грудей. Вона повернула Одрі до мене, щоб я могла розгледіти ямочки на її крихітних щічках, складочки від сну й губки, що відкривалися й закривалися. Марні писнула: — Хто це тут?

— Доброго ранку, Одрі, — привіталась я.

— Привіт, тітко Джейн, — продовжила сюсюкати Марні.

— Як ти спала?

— Небагато, — відповіла подруга. — Але все гаразд, справді.

Вона всміхнулася й притулила Одрі до грудей. Марні не відпускала голову малої, вправно повертаючи дитину до себе.

— Як ти почуваєшся? — запитала я.

— Так собі. Усе болить. Проте так і мало бути. Я щаслива. Все чудово.

— А як поживає маленька? — я простягнула руку вперед, і мої пальці зависли за кілька сантиметрів від дитини.

— Вона неймовірна, — відповіла Марні.

— Так і є.

— Ох, я хотіла тобі сказати дещо, поки не забула. Це трохи дивно: я отримала повідомлення від тієї журналістки, пам'ятаєш? Яка діставала нас раніше. Вона залишила його вчора вночі.

Цікаво, який вираз мало тоді моє обличчя. Знаю, що моя долоня так і застигла в повітрі. Я відчула, як жовч накопичується в горлі, і мимовільно відригнула, а тоді вдала, ніби гикаю, щоб не викликати підозр.

— Вона говорила з тобою? — запитала я.

— Вона залишила мені повідомлення, — відповіла Марні.

— Мені також.

У палаті враз похолоднішало. Волосинки на моїх руках стали дибки під кардиганом. Я стиснула зуби, аби вони не цокотіли. Але Марні навряд чи помітила хоч якусь зміну у моєму вигляді. Вона повністю зосередилася на Одрі, на очі якої наповзла біла бавовняна шапочка.

— І чого вона хотіла? — запитала я, відчуючи нудоту не тільки в голові й животі, а й у кістках та м'язах. Вона хвилями проходила крізь кожну тканину мого тіла.

— Не знаю, — відповіла Марні, досі намагаючись прилаштувати шапочку на голові Одрі.

— Що ти маєш на увазі?

— Розумієш, — пояснила подруга, — насправді я не хочу думати про неї. Вона неприємна жінка, а в моєму житті зараз багато приємних речей. Я не маю наміру впускати її у свій мозок.

— Ти їй телефонувала?

Марні підвела погляд і сказала:

— Я тільки зранку помітила повідомлення. Гадала, то мати телефонує. В іншому разі я б і не слухала його.

— І? — наполягала я.

Марні зняла шапочку з голови Одрі й зібгала тканину в руці.

— У неї надто маленька голова, — зітхнула вона.

— Марні, — зірвалася я. — Ти поглянеш на мене? Що вона сказала? У своєму повідомленні? Що вона ще знайшла? Невже вона досі під нас копає?

— Господи, Джейн, — Марні кинула на мене бавовняну шапочку, яку підхопив потік повітря й опустив на синє простирадло між нами.

— Що? — запитала я. — Тобі не цікаво, чи не писати-ме вона про нас знову? Я не хочу іще раз опинитися на її йобаному вебсайті, не після останньої статті. А ти? Для тебе це взагалі не має значення?

— Тобі слід заспокоїтися, — відповіла вона. — Це не найкраще місце для крику. Та й узагалі, чому ти так переймаєшся? Що з того, що вона намагається щось розслідувати? Вона має право марнувати власний час. Усе одно їй нічого знаходити, то яка нам різниця, чим вона займається?

Одрі почала пхінкати.

— О ні, ні, ні, — благала Марні. — Не роби цього. Ось так.

Марні підняла скручене тільце Одрі в повітря, і тоді я збагнула.

Не має значення, що там було, у тому повідомленні. Воно не містило ні викриття, ні свідчень, ні руйнівних одкровень. Бо якби Марні почула щось таке, розмова від самого початку була б зовсім інакшою. Моя подруга не належить до людей, які вміють зберігати таємниці. І до тих, хто дозволяє гніву накопичуватися, закипати й потім вибухати, також не належить. Якби щось було варте обговорення, вона б про це сказала.

Якби вона вважала мене брехухою, я б уже про це дізналася.

Але мене надто поглинула власна паніка. Я ненавмисно звела бучу за онучу й бездумно видала свій страх. Я гадала, що він відіб'ється і в Марні. Але вона не знала, що була причина боятися статей, повідомлень чи постійного втручання. Я нерозумно подумала, ніби ми досі переживаємо все разом і відчуваємо все разом, ніби всі тріщинки, що виникли між нами, давно заросли, але, звісно, це було не так. Так більше й не могло бути.

Мені слід було знизити рівень напруження, приховати свою тривогу, адже здивування Марні, спричинене моєю поведінкою, було цілком логічним.

— З нею все гаразд? — запитала я.

Було щось бентежне у моторошному контрасті між правдою, яку Марні могла виявити, і повним супокоем цього заштореного кубельця.

— Гадаю, так, — Марні знову притулила Одрі до себе. Вона витягла іншу шапочку з рюкзака, наповненого скрученими підгузками й шкарпетками з рюшами, і натягала її на лоб Одрі, доки не прилаштувала над бровами малої.

— Вибач, — мовила я. — Ти маєш рацію. Краще ігнорувати її. Невдовзі вона відчепиться.

— Точно, — погодилася Марні.

Прийшла акушерка (цього разу інша), щоб поглянути на Одрі, перевірити слух дівчинки, ще раз зважити її й офіційно відпустити у світ за межами лікарні. Вона була старшою, теплою й усміхненою і мала впевнену ходу шанованої пані. Я була вдячна їй за втручання.

— А як ви поїдете додому? — запитала вона, переводячи погляд між нами трьома.

— Я збиралася замовити таксі, — відповіла я. — Це можна зробити вже зараз?

— Маєте дитяче автокрісло?

Я кивнула на крісло, що стояло в кутку палати.

— Тоді чудово, — відповіла акушерка. — Можете вирушати.

Вона полоскотала ніжки Одрі:

— Хто тут у нас чудова маленька ковбаска? Бачиш, які чудові матусі везуть тебе додому?

Я не виправила її.

— Джейн, — мовила Марні, коли ми стояли біля лікарні й чекали на таксі. — Можна дещо запитати?

Хоча й світило сонце, вбрана у літню сукню Марні тремтіла від холоду й, загортаючись у вовняне пальто, притримувала його біля шиї.

— Будь-що, — відказала я.

Пристебнута до дитячого кріселка Одрі вовтузилася під ковдрами, пхінькала й чхала.

— Ти якась інакша, — мовила вона. — Тебе щось засмутило? Це через повідомлення, яке вона залишила?

— Хто залишив? — перепитала я.

— Та журналістка. Валері. Здається, ти знервована. Я цілком серйозно сказала, що не хочу говорити про це... Я не хочу згадувати про неї і той період свого життя, але... З тобою все гаразд?

Машина швидкої зупинилася перед головним входом, сирени не змовкали.

— Джейн! — роздратовано повторила вона.

— Що? — перепитала я. — Що ти сказала?

Сирени стихли. Із задньої частини машини викотилися ноші на колесах і поїхали всередину будівлі у супроводі двох парамедиків у зеленому і лікаря в синьому.

— Що тобі сказала журналістка? Учора. У повідомленні. Що вона сказала?

— Підозрюю, мені вона сказала те саме, що й тобі, — відказала я. То була єдина безпечна відповідь.

— Я прослухала тільки початок, — пояснила Марні. — І видалила його, щойно зрозуміла, хто адресант. Але мені цікаво знати. Чого вона хотіла? Що вона сказала?

— Вона телефонувала, щоб вибачитися.

Правда — і мені майже соромно це визнавати — полягає в тому, що я вигадала решту повідомлення спонтанно, навіть не замислюючись, виплітаючи цю брехню так само легко, як і всі інші.

— Вона сказала, що переживала не найкращі часи, оскільки її колишній чоловік нещодавно знову одружився, тож вона гарячково поринула в роботу. Сказала, їй прикро,

що вона завдала стільки шкоди, і вона сподівається на наше пробачення.

Це була шоста неправда.

Я збрехала з тієї самої причини, що й раніше — тому що хотіла, аби наша дружба залишалася незмінною. А втручання Валері не припинялися і погрожували зашкодити цій стабільності. Тому мені тоді здавалося — та й зараз здається, — що брехня була єдиним способом уникнути цього.

А що, якби я не збрехала?

Мабуть, ти запитуєш себе про це. Що тоді? Якби я проігнорувала її питання, вона б і далі цікавилася, про що було повідомлення. Це стало б для неї причиною поговорити з Валері. І що тоді? Ти знаєш відповідь. Валері розповіла б їй те саме, що мені. І Марні була б змушена поставити під сумнів нашу дружбу.

Нікому з нас цього не хотілося.

— Ох, — поглянула на мене Марні. — Це якось дивно. Мені здалося, ніби її голос був тривожним на початку повідомлення. Що ж вона казала...

— Це не має значення... — почала я.

— Ні, я знаю. Але тепер це мене непокоїть. Вона сказала щось таке, що миттєво роздратувало мене. Я одразу збагнула, що це саме Валері говорить, і не захотіла її слухати. Адже я була впевнена, що вона бовкне якусь гидоту, знову почне торочити сміховинну брехню, а я була не в настрої для цього. Але... Ох, не можу пригадати.

— Гадаю, вона напилася, — відповіла я.

— Можливо, — погодилась Марні. — Але я впевнена, там було щось іще.

Невже вона здогадалася? Засумнівалася в мені? Цього я не могла сказати напевно. Зрештою, журналістка була нестабільною одиницею, що переслідувала нас, діставала й публікувала про нас брехню в Інтернеті. А я була

надійною подругою, вірною і постійною. Якби йшлося про її слово проти мого, гадаю, я знаю, на кого Марні поставила б. І все ж я відчула тінь сумніву, адже ніколи раніше вона мене так не допитувала.

— Ну добре, — мовила вона, коли біля нас загальмувало таксі. — Певно, це наша машина.

Я поїхала додому разом з ними: прилаштувала кріселець Одрі в таксі й несла її речі — сумки для підгузків, ковдрочки, запасний одяг — до квартири. Я тупцяла біля дверей, доки Марні боролася з ключем, який усе ніяк не хотів засовуватися в замок. Зрештою ті відчинилися.

Квартира була в такому само стані, як ми її залишили: синій м'яч валявся посеред вітальні, коридор — чистий і не захаращений, чорно-білий килим простягався біля сходів.

Я стояла там, і сумки звисали аж до моїх литок. Аж раптом Марні повернулася до мене і сказала:

— Далі ми самі впораємося.

І ось так мене прогнали.

Мене знову прогнали.

Розділ тридцять третій

Весна вже хилилася до літа, а я почувалася засмученою. Мені хотілося проводити з Марні більше часу.

Ми планували зустрічі, але вона завиграшки скасовувала їх. Протягом перших тижнів я кілька разів навідувала її, коли приносила всіляке — нові підгузки, ліки, формочки для льоду, — але ніколи не затримувалася надовго. Завжди щось траплялося або хтось нам заважав: дзвінок від медсестри чи візит акушерки.

Марні рішуче взялася підкорювати новий етап життя незалежно. Вона покладалася на інших жінок, інших

матерів, які могли поділитися зовсім не відомим мені досвідом. Я почувалася недоречною. Вона більше довіряла лікарям, які приписували різноманітні мазі, що, очевидно, були необхідні в перші тижні життя. Я хотіла бути з нею — справді — і присягаюся, що справді намагалася підтримувати Марні. Проте я часто почувалася гальмом, яке не знає, де мають лежати ті чи інші речі, як тримати голову дитини і як саме одягати памперс.

Я відчайдушно прагнула стати частиною їхнього світу і ніяк не могла збагнути, що мені в ньому не були раді. Я хотіла вчитися разом з Марні, дізнаватися, які виклики стоять перед нею. Я мала чітке уявлення того, якими мали стати наші життя, як усі три переплетуться в одне, — але на такій відстані це видавалося неможливим.

Якось ми пішли на бранч, коли Одрі було шість тижнів. Я так тішилася від зустрічі з ними обома й купила Одрі на подарунок пластикове брязкальце. Але іграшка її не зацікавила. Мала постійно плакала, стривожена новими звуками, запахами і яскравим мерехтінням кав'ярні у сонячному світлі. Вона була змучена й знервована, її маленьке личко червоніло, як мак. Марні також пітніла, постійно погойдуючи дитину вгору-вниз і заспокоюючи її.

— От срань! — буркнула вона. — Вентилятори. Кляті вентилятори.

— Які вентилятори? — перепитала я.

Офіціантка поставила наші тарілки на стіл — яєчню-бовтанку для Марні й булочку з беконом для мене.

— Я мала забрати їх, — пояснила Марні. — У квартирі надто спекотно. Просто жахіття, якщо чесно. Вона не спить. Я тримаю біля себе цей маленький термометр — і він постійно червоний, адже в домі збіса гаряче. Не пригадую, щоб колись була така весна. Але ж я не можу впливати на погоду, правда? Тому я замовила три вентилятори.

Може, то й забагато, імовірно, мені допоміг би й усього один, але я була в розпачі. Їх треба забрати до обіду, а я ні-защо не доїду туди зараз, коли Одрі в такому стані. Доведеться поїхати завтра. А це означає ще одну ніч жахить.

— Хочеш, я сходжу? — запропонувала я. — Де це?

Вона змовкла, а тоді перепитала:

— Ти впевнена? Ти справді це зробиш? Тобі ж доведеться поїхати просто зараз.

— Звісно, — відповіла я. Мені хотілося допомогти.

— Тоді я зараз... — вона понишпорила в сумці й витягнула чек. — Якщо йти швидко, то це має бути за десять хвилин.

— Добре, — сказала я, забираючи тонкий аркуш папери з її руки. — Без питань.

— Але твоя їжа... Ти не...

— Я нещодавно їла кашу. Все гаразд. Справді.

— Тоді візьми ось це, — мовила вона, і її рука знову зникла в сумці. Звідти вона витягнула маленький золотий ключик, який я миттєво впізнала. — Я розрахуюся і поїду додому. Але спершу мені треба подбати про малу, тому, ймовірно, ти приїдеш раніше. Ти впевнена? За все вже заплачено.

— Звісно, — я простягнула руку, щоб узяти ключ, намацала тріщинку на його круглій голівці й зрозуміла, що це той самий, який мені давали раніше. — Зустрінемося в тебе.

Я забрала вентилятори й принесла їх до квартири Марні. Вони були важкими і незручними. Зайшовши досередини, я відчула, наскільки інакша атмосфера панувала там — замешкана, неспокійна, наповнена. У коридорі я відкрила три коробки, склала вентилятори і під'єднала кожен до розетки біля батареї, щоб перевірити, чи вони працюють. Коли я зігнулася до підлоги, мою увагу знову

привернув чорно-білий килимок. Я підняла один із країв, щоб зазирнути під нього. Я потягла далі, але на нижній сходинці не було ні плямки. Не треба було нічого приховувати, крім, гадаю, присутності смерті, якщо ви вірите в такі штуки.

Я лишила вентилятори біля підніжжя сходів і сіла на диван чекати повернення Марні та Одрі. Більше я нічого не торкалася, аби не псувати собі настрої від перебування в цьому місці. Вони повернулися після першої години. Марні сказала, що вона дуже втомлена і хоче перепочити, подякувала за вентилятори, запропонувала якось іще спробувати сходити на бранч або на ланч і пообіцяла бути на зв'язку.

Відтоді нам так і не вдалося зустрітися.

Минулого тижня ми мали зібратися за вечерею, але вона зателефонувала мені на роботу після обіду і сказала, що почувається дуже виснаженою і не має настрою готувати. Запропонувала домовитися на інший раз. Я сказала, щоб вона не переймалася, адже вона може прийти до мене і я приготую вечерю, або ж я прийду до неї й приготую щось там, чи можна навіть замовити доставку їжі. Але вона наполягала. Не сьогодні.

Від останньої зустрічі минуло більше місяця.

Я використовувала цей час і простір, щоб зосередитися на Валері.

Хотілося б мені сказати, що заміна була задовільною, але це була б неправда. А я ж пообіцяла тобі тільки правду. То ось і вона. Я почала замислюватися про те... як би це сказати?.. Як завадити їй втручатися на постійній основі. Мені було відомо, де вона живе. Відомо, де вона працює. Може, я й не знала її таємниць так, як вона знала мої, але я не сумнівалася, що можу спровокувати фатальний нещасливий випадок. Проте не все було так просто. Мені

не вдавалося придумати спосіб зробити це так, щоб мене не нудило. Мені подобалася ідея штовхнути її під машину. Така симетрія забезпечила б сатисфакцію. Я вигадувала способи вкрасти її ліки — читала її пост про таблетки від алергії — і замінити їх на щось отруйніше. Але мені ставало гидко щоразу, коли мої думки перетікали з теоретичного річища у практичне. А це певним чином доводило, що Валері помилялася: я не вбивця.

Мені потрібен був інший план.

Розділ тридцять четвертий

У суботу зранку я їхала навідати матір. Спокуса залишитися в ліжку була величезною, але мама ж знала, що я маю прийти. Принаймні колись знала; цього разу, може, й забула.

Погода була тепла, надто насичена і парка для ледачого ранку в ліжку. Останні три тижні трималася температура понад двадцять сім градусів, і за місяць не випало ні краплі дощу. Трава у місті перетворилася на жовту соломку, і навіть зранку повітря здавалося важким і неприємним. Ця погода пасувала для морозива у парку, відпочинку в затінку, плавання у відкритому басейні чи пізніх вечерь на відкритому повітрі. Вона не дуже надавалася для мандрівок потягом, позбавлених вікон будинків для старих і міцних ланцюгів родинних обов'язків.

У потязі було чимало людей. Ми досі стояли на «Ватерлоо» і не збиралися рушати ще кілька хвилин. Я сіла біля розсувних дверей у ряді з чотирьох сидінь спиною до вікна. Місця навпроти зайняла молода родина — мати, батько і двоє їхніх юних доньок. На колінах вони тримали рюкзаки, тож мені стало цікаво, куди вони прямують — до моря чи в сільську місцевість, де температура нижча, а повітря не таке густе.

Позаду мене готувався рушати інший потяг. Провідник висунувся з нього, оглянув платформу й засюрчав у свисток. Той потяг застогнав і поїхав. Я відчула легкий дискомфорт у животі, наче ми теж рушили. Відхилилася в кріслі й заплющила очі. По обіді я знову повернуся до міста, й до наступного тижня мою роль турботливої доньки буде виконано.

Коли я розплющила очі, ми вже були у Воксоллі.

— Ви мусите припинити, — говорила жінка, що стояла на краю вагону. Вона повернулася обличчям назовні й розвела руки в різні боки, тримаючи двері й загороджуючи вхід. Я не бачила її обличчя, але, судячи з голосу, вона мало не плакала. — Не сідайте в цей потяг.

— Ой, панянку, годі, — відповів чоловік на платформі. — Що з тобою не так?

Вона глибоко вдихнула, розправивши плечі. Я бачила, що жінка боялася, але вона щосили намагалася приховати це.

— Я можу сісти на той сраний потяг, на який хочу, — продовжував він.

— Не на цей. Ви переслідували мене й вигукували образи. Я більше не хочу цього слухати.

Жінка перекинула пасок сумки через голову, щоб та звисала через плече. На ній був яскраво-рожевий светр, у якому вона видавалася молодшою і вразливішою, і джинсові шорти, що відкривали засмаглі стегна. Я перехопила погляд жінки, яка сиділа навпроти мене. Її чоловік обійняв за плечі обох малолітніх доньок, доки між нами промайнула мовчазна розмова щодо того, чи варто втручатися.

— Дамочко, прибери руки, а то я сам їх приберу, — напирав чоловік на платформі.

— Ви цього не зробіте, — говорила жінка. — Я не дозволяю вам торкатися до мене.

— Ну, ти блокуєш мені гробаний прохід, тож у мене не залишається вибору. Можеш запхати собі свій дозвіл до сраки, бо мені він не потрібен.

Вона трималася за краї дверей, і її суглоби побіліли, а руки тремтіли від напруження. Інші пасажери витріщалися або, навпаки, намагалися не помічати ситуації, вряди-годи кидаючи погляд на вхід до вагона.

— Гадаю, вона чітко висловилася, — звернулась я до чоловіка на платформі. — Вона не хоче, аби ви за нею йшли.

— Що це, бляха, таке? — закричав він. Нахаба відступив назад і підняв руки вгору. На ньому були шорти кольору хакі й жовта футболка з написом «ЗДОРОВИЙ ГЛУЗД» великими літерами. — Не розкажуй мені, куди я можу заходити, а куди ні, чула? Я сяду в цей потяг, якщо захочу. У тебе є три секунди, а тоді я заходжу. І нічого ти мені не зробиш.

— Годі вже, — мовив спокійно і розважливо батько родини, що сидів навпроти. — Зачекай дві хвилини, друже. За цим потягом їде ще один. Заспокойся, добре?

Чоловік нерухомо стояв на платформі, ніби обдумував пропозицію.

— Ідіть ви всі нах... — зрештою сказав він і пішов далі платформою.

Я видихнула. Він би не послухався тендітної жінки в джинсових шортах і рожевому светрі, бо вважав би це виявом слабкості, не гідним чоловіка. А от податися геть за наполяганням іншого чоловіка — трохи старшого і більшого — це просто здоровий глузд.

Чарльз боявся сильних жінок. За вечерею він висміював своїх колег жіночої статі, тавруючи їх як надто емоційних чи надто добрих. Успішні жінки, зі щасливими дітьми, вдалими шлюбами й розкішними кар'єрами, були для нього

загрозою. Або мені просто хотілося, щоб так було. Я додавала кожен його недолік до загального переліку причин, чому він не заслуговував на таку дружину, як Марні.

Жінка в рожевому натиснула на кнопку, й двері зачинилися перед нею.

— Дякую, — мовила вона, повертаючись до батька родини і двох його доньок. — Дякую, що втрутилися. — Вона розвернулася і рушила до порожнього місця біля мене. — І...

Я знала, хто це.

Я миттю впізнала її. Я будь-де впізнала б те обличчя.

Розділ тридцять п'ятий

Вона була такою знайомою. Я впізнала зачесане назад темне волосся. Татуювання на лівому зап'ясті й великому пальці повністю відповідали зображенням на фотографіях. Я вже бачила раніше, як вона стоїть, спершись на одну ногу і виставивши стегно у лівий бік. З нею була та сама чорна сумка, що й у день похорону. Більше того: я не тільки впізнала її вигляд, стійку чи речі. Я відчувала, ніби знаю, як працює її мозок, про що вона думає.

— Я вас знаю, — мовила я.

— Знаєте, — відповіла вона. — Хоча ви й не мали побачити мене. Проте я не могла передбачити весь цей бедлам. Мене й досі трусить. Він жахливо поводився, правда? Гадаю, дуже неприємно, коли за тобою стежать. Але ж ви ніколи не помічали мене раніше, хіба ні?

І тоді вона розсміялася.

Мене шокувала її впевненість. Вона була такою самозакоханою і сміливою. Я мала злякатися. Знаю. Мене мало збити з пантелику те, що Валері підтвердила: вона, ймовірно, кілька місяців вистежувала мене, маючи лише

найгірші наміри. І все ж тієї миті я заспокоїлася. Я мала рацію. Вона переслідує мене, я не помилилася.

— Ви не така непомітна, як гадаєте, — відповіла я. — Я бачила вас. І не раз, до речі.

— Справді? — здивувалася вона. — Трясця. Це прикро. Раніше я не помічала, але її обличчя було гарне.

— Чого ви хочете? — запитала я.

— Я хочу дізнатися, куди ви їдете щосуботи, — відповіла вона. — Ви не будете проти, якщо я сяду?

Я похитала головою, адже не хотіла, щоб вона сиділа поруч зі мною і поводитися так, ніби ми подруги, ніби між нами було щось, окрім жахливого хаосу. У її запитанні не було сенсу. Вона влізла в моє життя, не спитавши дозволу, в надзвичайно невдалий час і навіть не замислилася про наслідки своїх дій. А тепер їй не бракує нахабства стояти тут і ввічливо запитувати, чи може вона сісти.

— Я проти.

— Ох, не поводьтеся так, — наполягала вона.

— Ви щойно повідомили, що кілька місяців стежили за мною, а тепер хочете сісти поруч — і що, поговорити? Ні. Мені не цікаво.

— А ви схильні до мелодрами, — мовила вона. — Не чекала. Гадала, ви поводитиметеся стримано й відсторонено, а з вас аж бризкають емоції. Дивно, адже це не таке вже й відкриття, правда? Якщо ви знали, що я стежу за вами.

Мене це бісило. Бісив натяк, що я істеричка, адже я відчайдушно хотіла бути своєю протилежністю — спокійною, холоднокровною, поміркованою.

Вона все одно сіла біля мене. Її рука торкалася моєї. Я сиділа нерухомо, тому кошлата тканина її светра ковзала моєю голою шкірою. Я відчувала, як у мені закипає гнів, і знала, що мушу ігнорувати його. Слід поводитись обережно й виважено, а не безжально.

Мені хотілося дати їй ляпаса, хоча я й знала, що жорстокість — не відповідь. Проте все в ній — усмішка, рожевий светр, її запал — посилювало мій гнів. Вона двічі звинуватила мене у вбивстві. Вона написала, буцімто я вбила власного чоловіка. А коли Марні нарешті почала оклигувати від горя, саме та жінка, що сиділа біля мене, поставила наше майбутнє під загрозу. Вона розбила нас і забрала усе дороге.

— Вам варто вийти на наступній зупинці, — сказала я.

— Але так я не дізнаюся, куди ви їдете, — відповіла вона і поставила одну ногу на м'яке сидіння, щоб зав'язати шнурки.

— Ви могли просто спитати, — відповіла я. — Це зовсім не цікаво. І, по щирості, якщо ваше розслідування привело вас сюди, гадаю, час зупинитися. Я хочу навідати матір. Їжджу до неї щовихідних і завжди саме цим потягом.

— Де вона живе?

— На кінцевій.

— Дасте її адресу? — вона змовницьки всміхнулася до мене, ніби це була наша спільна справа.

Валері поставила ногу на підлогу, а тоді почала легко тупцяти. Її нога піднімалася вгору-вниз, а засмагле стегно тремтіло.

— Вона у будинку для літніх людей, — пояснила я. — Деменція.

Гадаю, я хотіла здаватися чесною, ніби мені немає чого приховувати. Я добровільно надавала їй інформацію, яку вона хотіла, аби здаватися невинною.

— Мені так шкода, — відповіла Валері. — Це прикро.

— Чому? — різко запитала я. — Бо вона нічого не зможе вам розповісти?

На обличчі Валері читався шок.

— Ні, — заперечила вона. — Те, що ви кажете, — жахливо. Зовсім ні. У моєї матері нещодавно стався інсульт.

Вона досі в лікарні. Тому зізнаюся: мені відомо, що ви відчуваєте.

— Так, вибачте.

Я не знала, чи каже вона правду. Та це й не мало значення, мені було начхати. Я ненавиділа цю жінку. Вона зиркнула через плече у вікно, милуючись зеленими живоплотами.

— Ви вважаєте мене монстром, — промовила вона. — Це не так.

Я розсміялася, але трохи силувано.

— Ви і є монстр, — сказала я. — Те, що ви зробили, недопустимо. Це абсолютно непростенно.

— Можливо, — погодилася вона. — Але тільки якщо я помилилася.

— Що ви маєте на увазі?

— Коли я зустріла вашу подругу, то зрозуміла, що моя перша історія — абсурд. Я зрозуміла, що Марні ні в чому не винна. Я могла просто забути про це. Але вперше в житті мій матеріал привернув справжню увагу, та й щось відчувалося інакше. Я збагнула, що спершу помилилася, але також зрозуміла, що в цій історії дещо таки потребує викриття. Я жадала — та й зараз жадаю — знайти відповіді сама.

— Я не збираюся пробачати вам, — мовила я. — Ви ж цього хочете?

— Зовсім ні, — відповіла вона. — На таке я не чекаю. І гадаю, вам не варто мені пробачати.

— Та невже?

— Так, — сказала вона. — Боюся, краще від цього не стане.

Певно, моє обличчя смикнулося або вона побачила страх, що причаївся у мене всередині. Вираз її очей змінювався, аж доки в них не з'явилося щось схоже на співчуття.

— Вибачте, — продовжила вона. — Це прозвучало як погроза?

— А хіба це не погроза?

— Ні, ви маєте рацію. Таки вона. Ви відчуваєте, як я підбираюся все ближче?

— Нема до чого підбиратися ближче...

— Припиніть, — перебила мене Валері. — Ви ж це знаєте так само, як і я. У вашій історії повно тріщенок. Ідесь є руйнівне ядро, здатне знищити її дотла. І я знайду його.

Я знизала плечима і промовила:

— Ви помиляєтеся.

Це звучало непереконливо.

— Я не думаю, що ви вбили свого чоловіка, — продовжила вона. — Якщо це вас утішить.

— Не втішить.

— Мені шкода щодо цього. Мабуть, це боляче.

— Ви звичні до такого, — відповіла я. — До лайна.

— О, розумію, — мовила вона. — Часом після четвертої порції горілки я плутаю береги. — Валері почала крутити срібний перстень, що прикрашав її великий палець. Вона скривилася: — Я пригадала те повідомлення. Я залишила його вам на приладі для автоматичних повідомлень. (Ремарка: знаєш, сьогодні вже ніхто не каже «прилад для автоматичних повідомлень».) У будь-якому разі, я жахливо почувалася наступного ранку, адже перепила. Однак я сказала саме те, що думала.

— Отже, ви досі копаєте під нас? — запитала я. — Навряд чи я можу щось із цим вдіяти. Але ж є й інші історії, правда? Ну мусять же вони бути, — я намагалася говорити підбадьорливо. — Чому б вам не попрацювати над матеріалом, у якому ви справді знайдете приховану правду?

Звучало так, ніби я у відчаї.

— Ви не вважаєте, що тут теж є прихована правда? — відповіла вона.

Родина з чотирьох осіб вийшла у Річмонді. Останньої миті вони метушилися, перевіряючи капелюхи, рюкзаки, сонцезахисний крем (який у нього захист, чи не забули його вдома). Мати збентежено нам усміхалася, намагаючись поквапити свою родину вийти з потяга, доки двері не писнули й не зачинилися, а ми не рушили від платформи.

Кондиціонер буркнув, застогнав, а тоді свиснув і змовк. Без його гудіння і шипіння потоку холодного повітря, що заповнював вагон, у потязі враз стало дуже тихо. Температура почала зростати. Я підвелася, щоб відчинити вікно, але його зачинили намертво. Як і всі інші у вагоні.

— Ну що ж, принцесо... — пролунав голос позаду мене.

Я обернулася і знову побачила того набридливого чоловіка з платформи. Він умостився навпроти нас, туди, де ще кілька секунд тому сиділа родина. Я стояла мовчки.

— Що ти там бовкнула? — продовжував він.

Його голос був дуже гучним, і решта пасажирів у вагоні заворушилися й почали витріщатися, очікуючи, як же ситуація розгортатиметься далі. Мені стало цікаво, чи не підслуховували вони й раніше і яку частину нашої суперечки вже почули.

— Агов! — закричав він. Валері дивилася у свою сумочку. — А раніше ти мене не ігнорувала!

— Там далі також є вільні місця, — мовила я. — Ось там.

— Я не шукаю вільне місце, сонечко. Я тільки хочу поговорити з нею.

Валері відмовлялася підводити погляд, порпаючись на томість у старих, побляклих чеках, перевертаючи порожню пляшку від води й телефон. Я мусила піти геть і лишити її

саму розбиратися з тим покидьком, але між жінками існує неписаний кодекс, згідно з яким у громадських місцях, а особливо у громадському транспорті, ми об'єднуємося проти загрозливих чоловіків. Тож я, навіть не замислюючись, залишилася біля неї.

— Поглянь на мене! — закричав він, і Валері інстинктивно підкорилася.

Вона вдихнула, підвелася і мовила:

— Послухайте, я лише намагаюся добре провести день зі своєю дівчиною, — я відчула, як її пальці ковзнули моїм зап'ястям до долоні й дозволила їй узяти себе за руку. Вона досі грала? Чи контролювала вона себе? А він? — І ми не шукаємо жодних проблем. Чого саме ви хочете?

— То ось у чім річ, — промовив він, підводячись.

Я напружилася, але ближче він не підходив.

— Ти лесбійка, — він розсміявся. — Чому ти зразу не сказала? Мабуть, думала, що я сам здогадаюся через увесь цей гнів і ненависть.

Він пройшов повз нас, тримаючи середній палець за головою, а тоді зник у дальній частині вагону.

Ми зачекали, доки він піде, а тоді сіли.

Я відчувала тривогу, ніби прохопилася і сказала щось таке, чого не мусила, або збиралася зробити те, чого робити не варто. Не знаю, винна у тому його повторна поява чи перервана розмова, але мені треба було пройти, відокремитися від цієї миті.

— Піду перевірю, — мовила я, знову підводячись.

— Що перевірите? — запитала Валері.

— Чи справді він пішов.

І це було правдою: я справді хотіла дізнатися, чи не стежить він за нами, з'ясувати, куди він подівся. Я знала, що не впоралася б із ними обома водночас.

— Ох, у цьому немає потреби... — почала Валері.

Я взяла сумку і квапливо перейшла в наступний вагон. Краєм ока помітила спину у футболці й побачила струмисько поту, що стікав між його лопатками, коли він пройшов крізь розсувні двері в дальній кінець. Я квапливо проминула пасажирів, аби дійти до дверей, і коли вони зачинилися, зупинилася. Хвилинку чи дві я зачекала, визируючи у маленьке віконце. Я ніби дивилася крізь хмару — подряпини на пластику затуманювали зображення, — але все ж мені вдалося розгледіти його жовту футболку в порожньому ряду. Я зачекала, але він сидів нерухомо.

Розвернувшись, я пішла через вагон назад. Валері квапливо клацала по екрану свого телефона, її пальці тремтіли, а мій телефон лежав поруч, на моєму сидінні, схований у чохол. Я підняла його, відкинула кришку чохла і побачила напис на екрані: «Телефон заблоковано. Спробуйте відновити доступ за хвилину». Мабуть, пристрій випав з моєї кишені. А Валері намагалася отримати до нього доступ.

— Вам справді варто із цим закінчувати. Мене вже нудить, — мовила я, шокована її нахабством і розмиттям усіх прийнятних меж.

Попри трохи сконфужений вигляд, усмішка Валері була милою і скромною, ніби журналістка не мала чого соромитися.

— Хороший пароль.

— Краще облиште мене. — Я справді не могла повірити, що ця справа аж так поглинула її, зробила одержимою. Мені хотілося накричати на неї, обізвати грубою, набридливою і нав'язливою, але я знала, що не можу. Я мусила лишатися спокійною, терплячою і безпечною.

— Знаю, знаю. Ви маєте рацію. Мені шкода. Не варто було цього робити, — вона підняла руки, ніби здається.

— Я хочу, щоб ви вийшли на наступній зупинці.

— Я не стежитиму за вами.

— Не вірю.

Валері розсміялася:

— Гадаю, це чесно.

— Я хочу, щоб ви припинили копати під нас.

— А ось цього я не зроблю.

— Зробіте, — відказала я. — Шукати нічого, а ви все одно переслідуйте мене. Це вже злочин.

— Я розкажу поліції про те, що знайшла.

— Гадаєте, їх таке зацікавить? Прогулянка під дощем і галас у квартирі? Це не докази, Валері. Це взагалі ніщо. Ви нічогосінько не знайшли. Просто марнуєте свій час. З вами щось негаразд.

— Усе зі мною гаразд, — мало не прошипіла вона, і я зауважила, що натрапила на болюче місце.

— Це не нормально. — Я намагалася не кричати, але гнів у мені проривався через кожен капіляр, виходячи з-під контролю. — Ви ненормальна.

— Хто б говорив, — її обличчя насупилося: щелепа стиснулася, очі звузилися, рот викривився.

— І що ви маєте на увазі? Про що ви?

— Ви вбили чоловіка своєї найкращої подруги. І ви хочете поговорити про одержимість? Хочете поговорити про ненормальність? Я дихаю вам у потилицю. І ви про це знаєте. Просто досі не можете повірити.

— Знаєте що? — відповіла я. — Гадаю, ви просто заздрите.

Це був новий здогад. Він не спадав мені на думку раніше. Але, певно, десь він таки дозрівав, адже тепер усе стало на свої місця.

Валері відкрила рота, щоб заговорити, але не промовила ні слова. Стиснуті зубами щоки запали всередину, а зморшки на чолі розрівнялися.

— Ні, — зрештою відказала вона.

Я знизала плечима, як і вона раніше, навмисно безтурботно.

Потяг зупинився біля платформи. Журналістка взяла сумку й витягнула звідти візитівку. На ній було зображено перову ручку, оздоблену з одного боку витиснутою золотою фольгою.

— Я піду, — мовила Валері, — але візьміть ось це. І зателефонуйте мені. Я справді цього хочу. Повірте.

— І не сподівайтесь, — відповіла я.

Крокуючи від станції до притулку, де жила мати, я розмірковувала про цю подорож. І збагнула, що відчувала хоч і примарне, але полегшення. Зустрівши Валері й посперечавшись із нею, я переконалася, що тихий, гризький страх, який переслідував мене місяцями, не був безпідставним. Я правильно робила, що заспокоювала його, чавила до чогось дрібного, адже у Валері нічогоісінько не було. Але я чинила не менш правильно, обмірковуючи свій страх, піддаючи його сумнівам і будуючи плани. Адже вона точно не збиралася відступати.

Розділ тридцять шостий

Як завжди, двері були відчинені. Я легенько постукала. Мати сиділа в кутку кімнати у кріслі. Воно мало світло-дерев'яний каркас і поліровані дерев'яні ніжки. Сидіння прикрашали яскраво-зелені закрутні. Раніше я не помічала візерунку, але він зачаровував у поєднанні з її пурпуровим вовняним светром. Мати взула черевики замість капців. Мені стало цікаво, чи не скористалася вона зволожувальним кремом, який я подарувала їй на день народження, адже її шкіра здавалася трохи м'якшою і пружнішою.

— Доброго ранку, — промовила я.

Мати всміхнулася до мене і поплескала долонею по бильцю крісла. Вона досі часом розмовляла, але все менше і менше. Натомість вона послуговувалася дрібними жестами, що передавали значення. Одного разу вона описала, як це — втрачати слова на півдорозі до губ. Це ніби заганяти дітей до школи (кожне слово як дитина), от тільки вони некеровані й приходять всі у різний час або ж узагалі не доходять, стовбичать на доріжці й кружляють навколо. Або ще гірше: до школи приходять не ті діти, чиїсь інші, не ті, на яких вона чекала. Мовчання було не найстрашнішою альтернативою. Мати повернула голову до ліжка, пропонуючи мені сісти туди. Я так і зробила, хоча матрац був жахливо незручним.

— Ти, — мовила вона.

Це означало: розкажи, будь ласка про свій тиждень, свій день і своє життя, про все, що відбулося, відколи ми востаннє бачилися.

— Нема чого особливо розповідати, — мовила я, і це було правдою. Я повернулася до надійного поєднання роботи й дому та дому й роботи. — Але пізніше я зателефоную Еммі.

Обличчя матері злегка смикнулося, щойно я це сказала, і я продовжила говорити далі, щоб у неї не було часу сформулювати відповідь чи схвильовано змахнути руками.

— Можливо, я навіть заскочу до неї в гості. Вона почувається значно краще, але я все одно навідаюся.

Мати насупилася. Вона ігнорувала страждання Емми, аж доки хвороба міцно не облаштувалася в її кістках. Мати не пам'ятала мене як дружину, тільки як удову. Але попри ці жахливі недоліки вона знала нас. Мабуть, тільки так, як мати може знати доньку. Наприклад, вона знала, що я маніпулюю правдою, бо я слабка. Я не могла визнати, що Еммі не просто не краще, а, як на мене, трохи гірше.

Її волосся порідшало, а на лівій скроні виникла маленька лисина. Вона постійно тремтіла й куталася в кілька шарів светрів, ковдр і шкарпеток. Вона потерпала від кашлю, якого ніяк не вдавалося позбутися.

Але я не могла усього цього визнати, адже мені забрак-ло б сили дати раду такій реальності. І мати знала про це. Вона також знала, що Еммі не вистачило б сили почуватися ліпше і що в кращому разі вона просто страждала.

Мати пробіглася нігтями по дерев'яному бильцю й мовила:

— Джон?

— Джонатан? — перепитала я.

— Завтра, — відповіла вона.

Вона показала на календар, що висів на стіні. Я купила його на Різдво кілька років тому, звичайний календар з датами, але без днів, прикрашений фотографіями квітів — по зображенню на кожен місяць. Матір засмучувала нездатність пригадати важливі події — наприклад, наші дні народження, — тому ми сіли й заповнили головні дні. Джонатан помер іще кілька років тому, але його дати досі залишалися важливими для мене, тому я вписала їх як свої власні.

Я встала і підійшла до календаря. Щоранку доглядальниця матері пересувала маленький жовтий стікер на відповідну дату. Мало користі від знання важливих дат, якщо не знаєш, де у часі перебуваєш сама.

Наступного дня мав бути день народження Джонатана. Я й забула.

В іншому житті я б готувалася протягом багатьох тижнів, якщо не місяців, — із подарунками, тортом і кульками. Я б забронювала столик у гарному ресторані або організувала вечірку-сюрприз. Я б шукала подарунковий папір, який відповідав би його особистості — прикрашений

велосипедами, крикетними битами чи тваринками, — або забрала б круасани з булочної.

Іще кілька років тому цього дня мої груди мало не вибухали б від нездоланного горя. Я б із тривогою і панікою спостерігала, як дні котяться вперед, і думала б про все те, що робила б, якби коханий був живий, і про те, чого не роблю, позаяк він мертвий.

— Так, — підтвердила я, бажаючи, щоб мати думала, ніби я пам'ятала про цей день і сама. Адже що за дружина забуває про день народження чоловіка? — Можливо, я заїду на могилу. Спершу. А потім уже до Емми. Візьму трохи квітів. Можливо, кульку. Ні, не кульку.

Вона кивнула і запитала:

— Тато?

Іноді (а то й частіше) вона забувала, що тато більше не є частиною її життя. Вона гадала, ніби він приходить до неї, часом навіть розповідала мені про його відвідини. Говорила, ніби він приносить квіти, хоча насправді в її палаті не було жодних квітів, окрім тих, які дарувала я; що він полагодив удома полиці, хоча насправді вона роками благала його це зробити, а він так ніколи й не виконав її прохання. У нього все гаразд, говорила вона, і я знала, що так і є. От тільки батько був за багато кілометрів від нас, з якоюсь іншою жінкою, а не з моєю матір'ю.

Одного разу, коли ми з Еммою чубилися щодо нашої спільної відповідальності, сестра заявила, що я так часто приходила сюди не тому, що вона моя мати, і не через усвідомлення родинного обов'язку, а тому, що я заздрила її здатності забувати. Мати не знала, що людини, яку вона кохала більше за всіх, немає поруч.

Я намагалася уникати цієї теми за всяку ціну: я або ігнорувала її питання, або ж відповідала дуже розпливчасто, мовляв, може, він якось і зазирне, але ніколи не

обіцяла передати йому повідомлення або ж зустрітися з ним особисто.

А раптом вона просто ніколи не намагалася запам'ятати батькову відсутність?

А раптом вона тішилася, що забула про це?

— Марні? — запитала вона з посмішкою.

— У неї все добре, — відповіла я. — В Одрі також. Кілька тижнів тому вони перевірялися в лікаря. Вона добре набирає вагу. Проте я небагато часу проводила з ними останніми тижнями. Вони дуже заклопотані.

— Материнство, — промовила мати і позіхнула, ніби це також було звичною частиною нашої розмови.

— Знаю, — відповіла я. — Але дружба також важлива. Гадаю, треба зробити Марні сюрприз.

Мати схвально закивала.

Із сусідньої палати долинув шум, а тоді — засмучений стогін. Материна сусідка щось упустила на підлогу. Пролунали швидкі кроки по кахлях, і дві медсестри побігли туди на допомогу.

— Може, варто приготувати їй вечерю, — продовжувала я. — Пам'ятаєш, ми колись вечеряли з нею раз на тиждень? Думаю, варто відновити традицію. Було б чудово підтримувати стосунки таким чином. Як ти гадаєш?

В інших місцях і з іншими людьми порожнечу заповнюють інші, гучніші голоси. Але тут могла говорити тільки я.

— Наступної п'ятниці треба буде піти з роботи раніше, — продовжувала я. — Із цим жодних проблем. Після ланчу всі намагаються хутчіше змитися, зважаючи на погоду. Хочуть кудись поїхати на вихідні. Залишається менше операторів, які відповідають на дзвінки, але що з того? Люди й телефонують менше, адже всі збираються на відпочинок. Щоп'ятниці о третій у Марні зустріч із

групою NCT¹ — вона щотижня знаходить час для зборів, — тому я точно знаю, що її не буде вдома. Я прийду до неї й приготую щось неймовірне, щось таке, що вразить навіть її.

Мати насупилася.

— У мене є ключ, — пояснила я. — Ні, не думай, що я збираюся вдертися до квартири. — Я незграбно розсміялася. — У мене є ключ.

Мати почала хитати головою.

— Вона мені його дала, — додала я. — Та що з тобою?

— Ні, — мама різкіше затрусила головою. — Ні.

— Облиш, це ж гарна ідея. Приємний сюрприз.

— Ключ, — наполягала вона.

— Так, ключ, — мовила я.

Мати припинила хитати головою і поглянула просто мені у вічі.

Відповідальним дорослим у родині була я, і все ж мати досі відігравала традиційну роль всезнайка. Її погляд свердлов так гостро, як можуть тільки материні очі. Вона схилила голову, ніби чекала на відповідь. Їй знадобилося кілька тижнів, аби збагнути, що батько насправді пішов — ми були певні, що він блефує, — і коли вона нарешті це прийняла, її свідомість розвалилася на друзки. Він надіслав нам листівку з тайського пляжу, у якій пояснив, що в нього тепер новий номер телефону, яким він не ділитиметься з нами, але він подумав, що було б добре, якби ми знали: він більше не ігнорує наші есемески і дзвінки, а просто не отримує їх. Мати плакала, напивалася і зачинялася у своїй спальні. Я регулярно приходила, щоб лишити на

¹ NCT (National Childbirth Trust — Національний центр з народження дітей) — найбільша у Великобританії благодійна організація для батьків, що надає до- і післяпологовий супровід.

приліжковій тумбі пляшки з водою чи забити холодильник напівфабрикатами для мікрохвильовки.

— Усе добре, — заспокоїла я її. — Не нервуйся.

Вона сильно вдарила долонею по дерев'яному бильцю й відсахнулася, притуливши руку до грудей, щоб прогнати біль.

— Припини, — просила я. — Припини негайно. Що ж ти робиш?

Іншою рукою мати вдарила себе по обличчю, а тоді скинула на підлогу келих із водою, що стояв на підставці.

Я підскочила і кинулася до неї:

— Що з тобою таке? Заспокойся.

У дверях з'явилася медсестра. Ми з матір'ю поглянули на неї.

— Доброго ранку, Джейн, — мовила вона до мене, а тоді привіталася з матір'ю: — Доброго ранку, Гелен. Що тут у вас?

Мати знову ляснула себе долонею по стегну. Вона поглянула на мене, намагаючись щось сказати, але їй не вдавалося. Вона добирала правильні слова, щоб висловити те, що хотіла.

— Що трапилося? Вас прийшла навідати донька. Це ж чудово.

Медсестра стала навколішки на підлогу перед моєю матір'ю, взяла її за руки і стиснула їх, щоб та більше не била себе.

— Ключ, — простогнала мати. — Ключ.

Медсестра поглянула на мене, а я знизала плечима:

— Боюся, я гадки не маю, яка муха її вкусила.

— Ой леле, — відповіла медсестра, намагаючись узяти хаос під контроль. — Боюся, я також не знаю, про що вона. Що ж так її засмутило? Глибоко вдихніть, люба, добре? — Її голос лунав заспокійливо. — Ось так. За хвилинку ми

все владнаємо, але давайте поки дещо згадаємо. У нас же був чудовий тиждень, правда? Приходила перукарка, і тепер у вас дуже гарна зачіска, погляньте! — Медсестра рішуче вказала на материне волосся. — Ви ж розповіли про це Джейн? Ми готові приймати відвідувачів, правда?

— Ключ, — наполягала мати, не відводячи від мене погляду.

— Що ж, гаразд, — мовила медсестра і сіла навпочіпки. — Що ж вам потрібно? Хочете ключик? Хочете, щоб я відчинила вікно?

Мати вдарила рукою по підставці — і вся конструкція полетіла на підлогу, забираючи з собою її хустинки, пляшку води й фотографію в рамці, що опинилася в дальньому кутку кімнати.

Медсестра поглянула на мене:

— Можливо, варто...

— Усе гаразд, — відповіла я, підводячись. — Не хвилюйтеся. Я приїду наступного тижня. Може, вона погано спала.

— Тато? — запитала мати, і я повернулася до неї. Вона просила, щоб він прийшов, бо хотіла, аби саме зараз він побув моїм батьком. Вона не вірила мені, адже знала мене.

Адже вона все зрозуміла. Хіба ж не я казала їй, що не маю ключа й тому не змогла врятувати Чарльза? Вона впіймала мене в мою ж павутину. Все летіло шкереберть, я втрачала контроль і припускалася помилок.

— Ти ж знаєш, що він не прийде, — максимально співчутливо промовила я. — Ми вже про це говорили. Він більше з нами не живе. Пам'ятаєш? Він уже багато років не є частиною нашої родини.

А тоді я пішла.

Тільки згодом, повертаючись додому, я замислилася: а що, як вона взагалі мені не дорікала? Що, як не намагалася

покарати мене? Може, вона натомість захищала мене? Вона знала, що мені не варто було довіряти того ключа. Раптом вона попереджала мене, просила бути обережною, щоб мене не спіймали?

Хіба ж не це має робити мати?

Вона злякалася за мене. Зазирнула мені всередину і побачила — щось зламалося, зауважила тріщини й визнала, що я можу бути не найкращою версією себе. І попри це все одно хотіла захистити мене.

Розділ тридцять сьомий

Повернувшись додому, я зателефонувала Еммі. Проте вона не відповіла, тому я подивилася три фільми, замовила доставку їжі й пішла спати. Наступного ранку я знову зателефонувала їй, і хоча відповіді не було, я просто подумала, що вона спить. Сестра була дуже слабка і часто виснажена, а коли здоров'я погіршувалося, вона свідомо відмежовувалася від інших.

У понеділок після роботи я знову їй зателефонувала. Оскільки вона досі не відповідала, я вирішила навідатися до її квартири, принести якихось фруктів — часом вона з'їдала кілька шматочків яблука, навіть у найгірші тижні — і нагадати їй, що я люблю її і хочу допомогти.

За всі ці три дні я ні на мить не подумала, що вона лежить мертва у своїй квартирі.

Я прийшла і постукала у двері. Тиша. Потім поліція запитувала мене, чи не відчула я тоді якогось запаху, і хоча той огидний сморід навіки закарбувався в мені, тієї миті я його не відчула.

Проте мені стало страшно. Тоді я збагнула: щось не так.

Я спустилася сходами і знайшла охоронця. Його найняли після того, як одного юнака зарізали на найближчому

паркувальному майданчику. Умостившись на невисокій цегляній стіні, він нерозважливо дивився фільм на екрані телефону. Я перервала його і попросила допомоги. Він гучно зітхнув і заявив, що нічим не може допомогти, а я мушу повернутися з поліцією.

Я негайно їм зателефонувала і голосно пояснила, що у моєї сестри серйозні проблеми зі здоров'ям, що її госпіталізували кілька місяців тому, що вона практично прикута до дому, а я не можу з нею зв'язатися. Я никала туди-сюди перед охоронцем, і далі відволікаючи його, доки чекала на приїзд поліції. Я почувалася по-дурному: попри абсолютне переконання, що трапилося щось лихе, я не могла позбутися страху — і надії, — що здіймаю багато галасу даремно.

Прибули поліціанти. Гадаю, вони також знали, що Емма вже мертва.

На їхню вимогу охоронець викликав слюсаря, який і впустив нас до квартири.

— Хочете зачекати тут? — запитала поліціантка. — Ми зайдемо першими.

Я похитала головою:

— Усе гаразд. Я хочу бути там.

Я знала, що моя маленька квіточка надії розцвіла марно, знала, що сестра померла, — і цього разу понад усе хотіла здолати боягузтво, не відвертатися, хоч мені й було страшно.

Вони відчинили двері. Я зайшла всередину — і відразу відчула запах. Емма лежала на дивані, набрякнувши більше, ніж коли-небудь за життя. Її шкіра посіріла і вкрилася цятками. Над широко розплющеними очима роїлися мухи — одна навіть сіла на повіку.

Я стояла й дивилася. Поліціантка пробігла повз мене, щоб перевірити пульс, але всі ми знали, що його немає. Слюсар проскочив повз мене, і я почула, як він побіг на балкон.

Я багато років знала, що вона помре.

Це звучить жахливо — бо так і є, — але її недуга була смертельною. Вона страждала на хворобу, від якої не могла одужати. Вона знала: кінець буде тільки один.

Поліціантка підвелася, похитала головою, підійшла до мене, поклала руку мені на талію, повернула до себе і провела назад, до сходового майданчика.

Я не боялася і знала, на що чекати. Я вже пізнала горе й була до нього готова.

— Може, мені комусь зателефонувати? — запитала вона.

Цього разу взагалі нікого не лишилося.

Коли у твоєму житті є близькі люди, тебе оточує певний набір речей, яких я більше не маю: надійний, заспокійливий голос людини, що хай десь іздалеку, але дбає про тебе; імпульсивний порив поговорити, коли все йде шкереберть; людина, якій ти зателефонуєш з узбіччя дороги, з лікарні, із заднього сидіння поліційної машини; знання, що ти ніколи не лежатимеш мертвою в ліжку надто довго, адже хтось десь тебе шукає.

Як воно — жити без усього цього? Без любові, сміху, дружби й надії. Я не хочу знати. Не хочу жити таким життям. Я ухвалюю рішення — як би нахабно це не звучало і не відчувалося — повернути собі це за всяку ціну. Зробити життя вартим того, щоб його проживати.

СЬОМА НЕПРАВДА

Розділ тридцять восьмий

Емма померла тиждень тому.

Зовсім недавно, так? Я досі шокована. Принаймні маю бути.

Тим не менш мені здається, що теоретично я досягнула фінальної стадії горя. Я знаю, що вона більше не з нами. Я можу це прийняти.

Гадаю, я завжди знала, що вона ніколи не постарішає. Я ніколи не думала, що вона стане однією з тих неприємних жінок зі шкірою із креп-паперу, що лежать на лікарняних ліжках. Можливо, тому, що багато в чому вона вже була схожа на тих бабусь, які переповнюють лікарняні коридори.

Вона стільки часу провела на самоті... Ніколи раніше я не бачила її настільки слабкою, як у ці останні тижні. Її кістки були такими крихкими... У неї боліла спина, а суглоби набрякли від артриту. Емма не могла піднятися сходами до своєї квартири. Скаржилася на стегна. Вона страждала від такої навали болячок, що все доросле життя провела, балансуючи між тим і цим світом.

Тому я вже давно знала, що так буде. Я щоночі бачила це у зорях — осяйна правда, мить, яка чекає нагоди оприятитися. Не найгірший спосіб втратити рідну людину.

Ті смерті, що захоплюють нас зненацька, як промені світла на нічному небі, — значно гірші. Ти дивишся

у вікно, і вони раптово постають перед тобою, яскравіші за будь-яку зірку, а тоді миттю зникають. Ти не маєш часу зреагувати, підготуватися, перш ніж земля попливе у тебе з-під ніг.

Ті смерті ти не можеш прийняти. Вони найжорстокіші й падають найтяжче, руйнуючи інші життя та розносячи повсюду спустошення. Все через те, що ти відчуваєш увесь біль одночасно, бачиш, як життя тече крізь тріщини в землі, наче рідина крізь стиснені пальці.

Після смерті Емми я відразу повернулася додому. Плакала трохи і заснула.

Прокинулася занадто рано і почувалася дуже незбалансовано, так, наче частинки, що складали моє життя, змінили своє розташування за одну ніч. Я натягнула на себе джинси та светр і пішла на вулицю, аби нагадати собі, що дерева не тремтять, а їхнє коріння не звивається під землею, що асфальт не відривається повільно від дороги. Я хотіла нагадати собі, що ця смерть — не найгірше, що зі мною траплялося. Найгірше я вже пережила.

Я бачила, що небо було темне, й освітлювалося воно лише місяцем та гострим теплим сяйвом вуличних ліхтарів. Я пройшла містом до маленьких непомітних площ. Запарковані машини рівненько стояли впритул до бордюрів. Я проминула індійський ресторан, вівіска якого іскрилася проти ночі зловісним неоном, та супермаркет — вхід до нього було зачинено на ланцюг, а зверху світилася одна флуоресцентна лампочка. Мені довелося пройти ще повз дві ріелтерські контори та три перукарні, аби переконатися, що місто не змінилося.

Повернувшись до квартири, я побачила, як кухнею та спальнею літають жмутки пилу, тому заходилася прибирати. Життя не визнає маленьких особистих втрат. Пил продовжує накопичуватися. Я прийняла душ, вдягнула

улюблену піжаму і сіла на диван. Я не ворушилася, хіба що ходила до туалету, наливала собі ще вина і робила кілька тостиків. Я говорила собі, що маю бути терплячою та стійкою. Це також мине.

Наступного вечора я перетягнула кухонний стілець у спальню і, поставивши його біля відчиненої шафи, вилізла на нього, щоб знайти старі альбоми з фотографіями, які робила мама кілька десятиліть тому, коли ми ще були родиною. Вони лежали там — товсті, обтягнені червоною шкірою та вкриті порохом.

Я сіла на ліжко і заходилася гортати сторінки, шукаючи наші спільні з Еммою фотографії. Їх було безліч. Наприклад, світлина, де я в джинсовому комбінезоні та рожевих сандалях примостилася в куточку крісла і обнімала сестричку, яка сиділа в мене на колінах. Їй, певно, було лише кілька тижнів, оскільки з її носа ще стирчали трубочки і, звиваючись, розпластувалися на щоках.

Інше фото було зроблене біля цегляної стіни. Вбрані у шкільну форму, ми трималися за руки. Емма стояла біля мене — зростом вона сягала мені грудей. Наступна світлина також була шалено милою: ми сидимо на полі, навколо нас на картатому килимку розкладені рулетики із сосисками, сандвічі та печиво, Емма стискає в руці фрісбі, а десь позаду стоять величезні корови. Далі: ми в однакових купальниках у аквапарку перед зловісно закрученими гірками. Тоді тіло Емми було мініатюрною копією мого: ті ж самі прямі стегна, ті самі квадратні плечі. У кінці альбому лежали дві святкові фотографії. На першій ми сиділи пліч-о-пліч у піжамах, поруч лежали загорнуті в обгортковий папір подарунки, на наших обличчях — яскраві, збуджені посмішки, а позаду сяє ялинка. На другій — ми в зручних коротких пальтах та високих гумових чоботях

біля сніговика з морквиною для носа та гілками для рук. І на останній сторінці ще одне фото з нами: ми перед нашим теперішнім родинним будинком, стоїмо між батьками в день переїзду.

Я знала, що маю сказати мамі.

Була середа. Раніше я ніколи не відвідувала її в середу, але знала, що не можу чекати суботи. Я пішла на станцію метро, зайшла в потяг і побачила відображення свого обличчя в склі: почервонілі очі та набрякла сіра шкіра. Я потерла щоки, щоб додати їм хоч крихту рум'янцю. Я намагалася не плакати під час поїздки, сподіваючись, що очі матимуть кращий вигляд, коли я приїду.

Я натиснула на зумер на столі рецепшену. До мене підійшла адміністраторка і гучно зітхнула, коли я сказала, що мені треба побачитися з мамою терміново.

— Ми не чекали на вас сьогодні, — відповіла вона.

— Як я й казала, — повторила я, — це терміново.

— Мабуть, вона в кімнаті відпочинку...

— Вона точно не там...

— Ми визначили години для відвідування...

Вона змовкла, коли я повернулася і пішла коридором до кімнати матері.

Мама не здивувалася, побачивши мене. Вона всміхнулася, коли я сіла на край її ліжка. Мабуть, вона вирішила, що нині вихідний. На ній знову був її блакитний кардиган. Рукави скрутилися на ліктях, і схоже було, що вона досі носила піжаму під усім цим.

— Мені треба з тобою поговорити.

Мама кивнула.

— Новини не дуже добрі.

Вона знову кивнула.

— Мамо, це справді погані новини, найгірші.

Я не зверталася до неї «мамо» бозна-скільки років. Слово звучало настільки неприродно в моїх устах, наче воно не стосувалося жінки, що сиділа переді мною.

Вона схилила голову на лівий бік. Ще раз кивнула, цього разу енергійніше, закликаючи мене повідомити їй новину, щоб обірвати зайву запинку.

— Це про Емму.

Мама дивилася на мене. Я продовжила:

— Я поїхала до неї. Як і казала, щоб перевірити, чи все з нею гаразд. Вона не відповідала на дзвінки. Коли я прийшла, двері мені ніхто не відчинив. Зрештою мені довелося викликати поліцію, бо мене не пускали в квартиру. Копи приїхали і відчинили двері.

Мені хотілося, аби мама щось сказала, але вона мовчала, тому я знову заговорила, розповідаючи, що було далі, переживаючи наступні події, мої думки, страхи, способи, як усе могло закінчитися інакше. Я знала, що вона спантеличена, але спинитися не могла. Я розповіла їй, що її донька мертва, словами, яких раніше ніколи не вживала, словами, які чекали в мені, але які, я сподівалася, ніколи не знадобляться.

— Мамо, — сказала я, — вона померла. Лікарі вважають, що це через серце.

Здається, тоді мати нарешті все зрозуміла, бо зітхнула і її очі сповнилися диким переляком. Вона відкрила й закрила рот, а тоді відвернулася від мене. Більше мама на мене не дивилася.

Я спробувала взяти її за руку, але вона відсмикнула її.

Я спробувала заговорити до неї, але вона стала тихо мугикати, і я зрозуміла, що вона мене не слухає.

Я збагнула, що ця мить настала: грибок, із яким мати боролась останні кілька років, легко розповсюджуватиметься мозком. Щодня вона докладала неймовірних зусиль, щоб триматися за себе, щодня виходила на нерівний бій.

Але у цьому більше не було сенсу, не для неї, не без її улюбленої доньки.

Тому я пішла.

Розділ тридцять дев'ятий

Я була єдиною родиною матері протягом багатьох років. Я була її чоловіком, її старшою та молодшою доньками. І так, я часом ображалася через це. І так, це було неймовірно нудно — відвідувати її щосуботи. І так, мене засмучувало, що більше ніхто не відчувається достатньо винним, щоб робити це.

Вони всі були такими егоїстами. Чхати вони на неї хотіли. Чхати.

Мені так само мало б бути начхати. Я не мала, бляха, перейматися; це було марнування мого часу, терпіння та життя. Я проводила його з нею, гадаючи, що роблю щось добре, і що я краща, ніж є насправді, що я жертвую чимось заради неї... А потім виявляється, що вона, курва, навіть не збирається триматися для мене.

Ох...

Пробач.

Я тебе налякала. Будь ласка, не плач.

Я знайшла свою сестру мертвою на початку тижня. А через кілька днів моя мати пірнула на дно деменції. Тож якщо хтось і має плакати зараз, то це я.

Вона не могла існувати без своєї молодшої доньки. Вона не могла існувати заради мене.

Це був дуже поганий тиждень.

Сьогодні вранці я отримала повідомлення від Марні. Вона сказала, що їй дуже прикро, але вона змушена скасувати нашу вечерю. Тепер це, здається, стало нормою.

Її виправданням — достобіса вагомим, якщо чесно, — було те, що Одрі хворіє і не спала всю ніч через температуру в 38 градусів.

Я відповіла, що їй не треба перейматися через мене, і відправила сердечко та побажання всього найкращого.

Я співчувала їй. Мені просто було сумно. Ми більше не були дітьми з паперовими склянками на нитці, протягнутій між вікнами наших спалень. Ми так віддалилися, так роз'єдналися, що опинилися на периферії життя одна одної.

Валері говорила про руйнівне ядро, неначе щось і десь могло заподіяти смерть нашій дружбі. Я хотіла переконатися, що наші стіни міцні, надійні та безпечні настільки, що ніщо, навіть досить серйозне, не може розвалити їх. Мені треба було зміцнити нашу дружбу, підтримати її, зробити щось, аби вона встояла проти сил правди. Я збиралася дуже м'яко вплітати в наші розмови усілякі спостереження, згадувати про гучних сусідів, про те, що стіни та підлога в будівлі страшенно тонкі, що звуки неначе ковзають між квартирами. Хотіла зовсім побіжно згадати моє тижневе перебування в їхній квартирі, розповідаючи про тріщання труб уночі чи цокання годинника в її спальні, а тоді зобразити шок через її неминуче здивування.

— Чарльз ніколи не говорив тобі? — запитала б я. — Це було його рішення.

Я б розповіла їй про зустріч у потязі. Я б обмовилася, і це було б принаймні частково правдою, що ця загрозлива журналістка стежила за мною і навіть переслідувала мене. Я б іще запитала Марні, чи не слід мені викликати поліцію. Валері. Я назву її ім'я і не боятимуся, бо цього разу історія належатиме мені. Я перебудую оповідь у щось інше, у щось нереальне, у брехню.

Але щоб усе це зробити, мені потрібно регулярно бачитися з Марні.

Хоча я й засмутилася, що вона скасувала нашу зустріч, я була певна, що в неї знайдеться для мене час, щойно вона дізнається про мою сестру та матір. Бо смерть не тільки навіки розлучає, вона й об'єднує. Ти ніколи не дізнаєшся, наскільки тебе люблять, поки не опинишся в епіцентрі горя настільки болісного та безмежного, що ти будеш не здатна нічого за ним побачити. Дуже швидко на цих стінах з'являються обличчя, передаючи тобі листівки, листи, квіти та їжу. Ці люди — твої люди, і вони витягнуть тебе.

Марні витягнула мене першого разу. І я знала, що вона зможе врятувати мене знову.

Така дружба має значення. Ти не відмовляєшся від подібної любові.

Валері теж, здається, не могла відмовитися від такої любові, як наша.

Виявилося, що вона чекала на мене в холі мого будинку сьогодні вранці. Я саме поверталася із супермаркету, тому спершу її не помітила, але вона гукнула мене, щойно я забрала пошту. Вона сиділа на старому офісному кріслі, яке мали скоро викинути. Валері крутилася на ньому і залишала сліди від взуття на щойно пофарбованих стінах. У неї було нове татуювання: зображення квітки під мочкою лівого вуха. Вона була вбрана в мішкуваті джинси з дірками на колінах та вузький чорний светр. Вона перестала крутитися і посміхнулася.

— Рада вас тут зустріти, — промовила вона, перекидаючи ногу на ногу. — Я хочу поговорити з вами про події минулого тижня.

— Зараз не найкращий час, — відповіла я, стоячи біля дверей ліфта і притискаючи до себе листи. Я не здивувалася її появі, хоч і мала б, адже це місце повністю належало мені. Проте щось змінилося між нами. Тепер я розуміла її

трохи краще, знала про її впертість, тому вона більше не могла вразити мене так само, як минулого разу.

— Це важливо. Ви мене засмутили.

Я засміялася, не змогла втриматися. Мене сповнило таке приємне відчуття полегшення, хоча горе та провина дуже швидко прийшли йому на зміну.

— Я вас засмутила? — перепитала я. — Справді?

— У потязі, — пояснила вона. — Коли сказали, що я заздрю.

— А хіба ні?

— Ні, це правда, але не в тому суть.

Було щось дитяче в її щирості, у перебуванні тут, у простоті її слів. Протягом попередніх тижнів я стежила за нею через Інтернет, відстежувала її від школи (у шістнадцять вона написала статтю про озерне життя, яка досі висіла на шкільному сайті) до університету, де вона редагувала газету кампусу. Я знайшла, з чого вона починала в соціальних мережах: її головні друзі, інтереси і список людей, з якими вона хотіла зустрітися. Я бачила, як змінювалися її хобі, адреси та звички. Коли Валері стукнуло двадцять дев'ять, вона пішла у відкритий басейн. Ходила туди принаймні раз на тиждень. У тридцять, коли її шлюб розвалився, вона переїхала в район Елефант-енд-Касл. Відтоді вона дарує собі на кожен день народження по татуюванню: те, на шиї, було її першим.

Але найдивовижнішим і до цієї миті не зрозумілим було те, що буквально жодної людини з тих, які були записані у Валері як «найкращі друзі» у сімнадцять, не було в її житті зараз. Їх не було в Інстаграмі. Вони не стежили за Валері у Твіттері.

— Просто дайте мені відповідь на одне питання — і я відв'яну, — продовжила вона. — Як ви досі залишаєтеся подругами?

Я не відповіла.

— Та годі вам. Оце і все. Це моє останнє до вас запитання. Я просто не бачу в цьому сенсу. Бути найкращими подругами? У нашому віці? Це ж так по-дитячому, хіба ні?

— Гадаю, це щось особливе, — нарешті промовила я.

— Я так не думаю, — заперечила Валері. — Це ж не по-справжньому. Так не...

— У вас що, немає старих друзів? Таких, які складають настільки важливу частину вашого життя, що ви не пригадуєте себе без них?

— Ні, немає.

— Звучить так самотньо...

Валері знизала плечима і випростала ноги, опускаючи їх на підлогу.

— Мені здається, — спробувала вона продовжити, — що...

— Жоднісінького?

— Я хочу поговорити про вас. Ви мене зацікавили.

— Але ви не зацікавили мене, — відповіла я, тримаючи пошту перед собою. Я відволікалася, намагаючись видаватися байдужою. Мені прийшов один лист із банку, а інший з університету. Ще я знайшла записку від мешканця першого поверху, який нагадував, що ми всі маємо бути уважнішими і щільно зачиняти вхідні двері.

Я підвела погляд на Валері. Вона посміхалася.

— Попри це ви ставите мені безліч запитань, — відповіла вона. — Я знаю все про вас, Джейн. Ви хотіли б, щоб я не знала. Розумію. Але я знаю.

— Ви нічого про мене не знаєте, — різко заперечила я, але відчула, як змінюється баланс у розмові, як Валері бере гору, смикаючи мене за ниточки.

Вона знову знизала плечима.

— Ви самотня. Вона скасувала ваші плани на сьогодні? Мені просто цікаво: Марні розуміє, наскільки ви засмутилися? Сумніваюся, що розуміє. Вона не знає вас так, як знаю я, бачите. І...

— Мені час іти, — обірвала її я, повернулася до ліфтів і натиснула на кнопку.

Валері засміялася:

— Як скажете. Але наскільки я вас знаю, а мені здається, що таки знаю, вам не треба нікуди йти.

— Ви закінчили? — спитала я, коли в шахті заскрипів один із ліфтів, повільно сунучи до нас.

— Ще ні. Я прийшла сюди, щоб розповісти вам іще дещо. Хіба вам не цікаво, що саме?

— Ні, — я знову натиснула на кнопку.

— Брешете. Я знаю, що ви зробили.

— Ну, давайте. Розповідайте.

Я могла б удати — і для тебе також, — що це була пастка. Могла б сказати, що заохочувала її лише для прискорення розмови, просто щоб дати їй змогу виговоритися, в надії, що після цього вона піде. Але, звісно ж, вона мала рацію: я хотіла знати.

— Я завершила розслідування щодо вас. — Валері зробила паузу. — Навіть не всміхнетеся?

— Мені байдуже.

— Як скажете. Можете зітхнути з полегкістю. Ось і все, що я хотіла сказати. Я умиваю руки.

— Що ж, сподіваюся, ви задоволені.

— Буду задоволена, — відповіла вона. — Я знаю, що зрештою Марні про все дізнається. Я не поспішаю. Можу почекати. Потім напишу про це.

— Валері...

— Ви все зруйнуєте сама...

— Та заради...

— У вас це закладено. Ви станете такою само, як я.

Ліфт нарешті приїхав, і двері відчинилися. Я зайшла досередини.

— Зателефонуйте мені, коли все скінчиться, — прошепотіла Валері й підморгнула, коли двері зачинилися.

Розділ сороковий

Я цілий тиждень не ходила на роботу. Данкан прислав мені розлючений мейл про те, що я нехтую своїми обов'язками. Ще я отримала стурбоване повідомлення від Пітера. Я проігнорувала обидва.

Натомість я майже весь час провела в ліжку, дивлячись незаконно завантажені серіали і вагаючись, чи варто виходити на роботу наступного тижня. Мені було цікаво, як швидко мій стіл приберуть і навіть забудуть, що я там працювала.

Гадаю, мені постійно було дуже шкода себе, і сьогоднішній день був найгіршим з усіх, кульмінацією шалено поганих новин. Але коли я почала відчувати голод і замислилася про вечерю, мені зателефонувала Марні. Вона була оскаженіла, знавісніла й розшарпана і — як це часто бувало — не могла вести розмову спокійно. Сказала, що в Одрі знову підвищилася температура, що їй в останню мить вдалося домовитися про прийом у дуже гарного лікаря, який завжди готовий змінити плани заради дитини, і він діагностував у малої вушну інфекцію. У Марні була роздруківка рецепту, але копію відправили факсом в аптеку, що знаходилася якраз між нашими квартирами. Вона скоро зачиниться, то, може, я могла б заскочити туди? Якщо мені не важко.

— Звісно, — відповіла я. — Буду в тебе так скоро, як зможу.

Я натягнула старі джинси, цей светр, темно-коричневі черевики і побігла під дощем у метро, сіла в потяг, забитий родинами в промочених анораках та з конденсатом на вікнах. Я відчула надію. Адже це були гарні новини, хіба ні? Ось воно, возз'єднання, цілющі ліки, спосіб полагодити зламане. Ось нагода захистити нас від того, що може прийти згодом.

Я точно могла описати, що скоро станеться. Я уявляла шок на обличчі Марні, коли вона дізнається, що сталося з Еммою, її паніку та смуток. Бачила, як вона ставить чайник і замовляє доставку їжі, а тоді розуміє, що чай не пасує до ситуації й відкорковує натомість пляшку вина. Одрі точно швидко засне через антибіотики та знеболювальні, й тоді ми зможемо розділити цей смуток разом.

Але все було не так просто. Я прийшла в аптеку, як Марні й просила, і виявила, що та зачинилася на півгодини раніше. Вивіска на дверях чітко повідомляла, що вони працюють з 8 ранку до 7 вечора, але ця інформація якимось чином переплуталася. Я набрала Марні й сказала, що піду до неї, візьму роздрукований рецепт і знайду іншу аптеку. Я запевнила її, що все буде добре, сподіваючись, що пізніше ввечері вона так само втішить мене.

Я сіла в інший потяг. Коли я приїхала на потрібну станцію, сірість розповзлася по небу, будівлях та машинах. Я пішла до квартири Марні звичною дорогою, через перехід маленьким провулком із крамницями. Усі кроки та миті були правильними. Це були мої місця і мої люди.

Я трохи поплакала, що було для мене зараз незвично, але слугувало своєрідним способом досягнути катарсису. Я знала, що скоро все буде добре. Як я й казала, я сподівалася на це. У мене був план, і мене аж трохи захитало від упевненості в ньому.

Я зустріла у вестибюлі вашого сусіда. Пригадуєш чоловіка з дипломатом, що поспішав з роботи в день, коли ти

народилася? Він щойно повернувся з офісу і стояв у дверній проймі, струшуючи краплі з парасольки. Він упізнав мене і привітав легкою усмішкою та ще легшим поклоном.

Джеремі привітав мене швидким помахом руки. Я сприйняла це як належне.

Я постукала у двері — і Марні відчинила їх. Схоже, вона справді була рада мене побачити.

— Ти прийшла, — всміхнулася вона.

Марні носила темні джинси та кремову футболку, вільну на стегнах і з засуканими рукавами. Її волосся було зібране в пучок, і кілька волосин, як завжди, вибилися і впали їй на лоба. Марні мала чудовий вигляд.

— Мені так прикро, — вибачалася вона. — Вони сказали, що працюють до восьмої. Я впевнена, що вони говорили про восьму.

Квартира була ідеальною: підлога блищала, на поверхнях не було ні дрібки бруду, і я не побачила жодної речі, яка б належала Чарльзу.

— Щось трапилося? — запитала Марні, притискаючись до мене, неначе щоб краще роздивитися. — Ти плакала?

Гадаю, я мала кивнути.

— Що з тобою? — Марні повела мене у вітальню. Одрі лежала на жовтому килимку у самій пелюшці. Щічки її палахкотіли.

— Ось, — наполягла Марні, — сідай. Що з тобою? Розкажеш мені все?

Вона стояла переді мною, а я дивилася на її чорний пасок із золотою пряжкою і намагалася зосередитися. Я більше не плакала, але очі в мене боліли. Я питала себе, чи вони червоні, чи, може, обрамлені чорними патьоками. Чи були у мене чорні плямки на повіках чи рештки туші на віях?

Я вмостилася на дивані й притисла сіру подушку до грудей.

— У мене був жахливий тиждень. Емма...

Я не знала, як закінчити речення, але зрештою мені більше нічого не довелося говорити.

— Ні! — видихнула Марні. — Господи. Коли? Що сталося? Чому ти не зателефонувала мені?

— Я знайшла її...

— Джейн, який...

— ...у понеділок...

Марні крокувала вітальнею навколо журнального столика. У нього були дерев'яні ніжки та скляна стільниця, і коли я уважніше до неї придивилася, то помітила на всій її поверхні різні дрібні плямки: відбитки пальців та сліди від кухликів і склянок.

— Ти мала набрати мене, — сказала вона. — Я б миттю приїхала до тебе. Просто не можу повірити. Як же... Ти сказала мамі?

Марні зачинила двері на балкон і опустила штори. Кімната різко стала меншою, з неї зникли автомобільні клаксони та гомін натовпу на тротуарах унизу.

Були тільки ми.

— Вона майже не з нами, — відповіла я. — Її свідомість затьмарилося, щойно я їй розповіла. Вона не слухає мене, не звертає на мене увагу. Щойно вона почула про Емму, то...

— Ні! — Марні впала на диван поряд зі мною.

— У цьому є сенс, — відповіла я.

— У цьому взагалі немає сенсу, — заперечила Марні. — Я просто... Як же так?

— Вона завжди обожнювала Емму, хіба ні? Або це деменція, або вона просто шокована... Яка різниця? Вона не може залишитися заради мене. Вона ніколи не чинила так раніше. То навіщо зараз починати?

Марні тихо писнула.

— Що за жахіття сталося... — мовила вона. — Просто жахливо. Ти... така бідолашка. Це, певно, такий шок. Ти була на роботі?

Я похитала головою.

— Ти була вдома? Весь тиждень? Сама? Чому ти не...

Марні схопила мене за руку. У неї були довгі нігті з рожевим лаком, які лоскотали мене, коли вона гріла кісточки моїх пальців у долонях.

— Я могла б розділити твоє горе. Могла б подбати про тебе. Мені страшно уявити, скільки всього ти пройшла сама.

— Не так уже й погано.

— Не мели дурниць, — Марні ляснула мене по долоні. — Це божевілля — залишатися на самоті після такої... такої травми. Я завжди, завжди на тому боці телефонної лінії. Ти мала мене набрати. Хоча тепер це не має значення. Я тут. Я тут. Я завжди буду тут. Коли похорон? Твоя мама прийде? Тобі допомогти з організацією? Чи з її квартирою? Що я можу зробити?

— Я домовилася прибрати її квартиру завтра, — сказала я. — Нові мешканці зайдуть туди вже в понеділок. Я сподівалася обійтися без такого поспіху, але ця квартира користується шаленим попитом, через низьку ціну, розумієш, і...

Одрі стала пхінкати і вже через секунду заверещала. Її личко стало болісно червоним, маленькі долоньки стискалися в кулачки і гупали по підлозі, а ноги метлялися в повітрі.

— Ох, знаю, знаю! — кинула Марні, поспішаючи підняти доньку. — Знаю, як тобі болять, моє бідне маленьке сонечко...

Вона повільно колихала Одрі на стегні, повертаючись до мене, але ніколи не дивлячись в мій бік.

— Я знаю, любя, знаю, — Марні притисла долоню до лоба малої. — Ох, крихітко, ти знову вся гориш. Котра зараз година?

Вона поглянула на годинник, що висів на стіні, на товсті римські цифри та тонкі металеві стрілки.

— Давай приймемо щось, аби вгамувати цю температуру. Мамуся дістане рецепт для тітки Джейн, і ми швидко повернемо тебе в нормальний стан.

Вони зникли десь на кухні.

— Джейн, — покликала Марні, — ти пошукаєш відкриту аптеку?

Я наказала собі заспокоїтися, не вишукувати правди, якої не було, не зважати на почуття покинутості, яке заповнювало мої легені, на паніку, що потріскувала в мені. Я змусила себе зробити, як вона просила, знайшла аптеку поблизу. Вона знаходилася всього за кілька миль від квартири, але варіанти маршрутів були дуже обмежені. Я чула, як репетує Одрі, а Марні невпинно торочить:

— Ось так. Не плач. Мамуся поряд.

Я відчувала, як у мені росте лють, і намагалася її вгамувати.

— Ну? — запитала Марні й насупилася, коли я пояснила проблему: я витрачу більше години, щоб доїхати туди, і ще стільки ж, щоб повернутися.

— Це смішно! — вигукнула вона. — Ми в одному з найбільших міст світу — і я не можу знайти відкриту аптеку поблизу? Гаразд. Добре, я вкладу малу, а тоді зроблю все сама. Я зганяю на машині. Так буде швидше. Ти посидиш з Одрі? Ти не проти?

Я кивнула.

— Добре, — зраділа Марні. — Дай мені кілька хвилин.

Вона понесла дитину нагору, а я ввімкнула телевізор і спробувала знайти собі щось цікаве, аби подивитися. Варіантів було багато, але нічого й близько не видавалося цікавим. Я пішла до холодильника, знайшла там пляшку вина, відкоркувала її (навіть чи Марні заперечуватиме)

і налила собі маленький келишок. Я оглянула полиці у пошуках диску чи хоча б книжки, яка б мене розважила, але не могла ні на чому зосередитися. Минуло п'ять хвилин.

А потім десять. Я витріщалася на чорний екран телевізора, темну порожнечу центра каміна.

— Добре, — сказала Марні, повернувшись. — Одрі так і не заснула. Я настільки втомилася, що сумніваюся, чи хтось із нас засне взагалі. Вона досить знервована, але зараз хоча б трохи спокійніша. Принаймні перестала плакати, а це вже щось.

Вона кинулася запихати в чорну шкіряну сумочку гаманець, телефон та ключі від машини.

— Здається, це все, — пробурмотіла Марні. Вона зняла плащ із дерев'яного вішака в коридорі й накинула на плечі. Вказала пальцем на сходи. — Глянеш, як вона там, за кілька хвилин? Перевір, щоб у неї знижувалася температура. Там є термометр: такий, для вуха. Якщо вона буде надто вертлявою, спробуй її погодувати. Пляшечки в холодильнику, якщо знадобляться. Сумка з підгузками під сходами, але в кімнаті вони, здається, теж є. Ох, та ти й сама все знаєш. Точно. Я побігла. Повернуся якомога швидше, за півгодини максимум. Ми про все поговоримо, коли я повернуся. Мені дуже прикро, Джейн. Я скоро повернуся.

Я нічого не сказала. Не змогла нічого придумати. Мене переповнило неймовірне розчарування. Я вважала, що маю злитися, але не змогла. Мені було просто сумно.

І ось я прийшла сюди. І почала розповідати тобі цю історію, бо думала, що це важливо і що ти заслужила її почути. А ще тому, що я хотіла відволікти себе гнівом від смутку. Я хотіла розповісти тобі історію того, як ти з'явилася, історію твого життя та життя тих, через кого ми тут. Я хотіла, щоб ти зрозуміла, якою людиною був твій батько

і якою людиною є твоя мама. Я хотіла, щоб ти зрозуміла, чому я ненавиджу його і чому люблю її.

Але попри все я досі засмучена.

Я гадала, що завдяки тобі почуватимуся краще. Але, як виявилось, мені стало ще гірше.

Розділ сорок перший

Є безліч речей, від яких тобі стає гірше, хоча вони мали дарувати радість. Наприклад, замовлена їжа. Якоїсь миті вона має неймовірний вигляд: гостра томатна основа для піци, кисле мангове чатні з пападам, хрусткі коржики з качкою. Але всередині тебе вони обертаються на вагу. Ти ніколи після вечері не відчуваєшся так само добре, як до неї. Мені не сподобалося, що наша з Марні розмова пішла у зовсім іншому напрямку, ніж я запланувала, тому мені зрештою стало ще гірше, ніж раніше.

Бо я гадала, що знала її. Якби ти запитала, я б сказала, що можу точно передбачити будь-яку її відповідь на будь-що. Наприклад, я б сказала, що їй до вподоби бургери середньої просмаженості, з додатковим сиром та помідорами. Я б розповіла, що вона зачоче очі, коли її питають про батьків, байдуже хто і байдуже що. Я б сказала, що вона відправляє файл із виконаною роботою після встановленого дедлайну, але запізнюється лише на кілька годин. Я б розповіла, що вона ніколи не залишить тобі повідомлення і не зателефонує у відповідь, бо навряд чи взагалі прослухає запис автовідповідача. Я б іще додала, що вона ніколи у житті не з'їла б корнішон, а ще була б вдячна, якби ти їла швидше і їй не доводилося бачити його на тарілці.

Усе це дійсно правда.

І попри це розмова була зовсім не такою, як я очікувала. Я все ідеально прописала, обидві партії — її стурбованість,

її підтримку, те, як її увага зосередилася б на мені, — а потім вона без попередження почала імпровізувати.

Я засмутилася. Я злякалася. Мабуть, це збило мене з пантелику.

Я знаю, що тобі зле. Я не дурна. Я розумію, що вона зобов'язана надавати тобі належне лікування, повинна дбати про тебе і має дарувати тобі материнську любов. Але перебивати мене посеред речення, так легко змінювати тему розмови, так показово і нахабно применшувати мої втрати? Я вважаю, що справжні друзі так не чинять. А ти?

Вона десь годину тому відправила мені повідомлення, що та аптека зачинена, що на дверях висить табличка «Надзвичайні сімейні обставини» і що вона поїде шукати інший заклад. Після цього я вимкнула телефон, бо хотіла, щоб тут лишилися тільки ми і наша історія. А ще мені потрібно було місце, аби подумати, аби розплутати свій біль.

Батько завжди казав, що коли ти закохуєшся, то маєш добряче постаратися, щоб кохати іншу людину трохи менше, ніж вона кохає тебе. Він стверджував, що це єдиний спосіб себе захистити.

Але тепер запізно. Чи зможу я через кілька годин вийти із цієї квартири і ніколи не озиратися, ніколи не телефонувати вам знову? Я сумніваюся. Надто важко розплутати таку велику любов. Я не знаю, що робити з нитками, які тягнуться крізь мої ребра, суглоби та м'язи. Навіть якби я була здатна на таке, то не захотіла б цього робити.

Хай там що, а мій батько помиляється. Я вважаю, що коли ти когось дуже сильно любиш, то маєш змусити іншу людину полюбити тебе так само. А я справді люблю її. Вона завжди була неймовірною, натхненною, розкішною жінкою. І вона завжди була моєю найкращою подругою. Я досі люблю її відкритість, її тепло, її впевненість та сяйво, яким вона повниться. Ніщо з цього не змінилося. Але цих рис більше

не вистачає, тепер їх замало. Вона відкрита, але для тебе, вона переповнена теплом, але для тебе, у ній є любов, але для тебе.

Вона більше не випромінює світла для мене.

Чи можу я сказати, що хочу, аби твоя мати любила мене так само сильно, як тебе?

Мабуть, ні. Але це правда.

Бо вона любила мене раніше. Ми разом відкрили для себе дружбу і збагнули, що це краще, ніж наші стосунки з тими, хто мав нас кохати. Ми виявили, що це допомогло нам закріпитися у житті. А потім, із плином років, ми відмовилися від цього. Хотіла б я сказати тобі, що ти не припустишся тих самих помилок, але ти зробиш їх, як і всі ми. Ми всі жертвуємо своєю найбільшою любов'ю заради чогось кращого.

Ох. Ні.

Ось воно, так?

Я не знала, що існує щось іще. Не могла цього побачити. Але я маю рацію, так?

У цьому стільки сенсу.

Ти виплутуєшся із друзів, кінцівка за кінцівкою, кістка за кісткою, спогад за спогадом, а тоді стаєш частинкою двох різних людей. Я гадала, що це все, остання стадія. Я не бачила, що послідовність раз у раз повторюється. Що це не лінія, а коло, що одна стадія переростає в іншу, аж доки ти не опиняєшся там, звідки почала.

Ти відрощуєш нові кінцівки, нові кістки — і ти більше не одна людина, цього разу вас справді двоє. У твоєму скелеті оселилося інше життя. Воно існує всередині твого власного. І цього вже не зміниш. Ці кінцівки та кістки (нова істота) існуватимуть за межами твого тіла. Частина тебе завжди житиме не в тобі. Твоє серце тепер обернулося на два серця, і одне з них завжди буде деінде.

Раніше я цього не розуміла. Але це ти.

Ти розірвала цю дружбу крихітними ніжками, крихітними ручками та крихітним серцем, що б'ється у твоїх грудях. Ти створила цю безжальну, невдячну, неврівноважену любов.

Я гадала, що справа в мені. Що так сталося через мої дії, але це неправда. Узагалі ні.

Ти пригадуєш двох жінок на початку цієї історії? Одна висока й вродлива, а інша скута і похмура. Вони проводили час разом. Пригадуєш їхнє сильне гілля та зміїсте коріння? Я спостерігала, як це дерево всохло. Однак я можу подарувати йому життя. Я втратила своє кохання, а потім знищила її. Я створила шлях, яким ми мали пройти назад до нашої дружби. Я маю максимально нас зміцнити, і здається, існує єдиний спосіб цього досягти.

Я маю зробити це знову.

Це видається надмірним. Хіба це не видається надмірним? Але якщо я нічого не зроблю, то застрягну в цьому жахливому, огидному житті, де люди добровільно кидають мене, бо я просто мало живу і це не те життя, якого я хочу. Існує єдиний шлях, що приведе мене до гідного життя. Мені прикро, але тебе в ньому нема.

— Телефонуй мені, якщо виникнуть проблеми, — крикнула вона мені, зникаючи в коридорі й усе ще намагаючись засунути руку в рукав. Вона озирнулася на повороті, зітхнувши. — Подбай про малечу.

— Звісно, я подбаю, — крикнула я й зачинила двері. Здається, то була моя сьома неправда.

Розділ сорок другий

Якось у мене самої ледь не з'явилася дитина.

Пригадую ніч, коли він помер. Звісно, це міг бути він, а могла бути і вона, але він завжди буде для мене ним. Я по-справжньому знала його лише один вечір.

Ми вечеряли з кількома друзями — їх було зовсім трохи. Ми ще раз святкували день народження Джонатана, який уже відгуляли на початку місяця. Я запросила Марні. Джонатан запросив Деніела та Бена, яких знав ще зі школи. Ще були дівчина Бена, Люсі, та Каро — єдина жінка в їхньому велосипедному гуртку. Це було мило. Ми пішли в місцевий ресторан індійської кухні й замовили надто багато їжі, а ще постійно замовляли все більше і більше пива й закінчили вечір келихами з лікером. Ми обійнялися на прощання, і Марні сказала, що в неї неймовірні новини, що нам треба ще якось здибатися, що в неї є хлопець і все розвивається чудово. Каро з дівчиною збиралися поїхати наступного дня велосипедами у Францію і обіцяли надіслати нам листівку. Бен та Люсі збиралися обідати з обома парами батьків у наступні вихідні, й ми всі знали, але ніхто й словом не прохопився, що він збирався освідчитися їй найближчими тижнями.

Це був нормальний вечір: чарівний, чудовий вечір. Я скупилася за цим, розумієш? Коли ти перетинаєш кімнату, проходиш повз стіл і усвідомлюєш, що навколо люди, які тебе люблять, які потребують тебе, які обрали тебе. Я сумую за відчуттям дикої, незбагненої удачі. Я так давно цього не відчувала...

Тієї ночі кровотеча ніяк не зупинялася. Я сиділа на унітазі в нашій маленькій обкладеній плиткою вбиральні, й спазми в животі лютували, шалено пульсуючи в мені. Я обгорнула нічну сорочку навколо талії, а білизна натягнулася між кісточками і мокріла червоною плямою.

Пригадую сльози, що крапали мені на коліна і стікали по литках. Я не знала, що була вагітна, тому навряд чи сумувала, але я злякалася і тремтіла всім тілом. А потім раптово залютувала. Я пам'ятаю жахливий звук, моторошний рев

з глибин власного черева, гуркіт, що пронісся моїми кістками, а ще холод, який затопив кімнату.

— Джейн? — покликав мене Джонатан. Пам'ятаю, як звучав його голос: я досі його чую так, наче він поряд. — Що з тобою, Джейн?

Я проігнорувала його, бо не існувало слів, які могли б усе це описати.

— Джейн. Будь ласка. Відчини двері.

Я мовчала.

— Джейн! — закричав він. — Відчиняй їх. Негайно.

Я не послухалася. Через кілька секунд він із грюкотом увірвався до туалету. Двері закрипіли на петлях, а дерево навколо замка розламалося і впало на підлогу. Джонатан був у темно-синіх джинсах. Він не носив паска, тому вони сповзли з талії й повисли на стегнах. На його сірій футболці була пляма, жовта фарба, здається. Щелепа його стиснулася, очі зосередилися і сфокусувалися, але тонкі губи видавали переляк.

— Добре, — він упав переді мною на коліна, — усе буде добре.

Джонатан підповз до мене й поцілував у маківку. Він був доброю людиною, найкращою. Він пропонував мені взятися за його руки, а тоді помітив, що мої долоні вологі від крові, тому інстинктивно здригнувся, але зрештою змусив себе не ворухитися. Він хотів, аби я знала: що б не трапилося, він поряд, і з нами наш міцний зв'язок, який ні на мить не ослабне.

Він устав і підняв угору мою нічну сорочку. Мене так легко викрили, я тоді була по-справжньому голою.

— Я принесу тобі нову нічну сорочку та нову білизну. Гарзд? Ти залишишся тут?

Я кивнула, і Джонатан посміхнувся. Легка, м'яка посмішка просила мене не панікувати.

А тоді я почула, як він побіг до мого комода. Гадаю, Джонатан не хотів довго бути далеко від мене. Він повернувся з парою старих штанів (колись білих, а тепер сірих) та тонкою бавовняною нічною сорочкою.

— Тобі потрібно щось для?.. — Він поглянув на чисті труси у себе в руках.

Я кивнула і вказала на ящик під раковиною.

— Це? — Джонатан дістав гігієнічну прокладку в фіолетовій упаковці. Я кивнула.

— Хочеш, я... — Його очі благали: «Будь ласка, ти можеш зробити все сама», — і тепер я посміхаюся, бо розумію, що він би зробив усе, про що б я попросила. Він відвернувся, поки я витирала між ногами, знову й знову. Я продовжувала, аж поки не відчула сухість, але не чистоту. Я поміняла труси і розсунула ноги, щоб тканина залишалася натягнутою, доки я чіпляю прокладку. Джонатан потримав рушник під краном. Він витер мої руки одну за одною: між пальцями, навколо персня, який колись мені подарував. Я встала, і він стягнув з мене нічну сорочку.

— Мені потрібен низ піжами.

— На додачу до нічної сорочки?

Я знову кивнула.

— Гаразд, — сказав Джонатан. — Іди в ліжко. Я все знайду.

Я пішла у спальню, ноги в мене були ще липкими, а подушка миттєво стала вологою. Я відкинула ковдру і ковзнула всередину, дивуючись тому, якими чистими і незаплямованими були мої руки.

Джонатан віддав мені свою піжаму. Вона була в червону та зелену клітинку з еластичним поясом. Він носив її постійно: вранці, коли пив каву і читав газету, ввечері, коли ми кохалися на дивані під фільми. Вона досі в мене є.

— Але вона... — почала я.

Він похитав головою:
— Це не має значення.

Я не знала, що була вагітна. Я пригадала минулі вихідні — місця, де ми бували, та людей, яких ми бачили, — і зрозуміла, що минуло вже десь місяць або два, але я була така зайнята і така щаслива, що взагалі не помітила плину часу.

Я не знала. Тоді мені було важко знайти слова, але, здавалося, що цей факт знецінює мій досвід. Мені було сумно, однак я не могла виправдати цей смуток, бо як я могла пропустити щось, чого ніколи не було?

Попри це водночас із цим щось таки було, не велике, не маленьке, але все відразу. Я бачила особистість, якою могли стати ці кілька клітин. Я бачила маленького хлопчика, що був дуже схожим на Джонатана. Я бачила маленького хлопчика на велосипеді, з гарним волоссям і крихітним загостреним підборіддям. Я бачила маленького хлопчика, що хотів потримати мене за руку, що гойдався між нами, що виріс під нашим наглядом. Ми любили його і знали його завжди.

Через кілька тижнів по тому Джонатан повернувся з фінального забігу, останньої стадії підготовки перед марафоном. Йому знову стало комфортно поряд зі мною. Він перестав зупинятися щоразу, коли я заходила до кімнати, і перестав позирати на мене кожні кілька хвилин. Ми вечеряли, сидячи на дивані, бо важкі розмови легше вести, сидячи зовсім близько. Я розповіла йому, чого хочу. Я сказала, що хочу маленького хлопчика, який буде схожим на нього.

Він посміхнувся, повернувся до мене і сказав, що також його хоче.

Гадаю, Марні полюбила б цього маленького хлопчика. Мабуть, вона купувала б йому подарунки, планувала б для

нього пригоди і навчила б його куховарити. Певна, вона краще ставилася б до нього, ніж я ставлюся до тебе. Ні. Я точно знаю, що вона краще ставилася б до нього, ніж я ставлюся до тебе.

Я часто щосили намагалася полюбити людей, яких любила Марні. Мені взагалі не подобався її перший хлопець Річард. Мені не подобалося слухати про їхні походи в кіно, про те, як вони тримаються за руки або їдять нагетси. Він мені сподобався, тільки коли покинув Марні. Я гадала, що мені сподобався Томас, один із її шкільних хлопців (щоправда, так здавалося недовго), але це виявилось помилкою. Проте було наївно думати, ніби я зможу полюбити її доньку. Любов же буває різною, хіба ні? Вона виникає в різних місцях. Я не могла полюбити ні Річарда, ні Томаса, ні навіть Чарльза, бо знала їх тільки крізь призму любові Марні.

Знаю, що хотіла сприймати тебе інакше, хотіла знати тебе зі своєї власної точки зору. І здається, мені це майже вдалося.

Я любила тебе від першої миті, коли побачила. Любов виникла десь усередині мене. Але після цього я так нічого й не дізналася про тебе, тому не змогла перетворити цю першу любов на щось суттєвіше. Я справді хотіла. Я розпланувала для нас життя.

Я любила свого хлопчика так само: миттєво, інстинктивно, звідкись ізсередини. Це була глибока любов, суттєвіша за будь-яку відому мені раніше. Я й для нього розпланувала життя.

Я мусила навчитися жити без цього життя. І я знаю, що ти можеш прожити без цієї любові, якщо втратиш її. Я — живий доказ цього.

Я почуваюся трохи схвильованою. Бо після цього ніщо не зможе нас роз'єднати.

Розділ сорок третій

Ти лежиш у ліжечку. Тебе відволікає карусель, що звисає зі стелі. Сіро-білі повстяні зірочки танцюють на шпагаті. Марні зробила цю кімнату чудовою, ідеальною для тебе. Кремові жалюзі з намальованими на них білими птахами. Полиці заставлені книжками, іграшками та фотографіями яскравих кольорових тварин у блискучих білих рамках. Тебе дуже люблять.

Я бачу твою матір у тобі, в усьому, що тебе стосується. У маленьких рожевих губках, що надуваються на твоєму личку, яке має такий само колір, як і твій комбінезончик. У твоїх яскраво-блакитних очах. У твоїх нетерплячих стисканнях та розтисканнях долоньок, коли ти чекаєш, щоб тебе погодували перед сном.

Твого батька я бачу лише у твоїх довгих ногах та сильних стегнах. Пригадую, як дивилася на них, коли вони просували його по життю до успіху. Ти знаєш, він був щасливчиком. У нього були всі привілеї, неймовірна удача і шарм, який вселяв довіру. Усі хотіли його розсмішити, змусити посміхнутися чи зробити щось гарне. Це шалена перевага — бути тим, від кого інші чекають любові. Мені б хотілося мати частку його чарівності.

Важко повірити, що наш час разом добігає кінця.

Я хочу, щоб ти знала: я першою полюбила тебе. Ще до того, як хтось тебе побачив чи почав знайомитися. Я першою побачила тебе. Я полюбила тебе в мить, коли ти була між життям і нежиттям, коли ти перетнула межу між чимось, що не зовсім існує, і тим, що буде завжди. Це феноменальний привілей, і я вдячна тобі за нього. Я не була створена для материнства — тепер ми це знаємо, — і все ж я вважаю, що знайшла в тобі щось важливе, щось таке, що буде зі мною завжди.

Ти вже засинаєш. Вибач. Я знаю, що вже пізно. Я швидко.

Я не боюся того, що може статися. Якщо все піде не за планом — я знаю, що так може статися, — тоді я буду в тому самому становищі, що й зараз. Я залишуся самотньою. Але чи наважиться хоч хтось поставити це під сумнів? Іще одна трагедія на периферії мого життя? Я так не думаю.

Як я вже казала, я вважаю себе однією з тих людей. Гадаю, Марні також одна з нас.

Ця подушка була подарунком. Колись вона належала моїй сестрі. Я дала її Еммі, коли вона у тринадцять років потрапила в лікарню. Я сама її зробила. Тепер це смішно, знаю. Можеш уявити мене за швейною машинкою? Вишитий торт був жартом. Емму це здивувало, а батьки лютували: як я можу бути такою бездушною, коли моя сестра так хворіє? Ми обидві тішилися з того, як вони бісилися. Емма віддала її мені, коли ти народилася. У твоєї мами було це крісло-гойдалка з блискучого білого дерева, і вона сказала, що йому потрібне щось велике, щось людське, щось, що любили.

Годі крутитися. Досить уже. Час настав.

ПРАВДА

І пробач мені за все, що я зробив, а головне —
за те, чого зробити не вдалося.

Донна Тарт. Таємна історія¹

Розділ сорок четвертий

У моїх руках подушка. У неї жорстка поверхня і м'яке наповнення. Я повільно опускаю її, тримаючи все під контролем, коли входні двері відчиняються так швидко, що ледь не злітають з петель. Вони гупають об стіну, ланцюжок брязкає, вони гойдаються і з клацанням зачиняються знову. У цю мить кімната перебуває у вільному падінні. Потім чути кроки Марні на сходах, і відразу стає зрозуміло, що щось не так, через її швидкість та гупання. Вона навіть не намагається зважати на рипіння дерев'яної підлоги, яке може розбудити дитину.

Коли Марні з'являється у дверях, вона розбурхана, волосся налізло їй на лоба і прилипло до шкіри. Її обличчя червоне, а дикі, вологі, налиті кров'ю очі блимають, наче метелик у польоті. На віях застигли сльози. Вона намагається віддихатися і заспокоїтися, але їй не вдається, і слабенький звук, який вона видає, нагадує пхінькання.

Вона кидається до ліжечка, і краплі вологи падають з її плаща на мій светр, просочуючись аж до шкіри.

¹ Переклад Богдана Стасюка.

— Джейн! — кричить Марні. — Що ти... Одрі?

Вона схиляється над дитиною:

— Люба?

Пасок її плаща розстібнутий. Він обплутав литки Марні. З нього на килим тече вода. Її руки обнімають доньку, і з кишені щось випадає на матрац. Я підходжу ближче, щоб краще роздивитися, — і в моїх грудях спалахує подив.

Це телефон.

А в ньому — ця кімната.

А це я в мініатюрі відображаюся на екрані. Я ступаю крок до ліжечка, щоб відновити рівновагу, схопившись за його бильце. І дзеркальна версія мене повторює мої рухи.

— Що це?

Але питати немає сенсу. Я, як і мій двійник, оглядаю кімнату в пошуках камери. Ось вона: ще один телефон лежить на полиці поряд зі зваленими на купу тваринами та книжками.

Шок у своїй неповторній манері, наче вірус, розповзається у мені, піднімається від шлунку вгору, ніби кислота.

— Я чула тебе, Джейн, — каже Марні. — Я чула, що ти сказала. Я перевірила трансляцію в аптеці. Хотіла переконатися, що з Одрі все добре. Я слухала тебе всю дорогу додому. І якби не летіла достатньо швидко...

Вона заплющує очі, тисне на них і зціплює зуби.

— Ти говорила про Чарльза, про вечір, коли він помер, а тоді... — Її починає трусити, і через це Одрі бурчить і б'є її ногами. Шкіра на її стегнах коливається і йде брижами.

— Це не те, що ти подумала, — починаю я, але слів, якими можна було б завершити це речення, не існує. Скоє-не не можна виправити.

— Не треба, — шипить Марні. — Ще одна неправда? Тобі це потрібно? Я була такою...

— Марні, я...

— Джейн, я все чула. Що в день, коли він загинув, ти закінчила роботу раніше. Я була така рада почути твій голос у цій кімнаті. А тоді... Що ще? Що в тебе був ключ? Я й не думала дивуватися через це. Я завжди думала про тебе тільки добре, ніколи не сумнівалася в тобі... Ні разу за... Скільки? Двадцять років.

— Я можу все пояснити, я...

— Джейн.

Я здригаюся від того, як звучить моє ім'я. З горла Марні воно долинає якимось собачим гавкотом. Я розумію, що більше немає способу приховати правду: брехні не залишилося місця.

— Я хочу, щоб ти поклала подушку.

Вона досі висить у мене в руці, м'яко притискаючись до стегна. Я відпускаю її, і вона падає на підлогу.

Марні виходить з дитячої. Надворі темно, лише вуличні ліхтарі малюють візерунки на тротуарі. Кімната така порожня без них. Я відчуваю, як у мені починає рости всеохопна скорбота, але в усій повноті її ще не бачу. Я йду за подругою.

Вона стоїть угорі і дивиться вниз на сходи. Рукав її плаща трохи тремтить, ледь помітно, і я розумію, що вона також це відчуває — незбагнений страх.

Ми тримали струни натягнутими і визначали обриси життів одна одної. Із цим страшно жити, але ще страшніше це втрачати. Тієї миті в мені жевріє надія. Одрі булькає, майже сміється, і її кулачок стискає світло-каштанове пасмо. Вона смикає його — і Марні обертається до мене. У неї червоні, поцятковані тушшю щоки. Її очі набрякли, а краї губ розпливлися. Я знаю про ці її риси у найменших деталях. Проте вони чомусь видаються чужими. Тепер у ній є щось нове, щось більше.

— Йди, — каже вона. — Забирайся.

ПІСЛЯ ПРАВДИ

Чотири роки потому

Розділ сорок п'ятий

Джейн сидить у своїй машині — вона гарно навчилася водити за останні роки. Вона зупинилася між шкільним майданчиком і залізничними коліями. Вона не спала вже кілька годин — три або чотири, — а зараз все одно рано. Сонце в її дзеркалі заднього виду повільно піднімається в кінці дороги між офісними будівлями. Вона відкидається на своєму місці й стягує ковдру із заднього сидіння собі на ноги. Повз неї з гуркотом проноситься потяг: перший за сьогодні. Порожні вікна зливаються в одне.

Джейн пригадує, як вона все своє життя їздила потягами. Тепер їй подобається жити в передмісті за дві станції від кінцевої. Їй не часто доводиться виїжджати в місто. У неї є квартира (її сестрі вона б сподобалася) у перебудованому старому будинку, який поділили на сім квартир, пофарбованих у стримані сірі та білі кольори. Їй подобається зловісне поєднання старого й нового: камін з ідеальною симетрією, гладенькі білі кухонні прибори, лінолеум на підлозі. Вона сподівається, що у стінах сховані історії, таємниці, вкриті шаром тиньку та свіжої фарби.

Її власні таємниці зараз дуже-дуже тихі. Були часи, коли вони видавалися такими жахливими, відразу після того, як усе розвалилося, але їй вдалося зберегти спокій. Джейн сказала поліції, що не мала на увазі нічого такого. «Зізнання?

Авжеж ні!» Як же прикро було, що в додаток не закладено функції запису! Бо запис лише підтвердив би її правоту. Вона завжди добре вміла брехати.

У Джейн біля пасажирського сидіння є термос із чаєм. Вона робить ковток. Рідина досі тепла. Джейн спостерігає, як повз проїжджає чоловік у товстому пальті, як він блимає фарами і зупиняється біля воріт школи. Потім опускає вітрове скло, витягує маленький дармовис — і металеві ворота прочиняються. Після цього рух на дорогах стає жвавішим. Місцеві йдуть до станції. Вчителі паркують свої автомобілі, збирають важкі стоси паперів з пасажирських сидінь і чимчикують у тепло своїх кабінетів. Сьогодні перший день семестру, і все повниться свіжістю.

Джейн завжди шукає закручене у руді та золоті спіральки каштанове волосся, яке спадає вперед. Вона ніколи не шукає коротко підстрижене темне волосся, але тим не менш бачить його повсюди. Щоправда, воно ніколи не буває достатньо темним, та й татуювання не видно. Вона оглядає натовп, коли починають прибувати діти, але все одно вони трохи старші й приходять у супроводі батьків, які махають їм на прощання біля воріт. Джейн сповзає трохи нижче на сидінні, ховаючи ноги у проїмі під кермом, і хвилюється через людей, що проходять надто близько до машини: діти на скутерах, батьки, які жонглюють сумками та дітьми.

Джейн підводить погляд — і ось вона: Марні підходить до школи з іншого боку. На ній просторі чорні штани, які не доходять до кісточок, і яскраві білі кросівки. Її світло-блакитне пальто застібнуте під горло, і вона іде так, як ходила завжди: цілеспрямовано, впевнено, безстрашно. Вона щось говорить, і Джейн відчуває раптовий приплив заздрощів, бо їй такі знайомі рухи цих губ, надимання та здування цих щік, різкі рухи цієї щелепи.

Поряд з Марні йде Одрі у короткому червоному пальті та блискучих чорних черевиках. Джейн припускає, що каштанове волосся Одрі нещодавно підстригли: воно акуратно прилягає до підборіддя. У дівчинки з руки звисає маленький червоний рюкзак, а на голові у неї червона шапочка.

У Джейн теж така є. Кілька тижнів тому вона простежила за Марні та Одрі до крамниці з товарами для школи на головній вулиці. Марні вийшла звідти, несучи пакети з формою, а попереду стрибала Одрі саме у цій шапочці. Тому Джейн також навідалася туди і купила собі таку саму, розповідаючи про свою доньку, яку загубила таку шапку минулого року. Їй хотілося помацати грубу тканину пальцями.

Біля брами Марні нахиляється і щось каже Одрі. Вони дивляться на вчителя, який посміхається, вітаючи нових учнів та заспокоюючи батьків. Марні нервується. Джейн впізнає її надуті губи та те, як вона тримає руки на стегнах. Їй хочеться стояти поряд із найкращою подругою, бо вона знає, що потрібна їй у такі миті, як ця.

Одрі, здається, не хвилюється взагалі. Вчитель махає Марні, щоб вона пішла, і каже Одрі заходити всередину. Марні з великою нехиттю йде геть. Вона озирається і кілька разів махає, перш ніж зникнути за поворотом у кінці дороги.

Тоді Одрі стає трохи розгубленою і роззирається.

Джейн не пригадує свій перший день у початковій школі. Вона впевнена, що Одрі у свої двадцять також його не пам'ятатиме. А якщо таки пам'ятатиме, то навряд чи згадає, як підвела погляд і побачила жінку в червоній машині, що спостерігала за нею. Вона не згадає, що ця жінка посміхнулася і помахала їй.

Що вона завжди посміхалася. Що вона завжди махала.

ПРО АВТОРКУ

Елізабет Кей починала кар'єру як асистентка у видавництві *Penguin Random House*. Нині вона випускова редакторка, що водночас реалізує свою пристрасть до письменства. «Сім неправд» — її дебютний роман. Елізабет мешкає в Лондоні зі своїм чоловіком.

ЗМІСТ

Перша неправда	5
Друга неправда.....	12
Третя неправда.....	74
Четверта неправда	127
П'ята неправда	166
Шоста неправда	234
Сьома неправда.....	282
Правда.....	311
Після правди	314

Літературно-художнє видання

КЕЙ Елізабет
Сім неправд

Роман

Керівник проекту *С. І. Мозгова*
Відповідальний за випуск *К. В. Озерова*
Редактор *Т. О. Небесна*
Художній редактор *В. О. Трубчанінов*
Технічний редактор *В. Г. Євлахов*
Коректор *З. І. Підколодна*

Підписано до друку 01.10.2020. Формат 84х108/32.
Друк офсетний. Гарнітура «Literaturnaya». Ум. друк. арк. 16,8.
Наклад 2000 пр. Зам. № 424/09.

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61001, м. Харків, вул. Б. Хмельницького, буд. 24
E-mail: cop@bookclub.ua

Віддруковано з готових діапозитивів на ПП «ЮНІСОФТ»
Свідцтво ДК №3461 від 14.04.2009 р. www.unisoft.ua
61036, м. Харків, вул. Морозова, 13Б

UNISOFT

- за телефонами довідкової служби
(050) 113-93-93 (МТС); (093) 170-03-93 (Ifte);
(067) 332-93-93 (Київстар); (057) 783-88-88

- на сайті Клубу: www.bookclub.ua
- у мережі фірмових магазинів
див. адреси на сайті Клубу або за QR-кодом

Надсилається безоплатний каталог

**Для гуртових
клієнтів**

Харків

тел./факс +38(057)703-44-57
e-mail: trade@ksd.ua

Запрошуємо до співпраці авторів
e-mail: publish@ksd.ua

Кей Е.

КЗЗ Сім неправд : роман / Елізабет Кей ; перекл. з англ. А. Пі-
тика, К. Пітик. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімей-
ного Дозвілля», 2020. — 320 с.

ISBN 978-617-12-8197-4

ISBN 978-0-7515-7813-3 (англ.)

Нашій дружбі з Марні понад 18 років. У моєму житті не було нікого ближчого за неї. І нічого важливішого. Ми зрослися думками і душами так міцно... Ніщо у світі не могло нас роз'єднати. Але тут з'явився Чарльз. Я одразу зрозуміла, що він не гідний такої, як вона. Хіба Марні сама цього не бачить? Закохавшись у цього чванька, вона забула про мене, свою найліпшу подругу... Що ж, я нагадаю про себе. Їй не сподобається те, що я зроблю. Запам'ятай, Марні: я нікому тебе не віддам і ні з ким тебе не ділитиму. Ти завжди будеш зі мною, моя подруго...

УДК 821.111

Нашій дружбі з Марні понад 18 років. У моєму житті не було нікого ближчого за неї. І нічого важливішого. Ми зрослися думками і душами так міцно... Ніщо у світі не могло нас роз'єднати. Але тут з'явився Чарльз. Я одразу зрозуміла, що він не гідний такої, як вона. Хіба Марні сама цього не бачить? Закохавшись у цього чванька, вона забула про мене, свою найліпшу подругу... Що ж, я нагадаю про себе. Їй не сподобається *те, що я зроблю*. Запам'ятай, Марні: я нікому тебе не віддам і ні з ким тебе не ділитиму. Ти завжди будеш зі мною, *моя подруго*...

Навіть якщо вам здається, що ви здогадалися, чим скінчиться роман, готуйтеся до несподіванки.

Publishers Weekly

Ця книжка захопить вас настільки, що ви читатимете її навіть уночі.

Гарлан Кобен

www.bookclub.ua

ISBN 978-617-12-8197-4

9 786171 281974